РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ
Пословни број: К-По$_2$ 22/2010.
Б Е О Г Р А Д

У ИМЕ НАРОДА

ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ, Одељење за ратне злочине, у већу састављеном од судија Оливере Анђелковић, као председника већа, Татјане Вуковић и Драгана Мирковића, као чланова већа, са записничарем Оливером Савић, у кривичном предмету **опт. Љубана Деветака, Милана Девчића, Милана Радојчића, Жељка Крњајића, Миодрага Димитријевића, Дарка Перића, Радована Влајковића, Радисава Јосиповића, Јована Димитријевића, Саше Стојановића, Драгана Бачића, Зорана Косијера, Петронија Стевановића и Александра Николајидиса**, због кривичног дела **ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ, у вези чл.22. КЗ СРЈ,** по одржаном главном и јавном претресу 18. маја 2012. године, у присуству заменика тужиоца за ратне злочине Снежане Станојковић, пуномоћника оштећених Стјепана Пеулића и Ивана Мујића, адв. Марине Кљајић, свих оптужених и њихових бранилаца, адвоката: Милорада Константиновића, браниоца опт. Деветака, Гордане Живановић, браниоца опт. Деветака и Јована Димитријевића, Слободана Живковића, браниоца опт. Девчића, Стојановића и Бачића, Градимира Налића, браниоца опт. Радојчића, Војислава Вукотића, браниоца опт. Крњајића, а на претресу је мењао и адв. Јасмину Живић, браниоца опт. Перића, Бранка Димића, браниоца опт. Јосиповића и Николајидиса, а на претресу је мењао и адв. Бранка Лукића, браниоца опт. Миодрага Димитријевића и Влајковића и Браниславе Фурјановић, браниоца опт. Косијера и Стевановића, једногласно је донео, а дана **26. јуна 2012. године** јавно објавио следећу

П Р Е С У Д У

Оптужени:

ЉУБАН ДЕВЕТАК, [redacted]

МИЛАН ДЕВЧИЋ, [redacted]

[redacted]

МИЛАН РАДОЈЧИЋ, [redacted]

ЖЕЉКО КРЊАЈИЋ, [redacted]

МИОДРАГ ДИМИТРИЈЕВИЋ, [redacted]

ДАРКО ПЕРИЋ, [redacted]

РАДОВАН ВЛАЈКОВИЋ, [redacted]

[redacted]

РАДИСАВ ЈОСИПОВИЋ, [redacted]

ЈОВАН ДИМИТРИЈЕВИЋ, [redacted]

САША СТОЈАНОВИЋ, [redacted]

ДРАГАН БАЧИЋ, [redacted]

ЗОРАН КОСИЈЕР, [redacted]

ПЕТРОНИЈЕ СТЕВАНОВИЋ, [redacted]

[redacted].

АЛЕКСАНДАР НИКОЛАЈИДИС, [redacted]

КРИВИ СУ

Што су:

Опт.Љубан Деветак, Милан Девчић, Милан Радојчић и Жељко Крњајић, као припадници фактички успостављене цивилне и војне власти – милиције и територијалне одбране (ТО) Ловас и Товарник самопроглашене САО Славоније, Барање и Западног Срема (СБЗС),

Опт.Миодраг Димитријевић, Дарко Перић, Радован Влајковић и Радисав Јосиповић, као припадници ТО Ваљево, чије су јединице по доласку на подручје Републике Хрватске ушле у састав Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде (2.пгмбр) ЈНА,

Опт.Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић, Зоран Косијер, Петроније Стевановић и Александар Николајидис, као припадници добровољачке оружане групе „Душан Силни“, који су по доласку у место Ловас у Републици Хрватској, ушли у састав ТО и милиције Ловас,

кршећи правила међународног права садржана у чл.3. Четврте женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата од 12.08.1949. године, чл.4. став 1 и 2 тачка а), е) и х), чл.13. став 1 и 2 Допунског протокола о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II) уз наведену Конвенцију,

у току октобра и новембра месеца 1991. године у месту Ловас у Републици Хрватској, тада федералној чланици СФРЈ, за време унутрашњег оружаног сукоба између ЈНА и других оружаних јединица под њеном командом и контролом, са једне стране и самоорганизованих оружаних јединица Збора народне гарде (ЗНГ) и МУП-а Републике Хрватске, са друге стране, у напред означеним својствима наређивали или извршавали следеће радње и то:

I

Опт. Жељко Крњајић

Дана 10.10.1991. г. у насељу Ловас, у својству командира Станице милиције Товарник, заједно са припадницима оружане групе којом је командовао, сачињене од двадесетак припадника милиције, неколико мештана Ловаса и добровољаца, **извршио напад на цивилно становништво хрватске националности и поједине цивиле, који је имао за последицу смртно страдање 7 цивилних лица,** тако што је са припадницима своје оружане групе учествовао у нападу који се одвијао по наређењу команданта 2. пгмбр ЈНА, стр.пов.бр. 350-1 од 09.10.1991.г., кретао се и контролисао улице Петра Прерадовића, Марка Орешковића (сада Вуковарска), Иве Лоле Рибара (сада Анте Старчевића), Фрање Рачког и Краља Томислава, те као командир није предузео све неопходне мере да онемогући напад на цивилно становништво, већ је у томе и сам учествовао – наређивао, непосредно предузимао и допуштао да припадници његове оружане групе без икаквог војног оправдања, врше напад на цивилне објекте и поједине цивиле, па су тако, иако у селу није било јединица ЗНГ и МУП-а Републике Хрватске, **оптужени и припадници његове оружане групе, неконтролисано и насумице отварали ватру из пешадијског наоружања по цивилним објектима, што је оптужени и наређивао и дозволио да се бацају бомбе и друге експлозивне направе на исте, услед чега су запаљене куће Вида Кризманића, Ивана Оструна, Ивана Цоњара, Амалије Мартиновић, Јосипа Краљевића, Ивице Грчанца, те је заједно са припаднцима своје оружане групе изводио цивиле из кућа у току напада и одводио са собом, дозвољавајући да то и други чине, а појединим цивилима претио убиством, гурао их упереном пушком, псовао и називао усташама**, иако је био свестан да услед таквог његовог понашања – чињења и нечињења могу наступити забрањене последице у виду смртног страдања цивила, он је на њих пристао, услед чега су у току напада припадници оружане групе којом је командовао оптужени, изводили цивиле из кућа и убијали по двориштима и улицама или су их затицали на другим

местима, одводили са собом и убијали, те је наступила смрт седам лица, која нису припадала ниједној оружаној формацији, нити непосредно учествовала у непријатељствима и то: 1) ***Мирка Гргића*** (р.[redacted].г.), 2***) Данијела Бадањка*** (р.[redacted].г.) и 3) ***Цецилије Бадањак*** (р.[redacted].г.), сви у улици Петра Прерадовића; 4) ***Јосипа Пољака*** (р.[redacted].г.) у улици Марка Орешковића, 5) ***Вида Кризманића*** (р.[redacted]..г.) у улици Фрање Рачког; 6) ***Ивана Оструна*** (р.[redacted].г.) у улици Иве Лоле Рибара и 7) ***Паве Ђаковића*** (р.[redacted].г.) затеченог у улици Краља Томислава, а потом одведеног у двориште његове куће у улици [redacted] где је убијен,

-чиме је извршио кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ.

II

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић

Након 10.10.1991.г. по запоседању Ловаса, противзаконито и фактички успоставили нову локалну власт цивилног и војног карактера, па су у наредном периоду током **октобра и новембра месеца 1991.г.,** опт. Љубан Деветак у својству фактичког команданта села и управитеља земљорадничке задруге, са врло широким војним и цивилним овлашћењима, опт. Милан Радојчић у својству команданта ТО Ловас, а опт. Милан Девчић у својству командира новоуспостављене станице милиције, наређивали припадницима ТО, милиције и оружане групе „Душан Силни“, која је ушла у њихов састав, а у појединим ситуацијама и непосредно предузимали према цивилном становништву хрватске националности следеће радње:

1) нечовечно поступање;
2) мучење и повреде телесног интегритета;
3) убиства одређених цивилних лица.

Тако што су:

1.а)У периоду од 10.10.1991.г. до 18.10.1991.г., **сва тројица оптужених** заједничким деловањем уз помоћ припадника напред наведених оружаних састава, вршили задржавања и **затварања** мештана цивила у импровизоване, нехигијенске и просторно неусловне затворе, те су најпре у две мале канцеларије изнад механичке радионице земљорадничке задруге, задржали и затворили око четрдесетак мештана цивила и то: *Филић Емануела, Марка, Берислава и Ивицу, Балић Андрију и Луку, Бадањак Петра и Николу, Пољак Флоријана и Ивицу, Антоловић Павла, Иву и Томислава, Краљевић Златка, Ђаковић Ивицу, Марић Анту, Пеулић Јакова, Постељник Синишу, Шимуновић Павла, Батаковић Мату, Мађаревић Мату, Јовановић Јосипа, Кризманић Зорана, Ђуру и Алојза, Павлић Дарка и Жељка, Видић Ивана, Долачки Стипу, Девчић Андрију, Дамјановић Марка, Панђо Фрању* и друге, од којих су наредних дана опт. Деветак и Радојчић поједине пуштали и при том им наредили да уз оружану пратњу морају обављати пољске и друге радове и сакупљати лешеве по селу, а једанаест затворених цивила су припадници оружане групе „Душан Силни“ дана 14.10.91.г. пребацили у просторно и хигијенски потпуно неуслован простор – подрум у дворишту Месне заједнице, ограђен жицом, где се налазило и седиште ТО, чији су припадници чували и обезбеђивали затворене мештане: ***Јовановић Јосипа, Кризманић Зорана, Ђуру и Алојза, Павлић Дарка и Жељка, Видић Ивана, Долачки Стипу, Девчић Андрију, Дамјановић Марка, Панђо Фрању***, а накнадно су у наведени подрум

привели и затворили Антоловић Ђуру, ***Лукетић Стјепана*** и [redacted] ***Фишер Марију***, затим 18.10.1991.г. ***Лукетић Петра*** и [redacted] ***Анту и Ђуку***, те су сви затворени у подруму најкасније до 18.10.1991.г.лишени живота, изузев Антоловић Ђуре, који је стицајем срећних околности преживео.

Опт. Милан Радојчић и Милан Девчић

б)У истом периоду као под тачком а) наређивали примену понижавајућих и дискриминаторских мера у виду **обавезе обележавања мештана хрватске националности,** тако што су почев од 10.10.1991.г. па надаље, непосредно наређивали мештанима са којима су били у контакту, да своје куће обележе белим тканинама, а око руке носе беле траке.

Опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић

в)У напред означеном периоду и надаље током октобра и новембра месеца 1991.г.опт. Љубан Деветак неовлашћено и противзаконито наредио увођење **радне обавезе, под дискриминаторским условима** за цивилно становништво хрватске националности, у почетку без икакве накнаде, касније уз исплату бонова симболичне вредности, а опт. Милан Радојчић спроводио и реализовао извршење радних задатака, па су тако мештани хрватске националности били присиљени да скупљају лешеве својих убијених сунанродника – рођака и комшија и да их бацају у заједничку гробницу – плитко ископан канал на гробљу, уз присуство оружане пратње припадника оружане групе „Душан Силни“, који су и учествовали у њиховим убиствима, а у наредном периоду ангажоване су и жене и мушкарци за пољопривредне радове на пољима земљорадничке задруге и друге радове по селу, такође уз оружану пратњу, под којим условима нису радили мештани српске националности.

а што је све напред наведено за последицу имало наношење тешких душевних патњи и озбиљан насртај на људско достојанство оштећених цивилних лица.

2.Почев од 10.10.1991.г. па надаље током октобра месеца, приликом саслушавања приведених и затворених цивилних лица, према њима примењивали психичко и физичко насиље **(мучење) и повређивали њихов телесни интегритет**, у неким случајевима непосредним извршењем или су то вршили по њиховом наређењу и уз њихово одобравање поједини припадници наведених оружаних састава, а све то из дискриминаторских разлога – националне припадности и политичког опредељења, у сврху изнуђивања информација од оштећених о поседовању оружја, припадности чланова њихове родбине оружаним формацијама противне стране или чланству у политичкој странци – Хрватској демократској заједници (ХДЗ), те су:

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић:

а)Неутврђеног дана у периоду од 12. до 14.10.1991.г. опт. Милан Радојчић у чуварници земљорадиичке задруге шутнуо ногом у стражњицу ***Антона Кризманића***, када је дошао да се пријави и послао га у канцеларију на спрат изнад механичке радионице, где је био затворен три дана, а једног од наредних дана је приведен на испитивање у кухињу земљорадничке задруге пред опт. Љубана Деветака и опт. Милана Девчића, па га је Деветак питао где му је брат и да ли би пристао да буде стрељан уместо њега, те претио да ће му убити породицу, а Девчић му је претио да ће га убити, након чега га је Деветак послао назад у затвор.

Опт. Милан Радојчић и Милан Девчић

б)У периоду од 14. до 18.10.1991.г. наизменично и у више наврата психички и физички злостављали ***Ђуру Антоловића***, тако што су са оружаним пратиоцима долазили у претрес његове куће, па је у једном наврату приликом доласка опт. Милана Радојчића био претучен од стране оружаних пратилаца у присуству његове мајке, а потом одведен у станицу милиције где га је опт. Милан Девчић металним боксером ударио у пределу вилице, од ког ударца је пао и почео да крвари, а када је кренуо да устане, неко од пратилаца га је ударио шипком, затим су га спровели у затвор – подрум Месне заједнице, а сутрадан је доведен у канцеларију опт. Милана Радојчића, где су га он и опт. Девчић наизменично испитивали о његовом чланству у ХДЗ и осталим члановима те странке, те када није одговорио на неко од постављених питања, опт. Радојчић је позвао опт. Петронија Стевановића, а овај је одмах почео да оштећеног боде ножем у леву бутину, на шта му је опт. Радојчић рекао: „Нисам ти казао да га овде убијеш, води га неко друго место па га тамо уби“, затим је опт. Милан Девчић наставио да га испитује, да би после извесног времена позвао стражара да га одведе и тада је оштећеног преузео опт. Петроније Стевановић са још двојицом припадника ТО и милиције, ставили су га у ауто и одвезли до његове куће, убацили у подрум, те покушали да га убију, бацивши за њим две бомбе, али је оштећени стицајем срећних околности преживео.

Опт. Љубан Деветак

в)Дана 17.10.1991.г. након приказивања аудио-видео снимка прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, на којем је мештанка ***Снежана Кризманић*** водила програм, најпре наредио неколицини припадника оружане групе „Душан Силни“ да је саслушају, што су они и учинили у кући Ивице Франчишковића, при чему су је физички и психички малтретирали, захтевајући од ње да им каже ко се налази на снимку, шта све зна о појединим особама, а када не би одговорила на постављено питање, ударали су је по глави, чупали за косу, претили јој силовањем, ножем прелазили преко њеног врата и тела, потом је извели напоље где је преузео опт. Милан Радојчић и одвео у кућу Боре Кесер, где је била команда и станица милиције, закључао је у једну собу, да би после извесног времена поново била доведена на саслушање, сада пред опт. Љубана Деветака, који је испред ње махао пиштољем и испитивао је до дубоко у ноћ највише о њеном оцу Фрањи и његовом чланству у ХДЗ.

Опт. Милан Радојчић

г)Неутврђеног дана у периоду од 11. до 13.10.1991.г. приликом саслушања ***Ивана Видића*** у канцеларији земљорадничке задруге, главом дао знак једном војнику да уђе опт. Петроније Стевановић, који је подразумевајући овај позив као наредбу, одмах по уласку претукао сада покојног Видића, ударајући га гуменом палицом по леђима.

Опт. Милан Девчић

д)Дана 12.10.1991.г. током саслушања ***Ђуре Филића*** у станици милиције, псовао му мајку усташку, питао га где су му зетови и за кога је гласао, за које време га је наоружани стражар ударао кундаком и ногама, измицао му столицу када је хтео да седне, а приликом одвођења из те просторије, и даље је наставио да га удара.

ђ)Неутврђеног дана током октобра месеца 1991. године, при саслушању ***Марка Грчанца*** у станици милиције, ударао га гуменом палицом по глави, псовао му мајку усташку, а потом га терао да лиже своју крв са стола.

е)Неутврђеног дана крајем октобра месеца 1991.г. приликом саслушања ***Петра Вулете*** у станици милиције, ударао га ногама и рукама у пределу ребара, псовао му мајку и питао га да ли је члан ХДЗ, те му на крају рекао: „Ово није готово, још ће са тобом разговарати Деветак“.

3. Опт. Љубан Деветак

Током октобра и новембра месеца 1991. г. **наређивао** појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ **да убију одређена цивилна лица** и то:

а)неутврђеног дана у периоду од 16.-18.10.1991.г. наредио опт. Петронију Стевановићу да ликвидира ***Марина*** **и** ***Катарину Балић***, претходно доведене у седиште територијалне одбране у Месној заједници, који су потом и убијени од неидентификованих припадника наведене оружане групе.

б)неутврђеног дана, у периоду од 17. до 24.10.1991.г. наредио опт. Александру Николајидису, а потом и Зорану Обреновићу званом „Аждаја“ (сада покојном) да убију ***Снежану Кризманић***, рекавши опт. Николајидису: „одведи, јеби и убиј“, па пошто они то нису учинили, одобрио је опт. Николајидису да оштећену поведе са собом у Панчево, што је он и учинио.

в)Дана 10.11.1991.г. наредио припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждаји“, „Кости“ и „Николи“) да убију ***Звонимира Мартиновића***, тако што се сусрео са њима у близини куће Боре Кесер и управне зграде задруге, па је на њихово питање шта да раде са приведеним Мартиновићем, најпре питао да ли су га саслушали, а потом наредио да ураде „оно што треба“, што је недвосмислено значило да га убију, да би ово лице најпре било одведено на саслушање у кућу Ивице Франчишковића и потом убијено од стране неидентификованих припадника ове оружане групе, а његово тело је нађено сутрадан у дворишту куће Андрије Мартиновића у улици [redacted]

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић

Учестовали у убиствима цивилних лица тако што су:

г)опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић неутврђеног дана у периоду од 14. до 18. октобра 1991.г. у канцеларији Месне заједнице где је било седиште ТО, сачинили „списак за ликвидиацију“, означавајући на списку затворених цивила оне које треба убити, након чега се опт. Радојчић распитивао код припадника оружане групе „Душан Силни“ Љубодрага Јелића ко би то могао да изврши, затим су дана 18.10.91.г. опт. Љубан Деветак и Милан Девчић најпре саслушали ***Стипу Долачког***, а потом га испред куће Боре Кесер, где им је била команда, предали опт. Петронију Стевановићу да би он био убијен, а опт. Деветак је истога дана наредио опт. Александру Николајидису и опт. Петронију Стевановићу да склоне и прикрију, што је недвосмислено значило – убију повређене цивиле из подрума Месне заједнице, те су њих двојица заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждајом“, Костом, Николом и другима), са више путничких возила одвозили цивиле из дворишта Месне заједнице у

напуштене куће, гараже, капелицу на гробљу и друга места, где су их из ватреног оружја поједини од њих лишили живота,

-па је тако радњама описаним под тач.а) и г) у периоду од 16. до 18.10.1991.г. убијено 16 цивила, чија су тела пронађена и то:

у гаражи Иве Мађаревића у улици [redacted]:
1)***Дарка Павлића*** (р.[redacted].г.)
2)***Жељка Павлића*** (р.[redacted].г.)
3)***Марка Дамјановића*** (р.[redacted].г.)
4)***Јосипа Јовановића*** (р.[redacted].г.)

у капелици на гробљу:
5)***Петра Лукетића*** (р.[redacted].г.)
6)***Ђуке Лукетића*** (р.[redacted].г.)
7)***Алојза Кризманића*** (р.[redacted].г.)
8)***Стипе Долачког*** (р.[redacted].г.)

у гаражи Боже Латаса у улици [redacted]**:**
9)***Ђуре Кризманића*** (р.[redacted].г.)
10)***Фрање Панђо*** (р.[redacted].г.)

у кући Ивице Кризманића у улици [redacted]:

11)***Андрије Девчић*** (р.[redacted].г.)
12)***Марије Фишер*** (р.[redacted].г.)

у кући Владе Девчића у улици [redacted]:

13)***Ивана Видића*** (р.[redacted].г.)
14)***Марина Балића*** (р.[redacted].г.)
15)***Катарине Балић*** (р.[redacted].г.)

на непознатој локацији у селу:
16)***Антона Лукетића*** (р.[redacted].г.)

III

Оптужени: Љубан Деветак, Миодраг Димитријевић, Дарко Перић, Радован Влајковић, Радисав Јосиповић, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер

1.Опт. Љубан Деветак, у наведеном својству команданта села и **опт. Миодраг Димитријевић**, као активно војно лице у чину потпуковника, у својству помоћника начелника штаба за оперативно-наставне и обавештајне послове Четврте оперативне зоне ТО Ваљево, са задатком координације заједничких дејстава између јединица Четврте оперативне зоне и 2. пгмбр ЈНА на простору Републике Хрватске, након састанака одржаних у приватној кући Боре Кесера – команди села, постигли договор, а потом наредили: опт. Деветак појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ из састава ТО Ловас и двојици мештана, припадника ТО Ловас, а опт. Миодраг

Димитријевић команданту противдиверзантског одреда ТО Ваљево, да се према хрватском цивилном становништву врше:

-нечовечна поступања.

Па су тако:

а)Дана 17.10.1991.г. у преподневним часовима опт. Љубан Деветак издао писмено наређење о обавези окупљања свих мушкараца старости од 18 до 55 година испред зграде земљорадничке задруге око 16 часова, наводно због посла, које наређење је мештанин Томислав Шелебај, крећући се улицама уз добошарење, јавно саопштавао по селу, па када се око 70 мештана окупило испред задруге, по претходном договору опт. Миодрага Димитријевића и опт. Љубана Деветака, а у циљу утврђивања виновника ноћних оружаних провокација, задржани су целу ноћ на отвореном простору испред механичке радионице, тако што су их припадници оружане групе „Душан Силни“ и неколико припадника противдиверзантске чете ТО Ваљево претресли и утерали у ограђено двориште задруге, потом пописали и наредили да морају непомично седети на дрвеним клупама, при чему је испред њих на узвишенон трему био постављен пушкомитраљез, а обезбеђивали су их наоружани стражари из наведених оружаних састава, од којих су поједини физички злостављали мештане у току ноћи.

б)Дана 17.10.1991.г., на одржаном састанку у поподневним часовима постигли договор да комбинована оружана група састављена од припадника противдиверзантске чете противдиверзантског одреда ТО Ваљево, оружане групе „Душан Силни“ и два мештана – припадника ТО Ловас, изврши претрес терена у рејону винограда, те да се при извршењу тог задатка поведу и користе мештани – цивили затворени у задрузи, као обезбеђење од евентуалних напада хрватских оружаних снага (живи штит) и њихових минских поља, мада су знали да су на том простору неке од локација 13.10.1991.г. минирали припадници инжињеријске јединице 2. пгмбр ЈНА, те је потом опт. Димитријевић наредио опт. Дарку Перићу, команданту противдиверзантског одреда ТО Ваљево, да припадници противдиверзантске чете из састава његовог одреда, који су 17.10.1991.г. пристигли у Ловас, изврше задатак у садејству са припадницима оружане групе „Душан Силни“, док је опт. Љубан Деветак исто наредио појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ и двојици мештана – припадника ТО Ловас, које је одредио да буду водичи, па иако су били свесни да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођење у опасност њихових живота.

2.Опт. Дарко Перић, као резервни капетан прве класе, у својству команданта противдиверзантског одреда (ПДО) ТО Ваљево наредио да се према цивилном становништву врши:

-нечовечно поступање

Тако што је:

Дана 17.10.1991.г у поподневним часовима са диверзантском четом из састава ПДО ТО Ваљево, по наређењу опт. Миодрага Димитријевића дошао из Чаковца у Ловас, те истог дана био присутан на састанку са опт. Миодрагом Димитријевићем и опт. Љубаном Деветаком, где му је опт. Димитријевић издао напред наведено наређење

да се цивилно становништво користи као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава хрватских оружаних снага (живи штит) и њихових минских поља, које наређење је пренео својим потчињеним старешинама – поручницима опт. Радовану Влајковићу и опт. Радисаву Јосиповићу, а када су они и присутни војници изразили своје негодовање и неслагање, одлучно је поновио да се наредба мора извршити, иако је био свестан да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, он је то и хтео, при чему је пристао и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођења у опасност њихових живота.

3.Опт. Радован Влајковић, као резервни поручник, у својству командира противдиверзантске чете ПДО ТО Ваљево, опт. **Радисав Јосиповић,** такође резервни поручник, у својству командира првог вода исте чете, а опт. **Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер**, као припадници добровољачке оружане групе „Душан Силни“, у саставу ТО Ловас, према цивилном становништву хрватске националности предузимали радње:

нечовечног поступања и наношења великих патњи

Тако што су:

Дана 18.10.1991.г. опт. **Радован Влајковић** и опт. **Радисав Јосиповић** приступили реализацији примљеног наређења од команданта одреда опт. Перића да се цивили воде у акцију претреса терена у рејону винограда, као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава непријатељске стране (живи штит) и њихових минских поља, иако су били свесни да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођења у опасност њихових живота, те долазе са око педесет припадника ПД чете до дворишта земљорадничке задруге, где се непосредо уверавају да су поједини цивили, чак и тешко повређени, а након извођења цивила из дворишта и формирања колона испред задруге, придружују им се припадници оружане групе „Душан Силни“ **опт. Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер** и још двојица сада покојних припадника ове групе са задатком добијеним од неидентификованог налогодавца – да се цивили користе осим као живи штит и за разминирање минског поља постављеног на пољу детелине код фабрике „Борово“, који задатак су пристали да изврше иако су били свесни да ће извршењем овог задатка цивили бити изложени великим душевним патњама, а повређени цивили великим телесним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали на могуће додатно повређивање цивила, па чак и смртно страдање, те су сви оптужени заједно са осталим припадницима њихових оружаних састава и два мештана водича припадника ТО Ловас – укупно њих око 50, повели исто толико цивила ка излазу из села према фабрици „Борово“, сви распоређени у четири колоне, којом приликом се наведена оружана пратња до изласка из села кретала са стране, цивили у средини, а након тога у обрнутом поретку, те је у даљем кретању неидентификовани припадник из оружане пратње убио цивила Бошка Бођанца, тешко претученог и избоденог ножем у дворишту задруге, који се више није могао кретати, а након што су дошли до поља детелине код фабрике „Борово“, припадници оружане групе „Душан Силни“ наређују цивилима да са пута скрену у поље, које је требало разминирати, затим да се држе за руке, разгрћу ногама детелину и најпре крећу по ширини поља, а потом по дужини, те да стану када угледају мину, а све то у циљу проналажења минског поља и разминирања истог, при чему опт. Влајковић и Јосиповић видевши да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља, настављају да са својим

војницима у овоме учествују, иако то излази из оквира наређења које су претходно примили, те сада свесни да ће цивили бити изложени великим душевним и телесним патњама, које су хтели, пристајући и на повреде телесног интегритета цивила, па чак и смртно страдање, при чему се у току даљег кретања цивила по дужини поља, поједини из оружане пратње распоређују иза њих, по њиховој сопственој процени на безбедном одстојању, али када је један од цивила Иван Краљевић, претходно тешко претучен и повређен, пао преко једне од постављених мина, дошло је до њеног активирања, након чега је у насталој хаотичној ситуацији један број припадника из оружане пратње на беспомоћне цивиле отворио пушчану паљбу, па је услед оба ова дејства смртно страдало 17 вођених цивила и то:

1) ***Маријан Марковић*** (р.[redacted].год.)
2) ***Томислав Сабљак*** (р[redacted].год.)
3) ***Иван Сабљак*** (р.[redacted].год.)
4) ***Марко Сабљак*** (р.[redacted].год.)
5) ***Златко Пањик*** (р.[redacted].год.)
6)***Антун Пањик*** (р.[redacted].год.)
7) ***Дарко Солаковић*** (р.[redacted].год.)
8) ***Иван Палијан*** (р.[redacted]год.)
9)***Славко Кузмић*** (р.[redacted]. год.)
10) ***Златко Божић*** (р.[redacted]. год.)
11) ***Марко Видић*** (р.[redacted]. год.)
12) ***Мато Ходак*** (р.[redacted]. год.)
13) ***Иван Цоњар*** (р.[redacted]. год.)
14) ***Славко Штрангаревић*** (р. [redacted]. .год.)
15) ***Мијо Шалај*** (р.[redacted].г.)
16) ***Иван Краљевић*** (р.[redacted] год.)
17) ***Јосип Туркаљ***. (р.[redacted]. год.)

а једанаест цивила је задобило тешке и лаке телесне повреде и то:

1) Станислав Франковић, 2) Иван Мујић, 3) Златко Тома, 4) Љубомир Солаковић, 5) Јосип (Ловро) Герстнер, 6) Мато Краљевић, 7) Јосип Сабљак, 8) Емануел Филић, 9) Милко Кесер, 10) Милан Радмиловић и 11) Марко Филић.

а **опт. Саша Стојановић**, у циљу реализације примљеног задатка - разминирања минског поља и након рањавања и смртног страдања цивила, нечовечно поступа према једном броју лица, која нису била рањена (Ђуки Радочају, Томиславу Шелебају, Драгутину Кризманићу), тако што им је са асфалтног пута и на безбедном растојању наређивао давањем упутстава како да разминирају и преостале неексплодиране мине, иако су ови цивили за такву врсту радњи били потпуно необучени, свестан да им таквим чињењем наноси тешке душевне патње, што је и хтео, при чему је деактивирано око петнаестак мина, а ова лица срећом нису повређена, као ни следећи цивили:

Милан Цоњар, Владо Бошњаковић, Пегар Палијан, Славко Лукетић, Јосип Антоловић, Жељко Сомборац, Андрија Балић, Петар Вулета, Павле Шимуновић, Драго Сабљак, Јосип Острун, Антон Кризманић, Антун Лукетић, Јосип Лукетић и Влатко Палијан, те када су неки од њих износили напред наведене рањене цивиле из поља детелине, повредио се Стјепан Пеулић, нагазивши на једну од мина.

IV

Опт. Љубан Деветак, Петроније Стевановић и Александар Николајидис

1.Опт. Љубан Деветак у ноћи између 17. и 18. октобра 1991.г. са умишљајем подстрекао опт. Петронија Стевановића и неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ да према већем броју цивилних лица предузимају радње нечовечног поступања и повреде телесног интегритета, што су они и извршили у дворишту земљорадничке задруге, тако што је наведене ноћи у кући Боре Кесер у њиховом присуству опт. Деветак организовао приказивање аудио-видео снимка са прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, говорећи им: „Е сада браћо видите ко су нам непријатељи“, да би суградан ујутру 18.10.1991.г. већина виђених лица на снимку у присуству опт. Деветака били брутално претучени од стране подстрекаваних и то најпре у кухињи задруге (Марко Филић, Лука Балић, Берислав Филић), након чега је у дворишту задруге опт. Деветак прозивањем издвојио око двадесетак цивила (Марка, Ивицу и Тому Сабљака, Мату Ходак, Милка Кесера, Петра и Николу Бадањка, Јосипа Туркаља, Ђуку Лукетића, Ивана Мујића, Ивана Цоњара, Марка Видића, Ивана Палијана, Алојза Кризманића, Ивицу Ђаковића, Ивана Краљевића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Златка Тому, Ивана Видића), које су потом припадници оружане групе „Душан Силни“ („Аждаја“, „Коста“, „Никола“ и др.) песницама, ногама, кабловима, металним шипкама, палицама, хидрауличним цревима и другим предметима ударали свуда по телу, а њима се придружио и опт. **Александар Николајидис** ударајући цивиле кундаком пушке и повређујући им на тај начин телесни интегритет, као и припадник ПД одреда ТО Ваљево зв. „Боксер“, ударајући цивиле песницама, док је подстрекавани опт. **Петроније Стевановић** убадао ножем већи број цивила – Ивицу Ђаковића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Тому Златка, Ивана Видића и Антона Лукетића, који је накнадно доведен заједно са оцем Петром, по наредби опт. Љубана Деветака упућеној Антоновом брату Ђуки и једном од добровољаца, након чега су сва тројица претучени, тако да је по дворишту задруге и на оближњим зидовима остајао видљив траг крви беспомоћних цивила, те је истом приликом опт. Петроније Стевановић нечовечно поступао према већ претходно претученом и повређеном Јосипу Туркољу, тако што му је ножен секао дугу косу, а цивилу Златку Божићу је наредио да од преосталих цивила прикупи сав новац и драгоцености и да му их преда, што је овај и учинио.

2-а)опт. Петроније Стевановић неутврђеног дана у периоду од 11. до 13.10.1991.г. у канцеларији земљорадничке задруге повређивао телесни интегритет цивила ***Ивана Видића***, ударајући га гуменом палицом по леђима, током саслушања Видића од стране опт. Милана Радојчића и по његовом позиву,

б)неутврђеног дана у периоду од 14. до 18.10.1991.г. у просторијама ТО Ловас у кругу Месне заједнице, приликом саслушања цивила ***Ђуре Антоловића*** од стране опт. Милана Радојчића, повређивао телесни интегритет оштећеног, убадајући га ножем у пределу леве бутине, а затим покушао да га убије, тако што је са двојицом припадника ТО и милиције Ловас одвео оштећеног до његове куће, где су га убацили у подрум, а за њим бацили две бомбе, које су експлодирале, али срећом без последица по живот оштећеног.

3.Опт. Александар Николајидис дана 17.10.1991.г. заједно са још неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ у кући Ивице Франчишковића, предузимао радње мучења према цивилном лицу ***Снежани Кризманић***, тако што је поступајући по

наређењу опт. Љубана Деветака да се ово лице саслуша на околност ко се налази на снимку прославе годишњице оснивања ХДЗ, током саслушања оштећену ударао по глави, док су је остали припадници оружане групе „Душан Силни“ чупали за косу, претили да ће је силовати и великим ножем прелазили преко њеног врата и тела.

4.Опт. Петроније Стевановић и Александар Николајидис

а)дана 10.10.1991.г. нечовечно поступали према цивилним лицима ***Љубици Адамовић*** **и** ***Маријани Радочај***, тако што су за време напада на село, у породичној кући Радочај [redacted] претили оштећенима да ће их убити, а опт. Петроније и да ће их силовати, изазивајући тиме код њих осећај тешке душевне патње и страха;

б)у периоду од 16. до 18.10.1991.г. поступајући по наређењу опт. Љубана Деветака, **учествовали у убиствима** неутврђеног броја цивилних лица описаних у тачки II – 3-г) изреке пресуде, и то опт. Александар Николајидис најмање једног, а опт. Петроније Стевановић најмање пет лица, тако што су поједине од њих преузимали из дворишта и импровизованог затвора у подруму Месне заједнице, испред куће Боре Кесер и заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждајом“, „Костом“, „Николом“ и другима), одвозили путничким возилима на разне локације где су и убијени од стране неидентификованих припадника наведене оружане групе.

- чиме су сви оптужени под тачкама II-IV извршили кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ, у саизвршилаштву, у вези чл.22. КЗ СРЈ.

Применом наведеног законског прописа и одредби чл.5. став 2, 33, 38, 41, 42 и 43 све КЗ СРЈ, суд оптужене

О С У Ђ У Ј Е

Опт. Љубана Деветака, на казну затвора у трајању од **20 (двадесет**) **година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 29.04.2011. године,

Опт. Милана Девчића на казну затвора у трајању од **10 (десет) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 29.05.2007. до 13.10.2010. године,

Опт. Милана Радојчића на казну затвора у трајању од **13 (тринаест) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 13.10.2010. године,

Опт. Жељка Крњајића на казну затвора у трајању од **10 (десет) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Миодрага Димитријевића на казну затвора у трајању од **10 (десет) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 29.05.2007. до 30.06.2009. године,

Опт. Дарка Перића на казну затвора у трајању од **5 (пет) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 29.05.2007. до 21.10.2008. године

Опт. Радована Влајковића на казну затвора у трајању од **5 (пет) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 29.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Радисава Јосиповића на казну затвора у трајању од **4 (четири**) **године**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 29.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт . Јована Димитријевића на казну затвора у трајању од **8 (осам) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 19.09.2008. до 25.09.2008. године,

Опт. Сашу Стојановића на казну затвора у трајању од **8 (осам) година**,

Опт. Драгана Бачића на казну затвора у трајању од **6 (шест) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Зорана Косијера на казну затвора у трајању од **9 (девет) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Петронија Стевановића на казну затвора у трајању од **14 (четрнаест) година**, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 29.04.2011. године,

Опт. Александра Николајидиса на казну затвора у трајању од **6 (шест) година,** у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 13.06.2008. године.

ОБАВЕЗУЈУ СЕ оптужени да накнаде трошкове кривичног поступка о чијој ће висини суд одлучити накнадно, посебним решењем.

О б р а з л о ж е њ е

Тужилаштво за ратне злочине подигло је пред овим судом оптужницу КТРЗ бр,7/07 од 28.11.2007. године, уредивши је по налогу суда актом од 14.12.2007. године, којом је оптужило Жељка Крњајића због кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ, а Љубана Деветака, Милана Девчића, Милана Радојчића, Миодрага Димитријевића, Дарка Перића, Радована Влајковића, Радисава Јосиповића, Јована Димитријевића, Сашу Стојановића, Драгана Бачића, Зорана Косијера, Петронија Стевановића и Александра Николајидиса да су извршили исто дело као саизвршиоци у вези чл.22. КЗ СРЈ. Писменим актом КТРЗ број 7/07 од 28.12.2011. године, прецизираним 23.04.2012. године, заменик тужиоца је изменио оптужницу и при истој остао до завршетка главног претреса, предложивши да суд оптужене огласи кривима и осуди по закону.

Пуномоћник оштећених Ивана Мујића и Стјепана Пеулића, адв. Марина Кљајић придружила се завршној речи тужиоца, сматрајући да је оптужница у целости доказана, са предлогом да суд оптужене огласи кривима и осуди по закону.

Опт. Љубан Деветак[1] не признаје ниједну радњу, која му је оптужницом стављена на терет. У своју одбрану наводи да је он рођен [redacted], где је завршио

[1] Одбрану износио у истрази 30.05.2007., 15.10.2007. и 31.10.2007. и на главним претресима 21., 22. и 23.04.2008 и 22.02.2012. године.

осмогодишњу школу, а да је неко време живео и радио [redacted]. Касније се преселио [redacted], с тим што је стално долазио у Ловас, где је 1981. године [redacted] направио кућу за пензионерске дане. Пре ратних догађања последњи пут је био у Ловасу 08.03.1991. године. Исте године је постао члан Српске демократске странке Крајине и то у Новој Пазови, где је имао велику фирму. У Пазови је успоставио контакт са руководством странке Српска народна обнова, а у августу или септембру месецу 1991. године је упознао и председника те странке Мирка Јовића. Десетак дана пре напада на Ловас, Влада САО Славоније, Барање и Западног Срема га је поставила за вршиоца дужности управника земљорадничке задруге у Ловасу, а позван да то објасни, с обзиром да је у то време задруга имала управника Адама Рендулића, навео је: „Неко је знао да ће бити протеривања становништва“.

У вези напада на Ловас објашњава да он ту никакво учешће није имао, јер је то била војна операција, а сумњао је да у Ловасу има неких оружаиих снага, те негира да је прикупљао добровољце за напад на Ловас, а једина његова активност је што је обезбедио аутобус и дошао са добровољцима јединице „Душан Силни“ у Товарник 07.10.1991. године. Тада је свратио код пп Душана Лончара – команданта Друге бригаде ЈНА, пошто су се познавали приватно још из Осијека. Негирао је да је пре поласка добровољаца држао неки говор и да им је обећавао новац за учешће у нападу. Већина добровољаца јединице „Душан Силни“ су имали шарене униформе, а њих пар је задужило униформе у Товарнику. Аутобус са добровољцима се зауставио испред куће доктора Цвејића, где је била станица милиције, чији је командир у то време био опт. Жељко Крњајић. Наводи да је он био на месту команданта Лончара „он би Ловас прегазио“, јер је ненормално да једна месна заједница условљава једну армију, с обзиром да су преговарали са њима око предаје оружја. Сазнао је од опт. Жељка Крњајића [redacted] – учесника напада да је опт. Крњајића пп Лончар наименовао за команданта операције пешадијског напада на Ловас. После завршеног напада чуо је да је смртно страдало око двадесет мештана, да су циљно показиване куће на које су бацане бомбе, што је било унапред одређено и договорено, јер добровољци јединице „Душан Силни“ нису знали ко је које националности у том селу. Нападу је претходила артиљеријска припрема ЈНА која је трајала од 7 h до 7,30 h и поред добровољаца у село су ушли мештани, који су учествовали у нападу – [redacted] опт. Милан Девчић, опт. Милан Радојчић, [redacted] Милорад Воркапић, Зоран Тепавац, опт. Жељко Крњајић, који је командовао и други, те је свеукупно било око седамдесетак учесника напада заједно са добровољцима. Након завршеног напада 10.10.1991.год., био је са функционерима странке СНО-Мирком Јовићем и Милорадом Бастајом код пп Лончара, који их је обавестио да је Ловас стављен под контролу, хвалио успех добровољаца и дао им оклопно возило да оду у село. Мирко Јовић је спавао ту ноћ код њега кући.

Негира наводе оптужнице да је он наредних дана постао командант села, да је командовао добровољцима јединице „Душан Силни“, објаснивши да се он на једном скупу одржаном 12.10.1991.год. у Дому културе у селу представио као командант на сугестију резервног капетана Градимира Вељоовића, који је са лајковачком јединицом територијалне одбране дошао у село. Мештани су окупљени путем добошара. Тада им је рекао да се уводи полиијски час, да ће он бити директор задруге и цивилни командант села, као и да се уводи војна управа, а ово му је управо Вељовић сугерисао да каже мештанима. Неко му је на том скупу тутнуо у руке аутомат 7,62 мм, а униформу није уопште носио, све до краја 1992. и почетка 1993. године, када је постао команлдант ТО Западног Срема (за подручје Илока, Вуковара и Шида). Добио је и чин поручника, а пре тога је имао чин потпоручника, пошто је завршио школу резервних официра у Билећи. Иако се представио као командант села, ту функцију фактички није вршио, јер је у селу уведена војна управа, па су команданти били најпре резервни

капетан Градимир Вељовић, а после активни официр – пп опт. Миодраг Димитријевић, који је дошао у село 14.10.1991.год. Када му је предочен записник са састанка представника околних села и владе у Ловасу од 30.10.1991.год. и записник са састанка представника околних села у Ловасу од 03.11.1991.год., на којима стоји да је он командант села, навео је да је он то сам уписао и да је то била његова иронија на те скупове и састанке.

У вези успоставе цивилне власти у селу, објаснио је да се већ у Товарнику знало ко ће имати коју функцију и да су надлежна министарства САО Крајине постављала функционере у ТО, полицији и привреди, па је тако опт. Жељко Крњајић од стране министра Богуновића постављен за командира милиције, а [redacted] Милорад Воркапић је био његов заменик. Крњајић је био командир милиције само један дан, јер је 11.10.1991.год. рањен, па је Милорад Воркапић био командир милиције све до своје погибије 23.10.1991.год. [redacted] опт. Милан Девчић био је обичан полицајац и није имао никакву функцију. Након што је Воркапић погинуо не зна ко је био командир милиције, а станица милиције је била у кући сина Драгана Кесара, где је и он повремено спавао, а ту се преместио по доласку крагујевачк јединице пуковника Ковача. Наводи да је командант ТО био опт. Милан Радојчић, с тим што се у том делу различито изјашњавао, па је најпре у истрази тврдио да се након 5-6 дана по уласку у село сагласио са осталима да Радојчић буде командант ТО, а на претресу од 21.04.2008. године тврди да не зна када је опт. Радојчић постао командант, да он у томе нема учешћа и да је о томе одлучила војска. Мештанин Ђуро Продановић се прихватио месне канцеларије и месне заједнице.

Објашњавајући свој <u>однос према добровољцима јединице „Душан Силни</u>“ тврди да их је избегавао, са њима је контактирао само када је Бастаја долазио да их обиђе или када су долазили да му траже храну, често је знао да им да новац за бензин и саветовао их да се врате кући. Међутим, они су остајали у селу, па је тако добровољац „Јоца“, који је учествовао у извођењу људи на минско поље, боравио код жене једног његовог пријатеља и остао у селу три месеца. Није му познато да су у стамбеној згради, где је био његов пословни простор, били смештени добровољци. Када је погинуо [redacted] Милорад Воркапић, контактирао је са опт. Драганом Бачићем, кога је тада баш добро упознао, јер је остао тамо да чува њихову кућу. Негирао је наводе опт. Стевановића и Николајидиса да им је био командант и наређивао, објашњавајући да он добровољцима ништа није могао да нареди, нити да тражи од њих да нешто ураде, осим што је пар њих сарађивало и чувало жене које су ишле у бербу воћа. Цело село је знало како се који добровољац зове, .па је и он још у аутобусу сазнао да је Борислав Михајловић звани „Бата“ вођа једне групе добровољаца, а остале - Љубодрага Јелића, Николу званог „Ниџа Кракоња“, Зорана Обреновића званог „Аждаја“ и друге упознао је у Ловасу. Са опт. Александром Николајидисом једини сусрет уживо је имао када је он дошао у задругу по гориво. Подржао је иницијативу да се поводом смрти добровољца погинулог у нападу посети председник општине у којој је живео [redacted], а када је „Аждаја“ погинуо, дао је службени ауто да опт. Милан Радојчић и Ђуро Продановић иду на сахрану. Потврђује да се Ловас једно време звао „Душановац“, по припадницима јединице „Душан Силни“. Наводи да не зна ко је командовао добровољцима.

Негирао је наводе оптужнице да је учествовао у <u>затварању мештана хрватске националности</u> у просторијама изнад механичке радионице, објашњавајући да је 12.10.1991. године први пут сазнао од Милана Миљковића да су људи затворени, с тим што наводи да не зна ко их је ту затворио, а није имао објашњење како он као директор задруге у чијем су простору људи затворени, не зна ко их је ту затворио. Такође је негирао своје учешће у затварању мештана у подруму Месне заједнице, наводећи да је за тај затвор први пут сазнао када је из задруге требована храна за затворенике, па је питао опт. Милана Радојчића и он му је објаснио да су ту затворени они који су под

истрагом. Није га питао ко држи тај затвор, јер се подразумевало да то држи војска, а није о томе разговарао ни са Градимиром Вељовићем, коме је иначе референсао у војном штабу, у кући неког Девчића, недалеко од зграде полиције, где су се редовно одржавали састанци. Једном приликом је ишао у месну заједницу и видео људе затворене иза жице, који су седели на клупама и јели храну из задруге, међу њима је препознао Фрању Панђо, званог „Сатлак“ и Андрију Девчића, који су били затворени, јер се сумњало да им се синови крију у атару, а Андрија је ухваћен када им је носио храну. У даљем току поступка наводи да је затвор у подруму месне заједнице отворила војска и то пуковник Суботић 11.10.1991. године, када је дошао са војном полицијом.

Наводи да је дана 12.10.1991. год. са Градимиром Вељовићем ишао код пп Лончара, где је добио одређен број војних врећа за сахрану погинулих у нападу, ровокопач да се ископа заједничка рака, пет-шест пушака за чуварску службу у задрузи, као и униформе. Добио је савет од Лончара да се образује комисија за сахрану, да лекар констатује смрт и да се све уредно спроведе у матичне књиге, што је и учињено. Није имао објашњење зашто породице погинулих нису обавештаване о сахрани. Тврди да је на нивоу Месне заједнице донета одлука да Хрвати Шимун Пејић и Ивица Филић и други скупљају лешеве, а он није добровољца опт. Петронија Стевановића слао са Хрватима да скупљају лешеве, као што то опт. Стевановић тврди.

Негирао је наводе оптужнице да је наредио постављање белих тканина на хрватске куће и ношење белих трака око руку, од стране мештана хрватске националности, објашњавајући да је то преузето из Товарника, а да су учесници напада то говорили становништву, те је и он 11.10.91.год. видео поједине куће и људе обележене у селу.

У вези радне обавезе наводи да су мештани путем добошара позивани да се одазову на радове у задрузи, да то нису били присилни радови, да су људи позив прихватали са великим задовољством, у вези чега је његова идеја била да им се исплаћују вредносни бонови, да је опт. Милан Радојчић предложио и спровео да неки од добровољаца иду у пратњи жена које су радиле. Једном приликом, када је била бербе семенског кукуруза, ишао је у обилазак и видео опт. „Јоцу“ и опт. Драгана Бачића, да су у пратњи. Није могао да се сети имена мештана Ловаса српске националности који су обављали пољске радове.

Негирао је наводе оптужнице да је учествовао у испитивању и мучењу мештана хрватске националности Антона Кризманића и Снежане Кризманић, као и да је наредио њено убиство, објашњавајући да је са Снежаниним оцем био у коректним односима, а његов однос према припадницима ХДЗ је био најнормалнији, с тим што је навео да је малтретирање цивила била свакодневна и сваконоћна појава. Није му познато да је вођен неки поступак против мештана, који су привођени на испитивање и затварани.

Негирао је да је опт. Петронију Стевановићу наредио да ликвидира Марина и Катарину Балић, те да је са њима обављао разговор у месној заједници пре него што су убијени. Такође је негирао да је добровољцима „Аждаји“, Кости и Николи наредио да убију Звонимира Мартиновића, објашњавајући да му је познато да су га убили сада покојни „Аждаја“ и Коста и то негде у периоду од 10. до 15. новембра 1991. године, међутим, он тај дан када је убијен Мартиновић није био у селу и после је чуо да му је тело нађено на штагљу, где се држи сено за стоку у дворишту Анке и Владе Сомборца.

У вези осталих убистава мештана хрватске националности наводи да је он то накнадно сазнавао, да не зна тачно ко их је убио, с тим што му је познато да су нека убиства извршили Коста и „Аждаја“, да су сви уредно сахрањени и да су у неколико коверата биле идентификационе потврде, потпис комисије која је препознала људе и потврде од доктора Качара. Ни тада нису породице обавештене о сахрани, нити су могле да присуствују истој, а нема објашњења због чега. Негира да је он са оптуженим Миланом Радојчићем и [redacted] – Божом Девчић правио

списак по коме су људи убијени, као што тврди сведок Љубодраг Јелић, као и да је наредио опт. Николајидису и Стевановићу да убију мештане затворене у подруму месне заједнице. Такође негира да су он и опт. Милан Девчић најпре саслушали Стипу Долачког, а потом га испред куће Боре Кесер предали опт. Стевановићу, да би он био лишен живота, као што тврди опт. Александар Николајидис. Наводи да је у тој кући била милиција, а да ту није била команда. За Стипу Долачког тврди да је могуће да је био полицајац, а не зна да је био затворен. Такође негира да су истом приликом опт. Стевановићу предали браћу Жељка и Дарка Павлића, објашњавајући да су они приведени јер им је нађена радиостаница, те наводи да они нису пуцали на задружни простор, као што се током поступка тврдило, јер не постоји висинска тачка с које су то могли учинити.

У вези трагичног страдања мештана хрватске националности на минском пољу, наводи да он са тим догађајем нема ништа, да се није договарао са опт. Миодрагом Димитријевићем о акцији претреса терена, нити наредио добровољцима и мештанима Илији Кресојевић и Милану Рендулићу учешће у тој акцији, за коју није ни знао, да није наредио окупљање мештана испред задруге, као и да му није познато да је ЈНА поставила минско поље на ливади код силоса, иако иста припада задрузи. Наводи да је он свако вече реферисао Вељовићу, објаснивши да је то чинио јер је завршио школу резервних официра и зна шта је хијерархија, сва су његова реферисања била из домена пољопривреде, а да је 14.10.91.год. упознао опт. Миодрага Димитријевића, који је био активно војно лице у чину потпуковника и кога је Вељовић представио као свог старешину. Предложио је пп Димитријевићу да ту прву ноћ преспава у његовој кући, што је овај прихватио, па када их је успут затекла рафална паљба, од тада је њихов однос био службен и хладан, а Димитријевић је следећих ноћи спавао у кући Боже Велимировић. Дана 15.10.91.год. је реферисао пп Димитријевићу, пошто је он био командант и њему је реферисао и Вељовић. Тада је први пут видео на састанку и добровољце Славка Ступара, Љубу Јелића и Борислава Михајловића, зв. „Бата“, а били су ту као и раније представници ТО и милиције, опт. Милан Радојчић и Воркапић. Најпре је тврдио да су се ти састанци одржавали у кући Девчића, где је био војни штаб, а потом да је то било у канцеларији Месног уреда.

Дана 17.10.91.год. враћајући се из Шида, видео је да добошар Томислав Шелебај позива мештане да се окупе испред задруге, па је сазнао да му је ту обавест дао Ђуро Продановић, а пп Димитријевић је издиктирао. Повод за то окупљање је била погибија једног војника на пољској кухињи. У истрази је тврдио да 17.10.91.год. у вечерњим часовима није био на састанку и реферисању код пп Димитријевића, будући да није био ни позван, иако је чекао до 23 часа, те отишао на спавање. На претресу од 21.04.2008.год. променио је своје наводе, те тврди да је био присутан на том састанку и тада први пут упознао опт. Дарка Перића, а потом је поново променио своје наводе, истичући да можда и није био присутан, те да није сигуран, а ако је био присутан, реферисао је своје радне извештаје и отишао. Такође тврди да 17.10.91.год. није био у простору задруге и тамо издвајао људе, те да је од опт. Милана Радојчића чуо да је успео да издвоји неке људе за радни вод.

Негирао је наводе оптужнице да је у ноћи између 17. и 18.10.91.год. добровољцима јединице „Душан Силни“ међу којима је био и опт. Петроније Стевановић приказивао касете са годишњице прославе оснивања ХДЗ у Ловасу и подстрекавао их речима: „Е сада видите, браћо, ко су нам непријатељи“, због чега су сутрадан тукли затворнее мештане у задрузи, наводећи да је за те касете сазнао после трагичног догађаја на минском пољу, те тврдећи да није било струје и да се нису ни могле гледати касете.

Потврђује да је 18.10.91.год. ујутру био у задружном дворишту испред механичке радионице где су били затворени мештани, да је видео да се људи

малтретирају и да је то био страх за гледати, владао је хаос, једни су седели на клупама, други су били тучени од стране покојног „Аждаје“, „Николе Кракоње“ из Добановаца, ту је био и „Бата“ Михајловић, а посебно се истицао опт. Петронијe Стевановић, који је ходао као луд са ножем у једној руци. Том приликом је видео Косту, малог Новаковића-мештанина Ловаса, те неког са надимком „Боксер“ који је припадао регуларној војсци и који је тако јако ударио једног од заробљеника, да је овај одлетео у ваздух. Било их је укупно 10 до 20. Оптужени је о овоме причао током истраге, а на главном претресу у присуству опт. Петронија Стевановића и Александра Николајидиса изјавио је да не жели да прича о том малтретирању у задрузи. Навео је да о томе није обавестио пп Димитријевића, јер за то није био задужен, с обзиром да је он њега обавештавао само о привредним темама. По препоруци Римар Мирослава, Милана Миљковића, као и Милана Рендулића званог „Бува“ који је спремао берач, а од којих је сазнао да им треба 30 људи за рад, обратио се на капији најпре опт. Дарку Перићу са захтевом да добије 30 људи, а овај га је упутио на пп Димитријевића. У истрази је тврдио да се не сећа да му је Димитријевић одобрио да одвоји 30 људи, а на главном претресу од 21.04.2008. год. је променио своје наводе и рекао да му је потпуковник то одобрио, не могавши да објасни зашто сада тврди другачије. Показивао је које људе треба изоставити, а бирао је по томе ко зна који посао да ради и у томе су му помогли Римар и Миљковић. Сматрао је да треба да се ради и да ће тако спасити те људе, иако није знао шта ће војска са њима, нити да ће бити изведени на минско поље, с обзиром за минско поље није ни знао. По издвајању одабраних људи отишао је у задругу пешке и при том стазом обишао колону која је ишла цестом, видео је да су у средини колоне ишли затвореници, а са једне и друге стране војници и добровољци. „Бату“ није видео у колони, али га је видео на зачељу те колоне у аутомобилу. Од домаћих мештана су узели Илију Кресојевића, који је тај дан по распореду био портир у задрузи и Милана Рендулића који је већ био напољу у униформи. Негира да је то јутро имао било какав контакт са Ђуком Лукетићем, као и да га није послао са неким добровољцем да доведе свог оца Петра и брата Анту. Не зна шта се са њима уопште десило. То јутро се у дворишту задруге задржао свега 10-15 минута и након тога између 8 и 9 сати отишао у Сремску Митровицу у пољопривредни комбинат „Митрос“, код генералног директора Милорада Марковића, где га је одвезао добровољац јединице „Душан Силни“ Драган Милићевић звани „Таки“. За догађај на минском пољу је сазнао око 14 часова када се вратио из Митровице, па је Милана Воркапића зв. „Трнда“ ангажовао да покупи те рањене и да их вози у Дом здравља у Шиду, где су они површно санирани и враћени назад у село, те им је сеоски лекар Качар санирао повреде и пружио им помоћ. Десетак минута од свог повратка у село, видео је у шетњи капетана Вељовића и пп Димитријевића, позвао их је на ручак и у шали рекао потпуковнику: „Успео си данас да направиш мали Јасеновац у селу“, након чега је он скочио, ухватио торбу и излетео ван, на основу чега мисли да том приликом Димитријевић није знао за догађај који се десио тог дана.

У вечерњим часовима Рудић Мирко је дошао код њега у канцеларију и рекао му да је пп Лончар послао пицгауер и да треба да иде у Товарник са пп Димитријевићем, који је већ седео у возилу, па када су отишли тамо, након што је испричао Лончару за догађај, он му је дозволио да изађе, а Димитријевић је остао унутра, те је врло брзо и он излетео из канцеларије. Навео је да те вечери није одржан редовни састанак као раније, а да јесте, он би: „јебао матер тамо на камару свима“, јер су они гледали да затрпају своја злодела, што се односило на војску, а да је он ту ноћ обишао амбуланту у којој су били смештени рањени.

Навео је да је у децембру 1991. год. био покушај његовог хапшења, када је по њега дошао Рудић и рекао да га пуковник Суботић тражи у команди која се тада налазила у кући Стеве Брајковцћа, али да он није отишао на тај разговор, исцениравши

да је дошло до неког пожара у задрузи, па је возилом отишао за Београд, у Генералштаб где је примљен од тадашњег генерала Вука Обрадовића коме је испричао истину.

Када су оптуженом током поступка предочавани бројни искази оштећених и сведока, као и оптужених који тврде супротно од онога што је он наводио, изјашњавао се да сви они говоре неистину. У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Милан Девчић[2] негира радње из оптужнице, које се њему стављају на терет, с тим што је на битне околности током поступка мењао одбрану. У своју одбрану наводи да је [redacted], а потиче из мешовитог брака – [redacted]. Са 15 година је отишао у Загреб и завршио средњу школу унутрашњих послова. У СУП Вуковар је радио од 1989. године као полицајац, а службу је напустио 20.07.1991.године, јер му је јављено да ће бити ликвидиран, а иначе су још раније почела малтретирања по националној основи, па су многи Срби напуштали Вуковар, због чега је и он породицу преселио у Београд. Родитељи су остали да живе у Ловасу и у двориште породичне куће су им бачене две екплозивне направе. Дана 15.09.1991.године када је почела масовна мобилизација отишао је у Шид, где је била стационирана ТО Вуковара и тамо се пријавио. Учествовао је у нападу на Товарник, па када је исти ослобођен оформљена је станица милиције, радио је тамо и био распоређен на путу Товарник-Шид.

Пре напада на Ловас ЈНА је водила преговоре са Кризним штабом села у вези предаје оружја, с обзиром да су на четири – пет пунктова хрватски мештани држали страже у селу, али договор није постигнут, с обзиром да је скупљено само неколико ловачких пушака и то оружје је предато полицији у Илоку. Због тога је уследио напад на Ловас, који је извођен под командом ЈНА и то команданта Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде Душана Лончара, који је држао говор пре поласка у акцију чишћења села у којој је и он учествовао заједно са припадницима милиције, ТО Товарника и добровољаца јединице „Душан Силни“, укупно њих око 70.

На челу колоне која је кренула према Ловасу налазио се опт. Жељко Крњајић, за кога мисли да је био одређен да предводи акцију чишћења села и имао доста контаката са пп Лончаром и другим војним лицима, која су свакодневно долазила у станицу милиције у Товарнику, чији је Жељко био командир, а и он им је то свима рекао. Ни пре напада а ни током истог, нико их није упозоравао како треба да се понашају према цивилима. У Бешкој, док су још били сви учесници напада заједно, опт. Жељко Крњајић, Љуба Јоргић и Милорад Воркапић (такође припадници милиције Товарник) извршили су распоред група и одредили ко ће водити коју групу и том приликом се договорили да у једној групи буду припадници јединице „Душан Силни“, у другој милиције и један део ТО из Товарника, али да у свакој буде неко од мештана, који ће предводити јер познаје терен. На главном претресу тврди да је другу групу која се кретала улицом Гајевом и Владимира Назора водио неки „Тито“ који није мештанин, иако га уопште није спомињао у своје претходне три изјаве дате у истрази и полицији. У нападу су, поред њега од мештана учествовали опт. Крњајић, опт. Милан Радојчић, Милорад Воркапић, Зоран Тепавац, Милан Воркапић, зв. „Трнда“ и Грковић Душан из [redacted].

Уследила је артиљеријска подршка – село је гранатирано од стране ЈНА, а по престанку овог дејства, они су ушли у село. Пре њиховог уласка у село послали су извидницу и утврдили да нема припадника Збора народне гарде. Није било неког отпора, само спорадична пуцњава. Он се кретао улицом Иве Лоле Рибара и Краља

[2] Одбрану износио; у предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца 29.05.2007., пред истражним судијом 30.05.2007., 15.10.2007. и 31.10.2007. и на главним претресима 24.04.2008., 13. и 14.05.2008. и 20.02.2012. год.

Томислава, правцем дугим два километра и са њим су били опт. Крњајић, опт. Радојчић, Грковић, Станимировић, Душан Ступар, као и други припадници милиције и неки непознати добровољци. Било је насумичног пуцања и бацања бомби, али више из страха него из неке велике потребе. Дошао је до своје куће и ту се задржао. Напад је трајао до 15-16 h. Припадници милиције су имали СМБ униформу са ознаком "Милиција Крајине".

Чуо је да је током напада смртно страдало око 20 мештана хрватске националности, али му није познато на који начин. Видео је само леш Јосипа Краљевића у улици Краља Томислава. Код куће Драгице Оструна у улици [redacted] није био, не зна како је убијен [redacted] Иван Оструна, [redacted], а касније је чуо да му је тело нађено у кафићу у истој улици. За Јосипа Пољака из улице [redacted] такође не зна како је страдао, с тим што наводи да је његов [redacted], а том улицом је ишла четврта група у нападу коју је предводио припадник милиције Љуба Јоргић. Ни за остале мештане нема никаквих ни непосредних ни посредних сазнања како су смртно страдали и не зна ко је ишао попречним улицама током напада.

Након заузимања села у велику механичку радионицу задруге приведено је око 50 мештана хрватске националности и по нека жена, било је то већином цивилно становништво, не зна ко је то наредио, а они који су били припадници ХДЗ су задржани и затворени. Он, Воркапић и неки добровољци су ту преспавали први и други дан и све су то водили Воркапић и Крњајић.

У вези навода оптужнице да је он био командир милиције у Ловасу, оптужени се различито изјашњавао током поступка, па је на записнику у предкривичном поступку од 29.05.2007. године и на записнику из истраге од 30.05.2007. године врло јасно рекао да је по ослобађању села након пар дана пошто је по професији полицајац, од стране САО и министра полиције Богуновића одређен за командира милиције у Ловасу, потврђујући за исти период да он као командир милиције није знао колико је погинулих и рањених на минском пољу, у вези догађаја од 18.10.91.год. При крају истраге на записнику од 15.10.2007.год. оптужени мења своју одбрану и тврди да је по ослобађању Ловаса Милорад Воркапић постављен за командира милиције и да је био на том месту док није погинуо, а после тога је он постао, да би на главном претресу од 24.04.2008.год. оптужени поново променио своју одбрану те тврдио да је најпре оптужени Крњајић постављен за командира, потом Милорад Воркапић, а негде око 24.-25.10.1991.год. после погибије Воркапића, постао је он командир и то га је поставио Боро Богуновић. Када су оптуженом предочене ове разлике у његовом казивању, он није имао објашњење зашто на ове околности мења исказ.

Такође је мењао исказ на наводе да ли су хрватски цивили и њихове куће обележаване белим тракама, па је у истрази тврдио да није било таквог обележавања, а на главном претресу је наводио да је могуће да је он неком рекао да стави белу траку на кућу приликом напада, али то је било искључиво у циљу ознаке да су се предали, што је иначе преузето из Товарника. Такође наводи да је у селу заведена војна управа, на чијем су челу били најпре Градимир Вељовић, а потом је командант био оптужени Миодраг Димитријевић. Објашњава да никаква цивилна власт није успостављена и да је о свему одлучивала војска, и о радним обавезама, и о полицијском часу и пропусницама за кретање по селу и ван њега.

За опт. Милана Радојчића тврди да је био командант ТО, која је формирана по наређењу војне управе другог-грећег дана након напада, мисли да га је поставио Слободан Граховац, командант у Шиду, у вези чега је долазио пп Камбери. Канцеларија опт. Радојчића је била у Месној заједници а затвор у подруму Месне заједнице је држала ТО и милиција. Чувар је био неки Јелић из Краљева, у вези чега наводи да га је одредио пп Димитријевић. Појашњава да је Димитријевић у село дошао

14.10.91.год., а у вези тога нема објашњење како је онда Јелића поставио за чувара у том затвору, с обзиром да је накнадно дошао. Наводи да не зна колико су временски људи дуго држани у подруму Месне заједнице, није му познато да ли су тамо малтретирани и да им се нешто лоше десило, једино што зна да никаква решења о њиховом притварању нису доношена, јер је било ратно стање.

За станицу милиције тврди да је успостављена у кући Боре Кесер, а наводи да не зна ко је одлучио да се у приватној кући успостави станица милиције. Ту је он обављао разговоре са Хрватима о припадности у ХДЗ, поседовању оружја, а није му познато по ком критеријуму су неки задржавани у затвору у подруму Месне закједнице, а други прослеђивани војној полицији у Шиду. Тврди да војна полиција није била стационирана у Ловасу, да су они били у Шиду и да су повремено долазили у Ловас, помиње неког пуковника Суботића. За свог ујака Љубана Деветака тврди да је он искључиво био директор задруге и тиме се бавио, те се није мештао у милицијски посао. Наводи да су добровољци били под ингеренцијом опт. Милана Радојчића и припадали су ТО, а да је у милицији било углавном домаће становништво – Зоран и Радован Тепавац, Мијо Клисурић, Сомборац, као и пар добровољаца – Славољуб Ивановић и Зоран Николић звани „Цанци“. Негира да је опт. Петроније Стевановић припадао милицији и да је приводио по његовом налогу људе, а није знао да именује који су то полицајци приводили људе са којима је он обављао информативне разговоре.

Негира наводе оптужнице да је он заједно са опт. Љубаном Деветаком обављао разговоре са оштећеним Антоном Кризманићем, те му претио да ће га убити, објашњавајући да са њим није обављао никакав разговор. Даље се различито изјашњавао у вези навода оптужнице да је психички и физички малтретирао ошт. Ђуру Антоловића ударивши га металним боксером у пределу вилице, наводећи на записнику о гл. претресу од 13. маја 2008. године (стр.42 транскрипта) и на записнику о гл.претресу од 23.11.2009. године (стр. 64 транскрипта) да са ошт. Ђуром Антоловићем јесте обављао информативни разговор, а на главном претресу од 20.02.2012. године оптужени тврди да није са њим уопште разговарао. Такође је у вези оштећеног Марка Грчанца негирао да га је ударао гуменом палицом по глави и псовао му мајку усташку и терао да лиже своју крв са стола, у вези чега је исто мењао одбрану наводећи на главном претресу од 13.05.2008. године да је он са њим обављао разговор, као и Ђорђе Ивковић, а на главном претресу од 20.02.2012. године тврди да није са Марком Грчанцем обављао разговор већ да га је пп Суботић саслушавао, те је ово лице прослеђено војној полицији и завршило је у логору у Бегејцима.

За ошт. Ђуру Филића и Петра Вулету потврђује да је са њима обављао информативне разговоре у вези деловања Кризног штаба, припадности ХДЗ, поседовању оружја, али негира да су та лица мучена и физички злостављана.

За Стипу Долачког тврди да је то његов комшија, за време цивилних стража у селу, од његовог оца је тражио ловачку пушку, био је редарственик и доста екстреман, привођен је први дан у задругу, а касније је прослеђен у затвор у Месној заједници. Не зна шта се са њим десило, а негира наводе опт. Николајидиса, да га је испитивао и заједно са опт. Љубаном Деветаком предао опт. Петронију Стевановићу да би ово лице било лишено живота.

За браћу Дарка и Жељка Павлића тврди да је са једним од њих и то старијим Жељком који му је био школски друг обављао разговор, чуо је да су пуцали из неке куће, стотинак метара од задруге и били су притворени најпре у задрузи, а потом у подрум Месне заједнице, мисли да је код једног пронађена аутоматска пушка и не зна шта се са њима десило. Негира да је заједно са Деветаком ова лица предао опт. Петронију Стевановићу да би били ликвидирани.

У вези осталих жртава наводи да Петра Лукетића и [redacted] Ђуку и Антона познаје, [redacted], али он не зна под којим околностима су они

страдали, а као командир милиције није водио истрагу о томе, за Алојза Кризманића тврди да је са њим ишао у школу и не зна да ли је био затворен у подруму Месне заједнице, за Кризманић Ђуру да је био у ХДЗ, отац осуђен за Мас покрет, а не зна како је ово лице страдало, Андрија Девчић му није фамилија, старији је човек, кућа му је сто метара удаљена од милиције, три сина су му била у ХДЗ-у, био је приведен јер је носио храну тим избеглима у правцу према вођњацима и виноградима, не зна како се зове тај добровољац и још један што су га привели, а био је приведен у станицу милиције, негира да је тучен, за Марка Дамјановића тврди да му је син био у гарди и погинуо и да не зна шта се том лицу десило, а Фрањо Панђо је био у ХДЗ-у и цела његова фамилија је сарадник тог покрета, један син је био у „зенгама“, други у хрватској полицији, није му познато да ли је довођен у кућу Боре Кесер – полицију, за Марина и Катарину Балић наводи да су живели у улици [redacted], те да је доста тих Балића било у гарди, за Јосипа Јовановића тврди да је [redacted] Антуна и Анке Јовановић који су смртно страдали током напада, [redacted], за Зорана Кризманића тврди да му је непознато да ли је одвођен на испитивање, [redacted] Вида Кризманића који је смртно страдао у току напада. За Звонимира Мартиновића наводи да је чуо да је убијен у некој шупи код [redacted] Владе Сомборца, да он као командир милиције тада није био на послу када је овај убијен и то се догодило негде око 10. или 11. новембра 1991.год, а тада су већ били припадници МУП Србије у селу, с тим што тврди да су припадници МУП дошли управо тог 11.11.91.год. у село. Није имао објашњење зашто као командир милиције није истраживао ова убиства која су се догодила у селу, те наводи да не зна где су њихова тела пронађена. Такође наводи да му није било познато да су у селу била постављена минска поља.

У вези присуства припадника ЗНГ у селу уопште током читавог периода оптужени се изјаснио да је у информативним разговорима и испитивањима која је вршио над мештанима хрватске националности сазнао да су припадници ЗНГ напустили село дан-два пре напада, па их зато није било у селу у време напада.

Наводи да је пп Миодраг Димитријевић држао све састанке у селу и да је он доносио наређење и све остало, с тим што објашњава да он није био присутан на тим састанцима, јер је командир Милорад Воркапић ишао на исте, а у вези трагичног страдања мештана хрватске националности на минском пољу, наводи да то само зна из штампе, а да му његов таст Милан Рендулић о томе није причао, сем да су га нека војна лица повела у ту акцију, при чему наводи да му је таст био портир у задрузи чији је директор био опт. Љубан Деветак. Такође тврди да су се ти састанци са војним врхом одржавали у Месној заједници, а не у кући Боре Кесер где је била команда милиције, а на те састанке су одлазили опт. Деветак, опт. Милан Радојчић, Милорад Воркапић, као и представници добровољаца Зоран Обреновић звани „Аждаја“, Борислав Михајловић звани „Бата“, Славко Ступар, Ђура Продановић, мештанин села.

За добровољце јединице „Душан Силни“ изјашњава се да су тих 25 униформисаних добровољаца били опасни и правили чуда по селу, пљачкали и вршили остала кривична дела, а за неке од њих као што су „Аждаја“, „Сајџија“, „Јоца“, „Коста“, Никола из Добановаца, наводи да су тукли неке мештане које је виђао претучене, с тим што није могао да помогне тим мештанима, јер није имао никакву власт, о чему није обавештавао војну полицију, али је указивао Димитријевићу и Вељовићу и у пролазу им преносио такве податке. Дозвољава могућност да је можда неко од добровољаца понекад свраћао у зграду милиције, али колико му је познато, нико од њих није спавао у кући Боре Кесер, спавали су по приватним кућама и поједини у кући Ивице Франчишковић, а потврђује да је у станици милиције односно у кући Боре Кесер спавала његова школска другарица Марија Ђаковић. За опт. Николајидиса и Стевановића тврди да су припадали територијалној одбрани, а њихов командир или

нека врста претпостављеног био је Срупар, често су били под утицајем алкохола и склони ексцесним ситуацијама, те су са њима имали проблема Маријана Радочај и Љубица Адамовић, јер су их присиљавали на обљубу и њима двема је група у којој су били они, одузела злато и новац приликом напада на село. За опт. Петронија Стевановића тврди да уопште са њим није контактирао, нити му било шта икада наредио.

Оптужени није имао објашњење како су то командири милиције поступали по наредбама војске, а постављали су их министри САО Славоније, Барање и Западног Срема. У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Милан Радојчић[3] негира да је извршио радње за које је тужен, па у своју одбрану наводи да је рођен [redacted], где је живео до 1987. године, када се преселио у Вуковар, а након трагичних догађаја у Борову Селу маја 1991. год., када је почео прогон Срба [redacted], прешао је са породицом да живи у Ловасу, [redacted], јер је проценио да ће му тамо бити безбедније. Септембра месеца 1991. год. отишао је у Шид и тамо се након позива на мобилизацију пријавио у просторије ТО Вуковар, где су му рекли да ће оружје задужити у Товарнику. Дана 08.10.1991.год. одлази у Товарник, где је добио полуаутоматску пушку и пошто је већ имао униформу добијену у складишту у Шиду, учествовао је у нападу на Ловас, с тим што се није могао изјаснити којој формацији је он припадао приликом учешћа у нападу, наводећи да је припадао групи од 75 људи у којој су били поред мештана Ловаса, опт. Жељка Крњајића, Милорада Воркапића, опт. Милана Девчића, Зорана Тепавца и других и добровољци, које је прикупио Љубан Деветак и довео у Шид.

Током поступка оптужени је мењао своју одбрану, како у погледу своје улоге и активности у критичном периоду, тако и у погледу улоге и активности опт. Жељка Крњајића, опт. Милана Девчића и опт. Љубана Деветака. У истрази на записнику од 30.05.2007. године везано за напад на Ловас, објаснио је да су том групом од 75 људи руководили опт. Жељко Крњајић и Милорад Воркапић, да су били подељени у три групе, једну је водио покојни Милорад Воркапић, другу Жељко Крњајић, а трећу не зна ко је водио, те да се напад састојао по замисли Жељка и Милорада, да када уђу у село, првих педесет метара пуцају било куда. Такође наводи да није било отпора, да се он кретао улицом Иве Лоле Рибара, ишли су од куће до куће, да је са њим у групи био добровољац звани „Аждаја“ који је пуцао без везе, имао пушкомитраљез, а да је у самом нападу један мештанин био случајно убијен и да му је видео тело у простору задруге, мисли да се презива Ђаковић, а не зна му име, а један је циљно убијен и то је мештанин Јосип Краљевић, с тим што он није био присутан када је овај убијен, али је чуо да је имао неки пиштољ код себе. Навео је да на његовом правцу кретања готово да није било отпора, да је пар пута запуцано из даљине.

Даље наводи да је након заузимања села учествовао у стварању цивилно-војне власти, на чијем је челу био опт. Љубан Деветак, који је имао највећи ауторитет, успоставио сарадњу са војском, имао моћ да одлучује ко ће бити затворен, протеран, убијен, уз одобрење војске. Добровољци Мирка Јовића су га слушали и поштовали, јер их је он довео. Тих првих недељу дана опт. Љубан никога није слушао, он је ишао на састанке са војском. Поред опт. Љубана Деветака који је био на челу цивилне власти, био је и мештанин Ђуро Продановић који је оформио месну канцеларију, а командир милиције је био опт.Милан Девчић. За себе наводи да је <u>постављен за команданта ТО и да је то био договор опт. Љубана Деветака са старцима и војском, да је он формирао</u>

[3] У предкривичном поступку се бранио ћутањем, а одбрану је износио пред истражним судијом 30.05.2007. и 15.10.2007. год. и на главним претресима 15.05.2008.год., 16.05.2008.год. и 16. јануара 2012 год.

ТО, која је бројала 20 људи и чији је задатак био да чувају објекте. У вези свог постављења за команданта ТО наводи да није добио никакав документ, да опт. Љубан који је био апсолутни ауторитет у селу, постигао договор са саветом стараца и војском, а о томе ко му је рекао да је он постављен за команданта изјаснио се: „Мислим да су Љубан и командант места, неки пуковник, сетио сам се, мислим да је пуковник Ковач био први старешина који је са војском дошао у село, мислим да се презива Ковач“.

Тврди да се углавном склањао од добровољаца јединице „Душан Силни“, да се сећа Косте, Петронија и „Аждаје“, те помиње да су у том периоду постојала три затвора и то један који је био у подруму месне канцеларије, други у сутерену зграде милиције, а трећи у згради задруге, с тим да су стражу код затвора у Месној заједници држали добровољци, имали кључ и закључавали тај затвор, а касније су стражу држали његови територијалци. Истиче да он није одлучивао о томе ко ће бити затворен, да није учестововао у малтретирању цивила хрватске националнсоти, негира да је ударио Антона Кризманића ногом у леђа, те да није звао Петронија да се малтретира Ђуро Антоловић, а потврђује да је у два наврата са осталима гледао касете формирања ХДЗ у Богдановцима и препознао на истима мештане Ловаса, као и да је био присутан када је испитиван Дарко Пољак, с тим што се не може сетити ко га је тукао. Није му било познато да је ЈНА поставила минско поље у Ловасу. Такође наводи да су се његови односи са Љубаном пореметили, јер није прихватио да се шиканирају цивили, а после му је пређено. За руководиоца пољопривредне задруге означио је Фрању Жадањ, а наводи да је у каснијем периоду био опт. Љубан Деветак.

Такође је навео да су први или други дан после заузимања села католици морали обележити своје куће белим чаршафима или пешкирима, да би људи који нису били из Ловаса знали да су то католичке куће, а да су необележене куће српске и да их стога не смеју дирати, као и једног броја Хрвата који су максимално сарађивали. Потврђује и да је правио спискове за исељавање Хрвата, јер су они хтели да иду из села.

На главном претресу оптужени мења своју одбрану, те тврди да је у нападу мању групу од двадесет бораца предводио Жељко Крњајић, да је полицијском станицом руководио до своје погибије Милорад Воркапић, а после њега Девчић, да је Љубан Деветак био директор задруге, а да је у селу успостављена војна управа, да у првом периоду није ни постојала територијална одбрана Ловаса, чији је он командант постао 21.10.91.год., да су бели чаршафи постављани и на српским и на хрватским кућама, а беле траке на рукама су такође носили и Хрвати и Срби, као знак да припадају територији, па је и он говорио својим комшијама Кризманићима и Балићима, у чије је двориште улазио током напада, да ставе на руку белу траку. Оптужени није имао објашњење за ово мењање одбране, већ је тврдио да је код истражног судије био збуњен, а да се тог првог периода у коме су се управо десила сва критична убиства која су предмет оптужнице, никако не сећа.

Оптужени наводи да га је пуковник Марко Ковач из крагујевачке јединице поставио да води ТО и да се тек тада формира ТО, иако је у истрази тврдио другачије, сада не спомиње учешће оптуженог Љубана Деветака у томе, нити да је пуковник Марко Ковач био први командант који је дошао у село, већ објашњава да су његова сећања само из тог периода. Такође је тврдио да се током напада са свих страна пуцало, а када су му предочена његова казивања у истрази, он је навео да нису затекли усташке снаге, те да он није видео ниједног припадника Збора народне гарде у селу, као и да су вероватно побегли један мањи део. Наводи да је у нападу пролазио поред куће Ивана Оструна и вероватно улазио у ту кућу, али да не зна како је он страдао, као и да су мештани села Слободан Зораја и Душан Грковић, родом из Ловаса, учествовали у нападу, те да је било насумичног пуцања, а није било бацања бомби, те не зна ко је ишао попречним улицама. У вези напада такође тврди да је на њих пуцано, али да он не

може да каже одакле и ко је пуцао, на њега нико није пуцао и он то није видео. Није му познато и не сећа се ниједног лица са надимком „Тито“.

Приликом напада није било посебних упутстава у погледу понашања са цивилима.

О добровољцима јединице „Душан Силни“ оптужени се изјашњавао да не зна коме су они припадали, да нису били у саставу ТО, да се Петронија уопште не сећа, иако је у истрази потврђивао да га се сећа, а када су му предочене потврде територијалне одбране Ловас у којој се он потписивао као командант и то потврде на име добровољаца Јована Димитријевића, Миодрага Вукосављевића, Горана Јеремића, Милорада Марјановића, Миодрага Балтића, у којима је управо констатована њихова припадност ТО за период који оптужени негира да је ТО формирана, оптужени је потврдио да он јесте сачињавао те потврде, али да су исте биле са неистинитом садржином и то им је давао због правдања радног стажа и остварења личног дохотка.

Позван да објасни његове наводе да се ставио на располагање војној управи, оптужени није имао објашњење ко је био на челу те војне управе, није могао да каже ко је био командант, објашњавајући да је опт. Миодрага Димитријевића први пут упознао у ЦЗ, да се не сећа да му је капетан Градимир Вељовић издао било какво наређење, те да није упознао ниједног официра, не познаје никаквог пуковника Суботића, за војну полицију тврди да је само једном или два пута била у селу, те су стога његови наводи остали потпуно конфузни и нејасни у овом делу. Такође није могао да објасни на главном претресу од 30.03.2009. год. приликом саслушања сведока Николе Вуковића, коме су припадали он и наоружани мештани, ловаски Срби, с обзиром да је био лице са униформом и оружјем, па је најпре тврдио да су били наслоњени на ТО Љиг и ТО Лајковац, а потом је тврдио да је припадао ТО Вуковар, с тим што није могао да објасни под чијом је командом био, односно ко је био његов командант.

Наводи да је чуо да су затворени људи на спрату изнад механичке радионице, не сећа се да је 10.10.91.год. провео целу ноћ у задрузи као што тврди опт. Милан Девчић, да је пиштољ задужио када је постао командант ТО, па је најпре тврдио да он није имао никакав чин, а потом да је добио чин капетана прве класе, али у Војсци Крајине 1993.-94. године.

На претресу је наводио да се не сећа да је шутнуо Антона Кризманића, негира да је на било који начин малтретирао Ђуру Антоловића, испитивао Ивана Видића, те позивао опт. Петронија Стевановића када је саслушавао ова лица, те негира да је учествовао у затварању мештана хрватске националности, а такође негира да је правио спискове заједно са Љубаном Деветаком, по којима су поједини људи из затвора у Месној заједници извођени и убијани.

Тврди да није имао своју канцеларију ни у Месној заједници, ни у задрузи и да никада са опт. Девчићем није испитивао људе, а да је у полицијској станици у два наврата гледао касете прославе ХДЗ и позивани су локални Срби и добровољци да гледају, те да је могуће да је указивано појединима на Хрвате на снимку. Потврђује да је опт. Николајидису причао да су поједина убиства у селу вршили опт. Крњајић и Девчић из освете, али да су то биле само приче и гласине које је он чуо од других. Тврди да иије наређивао људима да раде, а своју улогу објашњава тиме да је само преносио оно што му је речено, свраћао у полицијску станицу и месну канцеларију да попије воде и кафу, па се можда случајно затекао када је малтретиран Дарко Пољак. За спискове за исељавање Хрвата тврди да су прављени у октобру и новембру 1991.год. и да су људи хтели да се иселе.

Поводом својих навода из истраге да су у затвор у подруму Месне заједнице довођени опасни Хрвати, а у сутерену полиције да су држани неподобни Хрвати, тврди да не зна који су ти и да је то чуо уз кафу у месној канцеларији. За затвор у Месној заједници тврди да је био ограђен жицом, да је за тај затвор био задужен добровољац

Љубодраг Јелић, те наводи да је са њим био у коректним односима.У тај простор ограђен жицом и у подрум Месне заједнице Хрвате су приводили добровољци, не зна по чијем налогу, били су ван контроле, Срби су се углавном склањали од њих. Виђао је да добровољци неке мештане одводе у полицију, а неке у подрум Месне заједнице. Наводи такође да не зна који су то људи страдали у нападу, да није питао јер га то није ни интересовало, а такође не зна који су то људи у селу убијени. Месна заједница је организовала скупљање лешева убијених мештана по селу. Тврди да није видео никакво притварање Хрвата и да није предложио и спровео да добровољци иду у пратњи радника који су радили као што наводи опт. Љубан Деветак. У вези радних обавеза тврдио је да је иста постојала и за Србе и за Хрвате, с тим што није могао да наведе ниједног Србина који је ишао у бербу кукуруза.

Тврди да није присуствовао састанцима код војних власти и да је на те састанке одлазио опт. Љубан Деветак и Милорад Воркапић, а по доласку пуковника Ковача, он је свако вече одлазио на састанке.

Такође наводи да му није познато везано за трагична страдања мештана хрватске националности на минском пољу шта се то десило, јер на дан када се збио тај догађај, он је био у претресу терена на Бадњари, није могао да објасни по чијој наредби је тамо ишао. Тврди да су сви поступали по наредбама војске, с тим што није могао да персонализује по чијем налогу и како се зове тај командант.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Жељко Крњајић[4] не признаје да је извршио радње за које је тужен, па у своју о+дбрану наводи [redacted], где се школовао [redacted], а радио је у комбинату „Борово“, те да су проблеми за Србе почели са вишестраначким изборима и победом ХДЗ у Хрватској, када је долазило до првих претњи, уцена и шиканирања, а након што су он и његова супруга добили отказ у комбинату „Борово“; напустио је Ловас и преселио се у Борово Село. Тамо га 02.05.1991.год. затиче почетак рата у Славонији, Барањи и Западном Срему, па пошто се у то време формирала милиција САО Крајине и станица милиције у Борову Селу, од првог дана је био у саставу те станице као милиционер. Дана 18.08.1991.год. упућен је у Шид, где је постојао штаб САО Славоније, Барање и Западног Срема, чији је начелник био Слободан Граховац, а где је често боравио и министар полиције САО Боро Богуновић. Учествовао је у ослобађању Товарника, а дана 25.09.1991.год. формирана је станица милиције у том месту, те је он одређен да буде командир милиције у Товарнику од стране министра Богуновића и то писменом наредбом коју не поседује, а уз сагласност Радована Стојчића званог „Баџа“ из Министарства унутрашњих послова Републике Србије. За његовог заменика је одређен Милорад Воркапић, такође мештанин Ловаса, те су дневне извештаје о раду ове станице милиције слате у писменој форми у Шид у штаб САО СБЗС. На челу станице милиције Товарник се налазио формално до 01.11.91.год., али фактички до 11.10.91.год., пошто је тог дана рањен у Товарнику, па је одређен да га замењује Љубо Јоргић, који је до тада био припадник милиције и шеф притвора у станици.

Потврђује да је учествовао у нападу на Ловас, те да се за одлазак у напад сам пријавио, а пре напада учествовао у састанцима са војском као командир милиције у Товарнику, ишао на реферисање, међутим, негира наводе оптужнице да има било какве везе са смртним страдањем цивила у нападу, тврдећи да није наређивао да се бацају бомбе, врше убиства цивила, пале куће, да није изводио цивиле из кућа у току напада и

[4] Одбрану износио у предкривичном поступку у полицији, у присуству браниоца 28.05.2007.год., пред истражним судијом 30.05.2007.год. и 15.10.2007.год., на главним претресима 19.05.2008., 20.05.2008. и 16.01.2012.године

одводио са собом, нити је то рађено у његовом присуству од стране припадника милиције којима је он командовао.

Приликом првог испитивања у предкривичном поступку дана 28.05.2007.год. оптужени је навео да је у Ловасу током напада погинуло 15 хрватских војника, да би у даљем току поступка променио своју одбрану и тврдио да је он то само чуо од Милорада Воркапића, а да људи који су страдали су мештани хрватске националности, од којих су неки чак и његове комшије, те наводи да нико од њих није био екстремно настројен, они су били „ситна боранија“, а да су они прави побегли. Он не зна како су погинули ови мештани, а када је из оптужнице видео имена страдалих, закључио је да је велика већина тих мештана становала на правцу куда се кретала друга група у нападу, у којој он није био.

Изјашњавајући се о околностима које су се дешавале пре напада, оптужени наводи да је ЈНА 06., 07. и 08. октобра 91.год. свакодневно ишла у извиђање према Ловасу, те да су имали сазнање да се у селу налазе војне снаге величине једне ојачане чете, а иначе су пре тога преговарали са Кризним штабом села, нису му познати резултати тих преговора, али се на крају испоставило да оружје које им је ЈНА тражила није предато, због чега је војска са штабом САО СБЗС донела одлуку да се село Ловас војнички освоји. Сем тога, једна војна колона је нападнута у атару села Ловас на рубу шуме „Јелаш“, што је пуковник Камбери, иначе официр из Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде изнео на реферисању, када је убијено пар војника, пар камиона запаљено, те је један тенк одвежен за Ловас.

У вези организације напада на Ловас, наводи да је контактирао само са пуковником Камберијем из Друге бригаде, а не и са командантом бригаде Душаном Лончарем. Пуковник Камбери му је рекао да ће у акцији ослобађања Ловаса учествовати и ТО Товарник и неки добровољци, који су 07.10.91.год. заједно са опт. Љубаном Деветаком и једним непознатим човеком за кога је касније сазнао да је Мирко Јовић или „Баста“ дошли у Товарник, те се сместили у једну кућу од центра према католичкој цркви у коју он није одлазио. Није упознао никога од тих добровољаца. Опт. Деветак му је рекао да су га Влада САО СБЗС и странка СДС замолили да помогне при скупљању добровољаца. Дана 09.10.91.год. у послеподневним часовима пуковник Камбери и још један старешина за кога мисли да је капетан, дошли су у станицу милиције, тражили састанак са њим, његовим замеником Милорадом Воркапићем и Љубом Јоргићем и на том састанку Камбери им је рекао да ће те ноћи сигурно ићи на Ловас. Донео је карту и цртао план напада на село, на шта му је он одговорио да он село врло добро познаје, након чега је Камбери Љуби Јоргићу показао карту, на којој су била нацртана три правца из кога они треба да уђу у село и одређено је ко ће коју групу водити. Добили су задатак да када војска заврши артиљеријску ватру, која је била предвиђена за пола осам, они изађу на улице да виде колико има хрватских војника, те је тада пуковник Камбери строго наредио Јоргићу да се у акцију поведу и два затворена хрватска цивила - Драган Хајдук и један по надимку „Лисац“, обојица из Товарника и да се обавезно пусте када стигну до обода села. Оптужени потврђује да су ова лица била физички малтретирана у станици милиције у Товарнику која се налазила у кући доктора Цвејића, али је после лично пустио тог другог цивила Драгана.

Објашњава да је био одређен да командује првом групом која је учествовала у нападу, а у којој је било петнаестак припадника милиције Товарник и два, три добровољца. Међутим, на околност ко је био вођа друге и треће групе, оптужени се различито изјашњавао током поступка. Наиме, приликом давања своје одбране пред истражним судијом дана 30.05.2007.тод., оптужени је навео да је другу групу водио неки „Тито“, у којој су били и Зоран Тепавац, припадник милиције, као и Милорад Воркапић, његов заменик и највероватније добровољци, а да је трећу групу водио Љубо Јоргић. Такође наводи да је целокупном групацијом од преко 70 учесника напада

командовао „Тито“ из Зенице, иако ово лице уопште није спомињао када је пред радницима полиције у присуству браниоца, давао изјаву. На главном претресу одржаном дана 19.05.2008.год. оптужени мења одбрану, па наводи да је друга група у којој су били припадници ТО Товарник и неки добровољци имала два командира-Јоргић Љубу и Ергић Милета званог „Страјо“, који је водио припаднике ТО Товарник, а да је у тој групи био и „Тито“, те да су у трећој групи били добровољци, за које није знао ко их је водио и био им командир, а из списа је сазнао да је то био Славко Ступар. Објаснио је да се група у којој је он био командир кретала правцем улица Лоле Рибара и Краља Томислава, да је друга група ишла правцем улица Гајевом и Владимира Назора, а трећа група са добровољцима је ишла Млинском улицом. У његовој групи се налазило двадесет људи којима је он био командир и то петнаестак њих су били припадници милиције, а двоје-троје добровољаца, које није могао да спомене именом и презименом. Наводи да је друга група била бројнија од две преостале групе, тако да је бројала око четрдесет војника и њихова дужност је била да чисте и те мале две, три попречне улице.

Изјашњавајући се о команданту целе акције званом „Тито“ из Зенице, оптужени тврди да је он војно лице, капетан прве класе, чије право име нико није знао, који је моторолом имао везу са војском у Товарнику, с тим што наводи да му Камбери није рекао ко ће бити командант целе акције, такође наводи да он као командир прве групе није имао никакву везу са „Титом“ ни са трећом групом, а на главном претресу од 20.05.2008.год. он наводи да му није познато да ли је тај „Тито“ припадник ЈНА, али је због те војне униформе стекао такав утисак, те верује да су „Тита“ официри односно штаб одредили за команданта, иако му то нико није рекао, а министар Богуновић му је само напоменуо да највероватније „Тито“ командује свима.

Даље наводи да су на бензинској пумпи у Товарнику, њих укупно око 70 бораца допунили муницију коју је војска обезбедила и то узимали су ко је шта хтео, бомбе, зоље, вршили замену лошијих пушака, а потом су војним камионима превежени до једног релеја, где их је сачекао Камбери са џипом, а потом су одатле продужили пешице. Наводи да је Јоргић Љубу припадника милиције Товарник који је био вођа друге групе, одвео са његовом групом на почетни положај, а да је трећу групу на њихов почетни положај одвео Милан Воркапић звани „Трнда“, такође мештанин Ловаса. Он је остао са својом групом у баштама близу села. Око 7 сати испаљено је 10 до 15 граната од стране ЈНА, од којих неке нису ни експлодирале, а касније је чуо да је од тог напада погинуо мештанин Латас, а рањена жена Марија Видић.

Набрајајући припаднике групе којом је он командовао, наводи да су то углавном били припадници милиције и то опт. Милан Девчић, Жељко Ракић, Душан Грковић, прикључио им се опт. Милан Радојчић који није био припадник милиције, његов заменик Милорад Воркапић је у почетку био у другој групи, па им се касније у току напада прикључио, припадник милиције Зоран Тепавац је такође био у другој групи, а када су ушли у село, њима су се прикључили мештани, ловаски Срби Слободан Зораја звани „Боро“, Миленко и Мирко Рудић, Жељко Брајковић, његов брат од тетке Милорад Радојчић звани „Бајица“, Радован Тепавац, с тим што наводи да су они били без оружја, а упитан да објасни зар то није било опасно да у току напада учествују лица без оружја, објашњава да је улица Лоле Рибара којом су се кретали углавном насељена Србима и да у тој улици није било никаквог отпора, да су свраћали код појединих мештана, поздрављали се и са Србима и са Хрватима, понегде свратили, попили кафу, пиво и сок, тако да није било опасности. Објашњава да су сви припадници милиције били у плавим милицијским униформама, односно само у деловима те униформе, а Милан Радојчић и два, три добровољца су имали СМБ униформе.

За време акције су изашли на Прерадовићеву улицу којом су се кретали двадесетак метара, након чега су скренули [redacted], на

чијем се почетку налази његова родитељска кућа. Нису имали никакав отпор, кретали су се према центру села, дошли до куће Милана Радојчића, поздравили се са његовим родитељима, затим до куће Милана Девчића, где је такође било неких Хрвата, а близу те куће је и центар. За време напада није видео никога у униформи непријатељске војске. Иако је у истрази тврдио да су отпор имали једино у другом делу села према Шиду пролазећи поред пар задњих кућа, на главном претресу наводи да је на њих пуцано у центру села из правца вођњака, са удаљености од 300 до 350 метара ваздушном линијом, на коју ватру су одговорили, али није могао видети ко то на њих пуца. За опт. Милана Радојчића објашњава да је чак окачио пушку о раме и носио заставу, јер није било борбених дејстава у њиховој улици. Када су стигли до Месне заједнице и ушли у канцеларије, пронашли су спискове пет, шест водова људи, затекли везу која је радила и то је припадало Кризном штабу, па су прегледали и те спискове оставили у Месној заједници. Наводи да је у селу остао до 15 часова, да је потом са Жељком Ракићем одвезао рањену мештанку Видић, а приликом одласка из села понео је једну заставу – шаховницу и дао је пуковнику Камберију на тенку, пошто су они улазили у Ловас. Продужио је у штаб САО СБЗС и информисао министра Богуновића и начелника Граховца шта се десило, пренећио код своје сестре у Товарнику, а сутрадан је по наредби пуковника Петковића из Војне безбедности отишао у Ловас и довео једног хрватског гардисту Златка Краљевића и једног хрватског полицајца Ивицу Рендулића, како би били испитани, као и за потребе телевизије. Наводи да је те заробљенике узео из простора дворишта земљорадничке задруге, не зна ко их је заробио и где, била је ту нека војска али он не може да објасни коме се обратио да их преузме и није имао никакву писмену документацију о њиховом преузимању. Дана 11.10.91.год. око 19 часова испред станице милиције у Товарнику је рањен у ногу и налазио се на лечењу све до краја јануара 1992. године.

Оптужени на претресу негира да је пуцао по цивилним објектима, иако је на записнику у предкривичном поступку од 28.05.2007.год. изјавио да је пуцао у правцу кућа, јер је било пуцњаве према њима, а на претресу тврди да у улици Иве Лоле Рибара куда се он кретао са својом групом, нико није пуцао. Такође негира да је наређивао и дозволио да се бацају бомбе и друге експлозивне направе, као и да је било која кућа запаљена, те тврди да код куће Вида Кризманића у улици [redacted] није ни био, да кућа Ивана Оструна сигурно није запаљена, да Оструна није ни видео, не зна како је смртно страдао, само му је познато да има сина припадника МУП Хрватске. Једино је видео запаљену кућу хрватског полицајца Илије Бакете, али не зна како је та кућа запаљена, а остале куће Јосипа Краљевића, Ивице Грчанца, Ивана Цоњара, Амалије Мартиновић су у улици [redacted] [redacted], у којој улици он није ни био, пошто је само дошао до задруге. Такође негира да је током напада изводио цивиле из кућа и одводио са собом, као и да су то чинили други припадници његове групе, негира да је Јосипа Јовановића повео са собом у току напада и да га је ударио на углу улице Иве Лоле Рибара и Прерадовићеве, као и да је појединим цивилима претио убиством, гурао их упереном пушком, псовао и називао усташама, наводећи да то тврди мештанин Томислав Шелебај, међутим, да је он до његове куће која се налази у [redacted] [redacted] [redacted], али он није био код куће, већ само његова породица.

У вези смртног страдања Мирка Гргића за кога тврди да му је познато као шумар из Товарника, те Данијела и Цецилије Бадањак, наводи да му није познато како су страдали, да се тај део улице Петра Прерадовића налази удаљен 300 метара од места где је он био, те је тврдио да су Данијел и Цецилија родитељи хрватског војника Петра Бадањка. Ништа му није познато ни у вези страдања Јосипа Пољака, Вида Кризманића и Паве Ђаковића, наводећи да у њиховим улицама није био.

Своје присуство у улици Гајевој објашњава да је на молбу Милорада Воркапића отишао до њетових родитеља да их обавести да му је брат „Шиља“ рањен у Товарнику,

то што је био у улици [redacted] код куће Илије и Данице Воркапић, [redacted], а своје присуство у улици [redacted]“, у којој је управо и страдао Јосип Пољак, оптужени објашњава чињеницом да је само свратио у кућу мештанина Жељка Јапунџе, где се поздравио са свима.

Током поступка је тврдио да је мештанима говорио да стављају беле траке на куће као знак да је кућа прегледана, а то исто је рекао и свом оцу.

Негирао је наводе опт. Петронија Стевановића да је био са њим током напада и показивао му где да баца бомбе, те је такође негирао наводе Јанка Божића да је бацио бомбу и наредио паљење куће Драгице Острун.

Тврди да је током напада видео само двоје мртвих и то у центру села Јосипа Краљевића, за кога наводи да се крио иза неког дрвета и имао пиштољ у руци, те да није видео да је пуцао, а не зна под којим околностима је он смртно страдао, а у Гајевој улици је видео тело Кате Павличевић.

Припаднике своје групе није упозоравао како да се опходе према цивилима, јер за тим није било потребе, с обзиром да у правцу његовог дејства није било убијања по кућама, подрумима и на улици и из његове улице нико није заробљен, ни одведен, а он никоме није наредио да пуца по туђим кућама и мисли да нису ни пуцали.

Од добровољаца се сећа Косте и „Аждаје“, а чуо је да је један добровољац погинуо у нападу.

Поводом навода оптуженог да их је пуковник Камбери упозорио да у Ловасу има једна чета „зенги“ састављена од људи из неких других делова Хрватске и још око 100-150 домаћих, па упитан да објасни како је кренуло само 70 бораца, наводи да им је управо пуковник Камбери када га је неко питао, одговорио да је то све договорено, да они само раде свој посао, а војска је са ове друге стране, с тим да је већина непријатеља распоређена око гробља према Шиду и Товарнику.

У завршној речи је навео да је свима у нападу командовао добровољац Славко Ступар, а прихватио је завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Миодраг Димитријевић[5] не признаје радње које му се оптужницом стављају на терет, те у своју одбрану наводи да је у време догађаја из оптужнице био активно војно лице у чину потпуковника, иза себе имао 32 године активне војне службе и за то време је прошао многе обавештајне и безбедносне обуке, те да је наредбом Републичког штаба ТО постављен за референта за оперативно-наставне послове у Зонском штабу ТО Ваљево. У истрази је наводио да му је пуковник Милошевић био надређени и иначе командант Зонског штаба, који му је наредио одлазак најпре на припреме, а потом на ратиште у Републику Хрватску, а потом је променио своју одбрану и тврдио да је то било по наређењу пуковника Ратка Ђокића. Тврдио је да је писаном наредбом Зонског штаба територијалне одбране Ваљево, коју је потписао пуковник Ђокић, а у деловоднику ту наредбу завела Десанка Бабовић, распоређен за координатора за борбена дејства, коју наредбу је видео тек на саслушању у СУП где су му показали исту, у вези чега је оптужени тврдио да он није био координатор за борбена дејства, већ координатор за садејства са ТО, послат од Републичког штаба ТО да би помогао опт. Дарку Перићу. На главном претресу оптужени потпуно мења своју одбрану у овом делу и наводи да он није био никакав координатор, да такво место и не постоји у војним структурама, да је то што је изјављивао истражном судији био лапсус, те да је он у Републику Хрватску, послат од стране пуковника Ратка Ђокића и то по

[5] У предкривичном поступку пред полицијом се бранио ћутањем, одбрану износио у истрази 30.05.2007., 15.10.2007. и 31.10.2007. год., на главним претресима 20.05.2008., 21.05.2008., 09.06.2008., 10.06.2008., 11.06.2008. и 16.01.2012.год.

усменој наредби, са јединицама ТО и то: противдиверзантским одредом, као и две четељишком и лајковачком, а његов задатак је био да се стара о позадинском обезбеђењу и у том смислу контактира са Другом пролетерском гардијском механизованом бригадом ЈНА, да им буде морална подршка и помоћ, те да води рачуна да Друга бригада не издаје неке теже задатке јединицама ТО из Зонског штаба.

Објаснио је да он није имао командна овлашћења, те да његова улога није била наредбодавна већ саветодавна, да са оперативном армијом није имао ништа, а по доласку у Товарник, јединице ТО из Зонског штаба су претпочињене 2. пгмбр, чији је командант био пп Душан Лончар, те да су ове јединице територијалне одбране сада изгубиле то својство и постале оперативне јединице. Наводи да је њему Ратко Ђокић наредио да са противдиверзантским одредом чији је командант био опт. Дарко Перић иде у место Чаковци у Хрватској, а чете ТО Лајковац и Љиг су упућене у Ловас. Док је био са ПД одредом опт. Дарка Перића у Чаковцима, никада му ништа није наредио, нити му је овај нешто реферисао. Позван да објасни због чега је он био задужен за позадинско обезбеђење, с обзиром да одред има позадински вод, оптужени наводи да је такав један недефинисан задатак он добио од пуковника Ратка Ђокића, свог надређеног, те такође објашњава да он није успоставио контакте са органима задуженим за позадину у 2. пгмбр, као и да није поседовао средства везе.

Даље наводи да је у месту Ловас био у периоду од 14. до 19.10.91.год. по наредби пуковника Ђокића, кога је сачекао у Месној заједници и то 14.10.91. год. увече, те се тада упознао са припадницима војно-територијалне команде села, коју су формирали локални Срби, а први међу њима кога је упознао био је неки Воркапић за кога је оптужени најпре тврдио да је био командир полиције, а после током истраге на записнику од 15.10.2007. године наводи да је он ипак био командир затвора, што се накнадно присетио, због чега је био јако љут и незадовољан, јер у тој подели власти није имао никакву функцију, а то прво вече он је упознао ту нову власт у селу, опт. Љубана Деветака који му се представио као командант села, као и директор задруге, а наредних дана се и уверио да је опт. Деветак „Алфа“ и „Омега“ у том селу, речено му је за опт. Милана Девчића да је командир милиције, а за опт. Милана Радојчића да је командант ТО. Укратко су му објаснили ситуацију у селу, указивали на проблеме са којима се сусрећу, а још при првом контакту са Воркапићем чуо је да велики број људи имају у затворима. За капетана Вељовића оптужени је у истрази тврдио да га се не сећа. Наводи да је те прве ноћи у вези његовог смештаја одведен на спавање у неку кућу, где су му поставили заседу и пуцали у његовом правцу, па је он посумњао у властодршце села Ловас и то опт. Деветака и Радојчића. Наредних дана је спавао у Месној заједници, где тврди да су се одржавали и састанци са том месно-територијалном командом села, као и неким добровољцима, а када су му предочене одбране осталих оптужених и искази сведока да је спавао у кући мештанина Боже Велимировића у близини зграде милиције, као и да су се ту одржавали састанци у згради милиције, оптужени је навео да он не зна где се налази зграда милиције у Ловасу. Потврђује да је у Ловасу био највиши по чину војни старешина, али не и по рангу, јер чин не одређује надлежност већ положај.

С обзиром да се упознао са проблемима у селу, наредног дана у јутарњим часовима одржао је састанак са командирима чета ТО Лајковац, ТО Љиг и тенковске чете из састава 2. пгмбр, на ком састанку је био и Деветак. То је једини састанак на коме је он председавао, а устаљена пракса је била да се састанци одржавају у вечерњим сатима на нивоу власти у селу, где су информисали једни друге о дневном ангажовању. Тврди да је углавном Вељовић контактирао са 2. пгмбр, кога у истрази није могао ни да се сети. На основу обављених разговора сачинио је једно писмено обавештење грађанима села Ловаса, у коме је, како је у истрази навео, уписано много тешких ствари, а потом на претресу тврдио да је то морало да би се упозорили грађани, с

обзиром да је у селу било много наоружаних људи, око села су били усташки састави, затим присуство минско-експлозивних средстава, а то су све разлози због којих је он предложио ово обавештење, а та нова власт му је сугерисала и говорила који су проблеми, посебно да су изложени снајперској ватри, па је у том смислу у том обавештењу унето да се забрањује становништву кретање кроз село, сем у одређено време, као и излазак из села без одобрења ТО села, затим написао да ће војна команда места бити приморана да становништво организовано евакуише у планирани рејон, што тврди да је предлагао опт. Деветак, као и да објекте у селу – приватну и друштвену и личну имовину уништи, те да ће мушкарци старости од 20 до 50 година бити позивани на радове ради отклањања последица рата, а уколико се мештани тога свега не буду придржавали, да ће бити санкционисани пред ратним судом у селу. Поводом тог обавештења оптужени објашњава да су се то сви заједно договорили, а све то њему каже нова власт, а он је записивао не као командант, већ као редактор и да је то обавештење требало да буде јавно плакатирано у селу.

Објашњава да је током боравка у Ловасу све битније догађаје и састанке уписивао у свом приватном подсетнику (дневнику) и то у једној обичној свесци која му је служила као бележница, уписујући ту шта је све наређивано, шта је ко и када реферисао и сваки задатак, наводећи да та бележница не представља радну бележницу старешина ЈНА, коју није ни имао. Фотокопију бележнице први пут је предао ВБА дана 07.11.2006.год., а други пут истражном судији приликом давања своје одбране дана 30. маја 2007. год., те је у изворном облику приложио и суду на главном претресу.

Даље наводи да су на састанке у команду Друге бригаде у Товарник одлазили само опт. Дарко Перић и опт. Љубан Деветак и тамо добијали задатке, јер обично су по њих слали транспортере, а за њега никада није било места, а једини пут је 16.10.91.год. незван отишао на састанак заједно са опт. Перићем, на коме су били сви командири јединица у саставу Друге бригаде, па када му је предочено време доласка опт. Дарка Перића у Ловас по наводима бројних и оптужених и сведока, као и навод сведока Душана Лончара да не познаје опт. Перића, оптужени није имао објашњење за ове своје наводе. Такође тврди да је у Ловасу имао обезбеђење сачињено од десет војника послатих из Ваљева, а да је приликом његовог доласка из Чаковца у Ловас, дошао и позадински вод противдиверзантског одреда. Објашњава да је пп Лончар подржавао ту власт у селу, да нико из Друге бригаде нити је долазио у село, нити контролисао ту власт, да нису извршили „чишћење“ села и тражење наоружања, већ су то препустили власти у селу и добровољцима јединице „Душан Силни“, а његова улога у свему томе није била да контролише ту месну власт, као и да од пп Лончара никада није примио никакво наређење, већ је искључиво од пуковника Ђокића послат да помогне команданту одреда Дарку Перићу у решавању задатака које он буде добијао из команде Друге бригаде. Наводи да у селу никада није видео војну полицију, да су припадници паравојних снага били распоређени у месну територијалну одбрану, у чији састав је улазило и петнаестак локалних мештана Срба, неколико стараца, те да су они обезбеђивали затворе и прикупљали наоружање, а он њима није издавао никаква наређења. За припаднике јединице „Душан Силни“ је чуо да имају своје групе и свака група је имала вођу, да се управо Деветак представљао као њихов командант мештанима у селу, те да не зна ко је над њима вршио фактичку команду. Такође тврди да је свим састанцима у селу председавао опт. Деветак, а он је само слушао о чему се ту дискутује, те ником није могао ништа да нареди. Негира да је уведена било каква војна управа у селу, већ је главну реч водила локална власт организована као војно-територијална команда.

Негира да је учествовао у доношењу писменог наређења о обавези окупљања свих мушкараца старости од 17 до 65 година у селу, дана 17.10.91.год., наводећи да је тога дана био одсутан јер је ишао у Товарник, да је то окупљање мештана било чисто

полицијска метода и да је то организовала месна власт, да у јутарњим часовима тог дана није ни био никакав састанак, а када му је предочено да је управо у његовој бележници регистрован састанак од 17.10.91.год. у 8 часова, као и наводи: „Звађу појачање једне чете и треба ми смештај“, наводи да је имао намеру да од Лончара тражи да једна чета из одреда опт. Дарка Перића дође у Ловас, с обзиром да је тенковска чета требало да иде из села, али да Лончара није звао, јер је у међувремену уследио тај састанак 16.10.91.год., када је пп Лончар регулисао да уместо тенковске чете дође та Даркова чета у Ловас. Негира да је по његовом наређењу противдивгерзантска чета дошла у Ловас. Такође негира да је имао било какво учешће у затварању мештана хрватске националности у простор земљорадничке задруге, објаснивши да је то сазнао тек 18.10.91.год. ујутру, а када је оптуженом предочено да је управо у његовој бележници на састанку од 17.10.91.год. у 18 часова констатовано: „Одлучено је да се људи задрже у некој економији, да се види да ли ће мање дејствовати“, оптужени наводи да је он то уписивао како су они говорили на састанку, с тим што је он у јутарњим часовима сазнао да су ти људи тамо седели на отвореном простору, без икаквих ћебади за покривање, да су били малтретирани од стране добровољаца, посебно од неког Петронија, за кога је он инсистирао да се уклони, као и да је у томе учествовао пратилац опт. Перића, зв. „Боксер“, на шта је он њему скренуо пажњу, а овај му одговорио да је ударао само песницом. Такође наводи да је предложио да се изврши тријажа тих затворених мештана Хрвата, за које тврди да су затворени како би се проверило да ли они отварају ватру, а од Деветака је чуо да је те људе затворио Воркапић.

Оптужени негира наводе оптужнице да је заједно са опт. Деветаком одлучио да се изврши претрес терена у рејону винограда, те у вези с тим наредио опт. Дарку Перићу да ПД чета у садејству са припадницима јединице „Душан Силни“ обави тај задатак, као и да се поведу заробљени мештани хрватске националности као „живи штит“, објашњавајући да су у вези са том акцијом одржана два састанка у селу и то најпре 17.10.91.год у вечерњим часовима у Месној заједници, када је чуо да ће сутрадан територијална одбрана села ићи у претрес кућа у једној долини, па је њему синула идеја да би могао тај терен да се извиди да би се нашло место одакле пуцају снајперисти. Наводи да он Перићу ништа није наређивао, већ му је само предложио овај задатак, да би могао да искористи ту шансу да извиди тај терен, а не да претреса. Тада му је поменуо за то минско поље и нико се ту од присутних није зачудио и изненадио. На састанку су били присутни поред њега и опт. Љубан Деветак, опт. Перић, те из добровољачких јединица „Бата“, Љуба, Ступар и Вељa, с тим што се за Вељу није могао сетити ко је то, а све је то регистровао у бележници, те наводи да је био присутан и неки Милан за кога не зна да ли је то опт. Милан Девчић или опт. Милан Радојчић, у вези чега се накнадно сетио да је то ипак опт. Милан Радојчић, имајући у виду да се на састанку говорило о одласку припадника ТО Ловас у претрес терена у Долу. Тада је договорено да се сутрадан изведу те акције, те да опт. Перић са полиајцем Воркапићем, неколико ловаца из села, двојицом војника и неколико припадника ТО Ловас иду и извиде шуму „Бадњара“, југоисточно од села, а за овај други задатак, тврди да је Дарку наредио односно предложио[6] да акцију води командир противдиверзантске чете, с тим што је оптужени у истрази тврдио да је то задатак претреса терена у вођњацима и исто уписао у својој бележници, а на претресу је променио своју одбрану и тврдио да је то само извиђање. Навео је да на састанку у вечерњим часовима ништа није прецизирано и да је на Дарку остало да одлучи да ли ће да иде на тај задатак или не, а када су му предочени његови наводи у бележници-„у Овчарник се иде око 10 часова“, оптужени је потврдио да се то односи на ову акцију, а да је он то тако фиксирао време, управо да би

[6] Записник о главном претресу од 21.05.2008.год. (стр.36)

помогао Дарку. Остало је да се договоре ујутру да се акција „не провали“ и да присуствују само они који ће учествовати у акцији без опт. Љубана и опт. Милана, а то је навео зато што је од раније сумњао у њих.

На састанку који је одржан сутрадан, дана 18.10.91.год. у јутарњим часовима који је такође регистровао у својој бележници, а на коме су присуствовали опт. Дарко Перић, затим добровољци „Бата“, Ступар „Ајкула“, за кога оптужени тврди да је то „Аждаја“, те опт. Љубан Деветак, кога није могао да врати када је дошао на тај састанак, рекао је Дарку да одабере око 40 војника из ПД чете и то само они који су најспретнији, да се иде полако и без журбе, да у рејону детелине испод „Гумаре“ постоји минско поље и да се исто не разминира, већ обиђе путем, а да се у обе акције води по четири-пет мештана, с тим да се може водити и више, ако се деле у више група, при чему је мислио на мештане водиче. Оптужени наводи да није било помена да се у ту акцију воде затворени цивили, опоменуо је Перића да се крећу изричито путем, а за минско поље тврди да су знали сви, с тим што је у истрази најпре тврдио да је за минско поље сазнао од једног територијалца, а на претресу наводи да је у Месној заједници постојала топографска карта на којој је означено то минско поље, што се одмах није сетио када је давао своју одбрану у истрази, те да му је такође познато да је опт. Деветак лично посматрао израду тог минског поља и да претпоставља да ни задружне овце због тога више нису пуштали на испашу, с обзиром да је свима било познато да је ту ЈНА поставила минско поље.

У вези ангажовања добровољаца у овој акцији, оптужени објашњава да је он замолио „Бату“ Михајловића из јединице „Душан Силни“ да ако се Перић одлучи да иде у акцију, да „Бата“ одреди неколико својих људи за исту, јер су се ваљевски војници плашили. У својој бележници је уписао: „Овде ће „Бата“ и Ступар да изаберу неколико својих најбољих људи (Јоца)“, а објашњава да је то писао оно што су они рекли, с тим да њему није познато ко је тај Јоца. Негира да је наредио да се воде заробљени Хрвати, јер су ти људи само терет, а тамо где они иду нема никакве опасности, да никакве потребе за „живим штитом“ није било и да је то Перићев неки инат. Такође наводи да је Перићу у јутарњим часовима 18.10.91.год. док су стајали испред задруге показао локацију минског поља пошто се одатле види, а потом је одмах променио своје наводе и тврдио да се то ипак дешавало испред Месне заједнице. Тим састанцима на коме је постигнут договор у вези одласка у ову акцију, нису били присутни опт. Влајковић, командир чете, као ни опт. Јосиповић, командир првог вода, а иначе је он Перићу предложио да јединицу води командир чете, а да Перић иде у ову другу акцију извиђања терена у рејону „Бадњаре“.

Након трагичног страдања мештана хрватске националности приликом извођења ове акције, оптужени објашњава да је то чуо око поднева истога дана од опт. Дарка Перића, а потом и од опт. Љубана Деветака, да му је опт. Перић рекао да се случајно десило, те да нико није крив, те да не зна ко је наредио разминирање, а опт. Љубан Деветак је тада дословце рекао: „Било је шта је било, ја ћу то да средим, то више не сме да се понови“. Наводи да није питао Перића одакле у тој акцији цивили, а позван да то објасни, због чега га то није питао уколико му није било познато да ће цивили бити вођени, оптужени наводи да га није питао јер он Перићу није надређени. Сазнао је да је у акцији погинуло 16 мештана хрватске националности, да је једно лице умрло на путу, а да је њих 11 повређено. Није сазнао чија је идеја била да се затворени цивили поведу у акцију, нити је било кога у каснијем периоду питао одакле они тамо, објашњавајући да није он био надлежан да испитује тај случај.

Сутрадан ујутру, 19.10.91.тод. на позив пп Лончара отишао је на разговор у команду у Товарнику, негира наводе опт. Деветака да су ишли заједно, те му је Лончар рекао да у Ловасу покупи изјаве од опт. Перића, те командира чете и других. Том приликом му је саопштио да намерава да ухапси Деветака, али му је он рекао да нема

потребе за тим, објашвајући да је то рекао јер није знао који је удео опт. Деветака у свему томе. Тог истог дана је дошла војна полиција у село и узимали су изјаве.

Током поступка оптужени је објаснио да у својој бележници ништа није исправљао, само једно име, да је исту писао на лицу места, а када су оптуженом предочени његови записи у бележници: „Да се установи ко је отворио ватру ... видети за један вод војне полиције, јер велики број људи је у затвору и ради „чишћења“ терена ... обавестити становништво да се забрањује било какав излазак из села ... никакав контакт са сељанима ... свако озбиљније отварање ватре мора одмах бити пријављено ... никакве акције самостално, за све мора ја да знам да би их синхронизовао ... сутра опште мировање, забрањујем било какве акције ...“, па упитан, шта од свега тога спада у његову дужност саветника, за коју наводи да је имао, оптужени се изјаснио да је морао да нешто предузме као потпуковник и човек, пошто је ситуација већ измакла контроли. Посебно упитан, да ли је предлгање опт. Перићу акције „Бадњара“ и акције одлазак код „Борово“ фабрике у оквиру она три задатка која је добио од пп Ђокића, изјављује да то не улази у та три задатка, а упитан зашто му то предлаже, изјавио је да је то због бриге о људима. Такође потврђује наводе сведока Ратка Ђокића да му је рекао пре ове акције: „Убише ме снајперисти, имам да идем у „чешљање“ терена“, а овај му одговорио да ништа не дира и да је то Лончарева ствар. Није имао објашњење зашто није послушао свог надређеног, тврдећи да је он само предложио опт. Дарку Перићу ову акцију, а није му наредио. Приликом суочења са опт. Љубаном Деветаком, рекао му је: „Ти си подместио те људе у минско поље“, а позван да ово објасни, наводи да му је то рекао зато што је у њега сумњао. Приликом сведочења сведока Бате Михајловића у истрази 16.11.2007.год. (стр.34), оптужени је постављајући питање сведоку изговорио: „Када сам ја Перићу издавао задатке, да ли сам Вама нешто рекао?“.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе

Опт. Дарко Перић[7] у потпуности признаје радње које му се оптужницом стављају на терет, па у своју одбрану износи да је у време догађаја из оптужнице био резервни капетан прве класе, са завршеном диверзантском обуком, командант противдиверзантског одреда Колубарско-подрињског региона ТО Ваљево, у чијем саставу је било око 350-370 војника, а одред су чинили два вода-позадински и диверзантски и три чете – лозничка, шабачка и ваљевска, чији је командир био опт. Радован Влајковић. Јединица је на ратиште мобилисана писменим наређењем пуковника Ђокића, команданта Четврте оперативне зоне ТО Ваљево и из Ваљева су отишли за Товарник, заједно са старешином из штаба, пп Миодрагом :Димитријевићем, официром безбедности Миром Плавшићем и комплетним одредом сачињеним од резервног састава. У Товарнику су преноћили једну ноћ, а потом су упућени у Чаковце, где је са њима отишао и пп Димитријевић, није сигуран да ли му је Ђокић рекао да ће им Димитријевић бити претпостављени, међутим, то је било потпуно јасно, самом чињеницом да је био старешина из Зонског штаба, активни потпуковник, те је између њих постојао однос подређеног и надређеног у коме није било места никаквом сугерисању, предлагању или саветовању, тако да је наређења опт. Миодрага Димитријевића или преносио или извршавао, а пп Лончара, команданта Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде никада није ни видео, ни упознао, нити од њега икада добио било какво наређење, нити било какву писмену наредбу, већ је све то ишло преко пп Димитријевића. Пуковник Ратко Ђокић се вратио за Ваљево, а они су

[7] Своју одбрану износио у предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца 29.05.2007. год., пред истражним судијом 30.05.2007.,15.10.2007. и 31.10.2007.год., на главним претресима 11.06.2008., 12.06.2008., 13.06.2008. и 16.01.2012. год.

остали са опт. Димитријевићем, те никада није контактирао неку другу команду, нити је позиван на било какво реферисање.

Док су још били у Чаковцима пп Димитријевић му је издао два наређења и то једно да диверзантски вод крене са њим у Ловас, а друго наређење је било да једна чета из његовог одреда иде у Опатовац и оба наређења су извршена. Потпуковник Димитријевић је 14.10.91.год. са диверзантским водом од око 30 војника отишао у Ловас, а он је остао у Чаковцима. У његовом одреду није вођен никакав дневник редовних борбених извештаја, јер у Чаковцима нису ни имали никаквих борбених активности, јер је било прилично мирно. Војници његовог одреда имали су од опреме маскирна одела, класичне качкете и шлемове, а од наоружања аутоматске пушке. Он као командант одреда је имао два курира и то једног Митровић Драгана званог „Гане“ и другог Зорана Грујичића, који се бавио боксом и сви су га знали по надимку „Боксер“.

Дана 17.10.91.год. у јутарњим часовима радиовезом је добио наређење од пп Димитријевића, које му је пренео неко из одељења везе, да у Ловас треба да иде још једна чета и то због лоше ситуације у том селу. Упутио је ваљевску противдиверзантску чету у Ловас и одлучио да и он крене са том јединицом, успут су се мимоишли са тенковском четом која је излазила из Ловаса и претпоставља да је због тога и позвана чета из његовог одреда, а у само село су стигли око поднева. По доласку у Ловас пп Димитријевић је одредио где ће се сместити, те након што се чета сместила у сеоској школи, он је био позван на састанак од стране пп Димитријевића у једну кућу коју је оптужени показао у фотодокументацији у списима (*кућа Боре Кесер у којој се налазила месна станица милиције*), те ушавши у једну већу просторију, затекао је на челу стола пп Димитријевића и на том састанку су још били опт. Љубан Деветак, кога је доживео као главног за мештане или председника Месне заједнице села, био је ту представник добровољаца јединице „Душан Силни“, старешина лајковачке или љишке чете и оно што му је остало упечатљиво да је управо на том састанку избила нека свађа и дошло је до потезања пиштоља између неког из територијалне одбране села или полиције и једног из јединице „Душан Силни“.

На том састанку је од пп Димитријевића добио више задатака, те му је најпре наредио да војници из ваљевске чете обезбеде један мањи и један већи затвор, који су обезбеђивали територијалци, те му је такође наредио да ваљевска противдиверзантска чета заједно са групом добровољаца „Душан Силни“ и припадницима месне јединице територијалне одбране оде на претрес терена у рејону „Борово“ фабрике и изврши испитивање винограда и објекта „Гумара“, јер се сумњало да одатле дејствују снајперисти, чија су се дејства чула и претходну ноћ. Тада је рекао да се у акцију поведу заробљени мештани из дворишта економије, као сигурносни тампон и гарант да ће операција проћи у миру, јер на њих нико неће пуцати, а такође и због тога што се у том рејону налазе минска поља, те ће ти заробљени Хрвати знати ако су њихови постављали мине и сигурно неће отићи тамо. У вези минског поља у рејону ливаде у близини фабрике „Борово“, оптужени се различито изјашњавао, најпре тврдећи да се не сећа да је било ко на састанку помињао да су ту постављене мине, а потом да је имао сазнање да је та ливада минирана и пренео и показао опт. Влајковићу, па када је од оптуженог тражено да то појасни, изјаснио се да је прошло доста времена од догађаја, не може се са сигурношћу свега сетити, али да је сигуран уколико је њему пп Димитријевић указао на ту минирану ливаду, да је он то пренео опт. Влајковићу. Такође је на том састанку од пп Димитријевића сазнао да ће добровољцима командовати неки са надимком „Јоца“, који није био присутан на састанку, с тим што је за њега речено да има доста ратног искуства, а у вези утврђивања правца кретања, пп Димитријевић их је ослонио на мештане водиче, који познају терен и било је речи да се иде асфалтним и споредним путем до тог винограда (воћњака). По добијеном задатку, он је хтео да иде са четом у исти, међутим, пп Димитријевић је рекао да ће четом

командовати командир чете, јер се не ради о много опасном задатку, а њему је наредио да иде у један други по њему опаснији задатак – извиђање шуме „Бадњара“, у који су такође требали да иду добровољци јединице „Душан Силни“ и неки територијалци.

По завршеном састанку оптужени је пренео ова наређења командиру чете, опт. Радовану Влајковићу, који није био присутан на том састанку, па је у школи одржао састанак са њим и командиром првог вода, опт. Радисавом Јосиповићем, те командиром још једног вода Мирославом Плавшићем, а не сећа се да ли је био и трећи командир вода Живан Стојковић. Рекао је Влајковићу да одабере људе за обезбеђење два затвора, које је обишао и то један мањи затвор у простору Месне заједнице, који су обезбеђивали мештани територијалци и други већи затвор у дворишту земљорадничке задруге, где су се управо налазили ти заробљени мештани Хрвати које је требало сутрадан да поведу у акцију претреса терена у рејону „Гумаре“, односно фабрике обуће. Пренео је опт. Влајковићу све оно што је њему рекао и опт. Миодраг Димитријевић, а овај му ни том приликом, нити икада раније није одбио наређење, у вези чега оптужени апсолутно негира наводе опт. Влајковића да је он одбио наређење, наводећи да би сигурно у тој ситуацији пренео команду на командира првог вода, иначе заменика Влајковићевог – опт. Радисава Јосиповића. Такође негира наводе опт. Влајковпћа да му је том приликом рекао да ће комплетном акцијом, па и четом командовати командир јединице „Душан Силни“ „Јоца“, с обзиром да тако нешто никада не би учинио и одредио да неко непознато лице командује четом поред два официра у истој, већ му је само у вези тог „Јоце“ споменуо исто оно што је њему рекао и Димитријевић, дословце преносећи његову наредбу, а на основу информације коју је добио на састанку. Претпостављао је да се не ради о нарочито опасном задатку. Такође му је нагласио да ће бити поведено 40-50 заробљених мештана, које ће преузети из дворишта земљорадничке задруге, односно тог већег затвора, указавши да ће они бити гарант да се по њима неће дејствовати и ради заштите од евентуалних минских поља, уколико их је постављала хрватска страна. На том састанку није било никакве свађе, нити одбијања наређења.

Не сећа се да ли је то било у вечерњим часовима или сутрадан ујутру, али зна да га је позвао опт. Радован Влајковић са информацијом да су се војници узнемирили због овог задатка, те је он рекао да окупи чету и тада је обавио разговор са војницима указавши им да нема велике опасности, настојао је да их умири, предочио им комплетну ситуацију, а на њихово негодовање само је рекао да свако одбијање и неизвршавање наређења повлачи одговорност, да могу бити ухапшени, јер се налазе у рату и да могу одговарати пред војним судом. Сећа се да је неко поставио питање у вези разминирања минских поља, а он им је одговорио да минска поља имају неку својуи функцију и да су постављена да би се село обезбедило од неког напада споља. Том приликом ниједном војнику није претио, већ је издао напред наведено упозорење.

У вези затвора у дворишту земљорадничке задруге оптужени се изјаснио да је тамо био у два наврата, када је већ постављено поред обезбеђења месног, сачињеног од добровољаца и територијалаца и обезбеђење сачињено од војника ваљевске чете и сећа се да је у једном од наврата видео да два добровољца малтретирају затворене мештане који су седели на неким клупама. Један од њих коме се обратио, представио му се као Петроније, па је он у вези тога обавестио пп Димитријевића, тражећи да ово лице уклони.

У вези лица са надимком „Јоца“ које је требало да командује добровољцима јединице „Душан Силни“, којих је око десетак учествовало у овом задатку, оптужени се различито изјашњавао наводећи да не може да опише како је он изгледао, да би га данас тешко препознао, али је сигуран да никада није рекао да ће целом операцијом командовати „Јоца“, те је опт. Влајковићу рекао да се консултује са тим „Јоцом“, да у садејству командују, што је значило да свако командује својима, а у вези самог

контакта са „Јоцом“; оптужени тврди да је он дошао са неколико људи непосредно пре акције. Међутим, различито се изјашњавао о томе да ли је са тим лицем уопште успоставио контакт, тврдећи најпре да јесте и да га је упознао и са Влајковићем, да би на крају рекао да уопште није сигуран да ли се упознао са командиром „Јоцом“, јер уколико је до тога и дошло, да је то трајало неких пар минута и због тога се тога и не сећа.

Он је у јутарњим часовима био у дворишту земљорадничке задруге, могуће да се обратио тим заробљеним мештанима и рекао им да ако се и они буду нормално понашали и ако не буду правили проблеме, да ће све бити у реду. Није видео да његов курир звани „Боксер“ удара те затворене мештане, те такође није видео да опт. Љубан Деветак издваја поједине од њих, али је то касније чуо, с тим што не зна по ком критеријуму је то чинио. Тврди да он није испитивао том приликом мештане, можда је са неким само обавио разговор зашто се уопште ту налази. Сећа се да су ти људи били у цивилним оделима и понеко у радном комбинезону. Он је након тога отишао на тај други задатак – извијање шуме „Бадњара“ и са њим у акцији је био неки командир добровољачке јединице „Душан Силни“ звани „Аждаја“, а остао му је упечатљив јер је био ошишан до главе. Са њим су кренула два његова курира и још неки територијалци, а отишли су камионом. После извесног времена опт. Влајковић или његов везиста га је позвао радиовезом рекавши му да се десило нешто страшно, да су погинули људи, те је он тада рекао да се прекине акција и да ће он одмах доћи. Напустио је терен на коме је био и одмах отишао у правцу „Борово“ фабрике, где је затекао Влајковића и своју јединицу на асфалтном путу, а мештани Хрвати и добровољци су се извлачили из те ливаде. Неки су били рањени, а избројао је 17 погинулих на самом пољу. Није видео да ико ради на разминирању ливаде. Влајковић му је тада рекао да је колона пошла утврђеним споредним путем према вођњаку (винограду), да су наишли на миниран сеоски пут, због чега су покушавајући да се извуку и да изађу поново на пут променили правац, те тако ушли у ту минирану ливаду у којој су притворени Хрвати ишли испред њих, а остали иза. Неко од притворених Хрвата је узвикнуо: „Мина“, а Влајковић или добровољац „Јоца“ су командовали „стој“, те су пошли њих двојица и још два добровољца да виде о каквим се минама ради, међутим, тај притворени Хрват се бацио на мину и активирао је, услед чега су се припадници ваљевске чете уплашили, мислећи да неко дејствује по њима, па су пуцали у правцу силоса. Грдио је Влајковића због промене правца кретања, а он је био прилично конфузан у својим објашњењима, те му дословце рекао да он није командовао ту промену правца, објашњавајући да је ту команду издао „Јоца“ или неко други од тих мештана водича.

Одмах је предузео радње да се рањени мештани збрину и превезу камионом којим је он дошао до амбуланте, пешке отишао у село и обавестио пп Димитријевића шта се десило, а месном доктору у амбуланти код кога су били рањени мештани Хрвати рекао је да сачини попис рањеника, те је исти он потписао као и један од командира водова. Потпуковник Димитријевић је рекао да се погинули мештани у ливади не дирају, а још исто вече безбедоносни органи су дошли у село, почели да узимају изјаве, Влајковића и Јосиповића су одвели, а пп Димитријевић је већ тада почео да „скида“ одговорност са себе.

Навео је да му је било познато да се цивили не смеју водити у војне акције и то не из школе резервних официра, већ из живота, међутим да у тој ситуацији када је преносио наређење пп Димитријевића није много размишљао о последицама, једино му је у мислима било како да људе из своје јединице врати живе у Ваљево. Осим тога, познато му је да се наређење не одбија, поготову у рату, јер свако одбијање подлеже војном суду, а тим пре што је наређење добио од активног официра са дугогодишњим искуством, коме је апсолутно веровао, те да је и у ранијим ситуацијама увек строго извршавао наређења и хиљаду пута чуо да се наредба прво изврши, а онда евентуално

жали и да у таквим околностима није размишљао да ли је такво наређење дозвољено или не, јер он није био професионални војник, те да ни он, нити било ко из његове јединице нису вољно извршавали овај задатак, већ зато што су морали и поступали по наређењу.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе, јер је само преносио наређење вишег старешине.

Опт. Радован Влајковић[8] признаје своје учешће у критичном догађају за који је тужен, али не признаје да је извршио кривично дело, па у своју одбрану наводи да је 1981. год. завршио школу резервних официра у Билећи, након чега је стажирање наставио у Словенији, те је држао курс будућим командирима одељења. До 1991.год. је био ангажован у ТО Ваљево и то четири-пет година као командир првог вода противдиверзантске чете, чији је командир био опт. Дарко Перић, а октобра 1991.год. мобилисан је као резервни поручник и командир противдиверзантске чете, при противдиверзантском одреду ТО Ваљево, чији је командант био опт. Перић. Наводи да је међу њима био увек коректан однос. По одласку на ратиште у Хрватску, најпре су били смештени у Товарнику, где су преноћили једну ноћ, а потом упућени у Сремске Чаковце, да би 17.10.1991.год. по наређењу команданта одреда Перића његова чета била премештена у Ловас, где су стигли око 18 часова и сместили се у зграду школе. У Ловасу је већ био диверзантски вод из одреда, те неколико добровољаца из Ваљева, смештених такође у школи. Приметио је у селу припаднике јединице „Душан Силни“ који су заједно са мештанима шенлучили пуцајући по селу.

Наводи да му опт. Перић није тражио да неки војници из чете обезбеђују затворе у селу, али је касније чуо да су неки војници из његове чете чували стражу. Након сат, два по доласку у Ловас, опт. Перић је тражио састанак са њим и командирима водова, који је одржан у учионици где је он спавао у школи,, те су истом присуствовали командири водова и то првог вода - опт. Радисав Јосиповић, другог вода – Живан Стојковић и трећег вода – Мирослав Плавшић. На том састанку Перић је од њих тражио да противдиверзантска чета изврши претрес терена у рејону према виноградима, јер се одатле отварала митраљеска или снајперска ватра на село, а у ком правцу постоји и неко минско поље, о коме Перић није ништа детаљније знао да им објасни. Обавестио их је да ће са њима ићи припадници јединице „Душан Силни“, те рекао да ће користити заробљене мештане у тој акцији (ово је опт. наводио у својим исказима од 29.05.2007.год. и 30.05.2007.год.), а на главном претресу оптужеии мења своје наводе и тврди да му није Перић на том састанку помињао заробљене мештане, већ је само говорио да ће ићи неки мештани. Није им спомињао зашто ће бити коришћени ти мештани, а он га није ни питао. У вези предњег није имао објашњење зашто га није питао и зашто мења своју одбрану. Пошто су командири водова Перићу постављали питања тражећи да објасни где се то минско поље налази, да их поведе на извиђање, покаже на карти, те је био предлог да специјална јединица изврши разминирање и да се употреби оклопно возило за то, као и да се утврди правац кретања, међутим, како је опт. Перић све те предлоге одбио, говорећи да то одређује виша команда и тражио безусловно да се изврши задатак, претећи им да могу бити ухапшени и послати на војни суд, а пошто су он и командири водова реаговали да им за извршење тог задатка не требају ни заробљеници ни добровољци, уследила је свађа, па је он опт. Перићу рекао да одбија наређење и да не жели да командује том акцијом.

Објаснио је да је наређење одбио јер није било војнички издато, те да не зна да ли је Перић све елементе добио од његовог командира конкретно Димитријевића, с

[8] Одбрану износио у предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца 29.05.2007., пред истражним судијом 30.05.2007., 16.10.2007. и 31.10.2007.год., на главним претресима 15.09.2008., 16.09.2008. и 16.01.2012.год.

обзиром да су подаци о терену и непријатељу били нејасни, није рекао где се воде цивили, он је мислио да су ти цивили водичи и због свега тога рекао му је: „Нећу да командујем таквом акцијом“. И сви командири водова су одбили наређење речима „нећемо да командујемо“, па појашњавајући те наводе рекао је да су он и Јосиповић децидно одбили наређење, а да су се Плавшић и Стојковић бунили. Такође објашњава да је наређење одбио и због тих мештана, па упитан да објасни зашто због њих ако им није објашњено која је њихова улога у тој акцији и чему ће они користити, с обзиром да је мислио да ће бити водичи, оптужени није могао да то објасни. Навео је да у школи резервних официра није учио у којој ситуацији може да одбије наређење, а упитан зашто о томе није обавестио пп Димитријевића, навео је да га нигде у Ловасу није ни сретао, ни виђао. Након тога, опт. Перић му је рекао да он и не мора да командује, нити да крене на тај задатак, већ да ће акцијом командовати неко из одреда „Душан Силни“, а од оптуженог је тражио само да одреди око 30 искуснијих војника за извршење тог задатка. Наводи да Перић није рекао име тог из одреда „Душан Силни“ који ће да командује, па је на главном претресу рекао да је то командир, иако у истрази то није тврдио. Од Перића је тражио да се са тим човеком упозна, што је он такође одбио, те иако је тврдио да опт. Перић није спомињао никаквог „Јоцу“, на главном претресу од 15.09.2008.год. – стр.80 транскрипта, оптужени наводи да је Перић рекао да је тај капетан „Јоца“ већи чин од њега. Међу саоптуженима никога није препознао као учесника ове акције, а за опт. Јована Димитријевића је тврдио да га не познаје и да га никада раније није видео. Није могао да објасни како то Перић није давао одговоре ни на једно од ових питања, иако је рекао да су до тада увек били у коректним односима.

Након одржаног састанка тврди да је наредио својим потчињенима да обавесте остале војнике о чему се разговарало на састанку са Перићем, у вези чега су му командири водова саопштили да се војска буни и да неће да изврши задатак на тај начин, те је оптужени позвао Перића и то му пренео, а он је обећао да ће доћи и охрабрити војнике, тако да је то вече Перић провео са војском, а за себе наводи да ту ноћ није контактирао са војницима. Посебно упитан да ли је пренео својим војницима да им неће бити командир у тој акцији и да ће акцијом командовати неки добровољац, оптужени је навео да је то војницима на састанку у школи саопштио Перић, кога је он због тога и звао. Такође наводи да је војницима пренео да не треба да учествују у задатку, али није знао да објасни зашто се онда војска бунила, да би већ на следећем претресу оптужени променио своје наводе и рекао да он није имао право да својим војницима пренесе да не извршавају наређење, пошто је он сам одлучио да не изврши то наређење. Такође није могао да објасни с обзиром да наводи да су и он и командири водова одбили Дарково наређење, зашто су онда преносили то наређење војницима.
Даље наводи да је сутрадан ујутру извршио селекцију и одабир војника за акцију, што је тврдио у предкривичном поступку, да би на главном претресу у том делу своју одбрану променио, наводећи да су то учинили командири водова, иако је претходно сасвим јасно објаснио да је млађе и неискусне војнике одредио за неке споредне задатке, како не би отишли на извршење тог задатка. У истрази је тврдио да се кретао по школи и консултовао војнике у вези одласка у акцију, те поводом његове одбране на претресу да није контактирао са војском, такође није имао објашњење. Тог јутра је опт. Перић наредио да се јединица построји у ходнику школе, када се обратио војницима, била је невиђена галама, те је опт. Перић разним притисцима и претњама у циљу прихватања задатка, говорио да могу бити стрељани и завршити пред војним судом, због чега се он удаљио из тог ходника, са војском није имао никакав контакт, а та ситуација је трајала око сат времена и било је свакаквих ружних речи. Одлучио је из моралних разлога да крене са војском као човек, војник и родитељ. За време акције није командовао, а у исту је кренуло око 35-40 војника, те опт. Јосиповић, као и остали команди.ри водова, Плавшић и Стојковић. Тврдио је најпре на главном претресу од

16.09.2008.год. да његова чета није била ни задужена шлемовима, који се иначе користи у борбеним акцијама, а објашњава да је ова акција била борбена, па је потом променио наводе објашњавајући да су ипак били задужени шлемовима, али их нису имали и понели у тој акцији.

Иако је у истрази тврдио да им опт. Перић није рекао где ће водити заробљенике и да је зато он одбио акцију на састанку командира водова, на главном претресу оптужени мења одбрану и наводи да је први пут сазнао за заробљенике, када су дошли до једног задружног дворишта, у које он није улазио, већ су ту ушли Јосиповић и неколико војника из његове чете, па је од њих чуо да су они тамо малтретирани, а видео је када су изводили заробљенике, на којима је приметио трагове малтретирања у виду модрица на лицу и били су уплашени. У погледу постројавања заробљеника тврди да су исти били постројени у две колоне у средини, а са њихове обе стране такође у две колоне су били постројени војници из његове чете, па се различито изјашњавао ко је то постројавање заробљеника и војске извршио, наводећи најпре да је то урадио Перић (у исказима од 29.05.2007. и 30.05.2007.год.), да би на главном претресу променио своје наводе и рекао да је њих постројио командир јединице „Душан Силни“ (на гл.претресу од 15.09.2008.год.). Тврди да се са тим командиром није упознао, нити је тражио од Перића да га упозна, иако је претходне вечери на томе инсистирао, а то није учинио, јер би онда и он преузео командовање. Упитан како је знао да је то командир, наводи да је закључио по томе што је стајао са Перићем. Иако је пред истражним судијом 30.05.2007.године изјавио да се не сећа и да не може да опише тог човека који је командовао, већ је само видео да је у акцији повређен по лицу, касније је променио своје наводе и описао га је као плавог човека, средње висине, око 180-190 цм висине, у маскирној униформи и мисли да је био прећелав или ошишан до главе. Даље наводи да је у акцији учествовало око двадесетак припадника јединице „Душан Силни“, да су неки били на челу колоне, неки на зачељу, а тај што је командовао био на челу колоне. Он и његови командири нису никоме ништа командовали, већ су искључиво слушали наређење тог човека. За себе је најпре тврдио да је био на око метар-два од чела колоне (30.05.2007.год.), а потом је на претресу од 15.09.2008.год. навео да је био у средини колоне. Приликом тог кретања наводи да нико успут није убијен, што је тврдио у истрази, а на претресу је променио своје наводе истичући да је он касније сазнао после завршене акције да је неко из колоне заостао јер се није могао кретати и да је неко пуцао у њега и убио га, а такође је мењао своје наводе у погледу понашања учесника те оружане пратње па је најпре тврдио да није било неконтролисаног пуцања, а потом да јесте, па чак и бацања бомби успут.

После изласка из села и пређених око 500 метара до једног километра, командир из одреда „Душан Силни“ без објашњења зашто мењају правац кретања, је скренуо са пута десно у једну ливаду засађену детелином, што је учињено без заустављања, на основу чега је закључио да је то лице знало где се налази минско поље. Та ливада је била величине 50 х 100 метара и имала продужетак у правцу силоса, а са њене десне ивице налазио се сеоски макадамски пут, који је био миниран, а што су видели тек након завршене акције. По уласку у ту ливаду променили су формацију, тако што се сада више нису кретали у колонама, већ су били у стрељачком строју и то по наређењу тог човека из јединице „Душан Силни“, на начин да су у првом строју били цивили лицем окренутим према силосима, у вези којих силоса је постојало упозорење да се одатле могу очекивати дејства. Иза њих на удаљености од око 30 метара ишли су неправилно распоређени добровољци јединице „Душан Силни“, а у трећој формацији налазили су се војници из његове чете, с тим што не може да се изјасни да ли су сви ушли у детелину или су неки остали на асфалтном путу. Ширина целе формације је била око 50-60 метара, а он се налазио ближе левом боку и удаљен од командира из одреда „Душан Силни“ око 10-20 метара. Претпоставља да су припадници јединице

„Душан Силни“ вероватно знали где је минско поље, а он није знао да се у тој детелини налазе мине, јер да је то знао, ни он сам не би скренуо у ту детелину. Перић им јесте рекао на састанку да постоје мине у винограду, али они уопште виноград нису ни видели.

Негира да су се цивили држали за руке, не сећа се да су разгртали ногама детелину, те такође негира да је било ко њима помињао мине, а наводи да се нису кретали и по ширини и по дужини детелине, већ само по дужини у правцу силоса. Он и његови војници су држали оружје на рамену док су се кретали у тим колонама, а када су ушли у ливаду, оружје су држали на рукохват. Објашњава да су те три врсте прешле највише до 10 метара, и у једном тренутку неко од заробљених је повикао: „Мина“, а неко од добровољаца: „Стој“. Он је тада кренуо према том заробљенику, као и тај добровољац што је командовао и још пар њих, у намери да прекину акцију, те није сигуран да ли се то лице бацило или пало на мину, услед чега је уследила детонација, он је залегао на земљу, а осетио је бол у пределу леве бутине, али није имао неку повреду. Упитан како је он одлучио да прекида акцију уколико није командлвао, објашњава да је то инстиктивно учинио и да је имао најбоље намере да прекине ту акцију, али да није командовао. Тврди да је била само једна експлозија, те најпре наводи да није дошло до пушчане паљбе након експлозије, а потом на претресу мења своју одбрану и тврди да његови војници нису дејствовали и да су пуцали припадници јединице „Душан Силни“, а то су му рекли његови војници да је један од тих добровољаца пуцао у заробљенике, а неки су говорили да је више њих пуцало. Мисли да су цивили настрадали од дејства мине.

У вези даљег дешавања наводи да је био у шоку и да се ничега не сећа, ни како су збринути рањени заробљеници, тврди да их је било око десетак, а исто толико и погинулих, да би потом рекао да се не сећа броја ни рањених ни страдалих, а познато му је да је укупно тројица припадника „Душана Силног“ повређена и то је видео да је командир који је водио акцију имао повреде по лицу.

Након што је устао разговарао је са својим куриром о томе да треба да обавести Перића, а убрзо се појавила кампањола или џип са неким вишим официром који је том приликом рекао: „Откуд ви ту, па ми смо ту поставили мине“. Не зна ко је Перића обавестио о инциденту, он са њим није био у контакту радиовезом. Перић се после неколико минута појавио, не сећа се разговора са њим, а потврђује наводе сведока Мирослава Плавшића да је Перићу објашњавао да није могао да води акцију, већ да је акцију водио неко из „Душана Силног“, а није имао објашњење зашто је то објашњавао Перићу уколико је овај и одредио ко ће да води акцију. На питање тужиоца да ли је неком рекао у каснијим разговорима да је јединицом командовао и водио добровољац јединице „Душан Силни“, оптужени је одговорио да је то рекао Дарку, у вези чега такође није имао објашњење зашто је он то Дарку говорио. После акције је чуо да је неко од добровољаца наређивао разминирање. Њега и Јосиповића је војна полиција одвела у Шид да дају изјаву. Негира да им је Перић на састанку рекао да ће цивили бити вођени ради заштите од борбених дејстава и евентуалних минских поља непријатељске стране. Иако је знао да иду на простор где су претходно чули да је било снајперских дејстава, наводи да је сматрао да нема ниаккве опасности за цивиле, мада је претходно тврдио да је он управо одбио командовање у таквој акцији зато што је било ризично. Такође је негирао своје учешће у разминирању минског поља, наводећи да му није било познато да је ливада минирана.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Радисав Јосиповић[9] признаје своје учешће у догађају за који је тужен, али се брани да није извршио кривично дело. У своју одбрану износи да је у време критичног догађаја био командир првог вода противдиверзантске чете у саставу противдиверзантског одреда територијалне одбране Ваљево. По чину је био резервни поручник и завршио школу резервних официра. Командир његове чете је био опт. Радован Влајковић, а командант одреда опт. Дарко Перић. Објашњава да је он замењивао командира чете само у случају његове одсутности. Дана 17.10.91.год. у поподневним часовима из места Чаковци где су првобитно били на ратишту, дошли су у место Ловас, па је командант одреда опт. Перић сазвао састанак истога дана у вечерњим часовима у једној учионици у школи, где су били смештени. На састанку су били присутни поред њега и друга два командира водова-Мирослав Плавшић и Живан Стојковић, као и командир чете опт. Влајковић. Тада је командант одреда опт. Перић рекао да је добио задатак од претпостављеног старешине пп Димитријевића да се изврши претрес терена у рејону винограда, да је претпоставка да ту има хрватске паравојске, да постоје утврђени објекти, бункери, митраљеска гнезда и да постоји могућност да се у виноградима налазе појединачне потезне мине. Такође је рекао да ће један број искусних добровољаца јединице „Душан Силни“ ићи са њима и да ће добити мештане водиче. Командир чете опт. Влајковић је тражио оклопно средство за извршење тог задатка, које би ватром неутралисало евентуалне циљеве, дошло је до расправке, он је тражио карту и остали су негодовали, а опт. Перић је рекао да нису команданти дивизија и да су у обавези да изврше наређење. Тада је опт. Влајковић практично одбио наређење, рекавши: „Под таквим условима ја нећу да водим то“. Након завршетка састанка закључак истог је био пренети војницима шта је командант одреда рекао, што су они и учинили, па су командир чете, он и остали командири водова сишли и испричали војницима шта се на састанку дешавало. Он је војницима свога вода пренео шта ће да раде, рекао да је јединицу очекује задатак – претрес винограда и садржај тог задатка. Не зна да ли је опт. Перић разговарао са војницима те ноћи, а такође наводи да одбијање наређења у војсци није дозвољено, да он није рекао ја нећу или ја одбијам, јер никакво наређење ни од кога није ни примио. Такође се не сећа да су остали командири водова Плавшић и Стојковић одбили наређење.

Сутрадан ујутру опт. Дарко Перић је наредио да се јединица припреми за задатак, поменуо је да ће са њима ићи један број зарбољеника, рекао да ако буде пуцано, да се морају бранити, те је одредио човека из јединице „Душан Силни“ који ће командовати том акцијом уместо Влајковића, који је одбио. У погледу ових битних околности оптужени се разлпчито изјашњавао током поступка, па је најпре пред истражним судијом 30.05.2007.год. рекао да им је опт. Перић ујутру саопштио да ће јединицом командовати добровољац из јединице „Душан Силни“, потом други пут пред истражним судијом 16.10.2007.год. је навео да је то опт. Перић рекао увече, а на главном претресу од 17.09.2008.год. се изјаснио да не зна када је то било, да ли ујутру или увече. Такође се различито изјашњавао у погледу спомињања заробљених мештана хрватске националности, па иако је у истрази два пута тврдио да им је то Дарко ујутру саопштио, на главном претресу оптужени мења своју одбрану тврдећи да им то није рекао, већ је спомињао мештане. Иначе је имао сазнања да су затворене мештане у задрузи обезбеђивали неки војници из његове чете, што је тврдио у истрази, наводећи: „Један део наше јединице обезбеђивао је задругу где су били затвореници“, а на претресу оптужени тврди да је то сазнао тек када су се вратили у Ваљево. Такође је наводио да је својим војницима пренео да Влајковић неће да води акцију, а да се не сећа да ли им је рекао да ће акцијом командовати добровољац из јединице „Душан Силни“. Не зна ко је учествовао у припреми војника из његовог вода и ко им је рекао да

[9] У предкривичном поступку се бранио ћутањем, а одбрану је износио пред истражним судијом 30.05.2007. и 16.10.2007., на главним претресима 16.09.2008., 17.09.2008., 18.09.2008. и 20.02.2012.год.

узму наоружање и опрему, иначе покрет његовог вода када негде треба да се иде изврши он, а не зна да ли је то тако било том приликом.

У акцију је кренуло око двадесет војника из његовог вода, не може да се сети да ли је био одабир војника, а не зна да ли су на главама имали шлемове или качкете, с тим што се сећа да су имали аутоматске пушке. Не зна тачно ко је водио јединицу до задруге, а када су стигли тамо, ушли су у ограђен простор дворишта задруге, с тим што објашњава да то нико није наредио, већ су спонтано ушли и тамо видели да непознати људи малтретирају заробљенике, ударају палицама, кундацима и боцкају ножевима, при чему се помињао неки добровољац звани Петронијe. Тај човек који је командовао јединицом односно добровољац кога је Дарко одредио да истом командује, наредио је да се изађе из задруге, постројио цивиле у две колоне, а војници његове чете су се такође постројили у две колоне са једне и друге стране заробљеника, међутим, не зна ко је извршио то постројавање, што је тврдио на претресу, а у истрази наводио да их је постројио тај добровољац. Тврди да није тражио од команданта одреда да их упозна са тим добровољцем одређеним да командује, а није могао да објасни на основу чега је сазнао да ће он командовати акцијом. Извршен је покрет све четири колоне и поред војника из његове чете којих је било 30 до 40, кренуло је и петнаестак добровољаца јединице „Душан Силни“. Није размишљао о томе да се цивили воде тамо где се очекује непријатељска ватра, а с обзиром на његове наводе да је мислио да ће ти мештани бити водичи, изјављује да је сада било очигледно да тих око педесетак заробљеника нису водичи, с тим што је уочио два мештана водича који су стали на чело колоне. Не може да се сети да ли је командант одреда испред војске рекао: „Овај човек ће да командује“. Оптужени Перић им уопште није рекао правац кретања, већ их је упутио на мештане водиче и добровољце, да ће они знати тај правац.

Док су се кретали у правцу за који је он мислио да води ка винограду, два-три добровољца су бацила бомбу у неку кућу, а од једног од војника је чуо да је неки цивил убијен, што је тврдио у истрази, а на главном претресу од 17.09.2008.год. је променио своју одбрану па је рекао да је чуо након догађаја да је један мештанин убијен. Током кретања колоне он се налазио негде у средини, а опт. Влајковић нешто мало испред њега.

Добровољца јединице „Душан Силни“ који је командовао акцијом, није знао да опише ни по изгледу, нити да наведе у каквој је униформи био, објаснивши да су војници његове чете били у маскирним униформама, а добровољци разнолико обучени.

Даље наводи да је тај добровољац јединице „Душан Силни“ који је командовао акцијом вероватно наредио цивилима да уђу у ливаду, а не зна ко је наредио војницима његове чете. Описао је ливаду да је дугачка стотинак метара, ширине 50 до 80 метара, до асфалта се налази један канал паралелно са асфалтом, а на удаљености стотинак метара у правцу Товарника силоси, пре којих се нлаази макадамски пут, потом живица, а при крају ливаде су кукурузишта. Тај човек који је водио акцију је наредио цивилима да се построје у стрељачки строј и да крену по дужини те ливаде засађене детелином ка силосима, цивили су разгртали детелину ногама и не зна ко им је то наредио, не сећа се да су се држали за руке, иза њих су ишли добровољци, а у трећем стрељачком строју су се налазили војници његове чете, који су такође пажљиво корачали и разгртали детелилну, а то све са разлога јер се налазе на ратом захваћеном подручју и може да буде мина у тој ливади. Иначе им опт. Перић није рекао да се у тој детелини налазе постављене мине, помињао је само да постоји могућност да су у винограду. Не сећа се да се мењао правац кретања по детелини, да је цивилима речено да стану ако наиђу на мину и да су то усташе минирале, као и да им је речено да иду да разминирају. Корачали су тако неко време и превалили пут од 70–80 метара када је један цивил узвикнуо „мина“, неки добровољц и опт. Влајковић су пошли ка њему, а он се бацио на мину. Тада је уследика експлозија, видео је да је тај добровољац што је командовао

рањен у ноге и из седећег положаја је отворио ватру на заробљене цивиле, а ватру је отворио још један са десне стране мало изнад њега. Иначе је непосредно пре ове експлозије уочио три добровољца иза цивила и то двојицу који су стајали полулево од њега и један десно, од којих су након експлозије пуцали и то овај што је командовао и један десно изнад њега. Није видео да су војници из његове чете пуцали, али је накнадно сазнао да је један број војника отворио ватру према силосима, мислећи да се из тог правца пуца. Када је кренула пуцњава, више њих па и он, су викали: „Станите“, те је пуцњава престала и кратко трајала.

Након овога је један добровољац са асфалтног пута цивилу Хрвату давао упутства да се разминирају мине и зна да је скинуто неколико мина. У ливади је остало да лежи 17 људи, не сећа се ко је збрињавао рањене цивиле и не сећа се разговора опт. Перића и опт. Влајковића, када је Перић дошао на место догађаја.

Навео је да у току читаве акције није командовао нити својом војском, нити цивилима, те да никаква наређења није примио нити од командира чете, нити од команданта одреда, па није могао ни пренети наређење. Команду над јединицом преузео је припадник јединице „Душан Силни“, а нико им није рекао да постоји минирана ливада, у вези чега објашњава да се не би излагали ризику да су то знали. Није могао да објасни где је онда кренуо ако никакво наређење ни од кога није примио, нити зашто у току извршења овог комплетног задатка, почев од припреме за исти, кретања јединице, па и током акције, није командовао војницима свога вода. Такође је навео да нису одреаговали због цивила који су били повређени, а уз то и убијани успут, објашњавајући да је постојала опасност да буду изложени нападу од тих добровољаца јединице „Душан Силни“. Међу осталим оптуженима сем Влајковића, не препознаје оне који су учествовали у тој акцији, те негира да је учествовао у разминирању минског поља.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Јован Димитријевић[10] признаје своје учешће у критичном догађају, који је предмет оптужбе, али се брани да није извршио радње и кривично дело које му се оптужницом ставља на терет. У своју одбрану износи да је у Ловас отишао на позив сада пок. Зорана Обреновића зв. „Аждаја“, који га је позвао на ратиште и тај одлазак је био у организацији странке Српска народна обнова. Најпре су отишли у Пазову где је Мирко Јовић одржао говор, а потом аутобусом у Шид, Товарник и на крају у Ловас. Тврди да је у ово место отишао као цивил са групом добровољаца, те да није припадао јединици „Душан Силни“ и да никада ником није припадао, иако се у истрази изјашњавао када је упитан да ли је знао када је кренуо ко ће са њим командовати и у чијем саставу иде, одговоривши: „Знали смо да је одред „Душан Силни“, а што се тиче наше групе, ја сам знао да нас води Борислав Михајловић звани „Бата“ и сада покојни Обреновић. Такође је током претреса најпре тврдио да је био на ратишту у Тењи и Зворнику, а потом на истом претресу променио своје наводе објаснивши да није ишао тамо да ратује, већ је ишао у Тењу код кума, а у Зворнику му је живела комшиница па је био код ње, да би на главном претресу од 24.01.2011.год. када је сведочио Горан Јеремић изјавио да је био на ратишту у Тењи у јединици са „Аждајом“, „Батом“, Николом Вуковићем, Гораном Јеремићем и опт. Бачићем.

Даље наводи да је у Ловасу задужио полуаутоматску пушку и маскирну униформу из два дела, да је припадао групи у којој су главни били Борислав Михајловић звани „Бата“ и Зоран Обреновић звани „Аждаја“, од којих је и примао наређења, а са њим у групи су још били опт. Драган Бачић, опт. Зоран Косијер, његов

[10] Одбрану износио пред истражним судијом 24.09.2007., 16.10.2007., 31.10.2007. и на главним претресима од 18.09.2008, 16.01.2012.год.

кум Горан Јеремић, Никола Вуковић и сада пок. Хрњачки и Мија. Сви су они припадали територијалној одбрани Ловаса и примали наређења од њих, с тим што су они директно наређења примали од „Бате“ или „Аждаје“, а ова двојица су одлазила у ТО. Између осталих задатака које је обављао у Ловасу, наводи да је чувао стражу, те да је по налогу Девчића два-три пута приводио људе заједно са мештанима Ловаса, тако што би отишли до њихове куће, те их замолили да дођу и предају оружје. Ово је оптужени наводио у истрази, а на главном претресу тврди да је по налогу сада покојног Воркапића доводио људе, па када су му предочене ове разлике, изјаснио се да није сигуран да ли је по налогу Девчића или Воркапића, а у сваком случају је по налогу Борислава Михајловића или Зорана Обреновића контактирао са овим мештанима. Тврдио је да никада није водио мештане Ловаса у бербу воћа, а то су радили други припадници његове групе - Драган Бачић и Зоран Косијер. Такође је објаснио да је он те налоге од Девчића или Воркапића примао испред једне приватне куће, за коју он не зна да ли је станица милиције или је ту било седиште ТО. Никада тамо није улазио, јер би обично ту довео човека и предао га, а не зна шта је даље било са тим човеком. Није му познато постојање било каквих затвора у месту. Хранио се у земљорадничкој задрузи у селу, где је повремено виђао и опт. Љубана Деветака, кога није познавао. Зорана Обреновића зв. „Аждаја“ описао је као крупног, ћелавог или ошишаног до главе, спортски грађеног. Иначе им је одмах по доласку у Ловас причано да је свуда около села минирано и да су те мине постављене по ободу села, највероватније од хрватске војске када се повлачила. По доласку у село, најпре се сместио код сада пок. Воркапића, а потом је прешао у једну кућу породице која се презивала Воргић, с тим што је он ту кућу сам одабрао, јер се иста налазила у улици Партизанској, као што се зове и улица у којој станује у Добановцима. Наоружање је иначе добио у задружном дворишту и док је чистио пушку, одједном је неко почео да пуца по крову суседне зграде, довели су неку двојицу и не зна шта је даље било са тим људима. Иако је редовно долазио у задругу да се храни, није му познато да су ту неки људи затварани, нити на неком другом месту.

У вези трагичног догађаја на тзв. „минском пољу“ оптужени је навео да је тог дана био на доручку у задрузи, па га је позвао Хрњачки или Бачић да иде са њима на неки задатак у виноград или воћњак, што је он прихватио иако није знао где се иде, нити је било кога од њих двојице питао о каквом се задатку ради. Тврди да је претпоставио да се ради о берби воћа и мислио да је то наређено од „Бате“ или „Аждаје“. Није имао објашњење зашто их није питао о каквом се задатку ради и куда ће ићи, с обзиром да наводи да није знао где иду, већ је рекао да је сматрао да то ништа није опасно, па је пристао да и он иде на тај задатак. Док је био на доручку видео је четрдесетак мештана у двориштном простору задруге који су стајали, није приметио да их неко туче и малтретира, јер на то није ни обраћао пажњу, а иначе ни касније није видео на тим људима повреде. У дворишту задруге то јутро је видео опт. Драгана Бачића, Хрњачког, опт. Сашу Стојановића и опт. Љубана Деветака. Видео је да неки војници улазе у двориште задруге, чуо је после да су то Ваљевци, а испред задруге су се оформиле колоне и то тако што је било колона у којима су били ови људи за које он није знао да ли су заробљени или нису, а са њихове леве стране је била колона оружане пратње Ваљеваца у којој је био и он. Стао је у првој трећини колоне, ту у његовој близини је био Бачић, као и Хрњачки, а Мија, Саша Стојановић и мисли Косијер, да су били позади на крају колоне.

Непосредно пре кретања колона чуо је разговор у задрузи два човека, за које он не зна ко су, да ако негде буде минирано, да ће ови цивили показати где су мине (главни претрес од 18.09.2008.-стр.44, 45, 51 и 52). Не зна да ли је било две колоне цивила и да ли је са десне стране цивила такође било оружане пратње. Наводи да је било 40-50 тих војника, исто толико цивила и њих шесторица из његове групе. Није

имао појма куда иде, а није никога ни питао. За ту војску тврди да је била хаотична, да су сви имали качкете и шлемове, али не зна да ли су их ставили на главе. Тврди да је војсци неко наређивао, али није видео ко. Иако је за Косијера, Мију и Сашу у истрази причао да су били позади у тим колонама, на претресу тврди да не зна где су они били. На овој војсци није видео никакв чинове. У току кретања тих колона чуо је да је убијен човек на крају колоне који није могао да иде, а он то није видео, као ни бацање бомби успут, па се у вези његовог сазнања када је то чуо различито изјашњавао, тврдећи на претресу да је то сазнао тек када се други пут вратио у Ловас да се раздужи са оружјем, а раније је тврдио да је у току кретања чуо да је убијен човек. У рукама цивила није видео никакве судове за бербу воћа, али је он ипак сматрао да се иде у бербу, иако Бачића није питао, објаснивши да је Бачић често водио цивиле у бербу кукуруза, грожђа, а то је чинио да се они не би разбежали ако оду сами и обично буде по пет-шест њих у обезбеђењу.

Након кретања у коме су превалили пут од 500 метара до једног километра, колона је скренула десно у једну ливаду, не зна ко је то наредио. Прво су цивили ушли у ливаду, а нема појма зашто је он ушао у ливаду. Наводи да су цивили даље ишли у колони и онда када су дошли до краја детелине, окренули су се у „стрелце“, стали целом ширином ливаде, а потом почели да се крећу у правцу силоса. Није видео ко им је издао ту команду да се крећу, а видео је да су цивили разгртали детелину ногама и није сигуран да ли су се држали за руке. Бачић и он су били најближи цивилима, па је најпре у истрази тврдио на три до пет метара, а на претресу 10 метара, а војска је била иза њих на 20-30 метара. Није имао објашњење зашто се и он кретао за цивилима, наводећи да су он и Бачић тако ишли и разговарали о потпуно неважним стварима, женама, па зато није ни чуо ко је издао команду. За цивилима је ишло њих двоје-троје добровољаца, те поред њега и Бачића не зна ко је био тај трећи, а иза њих је била војска. Није уопште размишљао шта значи та радња да цивили ногама разгрћу детелину и шта су то они тражили, а пошто су врло кратко растојање прешли, један цивил је рекао: „Стој, мина“. Неко од војске је рекао „стој“, а он је, иако се плаши мина, тада пошао у том правцу из радозналости, и у том тренутку тај се цивил бацио на мину. Дошло је до експлозије, он је добио гелер у главу и гелер у ногу, имао је повреду скочног зглоба и између очију му је пресечена вена, те је тада пао у несвест, а пробудио се у ауту беле боје марке „Лада“, с тим што наводи да га је опт. Драган Бачић извукао из тог минског поља. Најпре је одвежен у Сремске Лазе,, потом у Шид и на крају је завршио на ВМА у Београду где му је урађена пластична операција. Касније је чуо да је у овом догађају настрадало десет до двадесет људи. Од ТО Ловас је добио потврду да је био припадник ТО и да је приликом извођења акције рањен, а то му је донео „Бата“ због посла. Такође наводи да се после овог догађаја он враћао у Ловас још једном и не може да се изјасни колико је дуго остао, мисли око месец дана.

На главном претресу је тврдио да њему није надимак „Јоца“, а када му је предочено да је истражном судији приликом узимања личних података саопштио управо тај надимак, изјавио да га тако зове Бачић. Такође је тврдио да у његовој групи није био нико други кога су звали надимком „Јоца“. На гланвом претресу од 18.09.2008.год. помиње неких десетак лица у прсканим униформама са шлемовима на глави, који су се бахато понашали и не зна коме су припадали, излазили су из колоне, иако у своја три претходна исказа пред истражним судијом никада није поменуо та лица у прсканим униформама. Такође први пут на претресу спомиње да је сем њега рањено још двоје или троје људи, а тврди да он то не зна, али је за то чуо. Негирао је да је он или неко од припадника његове групе наређивао цивилима, наводећи да је сигурно неко издавао наредбе, али да не зна ко је то чинио и такође је негирао да је добио задатак за разминирање минског поља, тврдећи да му није било познато да је ливада минирана, јер не би угрозио свој живот ушавши у исту.

У завршној речи је прихватио завршну реч свог браниоца, који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Саша Стојановић[11] признаје своје учешће у догађају који је предмет оптужења, али се брани да није извршио радње и кривично дело које му се оптужницом ставља на терет, те у своју одбрану износи да је био војни полицајац и постао припадник резервног састава бригаде Савезног СУП-а. Године 1991. је био на ратиштима у Републици Хрватској и то најпре у Тењи код Осијека и на другим ратиштима о чему није желео да се изјашњава. Почетком октобра 1991.год. неко од познаника га је обавестио да се припрема група која ће се прикључити територијалној одбрани Источне Славоније чији је задатак уништавање диверзантских група, с тим што не може да се сети који је тај човек који га је позвао. У организацији странке Српска народна обнова са другим добровољцима аутобусом је отишао најпре до Шида где су задужили СМБ униформе и евидентирани су у територијалној одбрани Славоније. У току вечери су пребачени у Товарник, где су пренићили и сутрадан ујутру и то 11.10.91.год. су отишли у Ловас. Тамо су у једном дворишту пољопривредне задруге задужили наоружање и војну опрему и том приликом је добио полуаутоматску пушку. Од добровољаца који су били са њим у групи спомиње Борислава Михајловића званог „Бата“, опт. Зорана Косијера, опт. Јована Димитријевића, опт. Драгана Бачића зв. „Пљока“, Мију Вукосављевића, Николу Вуковића, Јована Димитријевића, Хрњачког зв. „Сајџија“, Зорана Обреновића зв. „Аждаја“, с тим што му је претпостављени био Бата Михајловић, јер је он имао највише ауторитета, а његов заменик је био „Аждаја“. „Бата“ је био веза између њих и осталих војних структура и органа власти у селу. Групу добровољаца са којима је био у Ловасу су звали „Душан Силни“, припадали су територијалној одбрани села, у вези чега поседује и потврду Месне заједнице за његов боравак у селу до 21.10.91.год. Неке од набројаних као „Бату“, Јована Димитријевића, Драгана Бачића је упознао док је био на ратишту у Тењи. Сместили су се у стамбеној згради у центру села, те добијали задатке да чувају страже на положајима око села, праве заседе и претпоставља да су ти задаци долазили из ТО, а њима су их преносили „Бата“ и „Аждаја“. Имао је једнобојну СМБ униформу, а хранио се у почетку у кухињи пољопривредне задруге, а касније у школи. У пар наврата је чувао стражу испред пољопривредне задруге, није му познато да су ту били затварани људи, а наводи да је чувао објекат, односно пољопривредне машине.

Критичног дана после доручка у сеоској школи изашао је испред школе и најпре од „Сајџије“ чуо да „партизани“ иду у неку акцију, да би требало да им буду на располагању, а то је исто поновио и Борислав Михајловић, такође спомињући да „партизани“, што се односило на војску, спремају акцију претреса терена око села и да они борци који су слободни из њихове групе, а немају нека задужења, требало би да се прикључе јер војска очекује помоћ. „Бата“ му није рекао о каквој се акцији ради, сем да је то претрес терена, нити му је рекао ко ће командовати том акцијом. После неког времена видео је из правца задруге која је удаљена око стотинак метара од школе, да су изведени људи за које је речено да су притвореници, те су се формирале дугачке колоне којих је било четири и то тако да су у две средишне колоне били притвореници, а у две спољне колоне су били војници. Он је успео да их пребројi и утврдио да је притвореника било 56, војске 45, те десетак њих у неким маскирним униформама, које није могао да препозна ни као војнике, ни као добровољце, тако да је било две нијансе маскирне униформе, а било је њих шесторица добровољаца из његове групе у СМБ униформама. Оптужени објашњава да они нису кренули као група, те да су само он и

[11] Одбрану износио пред истражним судијом 24.09.2007., 16.10.2007. и на главним претресима од 19.09.2008., 15.10.2008. и 16.01.2012.год.

Мија Вукосављевић били на зачељу колоне, Јована Димитријевића зв. „Јоца“ је видео око средине колоне, а ове преостале није ни приметио где се налазе у тим колонама.

Није приметио да ли је ту било неко лице које командује колони војника, те није хтео да прилази док се ситуација не разјасни и док не види ко заиста води акцију, па иако се у то није уверио, ипак је пришао на зачељу колоне заједно са Мијом Вукосављевићем, а то је учинио чисто из моралних разлога, да му после не би пребацивали да се није укључио у акцију. Није приметио да су притворени мештани повређени, а пошто су неки били у радним комбинезонима, претпоставио је да иду у неке радове. Такође је изјавио током истраге да је и Јован Димитријевић био испред школе том приликом и да је у то сигуран. Познато му је да је недозвољено водити цивиле у било какву војну акцију, те га је зачудило њихово присуство, јер је сматрао да они могу бити само терет у таквој некој акцији, али је мислио да ће они изводити неке радове.

Тако оформљене колоне су се кретале према излазу из села, он и даље није знао где ће да иду и шта ће да раде, а у једном тренутку је један у маскирној униформи кога је видео с леђа рафалном паљбом упуцао једног цивила, с тим што не зна ко је то учинио, али је видео да је у маскирној униформи, па стога сматра да није нико од групе добровољаца којој је он припадао, а у којој акцији су учествовали поред њега, Јована Димитријевића, Мије Вукосављевића и Зоран Косијер, „Сајџија“ и „Пљока“, с тим што је њих тек касније видео када су били тамо на лицу места, односно на тој ливади, мада је у истрази (24.09.2007.год.) тврдио да су Јован, „Пљока“ и Косијер били у средини тих колона.

Током истраге оптужени је спомињао да су у овој акцији била два или три официра, које је уочио око средине, са стране тих колона, видео је да имају неке чинове, али мисли да су то били нижи чинови, могуће подофицирски, да би на главном претресу оптужени променио своју одбрану и тврдио да је он претпостављао да су то старешине и да не може да се сети да ли су имали нека обележја, да је имао утисак да је он видео неке звездице, те да није приметио да је ту било неко лице које командује тој колони војника.

После пређених километар или километар и по, колона је скренула са пута на десну страну у њиву засађенуј детелином. Он је још увек био на зачељу колоне са сада покојним Мијом Вукосављевићем и приметио је да је чело колоне сишло у детелину, док су део војске, он и пар официра остали на путу. Није сигуран да ли је дошло до промене распореда цивила у доласку до те ливаде. Тада су се притворници и група њихових бораца кретали у правцу силоса, пипали су ногама испред себе где ће нагазити, како притворници, тако и војници. Опт. Зорана Косијера је уочио напред, изравнао се са првим притвореником на левом крилу, а за опт. Јована Димитријевића је такође тврдио да је био напред са цивилима у линији са њима, а на 20-30 метара иза њих била је војска. За положај Јована Димитријевића тврди да је то закључио после његовог рањавања, а да га није видео док се кретао по ливади, а он и Мија Вукосављевић су све време стајали на асфалтном путу, јер се у даљини чула пуцњава из правца силоса и то из његове позадине, те је он обраћао пажњу на објекат са леве стране на једном узвишењу, забринут да не дође до дејства по њима одатле. Није могао да се изјасни да ли су се цивили кретали прво по ширини ливаде а потом по дужинки. Није размишљао шта значи та радња пипања ногама по тој детелини, нити посумњао да се ту евентуално налазе мине, објашњавајући да је иза прве линије цивила било пет-шест њихових бораца, а у трећој линији су били војници. Прешли су половину детелине по дужини, а када су дошли у другу половину детелине, он је у једном тренутку чуо глас једног од цивила „ево је“, а недуго затим чуо је јаку експлозију. Сви су се бацили на земљу, мислећи да су нападнути и убрзо тек после те експлозије, почела је неконтролисана паљба, а неки од тих официра, један број војника и

добровољаца су викали „прекини, прекини“. Међутим, паљба није одмах прекинута, трајала је још неко краће време и тада је чуо да је неко прокоментарисао да се један притвореник бацио на мину. Паљба након експлозије је била аутоматска-рафална, и то је била неконтролисана паљба у правцу леђа притвореника, пуцали су ови који су лежали у детелини, а они са пута нису, с тим што је ово оптужени тврдио у истрази, а на претресу је тврдио да је то било пуцање у правцу силоса. Иначе је уочио два стуба дима на тој ливади, а наводи да се не сећа да је неко наредио претрагу ради разминирања пре него што је дошло до те експлозије, те негира да је након свега што се десило, он давао инструкције за разминирање.

Тврди да је на самој ливади остало да лежи око двадесетак људи, да је било око десетак рањених и да су се они сами извлачили из те детелине, тако што су пресецали потезне жице да би ослободили пролаз и тако извукли своје рањенике. Објаснио је да се радило о противпешадијским потезним минама, распрскавајућим, а било је и нагазних мина. Такође је навео да је са надимком „Јоца“ био само опт. Јован Димитријевић из његове групе, те да је он био сав крвав по глави, био је у несвести и тада је приметио опт. Драгана Бачића када га је извлачио из те ливаде, а пре тога га није видео. Иначе је за опт. Драгана Бачића као и за остале припаднике његове групе, тврдио да су имали полуаутоматске пушке, као и он. Додаје да је било још двојица рањених, али он не зна који су ти људи. Видео је када су се извлачили из те детелине, један је био погођен у пределу левог ока и у пределу леве слабине, а за овог трећег мисли да је био у детелини и да није могао да се помери.

Наводи да не зна ко је наредио цивилима да скрену у ту ливаду, нити ко им је наредио да се крећу по истој. Није сигуран да су се цивили држали за руке док су се кретали кроз детелину.

Након тог догађаја дошло је једно војно возило са троје старешина који су викали и били запрепашћени сценом, а пре тога је дошло још једно возило из правца Товарника у коме је био један старешина и он је такође викао и расправљао се на путу.

По повратку у село позван је на разговор код пп Димитријевића који је инсистирао да сазна ко је водио акцију, што он није знао да му одговори, а потпуковник је био у депресији.

Негирао је наводе оптужнице да је он издавао наредбе цивилима, да је читава акција спровођена ради разминирања минског поља и да је након експлозије и трагичног страдања и рањавања цивила, такође он давао инструкције за разминирање минског поља, а у завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт. Драган Бачић[12] не признаје да је извршио радње и кривично дело за које је тужен, па у своју одбрану износи да он никада није носио ни униформу ни оружје, нити припадао некој групи добровољаца, која се везује за критични догађај. Дана 08. или 10. октобра 1991. год. отишао је у село Ловас [redacted] Зораном Обреновићем, сада покојним, јер је био пред отказом у предузећу „Ротор“ у Земуну где је радио, па му је [redacted] обећао да ће га повести на ратиште како би тамо добио потврду да је био добровољац и на тај начин неће добити отказ на послу. Отишли су аутом

[12] Одбрану износио у предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца 28.05.2007.год. и пред истражним судијом 30.05.2007.год. и 16.10.2007.год. Правноснажним решењем овог суда, К.В.6/07 од 24.06.2009.год. издвојен је из списа записник о главном претресу од 16.10.2008.год., на којем је опт. Драган Бачић износио одбрану без присуства браниоца, с обзиром да је лице које га је тада бранило – Здравко Крстић био брисан из именика адвоката. На наредним главним претресима од 23.09.2009., те поново отвореном претресу 22.02.2010.год. због измене члана већа и до краја поступка, није желео да износи своју одбрану, наводећи да остаје при својим ранијим исказима, које је суд прочитао на основу чл.321. став 2 тада важећег ЗКП-а.

марке „Застава 101“ најпре до Товарника, где су се задржали неколико сати, а у Ловас су стигли у раним јутарњим часовима око 05-06 часова ујутру, па га је кум сместио у једну вишеспратну зграду, где је већ био Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“, а након неколико сати ту је дошао и Владимир Ферко зв. „Паче“, те су навратили и Никола Вуковић и Јован Димитријевић зв. „Јоца“, његов школски друг. Сутрадан када се одморио Зоран Обреновић му је рекао да ће бити задужен да води жене из Ловаса у бербу кукуруза, окопавање грожђа, брање и препакивање јабука у силосу. Он му је дао тај задатак јер је имао поверења у њега и знао је да неће шиканирати и малтретирати те жене. Током боравка у селу имао је неке ловачке панталоне, које је добио од једног мештанина Хрвата.

Тада је у селу постојала територијална одбрана и они су одређивали људе који ће да иду да раде. Жене које је водио на рад су сваког јутра долазиле испред задруге и он их је трактором одвозио до радног места. Овај посао је обављао сам и то је трајало неких седам до десет дана. Након неколико дана започето је одвожење жита из силоса, који су се налазили у близини Ловаса и за тај писао је одређена једна група од петнаест до двадесет људи - Хрвата мештана села, које је такође водио на посао. Заједно са њим на том послу је био ангажован и Хрват који му је дао панталоне, чијег имена се не сећа, али зна да је био крупан и носио бркове. Другог-трећег дана њима се у том послу прикључио и опт. Јован Димитријевић, зв. „Јоца“.

Једне вечери, не сећа се тачно ког датума, кум Зоран Обреновић је рекао њему и „Јоци“ да сутрадан одведу људе на рад у силос, који се налазио на излазу из села, километар до километар и по удаљен од центра села. Он је претпоставио да се ради о истим људима које је и ранијих дана водио на рад и није му било познато да ли је у задругу доведено и притворено још људи. Људи које је он водио на рад су одлазили кући након завршеног посла и сутрадан се опет јављали ради одласка на посао. Сутрадан је дошао испед зграде задруге и тамо видео човека који се презивао Воркапић, који је био врло близак са опт. Љубаном Деветаком и био у његовој пратњи, кога описује као крупнијег и да је носио бркове, а за кога му је познато да је нешто касније настрадао од експлозије бомбе у силосу. Тада му је Воркапић рекао да је Љубан Деветак наредио да преузму људе из задруге и одведу на рад у силос ради утовара жита. Било је ту петнаест до двадесет људи, није приметио да су повређени или малтретирани, те је заједно са њим и овим људима кренуо и опт. Јован Димитријевић, Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“ и тај Хрват. Пошто није било места у трактору, кренули су пешице ка силосу, а жене су отишле трактором. На отприлике 100-150 метара од центра села на једној раскрсници срели су их неки војници, Ваљевци или Крагујевчани и тада им је неко од њих пришао и рекао да ће они даље преузети људе, а када је он питао ко је то наредио, они су му одговорили да то није његова брига. Затим су сви кренули даље према силосима. Током кретања неко од Ваљеваца је почео да виче да се построје и да иду у колони, јер су се они пре тога кретали у групама тројица, четворица. Тада су заробљеници постројени у колоне по два, те је сигуран да их није било више од 15-20, а он, „Јоца“, „Сајџија“ и тај Хрват са бркoвима су били на челу колоне. Када су изашли из села, неко од Ваљеваца је рекао да сиђу с пута и да се Хрвати построје један до другог на удаљености од 20-50 метара, фронтално у односу на пут, те је неко од Ваљеваца рекао да су они начули да је та њива са детелином минирана и да ће сада то проверити. Он лично није знао да је то поље било минирано, а мисли да то није знао ни „Јоца“. Опт. Јована Димитријевића описује да је том приликом имао оружје, а мисли да је и он био у цивилу.

Хрвати су сишли у поље са пута и кренули кроз њиву, та линија коју су они заузимали била је дужине од 150-200 метара, а размак између њих најпре је тврдио да је био од 20-50 метара, потом да је ипак био нешто мањи од 20 метара.

Наводи да су се Хрвати сишавши у поље кретали кроз ту њиву, да је „Јоца“ ишао на око 5 метара удаљен од њих, он је био на пар метара од „Јоце“, а „Сајџија“ на другом крају колоне, док су Ваљевци или Крагујевчани остали иза њих на око 50 метара. Убрзо се зачула нека експлозија, видео је да је „Јоца“ рањен, те је чуо када је повикао „рањен сам“. Он му је одмах притрчао, видео да му је глава обливена крвљу и у том тренутку је наишао војни пинцгауер у који су унели „Јоцу“ и отишли су у Шид у болницу. Након „Јоциног“ рањавања није чуо ниједну другу експлозију, нити је чуо да је неко пуцао.

Касније када се вратио у село, људи су причали да се неки Хрват бацио на мину и да су поред „Јоце“ рањени још један или два момка. Није чуо да је било ко други настрадао на минском пољу.

Такође се изјашњавао да је током боравка у селу Ловас чуо од мештана да је у згради Месне заједнице формиран неки затвор, али тамо никада није одлазио.

Током изношења своје одбране оптужени се различито изјашњавао о појединим околностимаи, па је најпре тврдио да је критичном приликом ишао ради утовара жита, што је изјавио у својој првобитној изјави, да би пред истражним судијом тврдио да се радило о утовару кукуруза, а за људе које је водио у ове радове, тврдио је да је то радна група сачињена од Хрвата мештана, па потом се изјашњавао да је то ипак радна група у којој су учествовали и Срби и Хрвати, те је у једном делу исказа спомињао да се ради о заробљеницима, да би поново променио свој исказ и рекао да то нису били заробљеници, већ радна група. Такође се различито изјашњавао о опт. Љубану Деветаку, наводећи да мисли да је он био директор задруге, те је истражном судији рекао да од њега никада није добио никакво наређење, иако је у својој изјави од 28.05.2007.год. управо рекао да је Љубан Деветак наредио да преузму те људе из задруге и одведу на рад у силос ради утовара жита, а што му је саопштио Воркапић.

Изјашњавајући се о опт. Зорану Косијеру рекао је да га је виђао у селу, међутим, да са њим никакве додирне тачке није имао и да критичном приликом није био са њима када су водили те људе.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца који је предложио да га суд ослободи од оптужбе.

Опт.Зоран Косијер[13] признаје да је учествовао у догађају који је предмет оптужења које се њему ставља на терет, али се брани да није извршио радње нити кривично дело за које је тужен. Током поступка је у више наврата мењао своју одбрану, па је најпре 28.05.2007.год. у Служби за откривање ратних злочина у присуству браниоца изјавио да је октобра 1991.год. позван као добровољац да се прикључи јединици која је прикупљана ради одласка у село Ловас. Отишао је аутобусом који је сачекао у Руми, одакле су се одвезли најпре до ТО Шид и задужили СМБ униформе, потом у село Товарник где су задужили наоружање и на крају се аутобус зауставио у Ловасу у дворишту економије где су добили полуаутоматске пушке, с тим што је оптужени у даљем поступку појашњавао да није сигуран да ли је у Товарнику или у Ловасу задужио оружје. Приликом чишћења наоружања дошло је до отварања ватре, довели су нека два заробљеника који су са црквеног торња пуцали на војску, која два младића су тучена од стране неколико лица, а затим одведени у њему непознатом правцу. Добио је смештај у једној стамбеној згради која је имала два спрата и налазила се прекопута команде села. Био је у стану – власништво човека са презименом Милас који је био председник ХДЗ у Ловасу. Његово задужење у селу је углавном било да патролира путем Товарник-Ловас, јер је у вечерњим часовима био успостављен

[13] Одбрану износио у предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца 28.05.2007.год., пред истражним судијом 30.05.2007., 16.10.2007. и на главним претресима 17.10.2008., 20.10.2008. и 17.01.2012.год.

полицијски час. Прво вече у Ловасу добио је задужење од Борислава Михајловића или Зорана Обреновића да стражари поред објекта, тачније код улаза у круг економије где је на спрату једне зграде било смештено доста заробљених чланова ХДЗ и Хрватске странке права, а које су заробили људи који су ослободили село.

Даље је навео да је у току ноћи било често пуцњаве по селу и да су Хрвати пуцали на војску из правца „Јелашке“ шуме, због чега је војска захтевала од Љубана Деветака који је био командант ТО Ловас да територијалци и добровољци иду у претраживање терена у правцу „Јелашке“ шуме. Љубан Деветак је пренео налог који је добио од војске и то од пп Димитријевића да добровољци и територијалци треба да очисте терен у правцу „Јелашке“ шуме и тај налог је пренео Бориславу Михајловићу или Обреновићу који су командовали његовом добровољачком јединицом. Сећа се да је у јутарњим сатима на економији када је отишао на доручак, сазнао за наведени задатак чишћења терена, те да је по доласку на економију тамо видео Борислава Михајловића, Зорана Обреновића и неког старешину који је имао чин десетара. Борислав Михајловић је том приликом групи добровољаца у којој је био и он, рекао да је из правца винограда отворена ватра на ЈНА и да ће због тога бити организован претрес терена према виноградима, који су се налазили при крају села, са десне стране пута на излазу из села. Сећа се да је у дворишту економије видео да су изведени заробљеници, којих је било око 30-60 и тада се оптужени изјаснио: „Са 90% сигурности могу рећи да је тада Љубан Деветак рекао да заробљенике поведемо испред нас, односно да они иду испред нас да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село и да се предају“. Не сећа се да је видео да је неко од заробљеника претучен, нити на неки други начин физички малтретиран. Заробљеници су постројени и кренули су у правцу излаза из села. Он је био ближе челу колоне и у току тот кретања је зачуо пуцањ, а након што се окренуо видео је једног младића плаве косе у сивомаслинластој униформи. То је био неки добровољац, који није припадао његовом добровољачком одреду, објашњавајући пред истражним судијом да су поред добровољаца „Душан Силни“ у акцији били и добровољци који су припадали ТО Ловас, као и регуларни војници. Навео је да је тај заробљеник убијен, јер није хтео или није могао да се креће, па га је тај плавокоси момак убио.

Ишли су путем до поља са детелином које се налази са десне стране пута и које је било у правцу кукуруза и винограда, а иза њих је била војска која је остала у неком каналу поред пута. Они су имали шлемове на главама, а командир од тих војника био је поручник Влајковић. Не сећа се ко је наредио, али су тада заробљеници сишли са пута у поље са детелином, за њима су кренули он и други добровољци и сви су заједно кренули кроз поље са детелином. Заробљеници су ишли испред њих на пет до десет метара удаљености и након пређених 30 метара зачула се експлозија мине. Настао је стампедо, заробљеници и добровољци су почели да трче, неки да се враћају у супротном смеру, а након тога се зачуло још десетак експлозија. Чуо је и пуцњаву, али не зна ко је пуцао. Питао је поручника Влајковића откуд мина овде, а он је само слегнуо раменима. Почело је извлачење људи са поља, говорено им је да се врате истим путем којим су и ушли, а рањеници су смештени у камион који је дошао по нечијем позиву. Најпре су отишли у Товарник у војну пољску болницу, где војска није хтела да прими рањене, потом у Шид и на крају су рањени збринути у амбуланти код др Слободана Качара.

Оптужени се изјаснио да се сећа да је у колони која је ишла у претрес терена заједно са заробљеницима осим њега, од добровољаца из његове јединице био опт. Саша Стојановић, затим Јово звани „Брњица“ који је рањен од експлозије мине, опт. Драган Бачић зв. „Пљока“, а колико се сећа, у колони је било и Панчеваца. Додао је још да је од екплозије мине био рањен још један добровољац поред „Брњице“ али се не сећа његовог имена.

На записнику пред истражним судијом од 30.05.2007. год. оптужени потврђује да у свему остаје при исказу који је дао пред радницима полиције у присуству браниоца, објашњавајући да је он имао СМБ кошуљу и маскирне панталоне, а опт. Драгна Бачић зв. „Пљока“ и опт. Јован Димитријевић маскирне униформе, појашњавајући да је опт. Бачић имао комбинезон сашивен од шаторског крила. Тада је у истрази на питање истражног судије: „Где су водили цивиле?“, оптужени појаснио: „Водили смо их у правцу кукуруза и винограда, одакле се отварала ватра константно на положаје ЈНА и ишли су са намером да те своје, да ли комшије или родбину, ко је кога знао, и да иду напред и да вичу да се предају војсци ЈНА“.

Дана 16.10.2007.год. оптужени је поново био изведен пред истражног судију и изјавио да нема никакве допуне и измене своје раније одбране.

На записнику о главном претресу од 17.10.2008.год. оптужени оспорава изјаву дату у полицији 28.05.2007.год. наводећи да су унесене неке ствари које он није рекао, да је био без терапије и долазило му је до пада концентрације, а упитан шта то није рекао а ушло је у тај записник, изјаснио се да није рекао да су цивили коришћени као „живи штит“, те је такође објаснио да је та изјава гласно диктирана, да је он све време са браниоцем био присутан у тој просторији, те да му је после тога гласно прочитана, али је изразио сумњу да му можда није све прочитано, а упитан да објасни зашто то није спомињао истражном судији, није могао да пружи суду објашњење. На овом претресу од 17.10.2008.год. оптужени сада мења своју одбрану, на неке битне околности, пре свега наводећи да критичног дана није ни ушао у простор задруге, ни дошао до тамо, јер се касније прикључио и закаснио на доручак, те негира да је уопште знао за акцију претреса терена, те да њему нико ништа није то спомињао ни предочио. Тврди да је за акцију претреса терена сазнао успут, а да га је пре тога неко позвао, он се не сећа ко, рекавши му „Косијер, хајде идеш са нама“. На главном претресу од 17.01.2012.год. оптужени поново мења своју одбрану и сада се враћа на своју првобитну одбрану коју је дао и пред радницима полиције и истражном судији, потврђујући да му је Борислав Михајловић рекао још 17.10.91.год. увече да ће ујутру ићи на извршење задатка у претрес терена, с тим што и даље остаје при својој раније промењеној одбрани да он ујутру није улазио у задругу и није стигао до задруге јер је закаснио.

У вези ангажовања цивила у овој акцији, иако је и пред радницима полиције и пред истражним судијом потпуно јасно објаснио који је разлог вођења цивила, на главном претресу од 17.10.2008.год. оптужени наводи да је он мислио да су цивили вођени да им покажу пут, а упитан због чега је потребно 40-60 цивила да би показивали пут, он није имао објашњење за то, да би већ на следећем претресу 20.10.2008.год. изјашњавајући се о цивилима (стр.8) рекао: „Идем за њима у претрес терена да се види одакле се пуца на војску, јер је сваке ноћи пуцано на војску“, па је такође на претресу од 17.10.2008.год. рекао да управо иду на правац одакле се пуцало, објаснивши да њему није било познато да се не смеју водити цивили у војне акције, а на питање председника већа зашто воде цивиле тамо у правцу из ког се пуцало, оптужени се изјаснио: „Они су пуцали по мојој домовини“.

Оптужени се такође различито изјашњавао и о свом положају приликом кретања колоне цивила као и оружане пратње, тврдећи да је била једна колона цивила, а једна колона оружане пратње, те је за свој положај најпре рекао на записнику од 28.05.2007.год. да је он био ближе челу колоне, потом на записнику о главном претресу од 17.10.2008.год. да је био на почетку треће трећине колоне, а на записнику о главном претресу од 17.01.2012. год. да је био при крају колоне.

Различито се изјашњавао и о добровољцима његове јединице који су са њим били у акцији, односно о тренутку када је он њих уочио, па је најпре на записнику од 28.05.2007..год. рекао да су у тим колонама били опт. Саша Стојановић, опт. Јован

Димитријевић за кога је оптужени објаснио да су га звали „Јово звани „Брњица“ или „Јоцо звани Брњица“, који је рањен од ескплозије мине, Драган Бачић звани „Пљока“, те је на главном претресу од 17.10.2008.год. оптужени објашњавао да су они ишли за цивилима и по тој ливади засејаној детелином, у вези чега је објаснио да је поред њега ту био опт. Јован Димитријевић, Хрњачки Слободан, Мија Вукосављевић, опт. Драган Бачић, описујући да је неко био ближе, а неко даље од цивила, да би на истом претресу рекао да Драгана Бачића ипак није видео у кретању него тек после када је „Јоца“ рањен, а на главном претресу од 20.10.2008. године је такође рекао за опт. Јована Димитријевића да је накнадно сазнао да је он учествовао у акцији, па је на крају и за опт. Сашу Стојановића такође тврдио да је њега видео тек по окончању акције када је давао инструкције цивилима за разминирање, да би на главном претресу од 17.01.2012. год. поново потврдио да су добровољци из његове јединице када су цивили ушли у поље такође били са њим у пољу (стр.7/51).

Оптужени се такође различито изјашњавао и о активностима опт. Саше Стојановића, тврдећи најпре на претресу од 20.10.2008.год. да је овај оптужени цивилима давао инструкције за разминирање минског поља после екплозије, смртног страдања и рањавања цивила, да би они изашли из ливаде, те је у том правцу објаснио да им је опт. Стојановић изашавши на летњи пут говорио да се полако крећу и када угледају жицу да то значи да се ради о потезној мини, онда им показао како да њој приђу, оситурач да не помере и на који начин да изваде експлозив из тела мине и да оставе, те је навео да је на тај начин уклоњен велики број мина, а на главном претресу од 17.01.2012.год. оптужени негира да је Саша давао инструкције за разминирање, већ тврди да им је помагао саветима како да заобиђу мине и изађу из минског поља, а када му је предочен његов ранији исказ, он је поново потврђивао да је оптужени Стојановић давао инструкције за разминирање.

Оптужени се такође различито изјашњавао и о броју цивила који су смртно страдали при овом догађају, наводећи на записнику о главном претресу од 17.10.2008.год. да не зна колико је цивила остало да лежи на детелини, да му је познато да је 13 рањено, од којих је један умро успут у камиону када су се враћали из Шида, а на главном претресу од 17.01.2012.год. оптужени наводи да је он избројао цивиле који су смртно страдали и да их је било седам.

На главном претресу од 17.01.2012.год. оптужени се изјаснио да он није учествовао ни у каквом задатку разминирања, тврдио је да њему нико није издавао никакве наредбе током читаве ове акције док су се кретали у колонама и тамо на ливади, да му није било познато да је у тој детелини минско поље, да га је поручник Влајковић када је он изашао из детелине и којом приликом су се и упознали, питао шта се то десило, па претпоставља да ни он није знао о чему се ради. Ни од кога из војних структура није добијао никакве наредбе, нити је њему било ко наређивао током акције.

Навео је да се цивили нису држали за руке, те разгртали ногама детелину, да њима нико ништа није наређивао, а ако је то неко и чинио, да он не зна ко им је издавао наредбе. Такође је објаснио да су се цивили кретали и по ширини и по дужини детелине и то најпре по ширини у правцу кукуруза који су се налазили на крају детелине, а потом по дужини у правцу „Борово“ фабрике и силоса.

Ни истражном судији где се два пута изјашњавао и давао своју одбрану, ни пред радницима полиције оптужени није спомињао нека лица у неким специфичним униформама, а на главном претресу од 17.10.2008.год. помиње неке људе у посебним униформама, не могавши да објасни о коме се то ради, да би на главном претресу од 17.01.2012.год. потпуно разрадио теорију о овим недентификованим лицима, говорећи да су имали прскане шарене униформе, да их је први пут видео на раскрсници, да их је на локацији код ливаде видео да су стајали на путу у каналу, а пре тога да је један у таквој прсканој шареној униформи убио Бошка Бођанца, објашњавајући да је имао

репић, да се зове Мирољуб Марић и да припада обезбеђењу пп Димитријевића, па када је оптуженом предочено да то раније није спомињао, није имао објашњење за та своја накнадна сазнања, наводећи да је он то закључио на основу стања у списима предмета и онога што се дешавало на претресу, а управо се оптужени о убиству цивила Бошка Бођанца изјашњавао на сасвим другачији начин још приликом давања своје прве изјаве 28.05.2007.год.

На главном претресу од 17.01.2012.год. објаснио је да су само он и Милан Воркапић зв. „Трнда“, мештанин села, били са рањеним цивилима најпре у Товарнику, а потом у Шиду.

У завршној речи је изјавио да не прихвата завршну реч свога браниоца и да није извршио ниједно кривично дело према мештанима несрпске националности села Ловас, а да је он тужен по политичкој линији јер је био припадник странке Српска народна обнова.

Опт. Петроније Стевановић[14] не признаје да је извршио радње и кривично дело за које је тужен, с тим што признаје своје учешће у појединим радњама које су предмет оптужења, у вези чега се различито изјашњавао током поступка везано за период његовог боравка у Ловасу, па је тако у истрази не изјашњавајући се о тачним датумима потврђивао своје присуство у селу у време догађаја на тзв. „минском пољу“, као и догађаја који му је претходио када су заробљене мештане хрватске националности тукли у дворишту земљорадничке задруге, а и после тога када су поједини мештани одвођени из подрума Месне заједнице и убијени. На главном претресу оптужени негира своје присуство у том периоду, наводећи да је Ловас напустио 14.10.1991.год, а нема објашњење зашто је у истрази тврдио другачије управо спомињући да је био присутан у селу када су се одиграли догађаји који су уследили после овог датума.

Наводи да је учествовао у нападу на Ловас и то тако што је из Панчева заједно са опт. Александром Николајидисом („Ацом“) отишао у Пазову, где је упознао и опт. Љубана Деветака и Мирка Јовића, те тврди да је опт. Деветак тражио добровољце преко Јовића, скупљао их из Панчева, Чачка и других места и обећавао да ће их плаћати. У Пазови је опт. Љубан држао говор, Јовић је стајао поред њега, а Љубан говорио: „Браћо, иде се на ратиште да спасемо главе ... велико је утврђење, војска не иде, не сме, па ћемо ми да уђемо и одрадићемо нешто и преко војске. Свако ће да буде награђен и плаћен, то вам ја обећавам“. Све се то дешавало у просторијама странке СНО, а потом су све прикупљене добровољце одвели у хотел на ручак. Мирко Јовић им је рекао да им је сада Љубан Деветак командант, након чега су отишли у Шид где су добили СМБ униформе у касарни код игралишта, које униформе су после када су били у Ловасу, поскидали и обукли шарене униформе. Наводи да су у Товарнику били шест до седам дана, јели и пили, а једнога дана опт. Деветак и Милорад Воркапић су им рекли да крећу у борбу у седам сати ујутру. Љубан им је рекао да треба још нешто да среди, да оде код неког војног старешине, да се баци нека граната, а Воркапићу наложио да потера камион да покупе још оружја, у вези чега је Љубан рекао да је јако утврђење и да узму што више оружја. Тврди да их је у нападу водио и предводио опт. Крњајић, кога је упознао у милицији у Товарнику, са њим је био Милорад Воркапић и ти људи из милиције су им говорили да не сме нико жив да прође. Повели су једног Хрвата који је био затворен у Товарнику и он је ишао испред свих њих, па су га пустили да побегне. Чекали су неко време на ободу села како им је и речено док се не баци десет граната, међутим, само је седам експлодирало а три нису, а након тога су они ушли у село, те се

[14] У предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца бранио се ћутањем, а одбрану је износио пред истражним судијом 30.05.2007., 16.10.2007., 31.10.2007. и на главним претресима 18.04.2008. и 16.01.2012.год.

сећа да је његова група ушла од млина, а са супротне стране села од гробља требало је да иде неки добровољац „Тито“ и његови. Наводи да су чекали у кукурузу када је пролазио један ауто у пуној брзини, па је бачена зоља и убили су га. У том кукурузу је договорено и раздвајање, са једне стране улице су ишли Крњајић, Милорад Воркапић, он и други, а на другој страни су били Девчић, Радојчић, Ступар, Аца и остали. Тврди да је пуцано са млина и да је ту било неко митраљеско гнездо, а док су ишли пролазили су поред неке куће Кризманић и мисли да су ту заплењене касете. Наводи да су бомбе бацане у двориште кућа а не у подруме и да је и он бацао бомбе, у вези чега објашњава да је Крњајић показивао које су хрватске куће и где да се бацају бомбе (ово је опт. истицао на гл.претресу од 16.05.2008.год. приликом суочења са опт. Миланом Радојчићем, као и на гл.претресу од 03.02.2009.год. приликом суочења са сведоком Славком Ступаром). Ишли су улицу по улицу, у једном тренутку са крова једне куће су пуцали па је један њихов Ђорђевић из Чачка рањен. Крњајић је рекао да тај њихов рањеник држи рану до центра и да ту у близини нема доктора.

Свратили су у једну кућу где су унели тог рањеника, међутим, наводи да у тој кући он није женама које су ту биле упућивао никакве претње. Видео је ту и једног старијег човека и децу, не зна шта се том човеку десило, с обзиром да је Славко Ступар њих нешто испитивао, а он је одмах изашао када су унели тог рањеника и кроз прозор му је опт. Александар Николајидис додао гајбу пива, јер је био много жедан. Наводи да из те куће никакво злато и новац он није узео, нити у томе учествовао са другима, а у вези самог напада објашњава да је током истог видео само троје мртвих људи и то два човека и једну жену, а за остале смртно страдале мештане тврди да су највероватније страдали од гранате. Напад је трајао скоро цео дан, није видео никога у униформи из Збора народне гарде, али претпоставља да су се они пресвукли. Тврди да су током напада поједини људи заробљени, те одведени у земљорадничку задругу и било је ту доста затворених људи те ноћи, а од учесника напада - Воркапић, Девчић и Крњајић. Неке од заробљених и то њих троје до четворо су одвели у Товарник. Тог истог дана у току напада појавио се и опт. Љубан Деветак, за кога оптужени тврди да је био главни командант, за њега и остале добровољце: „Бог и јаје“, начелник СУП и све остало.

У наредним данима оптужени наводи да му је Љубан Деветак рекао да иде у скупљање лешева, не зна на који начин су ти људи страдали, видео је да су у цивилним оделима, а у томе су са њим учествовали и мештани. Објашњава да је он био при милицији и извршавао задатке опт. Љубана Деветака, опт. Милана Девчића и опт. Милана Радојчића, а они су и Воркапићу наређивали. Спавао је у милицији и у кући Девчићевог кума, за кога је управо Девчић рекао да их истерају из куће За опт. Девчића и Радојчића тврди да су били заједно нон-стоп, да су имали канцеларију и у милицији и на економији, али да је Љубан Деветак био главни командант. Приводили су мештане он и остали добровољци, те су одвођени у притвор док не одлучи Љубан, Девчић и остали шта ће са њима, а Радојчић је био уз њих као пинчек. Тврди да су доводили и шамарали мештане, одводећи их у СУП. Оптужени је објаснио да су испитивања вршили Девчић и Радојчић и они их „обрађују“, ако неће да признају говоре људима: „Немој да их зовнемо, неће ти ваљати“, ако неко од њих удари, онда и они као керови насрну на стрвину, после им кажу: „Доста је, хајде изађите“.

Оптужени објашњава да су у селу била два затвора и то на економији, где су стражу држали и задужени били са затвореницима „Аца“ и „Аждаја“, који су се смењивали, а опаснији мештани су вођени у подрум у Месној заједници, те је шеф тог затвора био Љуба Јелић. Александар Николајидис је увек тражио написмено од Девчића када је оптужени требао неког да приведе из задруге и одведе у канцеларију на испитивање, а десет до петнаест добровољаца, међу којима и он, је одвело из задруге око 30 заробљених Хрвата и преместило у подрум Месне заједнице. Наводи да је он имао црвену беретку, па је зато био упечатљив људима. Тврди да он није био присутан

када су они вршили испитивања, јер нису дозвољавали, али у току испитивања када неко неће да призна, опт. Девчић и Радојчић су их звали, у вези чега објашњава да је он имао немачку палицу и ударао је по ногама, те наводи да је и Девчић ударао људе, шамарао их, ударао по глави, говорио: „Кога лажеш“, а опт. Радојчића није видео да удара, само је испитивао и ако затреба зове њих добровољце да „убеђују“. Такође додаје да су Љубан, Девчић и Радојчић били у једној канцеларији, где су вршена та испитивања.

Даље наводи да је вече пре критичног догађаја када су у дворишту задруге тучени многи заробљени мештани хрватске националности, оптужени Љубан Деветак позвао њега и остале добровољце у милицију, убацио касету да гледају и рекао: „Е сада, браћо, видите ко су нам непријатељи“, а тада су поред Љубана били ту присутни и опт. Девчић, опт. Радојчић, Воркапић. Сви су говорили и показивали: „Тај је злоћа, то су ти зликовци“, давали налоге ко да се доведе, а сутрадан ујутру када је свануло, они су отишли у двориште земљорадничке задруге, где су он и други добровољци - опт. Александар Николајидис, „Аждаја“, Никола, Коста и други тукли те заробљене. Наводи да је он тукао палицом и да није убадао ножем, а тукли су их и остали пушкама и палицама. Негира да је том приликом шишао неког заробљеника, тврдећи најпре да је Љубан наредио шишање, потом Девчић, те наводи да га је он водио код брице и није га шишао ножем, како је тужен. Такође негира да је од заробљеника узимао новац и друге драгоцености.

У вези догађаја који су касније уследили, оптужени објашњава да он није ишао у акцију код „Борово“ фабрике, већ је по налогу Љубана Деветака ишао да доведе људе Хрвате који су се крили у близини винограда, а то су сазнали јер су родитељи једног од њих ухваћени како носе лепиње, свеће и сећа се да му је Љубан нагласио: „Пази, миниран је виноград“, на шта му је он одговорио да се боји мина, а Љубан му одбрусио да га не интересује, да је обећао плаћање и да тражи послушност. Објашњава да су у ту акцију ишли он, Воркапић и Љуба из Краљева, тако што је Воркапић из затвора на економији повео десетак заробљених Хрвата, међу којима је био и један Ивица, с тим што је Милорад Воркапић инсистирао да признају где су поставили мине, да се то очисти, да не изгину џабе људи, а када су дошли у близину тог одредишта, тврди да су успели да ухвате седам Хрвата и заробе, али је услед дејства мине њих четворица било „нагрђено по ногама“. Када су довели те људе у центар села, неки су смештени у затвор на економији, а неки за које се сматрало да су опаснији, у подрум Месне заједнице.

Објашњава да је опт. Љубан Деветак тада рекао што су их доводили, тражио је да се ти људи „склањају“, наводио да долази војска, и говорио: „Петроније, то да се чисти“, а када га је он питао како то да се чисти, Љубан му је одговарао: „Јел треба пуно да ти кажем, немој много да ми филозофираш, то има да нестане у тајности“. Када му је он одговорио да не може такве ствари да ради, Љубан би му одбрусио да није требало ни да долази. Када му је Љубан то говорио, ту су били Девчић, Воркапић, Радојчић, „Аждаја“ и Николајидис. Љубан је објашњавао да због доласка војске не смеју онако рањене да их виде, а онда се оптужени Александар Николајидис излетео и рекао Воркапићу да довезе и паркира „Пеглицу“ пред затвор, па кад је Воркапић дошао, Љуба Јелић из Краљева им је предао четворицу заробљених, Воркапић је возио „Пеглицу“ и није ни излазио из аута, „Аца“ и Ступар су седели са спољне стране напред на колима, а ту четворицу заробљених су набили у ауто. Негира да је он узео било какво учешће у одвођењу и убиствима преосталих затворених мештана хрватске националности. Објашњава да га је Љубан Деветак заједно са „Аждајом“ испратио из села до Товарника, да му је дао четири до пет милиона динара, те су му тада дали ауто „Застава 101“ којим се одвезао.

Иако је оптужени тврдио да њему није било јасно шта значи то „склањање људи“, међутим, на главним претресима од 23.04.2008.год. приликом суочења да опт.

Љубаном Деветаком и на главном претресу од 14.05.2008.год. приликом суочења са опт. Девчићем оптужени је објаснио да је то значило да се људи убију, а такође је у истрази објаснио на записникку од 31.10.2007.год. да се све то дешавало после догађаја на тзв. „минском пољу“.

Оптужени је негирао је да је палицом по леђима ударао Ивана Видића, да је тукао Ђуру Антоловића убадајући га ножем, те да га је водио у подрум да га убије, а такође је негирао да је Љубици Адамовић и Маријани Радочај претио убиством и силовањем, наводећи да се у тој кући само кратко задржао када су унели повређеног добровољца који је преминуо.

У завршној речи је прихватио завршну реч свога браниоца који је предложио да суд оптуженог ослободи од оптужбе.

Опт. Александар Николајидис[15] не признаје радње и кривично дело, које му се оптужницом ставља на терет. У својој одбрани наводи да је он био припадник јединице „Душан Силни“ и учествовао у нападу на Ловас, објашњавајући да је позван од стране функционера СНО Горана из Панчева у вези одласка на ратиште, где је њих пет-шест неким превозом отишло до Нове Пазове. Тамо је у странци било од 40-50 окупљених добровољаца, а после неког времена дошао је председник странке Мирко Јовић и са њим опт. Љубан Деветак. Ту су им одржали мали говор, саопштавајући да иду да освоје неко село у којем је већинско становништво хрватско, међутим да су ту Срби угрожени, те да има још заосталих припадника ЗНГ. Најпре су их одвели на ручак у један ресторан, а потом приватним аутима одвезли до Шида где су задужили униформе, те су на крају отишли у Товарник где су смештени у једној кући код цркве. Ту их је чекао Славко Ступар за кога су им рекли да ће им бити командир, као и да ће се њихова јединица звати „Душан Силни“. Заједно са њим, почев од поласка из Панчева био је и опт. Петронијe Стевановић, те су у Товарнику провели неколико дана. На дан напада су их одвезли камионима до неког одредишта у близини Ловаса, одакле су се они пешице примицали селу, те на једном делу чекали док је војска бацила шест до седам граната, од које су три експлодирале. Са њима је у напад поведено једно лице хрватске националности кога су звали „Лисац“ и који је ишао испред те групације која је ишла у напад, наводно је побегао, а уствари су га пустили да побегне. Мисли да су их у напад водили Крњајић и Радојчић, јер је на самом уласку у село дошло до расподеле по неким групама, тако да је у свакој групи било мештана који су говорили током напада која је хрватска, а која српска кућа.

На самом уласку у село видели су када је једно возило марке „Голф“ кренуло да бежи, а Славко Ступар је рекао тројици добровољаца да пуцају у ауто, с тим што га они нису погодили, па пошто се овај вратио у рикверц и пуцао из пиштоља, тада је Ступар наредио једном добровољцу да га гађа зољом, те је ауто и погођен. На почетку те улице којом су се они кретали, био је млин и наводи да на том млину није било никакво митраљеско гнездо, нити су одатле гађани. После неког времена пролазећи код друге-треће куће при уласку у село, рањен је један добровољац Ђорђевић из Чачка, па су се они зауставили код једне куће да би овога збринули, те наводи да је у тој кући била Љубица Адамовић и још једна жена, двоје мале деце и неки деда. Том приликом добровољац Вита из Пријепоља је од њих тражио и узео злато и новац. Ступар је рекао том старијем човеку да иде да јави њиховима да им треба помоћ због збрињавања тог рањеног добровољца, мада је знао да ће га убити, јер је наређење било да се пуца у све који се нађу на улици, а претходно су Срби били обавештени да ће бити напад. Негира да је у тој кући претио присутним женама да ће их убити и силовати, што није чинио ни

[15] У предкривичном поступку у полицији у присуству браниоца бранио се ћутањем, пред истражним судијом 30.05.2007.год. такође се бранио ћутањем, а одбрану је износио пред истражним судијом 16.10.2007., 31.10.2007. и на главним претресима од 17.04.2008. и 20.02.2012. године.

Петроноије, за кога наводи да није ни улазио у ту кућу. Наводи да су током напада скоро сви бацали бомбе на куће, један мали из њихове групе гађао је зољом, а мештани Ловаса који су били са њима у групи, говорили су која је хрватска, а која српска кућа. За једну кућу су им рекли да је власништво секретара ХДЗ, па је тај мали гађао зољом, а он је бацио бомбу на први спрат, међутим, бомба се одбила и није је погодио. Опт. Петроније је убацио бомбу у подрум једне куће близу центра села, а ове друге бомбе су бацали по двориштима.

Наводи да није било неког отпора приликом уласка у село и током напада, сем тог пуцања у Ђорђевића. Објаснио је да се у село могло ући путничким аутом, није видео ниједног припадника нити Збора народне гарде, нити хрватске полиције. Када су дошли у центар села, срели су се са групом неког „Тита“ која је одмах отишла из села. Око 20 часова дошао је опт. Љубан Деветак, рекао Ступару да се сместе у кућу прекопута Месне заједнице. Током напада су говорили мештанима хрватске националности да обележе своје куће, а то им је рекао Ступар и сматра да је такав налог он добио од Љубана Деветака. У самом нападу наводи да је видео само три убијена мештанина и то једну жену ближе центру села, затим тог што је гађан зољом и налазио се у путничком ауту и тај старији човек у чију су кућу свратили, а кога је Ступар послао у село, знајући да ће бити убијен. За остале убијене оптужени објашњава да је више њих убијено то вече и да му је управо оптужени Милан Радојчић причао да су се Девчић, Крњајић и Воркапић због неких ранијих свађа и мржње светили и убили више људи, па отуда потиче податак да је 21 лице убијено тај први дан, што се уствари дешавало после напада и у ноћним часовима, а од стране мештана који су се светили. Иначе, опт. Љубан Деветак је дошао после напада, а наредних дана је послао опт. Петронија Стевановића да са неким мештанима скупља лешеве по селу.

Наводи да су добровољци јединице „Душан Силни“ били распоређени у две групе и то једна Ступарева група у којој се налазио он, Петроније, Бранислав Марковић, Пато Ференц, троје-четворо људи из Старчева, као и неки Станић, а сутрадан је дошла друга група у којој су били Бата Михајловић, Зоран Обреновић „Аждаја“, Љуба Јелић, Никола Вуковић зв. „Кракоња“, Косијер и други који су били у Товарнику, па дошли када су они ослободили Ловас. Објашњава да је свима њима командант био опт. Љубан Деветак, те да су неки добровољци као Петроније и други одмах отишли у полицију која се формирала тих првих дана, те да је управо Љубан Деветак рекао за себе да је он командант села и поставио је и шефа полиције, као и шефа ТО, у вези чега наводи да мисли да је шеф полиције био Воркапић, а ТО Љуба Јелић који је био Љубанов заменик. Прва кућа на улазу у село с леве стране, која је била на спрат одређена је да буде „команда“ и сви су је тако звали, а ту је била смештена и милиција. У тој „команди“ су били састанци са војском, Деветак је био домаћин, а у истој кући су спавали неки добровољци као што је Петроније, Коста, добровољци из Краљева, те су ту спавали и опт. Љубан Деветак и опт. Милан Девчић. У приземљу те куће имали су велику канцеларију, на спрату су биле просторије за спавање, а у подруму те куће су у почетку људи привођени и затварани. Недалеко одатле (3-4 куће) биле су просторије Месне заједнице где је било седиште ТО, а у склопу истог дворишта је био и затвор у подруму.

У наредним данима уследила су хапшења мештана хрватске националности по Љубановом наређењу и довођени су у „команду“, где су вршена њихова испитивања. Оптужени је објаснио да тамо у селу нико није могао да изда наређење сем Љубана, ни шамар да удари, а камоли неког да убије и да је све рађено по Љубановом наређењу. И он ју учествовао у привођењу мештана хрватске националности и људе су предавали опт. Деветаку и опт. Девчићу. За Девчића тврди да је тукао чак и своју фамилију, неког Андрију или Ивицу. Они су им говорили за те мештане да су то усташе, „зенге“ и убице, те се сећа да је у три наврата приводио људе и доводио их у „команду“. Једном

је опт. Љубан звао њега и Николу Вуковића, дао им нека имена и презимена и рекао да пребију неког мушкарца и старију жену, чија се кућа налази близу центра. Приликом уласка у село, пронашли су две касете са снимком прославе ХДЗ које су предали Љубану, а он је наложио Славку Ступару да ухапсе Снежану Кризманић, јер је она водила програм на тим касетама и требала је да издиктира све оне који су се налазили на снимку. Одвели су је у кућу где су били смештени, пар њих је почело да је малтретирају, а он је заштитио тако што је одвео код Милана Радојчића у просторије територијалне одбране, пошто се он љутио јер ју је познавао. Негира да је и он учествовао у малтретирању Снежане Кризманић.

Оптужени објашњава да се у селу налазила војска и то неки резервисти, држали су страже по ободима села, међутим да се њихове старешине ни о чему нису питали, нити су шта одлучивали. Имали су састанке са опт. Љубаном Деветаком, међутим, главне одлуке у селу је доносио управо Деветак, а сећа се да је и пп Димитријевића виђао неколико пута у „команди“.

Наводи да су у селу људи затварани на више места и то најпре у самој „команди“ где су притварани, други затвор је био у задрузи изнад механичке радионице и ту је било затворено око 20-30 људи, где су стражу држали добровољци, а касније и војска. Трећи затвор био је у склопу дворишта где је седиште имала територијална одбрана у Месној заједници и то је био један подрум, с тим што оптужени објашњава да никада војна полиција и људи са презименима Петковић и Суботић нису одлучивали о тим затворима, нити о људима који ће ту бити затварани, већ да је о свему томе одлучивао опт. Љубан Деветак преко људи које је управо он одредио да врше неке функције. Дана 11.10.91.год. довели су два брата – Дарка и Жељка Павлића који су тучени и затворени у задрузи на спрату, јер се сумњало да су пуцали, а после су премештени у затвор у територијалној одбрани.

У селу је организована радна обавеза за мештане хрватске националности, тако што је путем добошара који је издавао саопштења која потичу од те месне власти, тражено да се људи одазову на рад, па је свакога дана испред ,задруге скупљано становништво и одвођено на поља да раде уз оружану пратњу добровољаца, а једном приликом се свађао и расправљао са опт. Миланом Девчићем и опт. Миланом Радојчићем, [redacted] – Бранку Кризманић терали да ради, иако [redacted] За опт. Милана Радојчића тврди да је био потрчко све док није дошла крагујевачка јединица, а од 19.10.91.год. је постао командант ТО.

За добровољце „Аждају“ и Косту наводи да су били нераздвојни са Деветаком, за њега би убили и рођеног брата, све су га слушали и ишли са њим нон-стоп. Објашњава да су се састанци одржавали у команди – кући у којој је била милиција и да је ту увек био Деветак, неко од старешина из војске, они који су у селу представљали милицију и ТО, затим командири њихових добровољачких група – Ступар, „Аждаја“ и други. Та месна власт је организовала и да мештани долазе у њихове просторије и добијају пропуснице, које су се издавале у Месној заједници и код опт. Милана Девчића и сећа се да некој трудници није хтео да напише пропусницу да иде из села на преглед, па је то учинио тек када је интервенисао опт. Љубан Деветак.

Други-трећи дан по њиховом доласку у Ловас, Љубан и Ступар су им рекли да су долазили војни инжењерци и поставила минско поље и да не иду нигде ван асвалта, а иначе су то знали сви у селу.

Наводи да им је Љубан говорио: „Све што нађете, биће ваше“, а што је у преводу значило оно што украду у селу, а некима је обећавао и паре, с тим што се то односило на „Аждају“ и још пар њих који су били блиски са њим.

Дана 17.10.91.год. окупљен је већи број хрватских мештана испред задруге по Љубановом наређењу, које је саопштавано путем добошара, те је видео када су у село дошли припадници јединице Дарка Перића, који су учествовали у затварању тих

окупљених мештана, а сутрадан у јутарњим часовима он је отишао до дворишта задруге и тамо је видео на трему Љубана, добровољца Драгана Милићевића-„Такија“ који је био Љубанов возач, Девчића и Дарка Перића. Доле је видео на неким клупама у дворишту да седе окупљени мештани и видео је да их неки добровољци туку и између осталих опт. Петроније Стевановић, Коста, „Аждаја“, Никола Вуковић, два Перићева боксера и још пар његових војника. Видео је да Петроније убада људе ножем и најмање њих десет је убоо. Негира да је он у томе учествовао и тукао заробљене мештане, те такође негира да је био присутан у команди када је Деветак са осталима приказивао добровољцима касете ХДЗ-а. Познато му је да је Дарко Перић испитивао људе у просторијама задруге. Након извесног времена опт. Љубан Деветак је издвојио из групе заробљених мештана неке људе који му требају за рад, тако што је дао списак „Аждаји“ и Николи да одвоје људе, па су они враћени назад у затвор. Вратили су их он и „Аждаја“ и то у затвор у подруму Месне заједнице, а остали су одведени из дворишта, уз учешће Даркове војске и неких добровољаца, па је у току дана сазнао да је дошло до трагичног страдања једног броја мештана на минском пољу.

После тог трагичног догађаја на минском пољу, оптужени објашњава најпре да је то било 18.10.91.год., а потом да је било 19.10.91.год., те да му је Љубан Деветак рекао да долази пуковник Ковач и да ће доћи до смене војске, да је он много гадан и да одведе доктора Слободана Качара у затвор у подрум Месне заједнице да превије заробљене. Када је доктор видео заробљене и рекао да треба да се воде на операцију и да он не може да им укаже помоћ, онда Љубан то није дозволио, те је рекао да од тога нема ништа, да војска само што није стигла и да ти људи треба да се „склоне“, а то је значило да се убију. Иначе се тамо говорило „одведи и склони“ за оне које треба убити Тражио је од њега да то учини, али је он одбио, а после је видео да тих десет до петнаест људи који су остали у затвору одводе Петроније, Коста, „Аждаја“ и са њима је био мали Новаковић, мештанин села, а људе из затвора им је предавао Љуба Јелић. Видео је да стављају двоје по двоје у кола, одвезу их и врате се без њих.

Затекао се испред зграде команде када су задња три човека-браћу Павлић и Стипу Долачког опт. Љубан Деветак и Милан Девчић предали опт. Петронију Стевановићу, тако што су их претходно испитали, извели испред команде и предали Петронију да би ови били убијени. Он је пришао и питао: „Ко је пуцао“, пошто је знао да су нон-стоп ту браћу Павлић испитивали везано за пуцање, јер су им нашли пушку, а Девчић му је рекао да нису хтели да признају, Петроније га је питао да ли хоће да пође са њим, он је то одбио и видео је када је отишао у правцу затвора ка Месној заједници где су га чекали Коста, „Аждаја“ и мали Новаковић. Он је наставио даље и отишао према гробљу, видео је двоја кола, која су га обишла, а када је дошао тамо, видео је да је Петроније стајао испред капеле, чула се пуцњава и напоље су изашли Коста, „Аждаја“ и овај мали Новаковић. Поседали су у кола и отишли, а он је ушао унутра у капелицу и видео ову тројицу мртве. Чудио се за овог Стипу Долачког, те после питао Девчића и расправљао се са њим зашто су и њега убили, с обзиром да је [redacted] обећао да ће бити враћен, а Девчић му је рекао да он има његов досије из Вуковара где је био полицајац и да је тамо клао и убијао. На фотографијама жртава оптужени је препознао ова три лица.

Оптужени негира да је узео било какво учешће у убиствима мештана хрватске националности, те негира да их је тукао у задрузи, а у вези Снежане Кризманић објашњава да он није учествовао у њеном малтретирању када је од ње тражено да саопшти ко се налази на снимку прославе ХДЗ, а када је дошла крагујевачка јединица, опт. Љубан Деветак га је звао у команду и рекао: „Ево ти сада Снежане, води је кући, јебите је, водите у кукуруз и убите“. Он се окренуо и отишао, а када је рекао Снежани да има налог да је убије, она је плакала, те је склонио у кућу где је и он тада спавао, код Анке и Владе Сомборац. После неког времена дошао је „Аждаја“ и рекао му да га зову

у команду, а када је тамо отишао, „Аждаја“ је силовао Снежану и после му рекао: „Боље него да сам је убио као што је наредио Деветак“. Даље наводи да је он ову девојку одвезао из Ловаса да би је заштитио и на тај начин јој спасао живот, а село је напустио 05. новембра 1991.године.

Такође је навео за опт. Љубана Деветака да је правио спискове за исељавање Хрвата, а из Ловаса је однео све тракторе, белу технику, пољопривредне производе и стоку, што је функционер странке СНО Милорад Бастаја продавао по целој Србији. После догађаја на тзв. „минском пољу“ чуо је од „Аждаје“ да му је Деветак наредио да убије пп Димитријевића, да не би причао шта се десило, али овај то ипак није смео да учини, због његовог чина и реакције војске, која би уследила.

У завршној речи је изјавио да радње које се њему оптужницом стављају на терет током поступка нису доказане.

<u>У доказном поступку</u> суд је:

Испитао сведоке-оштећене: Ану Кузмић, Ану Пољак, Ану Хирјовати, Ану Шалај, Ану Штрангаревић, Анастасију Будински, Анкицу Јовановић, Антуна Павошевића, Бернадицу Оздановац, Божицу Дрмић, Божу Перичића, Бранка Божића, Веру Видић, Весну Латас, Винку Долачки, Вјекослава Балића, Владимира Шалаја, Владу Бошњаковића, Влатка Палијана, Дарка Мартиновића, Драгу Сабљака, Драгана Накића, Драгутина Кризманића, Жељку Грбешић, Жељка Сомборца, Златицу Балић, Ивана Антоловића, Ивана Пољака, Иванку Гргић, Јакова Пеулића, Јању Ковачевић, Јању Марковић, Јелену Јовановић, Јелену Лукетић, Јелицу Франчишковић, Јосипа Бадањка, Јосипа Бошњаковића, Јосипа Оструна, Јосипа Петковића, Јосипу Балић, Јураја Павлића, Катарину Панђо, Лују Бургер, Љубицу Адамовић, Љубицу Мађаревић, Љубомира Солаковића, Марију Бадањак, Марију Балић, Марију Видић, Марију Лукетић, Марина Мађаревића, Марицу Солаковић, Марицу Ходак, Марка Кесегића, Мату Батаковића, Мату Мађаревића, Милана Радмиловића, Мирка Кесера, Михаелу Сабљак, Наду Бадањак, Наду Чехајић, Невенку Балић, Павла Шимуновића, Пава Антоловића, Петра Лемуновића, Розалију Јонак, Розину Пејић, Ружу Кесер, Ружицу Павлић, Сању Schoon Воргић, Славицу Антоловић, Славицу Лукетић-Бунета, Станислава Франковића, Стјепана Маринковића, Стјепана Павличића и Шимуна Пејића и

сведоке: Александра Васиљевића, Александра Драгојловића, Богосава Давидовића, Боривоја Савића, Борисава Богуновића, Борисава Пребега, Бранислава Исаиловског, Бранка Шекуљицу, Вељка Дујановића, Верољуба Милетића, Вукомана Јовановића, Горана Брковића, Горана Вукадиновића, Горана Јеремића, Даницу Воркапић, Драгана Грујића, Драгана Катанског, Драгана Лукића, Драгана Милићевића, Драгана Николића, Драгана Стојановића, Драгу Ромића, Драгоша Лекића, Душана Грковића, Душана Лончара, Душана Ступара, Жељка Брајковића, Жељка Јапунцу, Жељка Ракића, Живана Стојковића, Живорада Божића, Зорана Грујичића, Зорана Иванковића, Зорана Јовановића, Зорана Милића, Зорана Милошевића, Зорана Тепавца, Ивана Ненадовића, Игора Борића, Катицу Петровић, Кату Ловрић, Лазара Танасића, Љубисава Тодоровића, Милана Воркапића, Милана Грковића, Милана Малетића, Милана Миљковића, Милана Станића, Милета Гавриловића, Миленка Стефановића, Милорада Бастају, Милорада Бошковића, Милорада Марјановића, Милосава Милутиновића, Милоша Станимировића, Миодрага Новаковића, Миодрага Радосављевића, Мирка Јовића, Мирољуба Марића, Мирослава Плавшића, Нећу Макивића, Никицу Главочевића, Николу Мацура, Радета Лесковца, Радивоја Мојсиловића, Радомира Бајића, Рајка Ловрића, Сашу Симовића, Славета Стојанова,

Славољуба Ивановића, Слободана Грубача, Слободана Камбера, Слободана Качара, Слободана Марковића, Станка Параментића, Стевана Кочијашевића, Стојана Илића, Томислава Саватића,

обавио вештачење и испитао **вештака војне струке** – професора на Војној академији контраадмирала Бошка Антића.

На основу чл.309. ст.1 и чл.337. ст.2 тада важећег ЗКП, због измене члана већа, уз сагласност странака, прочитао записнике о главним претресима са исказима:

сведока-оштећених: Јосипа Кувеждића од 14.11.2008. године и 26.11.2009. године, Антона Кризманића од 15.12.2008. године, Ђуре Филића од 16.12.2008. године, Ивана Мујића од 27.01.2009. године, Бранке Балић од 28.01.2009. године, Златка Томе од 29.01.2009. године, Стјепана Пеулића од 30.01.2009.године и од 29.06.2009. године, Ловра Герстнера од 23.02.2009. године, Милана Цоњара од 24.02.2009. године, Адама Рендулића од 25.02.2009. године, Берислава Филића од 26.02.2009. године, Жељка Цирбе од 26.03.2009. године, Викице Филић од 27.03.2009. године и од 29.06.2009. године, Катице Палијан од 31.03.2009. године, Петра Вулете од 27.04.2009. године, Томислава Шелебаја од 28.04.2009. године, Снежане Кризманић од 30.06.2009. године, Јосипа Балића од 25.09.2009. године, Емануела Филића од 28.09.2009. године, Фрање Жадањ од 19.10.2009. године, Златка Гргића од 21.10.2009. године, Ђуре Антоловића од 23.11.2009. године, Драгице Острун од 24.11.2009. године, Андрије Балића од 25.11.2009. године, Љубице Божић од 26.11.2009. године, Јосипа Сабљака од 27.11.2009. године и

сведока: Љубодрага Јелића од 13.11.2008. године и 20.10.2009. године, Борислава Михајловића од 17.11.2008. године и 20.10.2009. године, Срђана Новковића и Милана Васовића од 18.11.2008. године и 20.10.2009. године, Илије Кресојевића од 19.11.2008. године и 20.10.2009. године, Градимира Вељовића од 17.12.2008. године, Војислава Воштића од 18.12.2008. године, Славка Ступара од 26.01.2009. године и од 03.02.2009. године, Николе Вуковића од 30.03.2009. године, Божидара Николића и Милорада Петровића од 24.06.2009. године, Ратка Ђокића од 24.09.2009. године, Марка Ковача од 22.10.2009. године.

и извршио **увид у записнике са њиховим исказима** из истраге, пред истражитељима МКТЈ, пред судовима Републике Хрватске и изјаве дате у смислу чл.504-ј тада важећег ЗКП.

На основу чл.337. став 1 тачка 2 тада важећег ЗКП прочитао исказ сведока Антона Лукетића, који је без законског разлога одбио да сведочи, и то: изјаву сведока дату пред МКТЈ 12.03.1996.год. и исказ сведока са записника о гл.претресу Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 12.11.2003. год.

Н**а основу чл.337. став 1 тачка 1 тада важећег ЗКП и чл.406. став 1 тачка 1 новог ЗКП, прочитао записниике о саслушању умрлих:**

сведока-оштећених: Марка Филића Окружног суда у Шибенику, Кир 47/93 од 19.02.1993. године, Хашког тужилаштва Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију од 11.02.1996. године, Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 23.09.2003. године и 20.11.2003. године, Мате Краљевића, Хашког тужилаштва МКТЈ од 02.02.1996. године, Славка Лукетића Хашког тужилаштва МКТЈ од 07.02.1996. године, Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 18.11.2003. године, Ђуке Радочаја

Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 17.12.2003. godine i Haškog tužilaštva MKTJ od 04.02.1996. godine, Janka Božića, Okružnog suda u Šibeniku, Kir.br.47/93 od 19.02.1993. godine i Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 23.09.2003. godine, Nikole Krizmanića Okružnog suda u Osijeku, Kio.br.934/92-28 od 05.03.1993. godine, Petra Palijana Haškog tužilaštva MKTJ od 09.02.1996. godine, Josipa Antolovića, Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 05.11.2003. godine, Haškog tužilaštva MKTJ od 07.02.1996. godine, Okružnog suda u Beogradu, Vića za ratne zločine, Ki.V. 7/07 od 16.07.2007. godine, Ivice Filića, Županijskog suda u Zagrebu, Kir.1662/94 od 16.06.1994. godine i 17.06.1994. godine, Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 22.10.2003. godine i Županijskog suda u Vukovaru, Kir.887/07 od 20.11.2007. godine, Petra Kuzmića Okružnog suda u Šibeniku, Kio-47/93 od 18.02. 1993. godine i uz ovaj zapisnik izvadak iz matice umrlih Ureda državne uprave u Vukovarsko-sriјemskoj županiji, Matični ured Tovarnik od 28.10.2010. godine, Nevenke Mađarević, od oca Mate, Županijskog suda u Rijeci, Kir-82/93 od 18.02.1993. godine, Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 25. septembra 2003. godine i izvadak iz matice umrlih Ureda državne uprave u Vukovarsko-sriјemskoj županiji, Matični ured Tovarnik od 05.04.2011. godine, Petra Sabljaka Okružnog suda u Osijeku, Kio-934/92 od 05. marta 1993. godine i izvadak iz matice umrlih Ureda državne uprave u Vukovarsko-sriјemskoj županiji, Matični ured Vukovar od 05.04.2011. godine, Josipa Filića Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 06.11.2003. god., Županijskog suda u Vukovaru, Kir.887/07 od 20.11.2007. godine i izvadak iz matice umrlih Ureda državne uprave u Vukovarsko-sriјemskoj županiji, Matični ured Tovarnik od 10.02.2011. godine, Slavice Đaković Okružnog suda u Rijeci, Kir.235/93 od 26.04.1993. godine i izvadak iz Matice umrlih Ureda Državne uprave u Osiječko-barањskoj županiji, Matični ured Osijek od 09.06.2011. godine, Zlatka Kraљevića Okružnog suda u Splitu, Kir.274/93 od 24.03.1993. godine i izvadak iz Matice umrlih Ureda Državne uprave Splitko-dalmatinske županije, Matični ured Omiš od 01.09.2011. godine;

sведока Pate Ferenca Okružnog suda u Beogradu, Ki.V.7/07 od 20.06.2007. godine, te u smislu čl.504-j ZKP zapisnik sa izjavom ovog svedoka pred Upravom kriminalističke policije od 08.02.2007. godine i izvod iz matične knjige venčanih Opštinske uprave, Odeljenja za opštu upravu i zajedničke poslove-Opština Kovačica od 11.01.2011. godine, Đorđa Ivkovića Okružnog suda u Beogradu, Ki.V.7/07 od 26.06.2007. godine, Radomira Savkovića Okružnog suda u Beogradu, Vića za ratne zločine, Ki.V. 7/07 od 19.06.2007. godine, Vojno-bezbedносne agencije od 30.06.2006. godine,

te na osnovu istog člana **pročitao zapisnike sa isказima svedoka – oštećenih čiji je dolazak** pred sud **znatno otežan zbog starosti ili bolesti** i to: Milka Kesera, Okružnog suda u Pulu, Kir.br.319/93 od 14.04.1993. godine, Haškog tužilaštva MKTJ od 10.03.1996. godine, Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 17.06.2004. godine, Okružnog suda u Beogradu, Vića za ratne zločine, Ki.V.7/07 od 21.09.2007. godine, Marka Grčanca Okružnog suda u Rijeci, Kir.204/93 od 26.03.1993. godine, Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 15.10.2003. godine i Županijskog suda u Vukovaru po zamolnici ovog suda, Kir.867/07 od 20.11.2007. godine, Marije Đaković Okružnog suda u Zagrebu, Kir.1304/93 od 19.05.1993. godine, Haškog tužilaštva MKTJ od 15.03.1996. godine, Županijskog suda u Vukovaru, K.br.25/00 od 25.09.2003. godine i od 28.09.2005. godine, Okružnog suda u Beogradu, Vića za ratne zločine, Ki.V.7/07 od 21.09.2007. godine, Kate Kraљević Okružnog suda u Splitu, Kir-274/93 od 24.03.1993. godine i povijest bolesti Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju «Varaždinske toplice» od 27.12.2004. godine, Marije Antolović Županijskog suda u Rijeci, Kir-82/93 od 19.02.1993. godine, Županijskog

суда у Вуковару, К-25/00 од 25.09.2003. године и повијест болести Опште болнице «Вуковар-урологија» од 19.01.2009. године и исте болнице – дијабетологија од 10.09.2009. године, Зоре Пољак Општинског суда у Криквеници, Кир-128/93 од 10.03.1993. године, Županijског суда у Вуковару, К-25/00 од 14.10.2003. године и лијечничка потврда Дома здравља «Ријека» Приморско-горанске županije од 14.04.2010. године, налаз специјалисте Клиничко-болничког центра «Ријека» од 24.11.2010. године, Јелене Пањик Општинског суда у Криквеници, Кир.бр.128/93 од 15.03.1993. године, Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 14.10.2003. тодине и лечничка потврда Ординације доктора Озрена Кошчића «Винковци» од 22.10.2010. године и потврда о ортопедским и другим помагалима Хрватског завода за здравствено осигурање од 14.12.2010. године, те отпусница Опште болнице «Вуковар» за ову оштећену, Ане Цоњар Окружног суда у Шибенику, Кир-47/93 од 18.02.1993. године, Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 16.09.2003. године, Županijског суда у Вуковару, Кир-887/07 од 20.11.2007. године и повијест болести Опће болнице «Вуковар» од 14.10.2010. године, Жељка Франчишковића Окружног суда у Шибенику, Кио-175/93 од 29.04.1993. године, Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 16.10.2003. године, Županijског суда у Вуковару, Кир-887/07 од 20.11.2007. године и лечничка потврда Дома здравља «Вуковар» од 13.12.2010. године, Јосипа Лукетића Županijског суда у Вуковару, Кир-887/07 од 21.11.2007. године, Županijског суда у Вуковару, К.бр.25/00 од 18.11.2003. године и отпусно писмо Клиничке болнице Осијек – Клинике за унутрашње болести од 25.08.2009. године, Антуна Лутровића Županijског суда у Вуковару, К.бр. 25/00 од 09.12.2003. године и 07.04.2004. године, изјава дата пред Хашким тужилаштвом МКТЈ од 13.03.1996. године и 20.05.1996. године, Županijског суда у Вуковару, Кир.887/07 од 21.11.2007. године и повијест болести Опште болнице Вуковар – Урологија од 12.08.2009. године и исте болнице од 11.11.2009. године, Дарка Пољака Окружног суда у Осијеку, Кио-934/92 од 19.04.1993. године, Županijског суда у Вуковару, К-25/00 од 16.10.2003. године и отпусница број 438 ИНТО/2010 Опште болнице Вуковар од 20.08.2010. године и отпусно писмо Опште болнице Вуковар – Одјел за интерне болести од 20.08.2010. године, Владимира Сомборца Хашког тужилаштва при МКТЈ од 11.03.1996. године и 19.05.1996. године, извештај лекара др Мирјане Граовац при Županijском суду у Ријеци, Кир.360/10 од 06.07.2010. године, Звонимира Балића Županijског суда у Вуковару, Звонимира Балића Županijског суда у Вуковару, Кир 887/07 од 19.11.2007. године, Županijског суда у Вуковару, К-25/00 од 02.12.2003. године и обавештење Дома за старе и немоћне особе Вуковар од 19.09.2011. године, Славка Божића Županijског суда у Вуковару, Кир.887/07 од 19.11.2007. године, истог суда К-25/00 од 18.11,2003. године и обавештење Дома за старе и немоћне особе Вуковар од 21.11.2011. године, Невенке Мађаревић, [redacted], Окружног суда у Осијеку, Кио-934/92 од 17.03.1993. године, Županijског суда Вуковар, К-25/00 од 02.10.2003. године и лечничка потврда Дома здравља Вуковар од 18.02.2011. године и 11.11.2011. године, сведока Мире Комјат, [redacted] Окружног суда у Осијеку, Кир.бр.934/92 од 05.02..1993. године и допис Министарства правосуђа Репузблике Хрватске – Управе за пробацију и подршку жртвама и сведоцима од 22.12.2011. године.

На основу чл.337. став 2 тада важећег ЗКП, уз сагласност странака, прочитао писмене налазе и мишљења вештака:

-медицинске струке др.мед.специјалисте патологије и судске медицине Анте Блажановића од 08.06.2005., о узроцима смрти за: Мату Адамовића, Живана Антоловића, Цецилију Бадањак, Данијела Бадањка, Николу Бадањка, Петра Бадањка, Катарину Балић, Луку Балић, Марина Балића, Бошка Бођанца, Мију Божић, Златка Божића, Ивана Цоњара, Марка Дамјановића, Андрију Девчић, Стипу Долачког, Паву

Ђаковића, Марију Фишер, Мирка Гргића, Фрању Ђумић, Мату Ходака, Анту Јовановић, Антуна Јовановића, Јосипа Јовановића, Мату Кесер, Ивицу Краљевића, Јосипа Краљевића, Алојза Кризманића, Ђуру Кризманића, Вида Кризманића, Зорана Кризманића, Ивана Кучинића, Славка Кузмића, Ану Лемуновић, Антона Лукетића, Ђуку Лукетића, Петра Лукетића, Стјепана Лукетића, Стјепана Мађаревића, Маријана Марковића, Ивана Оструна, Ивана Палијана, Фрању Панђо, Антона Пањика, Златка Пањика, Катарину Павличевић, Дарка Павлића, Жељка Павлића, Јозефинну Павошевић, Маријану Павошевић, Славицу Павошевић, Драгутина Пејића, Стјепана Пејића, Алојза Полића, Јосипа Пољака, Јураја Пољака, Јосипа Рендулића, Петра Рендулића, Ивана Сабљака, Марка Сабљака, Томислава Сабљака, Тому Сабљака, Дарка Солаковића, Мију Шалаја, Славка Штрангаревића, Јосипа Туркаља, Ивана Видића и Марка Видића и

писмене налазе и мишљења истог вештака о врстама повреда за: Станислава Франковића од 22.05.2006.год., Драге Сабљака од 23.05.2006. год., Мате Мађаревића од 26.04.2006.год., Ивана Мујића од 04.05.2006.год., Емануела Филића од 15.05.2006.год., Ловре Герстнер од 21.05.2006.год., Љубомира Солаковића од 04.05.2006. год., Стјепана Пеулића од 03.05.2006.год., Златка Томе од 05.05.2006.год, Милана Радмиловића од 05.05.2006.год., Марка Филића од 04.05.2006.год., Жељка Франчишковића од 05.05.2006.год., Берислава Филића од 04.05.2006.год., Паве Антоловића од 04.05.2006. год., Марина Пејака од 22.05.2006.год., Ђуре Филића од 22.05.2006.год., Вјекослава Балића од 22.05.2006.год.,Петра Вулете од 21.05.2006.год.,

писмени налаз и мишљење вештака психијатра др Светислава Мишковића од 16.05.2008. год. за опт. Зорана Косијера.

писмене налазе и мишљења Клиничког центра Србије од 11.07.2008. године са лекарским извештајима о обављеним прегледима опт. Љубана Деветака и Миодрага Димитријевића о њиховој способности да присуствују главним претресима и прате ток суђења.

Извршио увид и прочитао писмене доказе и то: наредбу број 27-117 начелника Персоналне управе Савезног секретаријата за народну одбрану од 08.08.1990. год. за оптуженог Миодрага Димитријевића, наредбу команданта Војне поште бр.2082 Београд од 13.04.1994. год., дописе Министарства одбране - ВБА од 27.03.2006. год. , 18.05.2007. год., 22.04.2009. год., акте Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде и то: наредбу за напад ОП број 9, стр. пов.бр. 350-1 од 09.10.1991. год., наређење Оп.бр.10, стр.пов..бр.364-1 од 10.10.1991. год., борбени извештај 372-1 од 11.10.1991. год., борбени извештај бр.379-1 од 12.10.1991. год., борбени извештај 2.пгмбр, стр.пов. бр.402-1 од 14.10.1991. год., борбени извештај 2.пгмбр, стр.пов. бр.416-1 од 15.10.1991. год., борбени извештај број 427-1 од 16.10.1991. год., борбени извештај број 443-1 од 17.10.1991. год., борбени извештај бр.461-1 од 18.10.1991. год., борбени извештај бр.478-1 од 19.10.1991. год., наређење команданта и допис 2. пгмбр. упућен команди КДА бр.411-1 од 15.10.1991. год., Оперативни дневник 2.пгмбр за период од 16.09.1991. до 29.10.1991. год., наредбе 2. пгмбр за период од 01.10.1991. до 24.10.1991. год. и то: наређење за напад, бр.296-1 од 03.10.1991. год, наређење за напад број 297-1 од 04.10.1991. год., наређење о унапређењу и бр. 6-10 од 05.10.1991. год, наређење ОП број 6, број 321-1 од 06.10.1991. год, наређење ОП број 7, бр. 324 од 06.10.1991. год, наређење ОП број 1 за инжењеријско обезбеђење, бр. 325-1 од 06.10.1991. год, наређење ОП број 8, бр. 326-1 од 07.10.1991. год, наређење број 336-1 од 07.10.1991. год, наређење за извиђање и план командантског извиђања број 346-1 од 09.10.1991. год, наређење за напад број 366-1 од 10.10.1991. год, наређење ОП број 11, број 368-1 од 11.10.1991. год, наређење за извршење мобилизације РЈ 2028, 421-1 од 16.10.1991. год, наређење за претрес број

422-1 од 16.10.1991. год, наређење за премештање бр. 491-1 од 21.10.1991. год, наређење за инжињеријско обезбеђење ОБ број 10/3, број 503/1 од 22.10.1991. год, акте Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије и то: наређење стр. пов. бр.851-25 од 09.10.1991. год, редовни борбени извештај од 09.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-422 од 10.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-427 од 11.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-440 од 12.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-445 од 13.10.1991. год, ванредни борбени извештај строго пов. бр.3-448 од 13.10.1991. год, редовни оперативни извештај стр. пов. бр.3-454 од 14.10.1991. год, наређење стр. пов. бр.851-35 од 14.10.1991. год, оперативни извештај стр. пов. бр.3-453 од 14.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр. 3-464 од 15.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-471 од 16.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-475 од 17.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-479 од 18.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-488 од 19.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-439 од 20.10.1991. год, редовни борбени извештај стр. пов. бр.3-500 од 21.10.1991. год, извештај упућен команди прве војне области бр. 1276-1 од 23.10.1991. год; акте Прве војне области и то: дневни извештај ОЦ, стр. пов. бр. 60-281 од 09.10.1991. год, дневни оперативни извештај команде, стр. пов. бр.1614-90 од 09.10.1991. год, дневни оперативни извештај команде, стр. пов. бр.1614-92 од 10.10.1991. год, извештај стр. пов. бр.832-85/106 од 10.10.1991. год, редовни борбени извештај бр.11 стр. пов.бр. 1614-51 од 11.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, бр.60-284 од 12.10.1991. год, допуну дневног извештаја ОЦ, стр. пов. бр.60-284/1 од 12.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, стр. пов. бр.60-285 од 13.10.1991. год, дневни оперативни извештај стр. пов. бр.1614-97 од 14.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, стр. пов. бр.60-286 од 14.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, стр. пов. бр.60-287 од 15.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, стр. пов. бр.60-288 од 16.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, стр. пов. бр.60-289 од 17.10.1991. год, борбени извештај Команде прве војне области, стр. пов. бр.1614-60 од 18.10.1991. год, информацију о стању непријатеља у зони прве војне области стр. пов. бр.22-136 од 19.10.1991. год, дневни извештај ОЦ, стр. пов. бр.60-291 од 19.10.1991. год, дневни извешетај ОЦ, стр. пов. бр.60-292 од 20.10.1991. год, дневни оперативни извешетај команде Прве војне области, стр. пов. бр.60-295 од 21.10.1991. год, информацију о снагама непријатеља у зони команде Прве војне области, стр. пов. бр.33-139 од 22.10.1991. год. информацију о малтретирању, злостављању и злочину над мештанима хрватске националности из села Ловас, стр. пов.број 540 од 25.10.1991. год. Трећег оделења Управе безбедности ССНО, пуковника Милорада Бошковића; лични подсетник – бележницу опт. Миодрага Димитријевића, записник о очевиду Жупанијског суда у Вуковару, Кир.887/07 од 22.11.2007. год, фотодокументацију очевида сачињену од МУП Републике Хрватске 28.11.2007.год., Ситуацијски план сачињен од стране МУП РХ, под ознаком ОКТ-20/07, извод из књиге „Крвава истина“ од 38-105 стране, на којима се налазе фотографије жртава из тачке I, II и III оптужнице,

допис Српске области Славонија, Барања и Западни Срем, Месна заједница Ловас, Штаб територијалне одбране од 23.04.1992. год, документацију преузету из списа овог суда, Већа за ратне злочине, К.В.5/05 и то: списак војника распоређених у јединицу «Бели орлови» од 16.06.1992. године, списак за исплату припадницима ТО Српске општине Зворник за месец мај 1992. год, списак за исплату припадницима ТО Српске општине Зворник за месец мај, потписан од стране Борислава Михајловића, потврду штаба територијалне одбране Ловас од 03.03.1992. и 05.03.1992. год. за Бранислава Балешевића, потврду штаба ТО Ловас од 05.12.1991. год за Милана Гњатовића, потврду штаба ТО Ловас од 16.12.1991. и 05.01.1992. год. за Миодрага Вукосављевића, потврду штаба ТО Ловас од 12.12.1991. год за Драгана Мркајића, потврду штаба ТО Ловас од 05.01.1992. год за Миодрага Балтића, потврду штаба ТО

Ловас од 09.01.1992. год. за Славка Ступара, потврду штаба ТО Ловас од 04.01.1992. год за Горана Косановића, потврду штаба ТО Ловас од 09.01.1992. год, за Драгана Милићевића, потврду штаба ТО Ловас од 04.01.1992. год за Милорада Марјановића, потврду штаба ТО Ловас од 04.01.1992. год за опт.Јована Димитријевића, потврду штаба ТО Ловас од 04.01.1992. год. за Горана Јеремића, потврду штаба ТО Ловас од 08.01.1992. год за Богдана Лукића, потврду штаба ТО Ловас од 09.01.1992. год за Недељка Зиндовића, потврду штаба ТО Ловас од 09.01.1992. год. за Владимира Туриманџовског, потврду штаба ТО Ловас од 16.12.1991. год. за Љубишу Ристића, потврду штаба ТО Ловас од 11.03.1992. год. за Миломира Тодоровића, потврду штаба ТО Ловас од 10.01.1992. год. за Николу Вуковића, допис Министарства унутрашњих послова, Управе криминалистичке полиције, Службе за откривање ратних злочина, 03/43-1 број: 230-3461/07 од 13.08.2007. год. са копијама картона о издатим личним картама, као и скениране фотографије у формату А-4 за лица Љубан Деветак, Милан Радојчић, Жељко Крњајић, Милан Девчић, Миодраг Димитријевић, Дарко Перић, Радован Влајковић, Радисав Јосиповић, Петроније Стевановић, Александар Николајидис, Драган Бачић, Зоран Косијер, Љубодраг Јелић, Борислав Михајловић, Никола Вуковић, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Славко Ступар, Зоран Николић и Зоран Грујичић, списак погинулих мештана Ловаса 18.10.1991. год. Месног уреда Ловас на минском пољу у близини економије Пољопривредне задруге «Ловас», попис рањених цивила од 19.10.1991. год. др Слободана Качара, записник Жупанијског суда у Осијеку, Кио бр.934/92 од 02. до 08. јуна 1997. год. са пописом особа ексхумираних у Ловасу, повијест болести Клиничко-болничког центра «Ребро» Загреб за Златка Тому од 30.12.1991. год, отпусни лист Медицинског центра Сремска Митровица за Златка Тому од 01.12.1991. год, историју болести Медицинског центра Сремска Митровица за Тома Златка од 19.10.1991. год, рентгенолошки налаз и мишљење Клиничке болнице «Сестре Милосрднице» Загреб од 23.12.1991. год. за Франковић Станислава, отпусно писмо Клинике за ортопедију КБЦ Медицинског факултета Загреб, од 28.05.1992. год. за Станислава Франковића, отпусно писмо Клинике за ортопедију КБЦ Медицинског факултета Загреб од 06.05.1993. год. за Станислава Франковића, повијест болести Ратне болнице Велика Горица од 20.12.1991. год. за Станислава Франковића, извештај Клиничко-болничког центра «Ребро» Загреб за Станислава Франковића од 01.12.1991. год., отпусно писмо Завода за пластичну кирургију и кирургију дојке, Загреб од 25.10.1993. год. за Станислава Франковића, повијест болести Завода за реуматске болести од 21.06.1994. год. за Станислава Франковића, повијест болести Клинике за физикалну медицину и рехабилитацију Медицинског факултета свеучилишта у Загребу за Франковић Станислава од 20.12.1991. год., лекарски извештај КБЦ Загреб, Медицински факултет, Психијатријска клиника од 25.11.1993. год. и 14.07.1994. год. за Станислава Франковића, отпусни лист Медицинског центра Сремска Митровица од 16.12.1991. год. за Станислава Франковића, историју болести Медицинског центра Сремска Митровица за Станислава Франковића од 19.10.1991. год, историју болести Медицинског центра Сремска Митровица за Пеулић Стјепана од 19.10.1991. год, историју болести Медицинског центра Сремска Митровица за Ивана Мујића од 19.10.1991. год, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа Крушевац од 29.06.2007. год. и 15.01.2008. год. за опт. Миодрага Димитријевића, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа Панчево од 25.05.2007. год. и 15.01.2008. год. за опт. Александра Николајидиса, извештај из КЕ МУП, Полицијска управа Нови Сад од 29.01.2008. год. за опт. Милана Радојчића, извадак из КЕ Министарства правосуђа Републике Хрватске, Одјела за казнене евиденције од 22.01.2008. год. за опт.Милана Радојчића, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа Београд од 11.01.2008. год. за опт. Љубана Деветака, извадак из КЕ Министарства правосуђа Републике Хрватске, Одјела

за казнене евиденције од 22.01.2008. год. за опт. Љубана Деветака, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа Београд за опт. Драгана Бачића од 25.05.2007. и 11.01.2008. год, извештај из КЕ МУП, Полицијска управа Сремска Митровица од 16.01.2008. и 23.01.2008. год. за опт. Жељка Крњајића, извадак из КЕ Министарства правосуђа Републике Хрватске, Одјела за казнене евиденције од 22.01.2008. год. за опт. Жељка Крњајића, извештај из КЕ МУП, Полицијска управа Сомбор од 29.05.2007. год. и 09.01.2008. год. за опт. Милана Девчића, извадак из КЕ Министарства правосуђа Републике Хрватске, Одјела за казнене евиденције од 23.01.2008. год. за опт.Милана Девчића, извод из КЕ МУП Србије, од 29. маја 2007. год. за опт. Јосиповић Радисава, извештај из КЕ МУП, Полицијска управа Ваљево од 14.01.2008. год. за опт. Радисава Јосиповића, извештај из КЕ МУП, Полицијска управа Ваљево од 14.01.2008. год. за опт. Дарка Перића, извештај из КЕ МУП, Полицијска управа Ваљево од 14.01.2008. год. за опт. Радована Влајковића, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа за град Београд од 11.01.2008. год. за опт. Јована Димитријевића, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа за град Београд од 11.01.2008. год. за опт. Сашу Стојановића, извештај из КЕ МУП, Дирекција полиције, Полицијска управа Сремска Митровица од 14.01.2008. год. за опт. Зорана Косијера**,** допис МУП, Дирекција полиције, Управа криминалистичке полиције, Службе за откривање ратних злочина, под ознаком 03/4-3-1 број 230-3461/07 од 06.07.2007. год, историју болести Медицинског центра Сремска Митровица за опт. Жељка Крњајића од 16.10.1991. год, допис Општинског суда Панчево, Ки.бр.590/07 од 06.08.2007. год, медицинску документацију Специјалне болнице за превенцију и лечење цереброваскуларних обољења «Свети Сава» од 04.09.2002. год. за опт. Љубана Деветака, лекарски извештај КБЦ «Бежанијска коса» од 25.11.1996. год. за опт. Љубана Деветака, медицинску документацију – налаз лекара специјалисте ВМА од 18.10.2007. год. за опт. Љубана Деветака, медицинску документацију-отпусну листу са епикризом затворске болнице Београд, Интерно одељење од 30.10.2007. год. за опт. Љубана Деветака, контролни какртон за пацијента са уграђеним песмејкером ВМА од 12.09.2007.год. за опт. Миодрага Димитријевића, извештај Окружног затвора у Београду бр.129 од 10.09.2007. и бр. 150 од 10.10.2007. год. о обављеном прегледу опт. Дарка Перића, извештај Окружног затвора у Београду, бр.138 од 19.09.2007. год. и бр.145 од 03.10.2007. год. о обављеном прегледу опт. Александра Николајидиса, медицинску документацију ВМА од 08.06.2007. год. за опт. Петронија Стевановића, извештај Окружног затвора у Београду, бр.52/09 од 20.02.2009. год. за опт. Петронија Стевановића, записник о штети католичке цркве у Ловасу, ЖКТ Жупног уреда Ловас од 30.01.2004. год, <u>Записник са састанка представника села и владе у селу Ловас од 30.10.1991. год, Записник са састанка представника околних села у Ловасу од 03.11.1991. год,</u> фотографије споменика са гробља у Ловасу приложене од стране опт. Жељка Крњајића, фотографије приложене на гл.претресу од 03.02.2009.год. од стране браниоца опт. Александра Николајидиса, фотографије приложене од стране опт. Александра Николајидиса писменим поднеском од 26.06.2009.год., план узбуњивања и одбране Ловаса приложен од стране браниоца опт. Љубана Деветака на главном претресу, извештај о укупној ситуацији и стању МЗ „Ловас“ од 06.12.1991.год., захвалницу Девчић Милану Републике Српска Крајина, Општина Вуковар МЗ, ТО Ловас од 10.10.92.год., предата од стране пуномоћника ошт, Службену белешку истражног судије Жупанијског суда у Вуковару, Кио-934/92 од 03.06.1997.год. са прилозима уз ову забелешку и то: записник о извршеном сахрани у месту Ловас, погинулих 10.10.91.год., записник о сахрани погинулих мештана Ловаса нађених приликом чишћења села (подрум, шупе и др.) од 21. и 22.10.91.год., записник о извршеној сахрани Јовак Рудолфа погинулог дана 10.10.91.год., записник погинулих мештана Ловаса 18.10.91.год. на минском пољу, записник о извршеној сахрани Латас

Милана од 12.10.91.год., извештај Министарства одбране ВБА-стр.пов.бр.6157-4 од 05.06.2009.год. извештај Министарства одбране ВБА, стр.пов.бр.7240-2 од 28.05.2009.год, лекарски извештај Окружног затвора у Београду, бр.31/09 од 25.05.2009.год. за опт. Миодрага Димитријевића, лекарски извештај Окружног затвора у Београду, бр.76/08 од 26.09.2008.год. за опт. Миодрага Димитријевића, лекарски извештај Окружног затвора у Београду, бр.21/08 од 24.07.2008.год. за опт. Миодрага Димитријевића, извештај ДЗ „Шид“ бр.05-606/2 од 25.05.2009.год., лекарски извештај Окружног затвора у Београду, бр.713-1-1395/08-04 од 09.05.2008.год. за опт. Љубана Деветака, допис Дома здравља „Винковци“ бр.01-1081/08 од 13.11.2008.год., извештај Дома здравља Шид, бр.05-1190/1 од 08.10.2008. год., са деловима књиге Протокола, извештај Дома здравља Шид, бр.05-1212/2 од 20.10.2008. год. са деловима књиге Протокола, извештај ВМА бр. 3-1137 од 20.10.2008. год. са прилогом - историјом болести за опт. Јована Димитријевића од 29.10.1991. год, пропусницу бр.62 команде града Илок од 24.12.1991. год, извештај Општине Ловас од 18.09.2009. год, извештај Општине Ловас од 23.09.2009. год, извештај Министарства правде Републике Хрватске - Одјела за подршку жртвама и сведоцима од 09.07.2009. год, извадак из матице умрлих за Јосипа Антоловића Матичног уреда Винковци од 09.07.2009. год, допис Министарства правде Републике Хрватске од 26. јуна 2009. год. са прилозима и то: извештајем Жупанијског суда у Ријеци, Кир 311/09 од 15. маја 2009. год. и медицинском документацијом за сведока Милка Кесера, те мишљењем лекара др Ренате Добибабић, обавештење Жупанијског суда у Вуковару, Кир. 300/09 од 14.09.2009. год. са медицинском документацијом за сведока Марка Грчанца, лечничку потврду др Ранчић Мештро Весне од 26.03.2009. год. за сведока Марију Ђаковић, извештај Полицијске управе Ваљево од 27.02.2009. год. за сведока Радомира Савковића, извештај о дневним активностима 46. партизанске дивизије за период од 19.10.1991.-04.11.1991. год, допис ВБА од 16.12.2009. године, са прилозима уз исти и то: записницима израђених минско-експлозивних препрека у селу Ловас за дане 06., 07. и 13.10.1991. год, наређење команде 1.мК број: 170/2-9 од 27.01.1992. год. о разминирању терена у зони одговорности јединица 1.мК, реферат команде 1.мК број: 170/2-35 од 16.10.1992. год., карту премера 1:50000 – евиденције минскоексплозивних препрека у зони дејстава Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије и 1. механизованог корпуса, карту премера 1:50000 – зона ангажовања јединица 1.мК на разминирању, обавест о упису чињенице смрти сведока-ошт. Ивице Филића Матичног уреда града Загреба од 21.07.2009. год, уверење о околностима рањавања Жељка Крњајића -- Министарства одбране Републике Српске Крајине, Одељење Вуковар од 05.08.1993. год, отпусну листу Клинике за трауматологију и ортопедију ВМА за опт. Крњајић Жељка од 01.11.1991. год, отпусну листу са епикризом Завода за неуролошка обољења и посттрауматска стања др Боривоја Гњатића, «Стари Сланкамен» од 07.02.1992. год. за опт. Жељка Крњајића, потврду Штаба ТО Борово Село од 18.01.1992. год, извештај Дома здравља «Шид» за опт. Жељка Крњајића од 25.06.2009. год. сталну пропусницу Месне заједнице Ловас за Антоловић Јосипа од 18.10.1991. год, пропусницу бр.10/91 за Антоловић Јосипа Команде града Илок од 24.12.1991. год, бон за снабдевање Српске области Славоније, Барање и Западног Срема ЗЗ «Ловас», сталну дозволу за Витомира Деветака Команде славонско-баранског корпуса, потврду Војне поште број 4478 Крагујевац, потврду Месног уреда Ловас, општине Вуковар од 21.10.1991. године за опт. Сашу Стојановића, извештај Полицијске управе Вуковар, МУП Републике Хрватске са пописом рањених и физички злостављаних особа од 25.02.1993. год, извештај Станице милиције Ловас о привођењу Славка Лукића од 01.11.1991. године, потврду војне поште број 2082 Београд од 23.11.1991. год, сталну дозволу за боравак у зони борбених дејстава Војне поште број 2082 Београд од 29.01.1992. год. за опт. Милана Девчића, извештај о привођењу Марка Грчанца Станице

милиције Ловас Српске области Славоније, Барање и Западни Срем општине Вуковар од 09.11.1991 год, извештај Дома здравља «Шид» од 20.02.2009. год. са увидом у књигу Протокола за дане 18.10. и 19.10.1991. год, отпусну листу са епикризом Специјалне затворске болнице Окружног суда у Београду за опт. Љубана Деветака од 30.10.2007. год, за опт. Зорана Косијера од 24.09.2007. год, за опт. Миодрага Димитријевића од 14.09.2007. год, отпусну листу Клинике за кардиологију ВМА за опт. Миодрага Димитријевића од 10.12.2004. и 17.07.2006. год, извештај Специјалине болнице «Свети Сава» Београд за опт.Драгана Бачића од 17.11.2004. и 03.12.2009. год, извештај Завода за радиолошку и ултразвучну дијагностику «Чукаричка падина» за опт. Драгана Бачића од 19.11.2004. год, извештај Института за медицинску биохемију ВМА од 27.10.2009. год. за опт. Драгана Бачића, изводе из Матичне књиге југословенских држављана МУП Републике Србије, ПУ Београд, од 30.10.2009. год. за опт. Љубана Деветака, Милана Девчића и Милана Радојчића, извадак из Матице умрлих Матичног уреда Пула РХ бр.308 од 19.10.2009. год. за сведока Ђорђа Ивковића, извадак из Матице умрлих Матичног уреда Пула РХ бр.486 од 31.05.2001. год. за Мату Краљевића, извадак из Матице умрлих Матичног уреда Товарник РХ бр.82 од 26.10.1991. год. за Милорада Воркапића, повијест болести за сведокал-ошт. Марију Антоловић Опће болнице Вуковар од 19.01.2009. и 10.09.2009. год, лечничку потврду за Љубицу Адамовић Дома здравља Вуковар од 24.06.2009. год, Прегледан је ДВД снимак Криминалистичке технике МУП Републике Хрватске достављен уз „Записник о очевиду“ Жупанијског суда у Вуковару, Кир.887/07 од 21.11.2007. год, те видеоснимак репортаже из села Ловас Радио-телевизије Србија, Београд, телевизијског Дневника 2 емитован 08.11.1991. године достављен од стране Тужилаштва за ратне злочине, налаз и мишљење првостепене лијечничке комисије за преглед особа обухваћених Законом о заштити војних и цивилних инвалида рата бр.1227 од 08.12.1995. год., са извештајима лекара специјалиста за ошт. Божу Перичића, «Службене гласнике Српске области Славонија, Барања и Западни Срем» бр.1 од 19.12.1991. год. и бр.2 од 05.02.1992. год, одлуку о организацији и деловању територијалне одбране и цивилне заштите Српске области Славонија, Барања и Западни Срем, бр.02-3-14/1-1991 од 17.10.1991. год, сталну пропусницу Српске области Славонија, Барања и Западни Срем – Вуковар од 11.10.1991. год. потписану од стране министра за унутрашње послове Боривоја Богуновића, издата опт. Жељку Крњајићу, а достављена уз поднесак оптуженог Жељка Крњајића 14.06.2011. год, Упутство о употреби територијалне одбране ССНО, стр.пов.бр.478-1 од 20.07.1977. год, извештај Клиничког центра «Србије»-Ургентни центар, примаријуса др Русомира Милетића од 26.02.2010. год. за опт. Драгана Бачића, са медицинском документацијом – отпусним листама са епикризом и извештајима лекара специјалиста, медицинску документацију за опт.Радисава Јосиповића– отпусну листу са епикризом од 11.04.2011. год. и коронарни андиограм од 05.04.2011. год. Здравственог центра «Ваљево», достављене уз поднесак браниоца опт., адв, Ђорђа Калања 12.04.2011.год., мишљење др Марије Мирковић шефа Коронарне јединице Болнице «Ваљево» од 15.04.2011. године о здравственом стању опт. Радисава Јосиповића, Обавештење грађанима села Ловас – војно-територијалне команде села Ловас од 15.10.1991. год, допис Министарства одбране, ВБА Стр.пов.бр.9203-7 од 18.08.2010. год. у вези достављања шеме ватре бригадне артиљеријске групе 2.пгмбр за 10.10.1991. год, у вези напада на Ловас, допис Министарства одбране, Војнобезбедносне агенције, Стр.пов.бр.15733-3 од 14.12.2009. год. у вези достављања података за Милорада Бошковића и Драгољуба Аранђеловића. смртни лист Жупаније вуковарско-сријемске Матичног уреда Вуковар од 31.08.1995. год, потврду Републике Хрватске, Министарства унутарњих послова, Полицијске управе вуковарско-сријемске, Одјела заштите од пожара и цивилне заштите, бр.511-15-09-735/98 од 28.05.1998. год. о припадништву цивилној заштити и пријава о смрти Завода за судску медицину Загреб

од 02.07.1997. год. за Катарину Павличевић, рођену Кесер, од оца Антона, пресуду Окружног суда у Осијеку, К-190/87-327 од 12.05.1988. год. и решење Општинског суда у Осијеку, бр.Кв-60/96-3, К-230/92-383 од 10.04.1996. год, допис Министарства унутрашњих послова Дирекције полиције, Управе криминалистичке полиције 03/4-3-1 бр.230-2056/07 од 29.03.2010. год. о подацима за Зорана Обреновића. записнике Жупанијског суда у Осијеку о извршеној ексхумацији мртвих тела у Ловасу од 11.09.1997. год. са назначеним локацијама проналаска људских тела, извештаје о идентификацији мртвих тела са локације Ловас Завода за судску медицину и криминалитистику Загреб од 03.07.1997. год, од 09.07.1997. год, потврде о идентификацији мртвог тела Кризманић Зорана и Кризманић Вида од 11.09.1997. год. записник секције бр.92/9-7 од 18.09.1997. год. о обдукцији Видић Божа, записник секције бр.93/90 од 18.09.1997. год. о обдукцији Звонимира Мартиновића, записник секције бр.94/97 од 18.09.1997. год. о обдукцији Јонака Рудолфа, фотографију коју је на главном претресу дана 22.04.2010. године приложила ошт. Жељка Грбешић, медицинску документацију за ошт. Стјепана Пеулића, са историјом болести , извештајима лекара специјалисте, налазима и мишљењима лекарске комисије, потврду Министарства обране Републике Хрватске – Сектора за управљање особљем – Управе за обрану Вуковар – Уреда за одбрану Вуковар, Ур.бр.512 М2-154-99-358 од 29.06.1999. год. о судјеловању Стјепана Пеулића као хрватског бранитеља из домовинског рата у одбрани суверенитета Републике Хрватске, медицинску документацију за ошт. Радмиловић Милана, са историјом болести и налазом и мишљењем лекарске комисије, медицинску документацију за ошт. Емануела Филића, са историјом болести, извештајима лекара специјалиста, налазима и мишљењима лекарске комисије, потврду Министарства одбране Републике Хрватске бр.Р-3183/92 од 02.12.1992. год. о рањавању Филић Емануела мином у Ловасу дана 18.10.1991. год, уверење Владе Републике Хрватске – Уреда за жртве рата, УР.бр.50411-04-96-129 од 06.11.1996. год. о времену проведеном у заточеништву за Емануела Филића, медицинску документацију за Петра Вулету, са извештајима лекара специјалисте и завршним отпусним писмом, медицинску документацију за Жељка Франчишковића са историјом болести и извештајима лекара специјалиста, медицинску документацију за Станислава Франковића са историјом болести, отпусном листом и извештајима лекара специјалиста, медицинску документацију за Ловру Герстнера са отпусним писмима и отпусном листом, потврду Републике Хрватске-Жупаније Вуковарско-сријемске Општине Ловас од 28.11.1996. год. за Герстнер Ловра, уверење Владе Републике Хрватске Уреда за жртве рата, УР.бр.50411-04-96-135 од 06.11.1996. год. о боравку у заточеништву Ловре Герстнера, медицинску документацију за Вјекослава Балића, са историјом болести и извештајима лекара специјалиста, медицинску документацију за Љубомира Солаковића – отпусно писмо и налаз лекара специјалисте, медицинску документацију за Златка Тома – историја болести и отпусни лист, медицинску документацију за Драга Сабљака – извештаји лекара специјалисте, медицинску документацију за Ивана Мујића, са отпусним листовима и отпусним писмима, пропусницу издату од Команде града Илока за улаз и излаз из села Ловас бр.25-28/91 од 16.12.1991. год. за Ивана Мујића, медицинску документацију за Марка Филића, са историјом болести и извештајима лекара специјалиста, медицинску документацију за Бериславa Филића са извештајима лекара специјалиста, отпусним писмима, историјом болести, медицинску документацију за Паву Антоловића са историјом болести, медицинску документацију за Кесер Милка – извештај лекара специјалиста, пропусницу за кретање на релацији Ловас-Шид-Ловас, ради лекарског прегледа издата 15.11.1991. год. за Милка Кесера, медицинску документацију за Ђуру Антоловића – историја болести, извештај лекара специјалисте, отпусно писмо, уверење Владе Републике Хрватске Уреда за жртве рата, Ур.бр.50411-04-95-46 од 12.01.1996. год. о

боравку у заточеништву за Ђуру Антоловић, историју болести Клинике за трауматологију Загреб од 27.12.1991. год. за Ђуру Филића, допис Жупанијског суда у Вуковару, Кир.бр.300/09 од 26.09.2011.год. о достави судско-медицинске документације која се односи на идентификацију особа које су ексхумиране у Ловасу, допис Уреда за заточене и нестале, допис Уреда за заточене и нестале Владе Републике Хрватске од 05.11.2003. год. са документацијом о прегледу и идентификацији посмртних остатака ексхумираних из масовне гробнице у Ловасу и пописом особа ексхумираних у Ловасу, извештај Завода за судску медицину и криминалистику Медицинског факултета у Загребу од 11.09.1997. год. о идентификацији тела Кризманић Зорана и Кризманић Вида, извештај Завода за судску медицину и криминалистику Медицинског факултета у Загребу од 03.07.1997. год. о идентификацији мртвих тела са локације «Ловас», извештај Завода та судску медицину и криминалистику Медицинског факултета у Загребу од 09.07.1997. год. о идентификацији мртвих тела са локације «Ловас», записнике Завода за судску медицину и криминалистику Медицинског факултета у Загребу од 06.06.1997. год, 11.06.1997. год., 16.06.1997. год. и 17.06.1997. год, поводом идентификације посмртних остатака са локације «Ловас» и то на име идентификованих лица - Мато Адамовић, Живан Антоловић, Цецилија Бадањак, Данијел Бадањак, Петар Бадањак, Никола Бадањак, Катарина Балић, Лука Балић, Марин Балић, Бошко Бођанац, Мијо Божић, Златко Божић, Иван Цоњар. Марко Дамјановић, Андрија Девчић, Стипо Долачки, Паво Ђаковић, Фрањо Ђумић, Марија Фишер,. Мирко Гргић,. Мато Ходак, Анка Јовановић, Антун Јовановић, Јосип Јовановић, Мато Кесер, Ивица Краљевић, Јосип Краљевић. Алојз Кризманић, Ђуро Кризманић, Вид Кризманић, Зоран Кризманић, Иван Кучинић, Славко Кузмић, Ана Лемуновић, Антон Лукетић, Ђука Лукетић, Петар Лукетић, Стјепан Лукетић, Стјепан Мађаревић, Маријан Марковић, Острун Иван, Палијан Иван, Фрањо Панђо, Антун Пањик, Златко Пањик, Катарина Павличевић, Дарко Павлић, Жељко Павлић, Јозефина Павошевић, Маријана Павошевић, Славица Павошевић, Драгутин Пејић, Стјепан Пејић, Алојз Полић, Јосип Пољак, Јурај Пољак, Јосип Рендулић, Перо Рендулић, Иван Сабљак, Марко Сабљак, Томислав Сабљак, Томо Сабљак, Дарко Солаковић, Мијо Шалај, Славко Штрангаревић, Јосип Туркаљ, Иван Видић, Марко Видић; записнике Института за судску медицину и криминалистику Медицинског факултета у Загребу од 18.09.1997. год. и то: записници секције број 96/97 на име Милана Латаса, секције број 95/97 на име Томислава Карачића, секције број 94/97 на име Рудолфа Јонака, секције број 98/97 на име Анице Павличић, секције број 93/97 на име Звонимира Мартиновића, секције број 92/97 на име Боже Видића, секције број 89/97 на име Павице Ковачевић, секције број 88/97 на име Антуна Ковачевића, секције број 90/97 на име Елвире Ковачевић; потврду Општинског секретаријата за народну одбрану општине Бач од 14.05.1991. год. достављена од опт. Жељка Крњајића, допис Министарства одбране ВБА од 27.10.2011. год. и од 28.06.2011. год, извод из Матичпне књиге умрлих Општинске управе Бечеј од 28.10.2011. год. на име лица Ђуро Продановић, извод из Матичне књиге умрлих Општине Ваљево од 02.08.2011. год. на име лица Недељко Марковић, Правило бригаде-пешадијске моторизоване, брдске, планинске, морнаричке пешадије и лаке, ССНО од 1984. год, Правило војне полиције ЈНА – ССНО од 1974. год, Упутство за рад команди штабова ССНО од 1983. год, Правило службе оружних снага ССНО од 1985. год, извештај Војне поште бр.9705, Ваљево од 28.07.2011. год, извештај Војне поште Ниш бр.1097 од 03.08.2011. год. решење Команде Војног округа Ваљево УП-I бр.29-34 од 29.03.1994. год, Закон о правима хрватских бранитеља из домовинског рата Републике Хрватске, прописе о примени Правила међународног ратног права у оружаним снагама СФРЈ ССНО од 1988. год. и то: наредбу о примени Правила међународног ратног права у оружаним снагама СФРЈ Председништва СФРЈ од 13.04.1988. год. и Упутство о

примени Правила међународног ратног права у оружаним снагама СФРЈ ССНО објављено у «Службеном војном листу» број 10 од 10.06.1988. год, извод из «Службеног листа СФРЈ» број 75/91 са одлуком Председништва СФРЈ од 01.10.1991. год. о постојању непосредне ратне опасности у СФРЈ, извод из «Службеног листа СФРЈ» бр.89/91 од 13.12.1991. год, са наредбом о ангажовању добровољаца у оружаним снагама СФРЈ за време непосредне ратне опасности од 10.12.1991. год, допис Министарства одбране, ВБА, Стр.пов.бр.1095-2 од 23.01.2012.год. да се у архивској грађи 2. пгмбр не налази оперативни дневник и дневни извештаји, као и сва друга документа из октобра 1991.год. за противдиверзантски одред ТО Ваљево, извештај из КЕ Полицијске управе Ваљево од 20.01.2012. год. за опт. Дарка Перића, Радисава Јосиповића, Радована Влајковића, извештаје из КЕ Полицијске управе Сремска Митровица од 23.01.2012. год. за опт. Зорана Косијера и Жељка Крњајића, извештаје из КЕ Полицијске управе за град Београд од 20.01.2012. год. за опт. Љубана Деветака, Јована Димитријевића, Драгана Бачића, Сашу Стојановић, извештај из КЕ Полицијске управе Сомбор од 19.01.2012. год. за опт. Милана Девчића, извештај из КЕ Полицијске управе Панчево од 19.01.2012. године за опт. Александра Николајидиса. руком сачињен списак противдиверзантске чете ТО Ваљево предат суду на главном претресу од стране опт. Радована Влајковића, сталну дозволу за боравак у зони борбених дејстава на име лица Боривоје Савић од 15.01.1992. год, предат од овог лица саслушаваног у својству сведока на главном претресу, списак добровољаца одреда «Душан Силни» Нова Пазова од 05.10.1991 год. достављен од стране браниоца оптужених Деветака и Девчића, оригинал Подсетника бележнице оптуженог Миодрага Димитријевића, чија се копија налази у списима предмета, «Gugl» мапу, скицу број 1 и скицу број 2, сателитског снимка парцеле и околних предела везано за догађај из тачке III оптужнице достављену од стране опт. Зорана Косијера, цртеж који је на главном претресу при изношењу одбране приложио опт. Жељко Крњајић са означеним улицама и кућама у насељеном делу села Ловас, куда се он кретао. списе Жупанијског суда у Вуковару, К.број 25/00 који се налази у списима предмета на ЦД, извештај из КЕ Полицијске управе Крушевац од 24.01.2012. год. за опт. Миодрага Димитријевића, извештај из КЕ Полицијске управе Нови Сад од 26.01.2012. год. за опт. Милана Радојчића.

Оцењујући сваки изведени доказ засебно и у међусобној вези једног доказа са другим и у вези са одбранама оптужених, а по слободном судијском уверењу, и смислу чл.16. ЗКП. овај суд је нашао да су оптужени у време, на месту и на начин ближе описан у изреци ове пресуде, извршили радње које су тамо описане.

До оваквог закључка суд је дошао после свестране и брижљиве оцене свих ихведених доказа, којима је **утврђено следеће чињенично стање**:

Догађаји који су претходили нападу на Ловас

Место Ловас се налази у Републици Хрватској, у Источној Славонији, у близини границе са Републиком Србијом, на удаљености од око 7 км од Товарника и на око 22 км од Вуковара. У време критичних дешавања село Ловас је имало статус Месне заједнице, у саставу општине Вуковар, са око 1.680 становника, од чега око 86% хрватске националности, око 8% српске националности и остатак су били Југословени, Мађари и друге националности. На првим вишестраначким изборима априла и маја 1990. године, у Републици Хрватској је већину гласова освојила странка Хрватска демократска заједница (ХДЗ), па је и у Ловасу иста успоставила месну власт.

У време догађаја из оптужнице, на ширем подручју Републике Хрватске, тада федералне чланице СФРЈ, одвијао се оружани сукоб између самоорганнизоавних

оружаних јединица Збора народне гарде (ЗНГ) и МУП-а Републике Хрватске, с једне стране и ЈНА и других оружаних јединица под њеном командом и контролом, с друге стране (ТО из Републике Србије, самоорганизована локална српска ТО и милиција са добровољачким јединицама из Србије у свом саставу). Тамо где је ЈНА запоседала одређене територије на простору Славоније, Барање и Западног Срема и стављала их под своју контролу, у склопу „вукораских“ и других операција, Влада самопроглашене Српске аутономне области Славоније, Барање и Западног Срема (САО СБЗС, формирана 25. јуна 91.год.), је преко својих министарстава успостављала своје органе власти – локалне српске милиције и ТО, укључујући у своје саставе и добровољачке јединице из Србије, као што је оружана група „самозвана Душан Силни“ и друге добровољачке оружане групе.

По отпочињању оружаног сукоба у Републици Хрватској у пролеће 1991.год. (Пакрацу, Плитвицама, Борову Селу итд.) у многим местима Републике Хрватске се оснивају кризни штабови и организују цивилне страже, које су контролисале улазе и излазе из села, а састави истих је углавном био једнонационални, у зависности од тога које становништво је већинско. Слично је било и у месту Ловас, где су на више пунктова у селу мештани држали страже са ловачким оружјем, а понегде су имали и калашњикове. Током септембра месеца 91.год., а нарочито када је ЈНА под своју контролу ставила Товарник (21. септембра 91.год.), представници Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије (1.пгмд) ЈНА и њима потчињене Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде (2.пгмбр) су вршили преговоре са представницима кризних штабова околних села, па и села Ловас, у циљу предаје оружја. Резултат тих преговора у селу Ловас је био да су мештани већи део оружја предали хрватској полицији у Илоку, а мањи део ловачког наоружања су понудили на предају ЈНА. Након тога су страже престале да се одржавају. У месту Ловас није било јединица ЗНГ и хрватске полиције. Десетак припадника ЗНГ стационираних у старој школи у селу, су напустили исто још јула месеца 91.год., а положај на Опатовачкој пустари (тзв. „Сори“) удаљеној око 5 км од Ловаса, на којој је вршена обука припадника ЗНГ, у септембру месецу 91.год. су држали припадници ЈНА.

Након стављања под контролу места Товарник 21. септембра 91.год. од стране ЈНА, командно место 2. пгмбр са командантом потпуковником Душаном Лончаром се успоставља почев од 06.10.91.год. у Товарнику, а седиште њима надређене команде 1. пгмд је у Шиду. Самопроглашена Влада САО СБЗС је такође у Шиду имала свој штаб, чији су представници остваривали сарадњу са ЈНА, у циљу извођења заједничких дејстава и успоставе контроле и власти на запоседнутој територији. У Товарнику се почев од 25.09.91.год. од стране МУП-а САО СБЗС успоставља станица милиције у приватној кући др Цвејића, а министар МУП САО СБЗС Борисав Богуновић за командира милиције именује опт. Желька Крњајића, мештанина Ловаса, који је и учествовао у нападу на Товарник, пре тога учествовао у борбама око Борова Села, такође као припадник милиције, а иначе није био професионални полицајац.

Напад на Ловас

Дана 03.10.91.год. Председништво СФРЈ у непотпуном саставу (без представника Хрватске и Словеније)[16] *проглашава стање непосредне ратне*

---

[16] 25. јуна 91.год. Хрватска и Словенија прогласиле су независност у односу на СФРЈ, а истог дана конституисана је велика Народна скупштина Славоније, Барање и Западног Срема и одлучено да се област СБЗС конституише као САО СБЗС и да треба да се отцепи од Хрватске, уколико она иступи из СФРЈ. Горан Хаџић је постављен за вршиоца дужности председника Владе самопроглашене САО СБЗС, а 25.09.91.год. и званично именован за председника Владе.

опасности. Напад на Ловас који је изведен 10.10.91.год. и стављање под контролу овог насеља и околне територије, само је једна од војних операција ЈНА на том подручју, којој су претходиле сличне операције (Сотин, Товарник и др.), као и у два наврата испољена артиљеријска дејства по селу Ловас, при којима није било људских жртава, већ је нанета материјална штета на католичкој цркви и силосима пољопривредне задруге „Ловас“. Дана 09.10.91.год. команда Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије (1.пгмд) је издала писмено наређење Стр.пов.бр.851-25 од 09.10.91.год. команди Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде (2.пгмбр) да изврши извиђање и организацију напада на село Ловас, те да исто реши сопственим снагама. Команда 2. пгмбр издаје наређење за напад, Оп.бр. 9 - Стр.пов.бр.350-1 од 09.10.91.год., у коме констатује да су у селу стациониране снаге ЗНГ јачине око једне чете и да се већи део становништва непријатељски односи према ЈНА, те издаје задатке својим јединицама (Првом ОКБ, ХАД-122 и МПОАД) односно Првом оклопном батаљону, хаубичком дивизиону 122 и мешовитом противоклопном артиљеријском дивизиону за дејства по југоисточним падинама и средини села, а помоћним снагама састављеним од милиције и ТО Товарник издаје задатак да изврше чишћење села од припадника ЗНГ и МУП-а, као и становништва које је непријатељски настројено. Напад је отпочео 10.10.91.год. нешто после 7 часова артиљеријском ватром хаубичког дивизиона 122, која није била интензивна и кратко је трајала (испаљено око десетак граната), од ког дејства је погинуо цивил Милан Латас и рањена мештанка Марија Видић, а оштећено је неколико кућа у селу. Остале јединице 2. пгмбр нису дејствовале.

Очигледно је да је наведена наредба за овај напад издата, а да претходно нису прибављени довољно поуздани оперативни подаци о локацији војних циљева, јер у насељу није било јединица ЗНГ и милиције, нити је организована одбрана села, у шта су се уверили и припадници милиције Товарник, ТО Товарник и добровољци оружане групе „Душан Силни“, њих укупно око седамдесетак, када су као јединствена оружана групација ушли у село и у пешадијском нападу вршили акцију чишћења села. Изузев спорадичног отварања ватре од стране малобројних појединаца, у којој је погинуо један добровољац, организованог отпора и одбране села није било. Опт. Жељко Крњајић као командир милиције Товарник и мештанин Ловаса, који познаје село и има борачког искуства, командовао је акцијом чишћења села. Пре уласка у село, заједно са припадницима милиције Товарник и то својим замеником Милорадом Воркапићем и командиром затвора у милицији Товарник – Љубом Јоргићем, извршио је распоред група и одредио је правце уласка и кретања кроз село појединих група. У свакој групи распоређени су као учесници напада и мештани, да би онима који нису из Ловаса, указивали на хрватске куће, па је тако прву групу, која се кретала правцем улица Иве Лоле Рибара (сада А. Старчевића) – Краља Томислава, сачињену од двадесетак припадника милиције и добровољаца, водио и иепосредно командовао опт.Жељко Крњајић, другу групу која се кретала правцем улица Гајева и Владимира Назора, сачињену од припадника милиције Товарник, ТО Товарник и мештана околних села, водио је и командовао заменик опт. Жељка Крњајића – Милорад Воркапић, такође мештанин села, а трећу групу која се кретала правцем улица Млинска – С. С. Крањчевића, сачињену од добровољаца јединице „Душан Силни“ водио је и командовао Славко Ступар. Опт. Жељко Крњајић и припадници милиције Товарник контролисали су и кретали се и попречним улицама: Петра Прерадовића, Фрање Рачког и Марка Орешиовића (сада Вуковарска).

*Током ове акције **опт. Жељко Крњајић** и остали учесници су без икакве војне потребе вршили напад на цивилно становништво хрватске националности, тако што су неконтролисано и насумице су отварали ватру из пешадијског наоружања по*

цивилним објектима, што је опт. Крњајић и наређивао и дозволио да се бацају бомбе и друге експлозивне направе на исте, услед чега су запаљене поједине куће, те је заједно са припадницима своје оружане групе изводио цивиле из кућа у току напада и одводио са собом, дозвољавајући да то и други чине, а појединим цивилима претио убиством, гурао их упереном пушком, псовао и називао усташама, уместо да као командир спречи и онемогући било који вид напада на цивилно становништво, он је то и сам чинио. Опт. ***Александар Николајидис*** *и* ***Петроније Стевановић****, припадници оружане групе „Душан Силни“ и учесници напада, су током истог нечовечно псоступали према цивилима хрватске националности (Љубици Адамовић и Маријани Радочај), тако што су им у присуству малолетне деце претили убиством, а опт. Стевановић и силовањем.*

Иако у селу није било хрватских оружаних снага, већ само спорадичног и појединачног отпора, током ове акције чишћења села убијено је око 20 цивила хрватске националности, који нису учествовали у непријатељствима, од чега 7 цивила (Мирко Гргић, Данијел и Цецилија Бадањак, Јосип Пољак, Вид Кризманић, Иван Острун и Паво Ђаковић) у улицама којом су се кретали и исте контролисали опт. Крњајић и припадници милиције Товарник, који су несумњиво били под његовом командом. Та лица су смртно страдала тако што су убијана по улицама и својим двориштима, извођена из својих кућа, те одвођени и убијани на другим местима. Опт. Жељко Крњајић и други учесници напада под његовом командом су уместо да се боре са припадницима друге стране у оружаном сукобу, чије јединице очигледно у селу нису ни затекли, већ евентуално појединце, кренули у обрачун са родбином друге стране у оружаном сукобу и члановима ХДЗ, те на тај начин вршили напад на цивилно становнитво и поједине цивиле, који је резултирао њиховим смртним страдањем.

Догађаји у селу Ловас после напада (у периоду октобар-новембар 91.год.)

Након завршеног напада на Ловас, команда 2. пгмбр упућује у село тенковску чету Првог оклопног батаљона (1.окб) из свог састава и две чете ТО Ваљево Четврте оперативне зоне (ТО Љиг и ТО Лајковац), које су такође ушле у састав бригаде и претпочиниле се истој[17]*, а све у циљу обезбеђења села и стављања под контролу ове територије, те стварања услова за успоставу власти на истој. С друге стране, органи самопроглашене САО СБЗС успостављају своју војну и цивилну власт фактичког карактера, са врло недефинисаним и широким овлашћењима.* ***Опт. Љубан Деветак****, који је учествовао у припремама за напад на Ловас и довођењу добровољаца јединице „Душан Силни“ на то подручје, у тој новоуспостављеној власти заузима позицију и фактичку функцију команданта села и управитеља земљорадничке задруге, са најширим војним и цивилним овлашћењима. Опт. Милан Радојчић и опт. Милан Девчић (професионални полицајац и сестрић опт. Љубана Деветака), иначе мештани села који су учествовали у нападу, након истог заузели су фактичке функције и то* ***опт. Радојчић*** *– команданта ТО Ловас, а* ***опт. Девчић*** *– командира новоуспостављене станице милиције. Милицију и ТО Ловас сачињавали су локални мештани Срби и добровољци оружане групе „Душан Силни“, који су учествовали у нападу, чији је командир био Славко Ступар, као и они који су после напада дошли у село, чији је командир био Борислав Михајловић зв. „Бата“, а његов заменик Зоран Обреновић зв. „Аждаја“. Највећи ауторитет међу њима је имао Милорад Бастаја зв. „Баста“, функционер странке СНО, преко које су и прикупљени ови добровољци, а чији је председник у то време био Мирко Јовић.*

Команда те новоуспостављене фактичке власти, у којој је опт. Љубан Деветак имао најшира војна и цивилна овлашћења, налазила се у приватној кући мештанина

[17] Наређење команде 2. пгмбр бр.364-1 од 10.10.91.год., Оперативни дневник 2. пгмбр са извештајем од 10.10.91.год. у 18 час.

хрватске националности Боре Кесер, чију су кућу бесправно заузели, а који се налазио на привременом раду [redacted]. Ту је било и седиште станице милиције, са импровизованом просторијом за задржавање, канцеларијама за испитивање, састанке итд. Седиште ТО се налазило у просторијама Месне заједнице, а у истом дворишту од једне неусловне и крајње нехигијенске подрумске просторије импровизован је затвор, споља ограђен жицом.

Почев од 10.10.91.год. па надаље током октобра и новембра месеца 91.год. ***опт. Деветак, Радојчић и Девчић*** *нечовечно поступају према цивилима хрватске националности и то тако што: још у току напада и наредних дана опт. Радојчић и Девчић са осталим учесницима напада непосредно наређују мештанима да своје куће обележе белим тканинама, а око руку носе беле траке, чиме их јасно обележавају као Хрвате. Опт. Деветак неовлашћено и противзаконито наређује увођење радне обавезе, под дискриминаторским условима за цивиле хрватске националности, а опт. Радојчић је реализовао извршење радних задатака, па су мештани Хрвати били присиљени да уз оружану пратњу обављају различите послове, почев од скупљања лешева својих сународника и бацања у плитко ископан канал на гробљу, до пољских радова на пољима земљорадничке задруге, које су обављали и мушкарци и жене, у почетку без икакве накнаде, а касније уз исплату бонова симболичне вредности, под којим условима нису били ангажовани мештани српске националности.*

У периоду од 10.10.91.год. до 18.10.91.год. сва тројица оптужених, уз помоћ припадника оружане групе „Душан Силни“ и касније милиције и ТО Ловас, неовлашћено врше задржавање и затварање мештана Хрвата у нехигијенске и неусловне импровизоване затворе и то најпре у две мале канцеларије изнад механичке радионице земљорадничке задруге, где је затворено око 40 цивила, а потом њих 11 (Јовановић Јосипа, Кризманић Зорана, Ђуру и Алојза, Павлић Дарка и Жељка. Видић Ивана, Долачки Стипу, Девчић Андрију, Дамјановић Марка, Панђо Фрању) премештају у други импровизовани затвор – подрум у дворишту Месне заједнице, ограђен жицом, где се налазило и седиште ТО, чији су припадници чували и обезбеђивали затворене мештане. У исти простор је накнадно доведено још 6 цивила и то: Антоловић Ђура, Лукетић Стјепан [redacted] Фишер Марија, Лукетић Петар [redacted] Анте и Ђука.

Почев од 10.10.91.год. па надаље током октобра месеца, сва тројица оптужених (Деветак, Радојчић и Девчић) приликом саслушања приведених и затворених цивилних лица према њима су примењивали психичко и физичко насиље (мучење и повређивање њиховог телесног интегритета), у неким случајевима непосредним извршењем или су то вршили по њиховом наређењу и уз њихово одобравање поједини припадници наведених оружаних састава, а све то из дискриминаторских разлога – националне приипадности и политичког опредељења, у сврху изнуђивања информација од оштећених о поседовању оружја, припадности чланова њихове родбине оружаниим формацијама противне стране или чланству у политичкој странци ХДЗ, у време, на месту и на начин како је то описано у тачки 2. изреке пресуде под а), б), в), г), д), ђ) и е), па је тако опт. Милан Радојчић дана 12.10.91.год. шутнуо ногом у стражњицу ошт. Антона Кризманића и послао га у затвор, а његово саслушање су наредних дана вршили опт. Љубан Деветак и опт. Милан Девчић, при чему га је опт. Деветак испитивао где му је брат и да ли би пристао да буде стрељан уместо њега, претио да ће му убити породицу, а опт. Девчић да ће га убити. Приликом саслушања ошт. Ивана Видића, опт. Милан Радојчић је дао знак да уђе опт. ***Петроније Стевановић****, који га је гуменом палицом претукао по леђима. Ошт. Ђуру Антоловића су оружаии пратиоци који су дошли са опт. Миланом Радојчићем тукли у његовом дворишту у присуству мајке, одвели у станицу милиције, где га је опт. Милан Девчић ударио металним боксером у пределу вилице, а*

оружани стражар шипком. По спровођењу у подрум МЗ, наизменично су га саслушавали опт. Милан Радојчић и опт. Милан Девчић, па га је у је у једном наврату у присуству опт. Милана Радојчића, ножем у бутину убадао опт. Петроније Стевановић, који је дошао по позиву опт. Радојчића, те коме је овај рекао: „Нисам ти казао да га овде убијеш, води га на неко друго место па га тамо уби“. Испитивање је потом наставио опт. Милан Девчић, да би после извесног времена позвао стражара да га одведе и тада је оштећеног преузео опт. Петроније Стевановић, са још двојицом припадника ТО и милиције, ставили су га у ауто и одвезли до његове куће, убацили у подрум, те покушали да га убију, бацивши за њим две бомбе, али је оштећени стицајем срећних околности, преживео.

Опт. Милан Девчић је дана 12.10.91.год. током саслушања Ђуре Филића у станици милиције, оштећеном псовао мајку усташку, питао га где су му зетови и за кога је гласао, за које време га је наоружани стражар ударао кундаком и ногама, а током октобра месеца 91.год. при саслушању ошт. Марка Грчанца у станици милиције, ударао га гуменом палицом по глави, псовао му мајку усташку и терао да лиже своју крв са стола, те у истом периоду док је саслушавао ошт. Петра Вулету, ударао га је ногама и рукама у пределу ребара, псовао му мајку и питао га да ли је члан ХДЗ, а на крају му рекао: „Ово није готово, још ће са тобом разговарати Деветак“.

Опт. Љубан Деветак је дана 17.10.91.год. наредио неколицини припадника оружане групе „Душан Силни“ да саслушају ошт. Снежану Кризманић, која је водила програм на аудио-видео снимку прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, те су припадници оружане групе „Душан Силни“ , међу којима је био и опт. ***Александар Николајидис****, поступајући по Деветаковом наређењу, предузели радње мучења према ошт. Снежани Кризманић, тако што су је током саслушања у кући Ивице Франчишковић чупали за косу, претили да ће је силовати и великим ножем прелазили преко њеног врата и тела, а опт. Александар Николајидис је оштећену ударао по глави, после чега су је предали опт. Милану Радојчићу који је одводи у станицу милиције – кућу Боре Кесер, закључава у једну просторију, да би у вечерњим часовима била изведена пред опт. Љубана Деветака, који је испред ње махао пиштољем и испитивао је до дубоко у ноћ, највише о [redacted] Фрањи и његовом чланству у ХДЗ.*

Догађаји у вези смртног страдања мештана на минском пољу

Дана 06., 07. и 13.10.91.год. припадници инжињеријског батаљона 2. пгмбр су на више локација у околини Ловаса поставили четири групе мина, од којих је дана 13.10.91.год. постављено и противпешадијско минско поље МП-8, у непосредној близини „Борово“ фабрике (где се и десио критични догађај). Ту је постављено укупно 22 мине, од чега 6 противпешадијских антимагнетних мина ПМА-3 и 16 противпешадијских потезних мина ПМР-2а, чије је убитачно дејство у кругу пречника 25 м. Тог истог дана приликом постављања минских поља, на једној од локација погинуо је војник инжињеријског батаљона, а четворо их је лакше повређено. У моменту експлозије командант инжињеријског батаљона био је у штабу ТО Ловас, ради упознавања са местом и рејонима минирања[18]. Са постављеним минским пољима били су упознати командант штаба ТО Лајковац Градимир Вељовић[19], штаб ТО Ловас, као и опт. Љубан Деветак, који је чак припадницима јединице „Душан Силни“ Бориславу Михајловићу и Зорану Обреновићу зв. „Аждаја“ везано за минирање потеза у околини „Борово“ фабрике, скренуо пажњу да тамо не иду[20].

---

[18] Ванредни борбени извештај команде Прве пгмд – стр.пов.бр.3-448 од 13.10.91.год.
[19] Сведок Радомир Савковић
[20] Сведок Горан Јеремић

*Дана 14.10.91.год. у Ловас из Чаковца стиже **опт. Миодраг Димитријевић**, активно војно лице у чину потпуковника, помоћник начелника штаба за оперативно-наставне и обавештајне послове Четврте оперативне зоне ТО Ваљево, чији је задатак на простору Републике Хрватске био да координира заједничка дејства између 2. пгмбр ЈНА и јединица Четврте оперативне зоне (ТО Лајковац, ТО Љиг и противдиверзантски одред ТО Ваљево), након што су се исте као целина претпочиниле 2. пгмбр и наређењем команде бригаде – стр.пов.бр.364-1 од 10.10.91.год. за командно место му је одређено место Чаковци. Упознаје се са месном влашћу у селу, опт. Љубаном Деветаком који му се представља као командант, а исте ноћи пошто је поведен на спавање у кућу опт. Деветака, пуцано му је изнад главе унутар села. Наредног дана 15.10.91.год. по одржаном састанку са опт. Љубаном Деветаком, те командирима милиције и ТО Ловас, након што су га „упознали“ са ситуацијом у селу, опт. Миодраг Димитријевић сачињава текст под насловом “Задње упозорење грађанима“, у којем се мештанима хрватске националности прети мерама застрашивања, терора и одмазде у виду евакуације становништва, уништења друштвене и приватне имовине, суђење на ратном суду, свим „сумњивим“ и ухваћеним припадницима „усташких организација“ и њиховим јатацима. Ти састанци су се одржавали и наредних дана у команди села – кући Боре Кесер, на њима су присуствовали и представници добровољачке оружане групе „Душан Силни“ (Борислав Михајловић, Зоран Обреновић, зв. „Аждаја“, Славко Ступар), а на састанку одржаном дана 17.10.91.год. у преподневним часовима, **опт. Љубан Деветак и опт. Миодраг Димитријевић** договарају се да у циљу утврђивања виновника ноћних оружаних провокација окупе, задрже и затворе мештане хрватске националности у дворишту земљорадничке задруге испред механичке радионице, што је опт. Љубан Деветак и реализовао издајући писмено наређење о обавези окупљања свих мушкараца старости од 18 до 55 година испред зграде земљорадничке задруге око 16 часова, наводно због посла, које наређење је мештанин Томислав Шелебај крећући се улицама уз добошарење, јавно саопштавао по селу.*

*Истога дана, по наредби опт. Миодрага Димитријевића у Ловас из Чаковца стиже противдиверзантска чета ПДО ТО Ваљево, са командантом одреда резервним капетаном **опт. Дарком Перићем** и командиром ПД чете – резервним поручником **опт. Радованом Влајковићем**.*

Када се око 70 мештана хрватске националности окупило испред задруге, по претходном договору опт. Миодрага Димитријевића и опт.Љубана Деветака, затворени су у дворишту испред механичке радионице целу ноћ, а претходно су их припадници оружане групе „Душан Силни“ и неколико припадника противдиверзантске чете ТО Ваљево претресли и утерали у ограђено двориште задруге, потом пописали и наредили да морају непомично седети на дрвеним клупама, при чему је испред њих на узвишеном трему био постављен пушкомитраљез, а обезбеђивали су их наоружани стражари из наведених оружаних састава, од којих су поједини физички злостављали мештане у току ноћи.

*Истога дана, 17.10.91.год. на одржаном састанку у поподневним часовима **опт. Деветак и опт. Миодраг Димитријевић** су постигли договор да комбинована оружана група састављена од припадника ПД чете, ПДО ТО Ваљево, оружане групе „Душан Силни“ и два мештана припадника ТО Ловас, изврши претрес терена у рејону винограда, те да се при извршењу тог задатка поведу и користе мештани – цивили затворени у задрузи, као обезбеђење од евентуалних напада хрватских оружаних снага („живи штит“) и њихових минских поља, те је потом опт. Димитријевић нардио опт. Дарку Перићу, команданту ПДО ТО Ваљево да припадници ПД чете из састава његовог одреда, који су тог дана пристигли у Ловас, изврше задатак у садејству са припадниццима оружане групе „Душан Силни“, док је опт. Љубан Деветак исто*

наредио појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ и двојици мештана – припадника ТО Ловас – Милану Рендулићу зв. „Бува“ и Илији Кресојевићу, које је одредио да буду водичи.

***Опт. Дарко Перић**, командант ПДО ТО Ваљево, који је био присутан на том састанку и примио наређење од опт. Миодрага Димитријевића, исто преноси својим потчињеним старешинама – поручницима **опт. Радовану Влајковићу** и **опт. Радисаву Јосиповићу** (командиру I вода), као и командирима преостала два вода, а када су они и присутни војници изразили своје негодовање и неслагање, одлучно је поновио да се наредба мора извршити, упозоравајући их да могу завршити пред војним судом.*

***Опт. Љубан Деветак** након завршеног састанка у вечерњим часовима одлази у двориште механичке радионе међу затворене цивиле и издваја њих око десетак који су му потребни за неке радове – пекаре, електричаре и др., а исте ноћи припадницима оружане групе „Душан Силни“, међу којима је био и опт. Петроније Стевановић приказује у кући Боре Кесер аудио-видео снимак са прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, говорећи им: „Е сада браћо видите ко су нам непријатељи“, чиме их је са умишљајем подстрекао да према већем броју цивилних лица предузимају мере нечовечног поступања и повреде телесног интегритета, што се и догодило сутрадан ујутру 18.10.91.год., када је већина виђених лица на снимку у присуству опт. Деветака брутално претучена од стране подстрекаваних и то најпре у кухињи задруге (Марко Филић, Лука Балић, Берислав Филић), након чега је у дворишту задруге опт. Деветак прозивањем издвојио око двадесетак цивила (Марка, Ивицу и Тому Сабљака, Мату Ходак, Милка Кесера, Петра и Николу Бадањка, Јосипа Туркаља, Ђуку Лукетића, Ивана Мујића, Ивана Цоњара, Марка Видића, Ивана Палијана, Алојза Кризманића, Ивицу Ђаковића, Ивана Краљевића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Златка Тому, Ивана Видића), које су потом припадници оружане групе „Душан Силни“ „Аждаја“, Коста, Никола и др., псницама, ногама, кабловима, металним шипкама, палицама, хидрауличним цревима и другим предметима ударали свуда по телу, а њима се придружио и **опт. Александар Николајидис**, ударајући цивиле кундаком пушке, као и припадник ПД одреда ТО Ваљево зв. „Боксер“, ударајући цивиле песницама, док је подстрекавани **опт. Петроније Стевановић** убадао ножем већи број цивила – Ивицу Ђаковића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Тому Златка, Ивана Видића и Антона Лукетића, који је накнадно доведен заједно са [redacted] Петром по наредби опт. Љубана Деветака, упућеној Антоновом брату Ђуки и једном од добровољаца, након чега су сва тројица претучени, тако да је по дворишту задруге и на оближњим зидовима остао видљив траг крви беспомоћних цивила. Истом приликом опт. Петроније Стевановић нечовечно је поступао према већ претходно претученом и повређеном Јосипу Туркаљу, тако што му је ножем секао дугу косу, а цивилу Златку Божићу је наредио да од преосталих цивила прикупи новац и драгоцености и да му их преда, што је овај и учинио.*

*У току телесног повређивања цивила, у двориште и испред задруге пристиже ПД чета ТО Ваљево са својим командиром **опт. Радованом Влајковићем** и командирима сва три вода, од којих је командир првог вода резервни поручник **опт. Радисав Јосиповић** ушао са својим војницима у двориште задруге, те су тада приступили реализацији примљеног наређења од команданта одреда опт. Дарка Перића, да се цивили воде у акцију претреса терена као живи штит и ради заштите од непријатељских минских поља, па иако се непосредно уверавају да су појединиц цивили чак и тешко повређени, они заједно са припадницима јединице „Душан Силни“ постројавају цивиле испред задруге, тако да су оформљене четири колоне и то две средишне колоне у којима су се налазили цивили и две спољне колоне у којима су били припадници оружане пратње ПД чете и оружане групе „Душан Силни“ и то **опт. Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић, Зоран Косијер** и још двојица*

сада покојних припадника ове групе, Миодраг Вукосављевић зв. „Мија“ и Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“, а који су наређење за извршење овог задатка добили од командира своје групе Борисава Михајловића зв. „Бата“, те команданта села опт. Љубана Деветака. Припадници оружане групе „Душан Силни“ се придружују овој оружаној пратњи са задатком добијеним од неидентификованог налогодавца да се цивили користе, осим као живи штит, и за разминирање минског поља постављеног на пољу детелине код фабрике „Борово“. Оружана пратња сачињена од 50 припадника ПД чете и оружане групе „Душан Силни“ повела је исто толико цивила ка излазу из села према фабрици „Борово“, при чему су два мештана, припадника ТО Ловас – Милан Рендулић зв. „Бува“ и Илија Кресојевић, које је опт. Љубан Деветак одредио да буду водичи, одређивали правац кретања и то тако што је један био на челу колона – Милан Рендулић, а Илија Кресојевић ближе заадњем делу колона. Наведена оружана пратња се до изласка из села кретала са стране, цивили у средини, а након што су прешли око једног километра, у Долу при изласку из села, наређено им је да се крећу у обрнутом поретку (цивили са стране, а оружана пратња у средини), са објашњењем да ако „усташе“ буду пуцале, прво пуцају по њима. У даљем кретању је неидентификовани припадник из оружане пратње убио цивила Бошка Бођанца, тешко претученог и избоденог ножем у дворишту задруге, који није могао даље да се креће.

Након што су дошли до поља детелине код фабрике „Борово“, припадници оружане групе „Душан Силни“ наређују цивилима да са пута скрену у поље, које је требало разминирати, затим да се држе за руке, разгрћу ногама детелину и најпре крећу по ширини поља, а потом по дужини, те да стану када угледају мину, а све то у циљу проналажења минског поља и разминирања истог, при чему опт. Влајковић и Јосиповић видевши да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља, настављају да са својим војницима у овоме учествују, иако то излази из оквира наређења које су претходно примили, те се војници распоређују по ободима поља, а поједини заједно са опт. Радованом Влајковићем и опт. Радисавом Јосиповићем улазе у поље и то у први део поља који су цивили већ прешли, крећући се по ширини и на тај начин се оптужени уверили да је у том делу поље безбедно, а испред њих се распоређују припадници оружане групе „Душан Силни“ – опт. Јован Димитријевић, опт. Драган Бачић, опт. Зоран Косијер, те на безбедном одстојању по њиховој сопственој процени од око тридесетак метара, прате цивиле приликом кретања по дужини поља, такође газећи део поља који су цивили већ прешли, па када је један од цивила Иван Краљевић, претходно тешко претучен и повређен, узвикнуо „мина“, опт. Јован Димитријевић и опт. Радован Влајковић кренули су у његовом правцу, те је Краљевић у том тренутку пао преко једне од постављених мина, дошло је до њеног активирања, након чега је у насталој хаотичној ситуацији један број припадника из оружане пратње на беспомоћне цивиле отворио пушчану паљбу, па је услед оба ова дејства смртно страдало 17 вођених цивила на самом пољу детелине (Маријан Марковић, Томислав Сабљак, Иван Сабљак, Марко Сабљак, Златко Пањик, Антун Пањик, Дарко Солаковић, Иван Палијан, Славко Кузмић, Златко Божић, Марко Видић, Мато Ходак, Иван Цоњар, Славко Штрангаревић, Мијо Шалај, Иван Краљевић, као и Лука Балић који није обухваћен оптужницом, па стога ни изреком пресуде), а Јосип Туркаљ је преминуо при транспорту из Дома здравља у Шиду. Једанаест њих је задобило тешке и лаке телесне повреде (Станислав Франковић, Иван Мујић, Златко Тома, Љубомир Солаковић, Јосип – Ловро Герстнер, Мато Краљевић, Јосип Сабљак, Емануел Филић, Милко Кесер, Милан Радмиловић, Марко Филић). Истом приликом је повређен и опт. Јован Димигријевић, задобивши устрелну рану промера 0,3 х 0,3 цм изнад корена носа, улазну рану на десној потколеници и излану на левој.

Тада опт. Зоран Косијер инсистира код једног од старешина ПД чете да војници пуцају и у преостале цивиле, одмах се збрињава опт. Јован Димитријевић, а

рањени цивили остају да леже на пољу. Опт. Саша Стојановић у циљу реализације примљеног задатка – разминирања минског поља и након рањавања и смртног страдања цивила наређује једном броју лица који нису били рањени – Ђуки Радочај, Томиславу Шелебају, Драгутину Кризманићу и др. да наставе са разминирањем, тако што им је са асфалтног пута и на безбедном растојању давао упутства како да разминирају и преостале неексплодиране мине, иако су ова лица за такву врсту радњи била потпуно необучена, па је тако деактивирано око петнаестак мина.

Након овог догађаја се на лицу места, независно један од другог, појављују и два официра из 2. пгмбр – Слободан Камбер, помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове и Миодраг Радосављевић зв. „Раша“, а такође је дошао и опт. Дарко Перић и расправљао се са командиром чете опт. Радованом Влајковићем због чега су пошли тим правцем, а овај му је објашњавао да није он могао да води акцију. После овога долази до збрињавања рањених цивила, тако што су извлачени из поља од стране оних који нису повређени, при чему се приликом извлачења Ивана Мујића повредио Стјепан Пеулић, нагазивши на једну од мина. Неповређени цивили су рањене цивиле потоварили у један камион којим је управљао мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“ и одвезени су у правцу Шида, а за овим возилом у пратњи је ишло једно „Заставино“ возило у коме се налазио опт. Зоран Косијер, па када су цивили збрињавани у Дому здравља у Шиду, опт. Косијер је терао рањене цивиле да рибају крвав под у амбуланти.

Дана 19.10.91.год. у село Ловас стиже редовни састав ЈНА – 46. партизанска дивизија, чији је командант пуковник Божидар Николић претходног дана 18.10.91.год. био на извиђању у селу, након трагичног догађаја. Смртно страдали цивили су као и у претходном наврату после напада, побацани у један канал ископан на гробљу, а месна власт у селу је сачинила списак страдалих на минском пољу, у коме је додала и неке цивиле који су убијени у селу, а нису страдали на минском пољу (Стјепан Пеулић и Никола Бадањак).

Наредба и убиства цивила (у напуштеним кућама, гаражама, капелици на гробљу итд.)

Почев од 10.10.91.год. па надаље током октобра и новембра месеца 1991.год., у селу Ловас је убијено око 30 цивила хрватске националности (изузимајући смртно страдање истих током напада и у вези догађаја на минском пољу). За један број цивила, који су убијени у својим кућама, у овом поступку није утврђено ко их је, када и по чијој наредби убио (иначе су били предмет првобитно подигнуте оптужнице). Међутим, за 16 цивила који су убијени у периоду од 16.10. до 18.10.91.год., несумњиво је утврђено да је њих 14 непосредно пре убиства било затворено у подруму Месне заједнице, одакле су изведени и лишени живота, а брачни пар Марин и Катарина Балић су били на испитивању у седишту ТО и одмах потом одведени и убијени, док је Звонимир Мартиновић убијен 11. новембра 91.год.

Наредбе за убиство ових цивила издавао је опт. Љубан Деветак припадницима оружане групе „Душан Силни“ (опт. Петронију Стевановићу, опт. Александру Николајидису, Кости, „Аждаји“, Николи и др.), а овоме је претходило сачињавање „списка за ликвидацију“ у седишту ТО. Наиме, опт. ***Љубан Деветак****, опт.* ***Милан Радојчић*** *и мештанин Божа Девчић ([redacted]) су пар дана пре него што су ови цивили убијени, разматрали списак цивила затворених у подруму МЗ, коментарисали о сваком и означавали на списку оне које треба убити. Након тога је опт. Милан Радојчић питао припадника оружане групе „Душан Силни“ Љубодрага Јелића, који је са њим делио канцеларију и фактички вршио функцију командира затвора: „Ко би то могао да изврши?“. У време сачињавања овог списка, несумњиво је*

утврђено да је у подруму било најмање осам цивила и то: [redacted] Дарко и Жељко Павлић, Марко Дамјановић, Стипо Долачки, Ђуро Кризманић, Фрањо Панђо, Андрија Девчић и Јосип Јовановић, које је видео Ђуро Антоловић, када је затворен и доведен код њих у подрум. Сви затворени су били данима испитивани, малтретирани, мучени, телесно повређивани, као и сам Ђуро Антоловић, који је стицајем срећних околности преживео, јер када га је након испитивања од стране опт. Милана Радојчића и Милана Девчића, те након мучења, повређивања, бодења ножем од стране опт. ***Петронија Стевановића,*** *Стевановић повео до куће да убије заједно са припадником ТО Ловас -мештанином Милорадом Радојчићем зв. „Бајица“ и још једним НН лицем, те га убацили у подрум његове куће и за њим бацили бомбу, Антоловић је срећом преживео.*

[redacted] Марин и Катарина Балић су неутврђеног дана у периоду од 16.-18.10.91.год. били на испитивању у седишту ТО код опт. Љубана Деветака, након чега је он наредио опт. Петронију Стевановићу да их убије, те их је Стевановић извео, а потом су ова лица одведена у кућу Владе Девчић у улици Владимира Назора и убијена.

У подрум МЗ су накнадно доведени Петар Лукетић [redacted] Анте и Ђука, Алојз Кризманић, Иван Видић (након што су претучени у дворишту задруге 18.10.91.год., а такође је доведена и Марија Фишер, [redacted] Стјепан Лукетић такође накнадно доведен и затворен.

Дана 18.10.91.год. опт. ***Љубан Деветак*** *наређује опт.* ***Александру Николајидису*** *и опт.* ***Петронију Стевановићу*** *да „склоне“ и прикрију цивиле затворене у подруму, што је недвосмислено значило да убију, јер долази „крагујевачка јединица“ (46. партизанска дивизија ЈНА), те да их не би видели тако повређене. Истога дана опт.* ***Љубан Деветак*** *и опт.* ***Милан Девчић*** *најпре испитују Стипу Долачког у станици милиције (кући Боре Кесер), а потом га испред куће предају опт. Петронију Стевановићу да би Долачки био лишен живота. Оптужени Петроније Стевановић је одвео Долачког до седишта ТО, где су он и још три лица (Петар Лукетић, Ђука Лукетић и Алојз Кризманић) одвежени путничким возилима до капелице на месном гробљу и тамо убијени. Поред опт. Петронија Стевановића, у овоме учествују и припадници оружане групе „Душан Силни“-„Аждаја“ и Коста, те мештанин села Миодраг Новаковић, а слично се дешава и осталим затвореним цивилима у подруму Месне заједнице, јер су и њих путничким возилима одвозили до напуштених кућа и гаража и то гараже Иве Мађаревића, Боже Латас, куће Иве Кризманића, Владе Девчића, где су убијени. Поред опт. Петронија Стевановића у овоме учствује и опт. Александар Николајидис, као и припадници оружане групе „Душан Силни“ („Аждаја“, Коста, Никола и др.). Цивил Антон Лукетић, који је био толико избоден ножем у дворишту задруге 18.10.91.год., није могао ни да се креће, био је у несвести када су га убацивали у ауто, па је убијен успут, на некој ливади у селу.*

По доласку редовног састава ЈНА – 46. партизанске дивизије једно време је престало и затварање и убиства цивила, међутим, када је ова јединица напустила село, убиства се настављају, па је тако 11.10.91.год. убијен цивил Звонимир Мартиновић, тако што је дана 10.10.91.год. опт. ***Љубан Деветак*** *наредио припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждаји“; Кости и Николи), да убију Мартиновића, пошто се сусрео са њима у близини куће Боре Кесер и управне зграде задруге, па је на њихово питање шта да раде са приведеним Мартиновићем, најпре питао да ли су га саслушали, а потом наредио да ураде „оно што треба“, што је недвосмислено значило да га убију, да би ово лице најпре било одведено на саслушање у кућу Ивице Франчишковића и потом убијено од стране неидентификованих припадника ове оружане групе, а његово тело је пронађено сутрадан у дворишту куће Андрије Мартиновића у улици [redacted]*

Неутврђеног дана у периоду од 17.-24.10.91.год. опт. Деветак је наредио опт. Александру Николајидису а потом и Зорану Обреновићу зв. „Аждаја“ (сада покојном), да убију Снежану Кризманић, рекавши опт. Николајидису: „Одведи, јеби и убиј“, па пошто они то нису учинили, одобрио је опт. Николајидису да оштећену поведе са собом у Панчево, што је он и учинио.

Тела свих напред наведених убијених цивила су у организацији локалне власти, као и у претходним навратима, покупљена и побацана у ископани канал на месном гробљу, без претходне констатације смрти од стране месног лекара и без идентификације лешева од стране њихове родбине, која није могла да присуствује укопу, нити је обавештена о смртном страдању својих најближих.

Након шест година од критичних дешавања – 1997.год. је од стране Хрватске државе извршена ексхумација и идентификација посмртних остатака свих напред наведених цивила.

Радње опт. Жељка Крњајића

(описане у ставу I изреке пресуде)

Фактичка функција опт. Жељка Крњајића и његове активности у нападу

Оптужени Жељко Крњајић признаје да је у време догађаја из става I изреке пресуде (напада на Ловас), био командир милиције Товарник, учествовао у нападу и припремама за напад на Ловас, те био у контакту са Слободаном Камбером (помоћником начелника штаба за оперативно-наставне послове у 2. пгмбр ЈНА), као и да је командовао оружаном групом сачињеном од петнаестак припадника милиције Товарник и два-три добровољца, која се кретала правцем улица Иве Лоле Рибара и Краља Томислава, али се брани да није извршио радње описане у изреци пресуде, као и да није наређивао да се врше убиства цивила.

Пре свега, одбрана опт. Крњајића да није наређивао убиства цивила је без икаквог значаја, јер за то није ни тужен, а у осталом делу – да није учествовао у нападу на цивилно становништво и објекте, ни он, као ни припадници његове оружане групе, његова одбрана није прихваћена, јер је контрадикторна бројним изведеним доказима – исказима оштећених, као и одбранама појединих оптужених и страчуната је искључиво на избегавање кривичне одговорности.

Наиме, у овом поступку је неспорно и бројним доказима утврђено да у селу Ловас у време напада није било јединица ЗНГ и МУП-а Републике Хрватске, што је сведочило око стотинак сведока оштећених хрватске националности, а то су потврдили и учесници напада и то опт. Александар Николајидис, који тврди да се у село Ловас могло ући путничким аутом, опт. Милан Девчић – да су пре уласка у село послали извидницу и утврдили да није било тих јединица, те сведоци учесници напада Милан Воркапић, Жељко Ракић, Никола Мацура, Душан Ступар, Милан Станић, као и опт. Крњајић и Радојчић, с обзиром да нико од њих није могао да потврди да су видели бар једног припадника јединице ЗНГ и МУП Републике Хрватске, а камоли неку формацију, а припадници 2. пгмбр такође нису могли да се изјасне о непријатељу у време напада на Ловас, тако да сведок Миодраг Радосављевић зв. „Раша“, потпуковник и начелник противваздушне одбране у 2. пгмбр наводи да је крајем септембра 91.год. био у Ловасу са католичким свештеником, у циљу разговора са представницима ХДЗ о предаји оружја и није могао да закључи да у селу има хрватсиих оружаних снага, сведок Радомир Савковић – командант инжињеријског батаљона 2. пгмбр наводи да Ловас уопште није пружао отпор и да су се људи предали, а сведок Славе Стојанов –

начелник штаба 2. пгмбр каже да није било потребе да се врши напад на Ловас, јер одатле нису трпели ватру, а да су у податке о непријатељу у наредби за напад уписивали претпоставке, што јасно указује да иако се у војним документима сачињеним пре напада, помиње присуство ЗНГ јачине једне чете, тих формација у селу није било ни непосредно пре напада, ни на дан напада. Из исказа свих саслушаних сведока учесника напада, као и исказа бројних оштећених, утврђује се да сем појединачног отпора, организоване одбране села Ловас није било. Смртно страдање једног добровољца јединице „Душан Силни“ резултат је или појединачног отпора или насумичног и неконтролисаног отварања ватре у селу без икаквог војног оправдања од стране учесника акције „чишћења“ села у оквиру напада, распоређених у три паралелна правца.

Током поступка је неспорно утврђено и из одбране опт. Крњајића и других доказа, да је поред њега као командира милиције Товарник, у акцији „чишћења“ села учествовао и припадник милиције и његов заменик Милорад Воркапић, такође мештанин села (погинуо 23.10.91.год.), као и припадници милиције: Зоран Тепавац (мештанин Ловаса), Душан Грковић (родом из Ловаса), Душан Ступар, Жељко Ракић, опт. Милан Девчић, Љуба Јоргић (командир притвора у милицији Товарник) и други.

Бројни изведени докази на претресу упућују на закључак да је оптужени Жељко Крњајић командовао акцијом „чишћења“ села у оквиру напада, која акција је изведена под руководством и са одлучујућом улогом милиције Товарник, без обзира што су и малобројни припадници ТО Товарник у томе узели учешће, али нису остварили одлучујућу улогу, јер су били из околних села и место Ловас нису добро познавали да би руководили нападом, а што уосталом произилази из одбране појединих оптужених, као и исказа сведока и оштећених:

Опт.Милан Девчић у својој одбрани наводи да је опт Крњајић предводио акцију напада на Ловас, имао доста контаката са потпуковником Лончаром, те да је распоред група на одредишту пре уласка у село, вршен од стране Крњајића, Воркапића и Јоргића, тако да је у свакој групи био неко од мештана. На правцу улица Лоле Рибара и Краља Томислава са њим је био и опт. Крњајић, на правцу Гајеве и Владимира Назора били су Милорад Воркапић и Зоран Тепавац, на правцу улице Млинске и Крањчевићеве били су припадници јединице „Душан Силни“ и мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“, а у Долу Љуба Јоргић.

Оит. Милан Радојчић наводи да су том комплетном групом од 75 људи која је ишла у напад руководили опт. Жељко Крњајић и Милорад Воркапић, те да је по њиховој замисли пешадијски напад требало да се се изведе тако да када уђу у село првих педесет метара пуцају било куда, а да су биле три групе и то једна коју је предводио опт. Жељко Крњајић, друга коју је предводио Милорад Воркапић, а за трећу тврди да не зна. Уопште се не сећа неког лица са надимком „Тито“, нити га је видео.

Ове наводе су опт. Девчић и Радојчић дали током истраге, а касније на главном претресу су покушали да умање одговорност опт. Крњајића спомињући да је командовао само једном групом, не могавши да објасне због чега су раније тврдили другачије, па касније измене у овом делу њихове одбране суд није прихватио, посебно што су њихови првобитни наводи касније потврђени бројним другим доказима.

Опт. Петроније Стевановић наводи да су кретањем према Ловасу руководили опт. Крњајић и Воркапић, те да је Крњајић у једном делу напада био и са њим и показивао му да баца бомбе на хрватске куће, наводећи на главном претресу од 16.05.2008. године: „Крњајић је говорио: „Ту баци, то је хрватска кућа, ту баци бомбу“. Откуда сам ја знао ко је тамо Србин“.

Опт. Љубан Деветак тврди да је сазнао од мештана Ловаса који су учествовали у нападу и самог опт. Жељка Крњајића да га је пп Лончар наименовао за команданта операције „чишћења“ при нападу на Ловас.

Опт.Александар Николајидис тврди да су их у напад водили опт. Крњајић и Радојчић, те да је Крњајић више њих убио то прво вече након напада, што му је причао опт. Радојчић, који ово и потврђује наводећи да су то биле само приче.

Сведок-ошт. Драган Накић наводи да га је у станици милиције у Товарнику где је био затворен, између осталих тукао командир милиције Жељко Крњајић, те је наредио да се он и Стјепан Маринковић зв. „Лисац“ поведу у напад као „живи штит“, ако неко буде пуцао, да прво пуца по њима и сматра да је опт. Крњајић командовао оружаном групом која је кренула у напад. Био је са њима у кући Рудића у Ловасу пре напада, где су га затворили, а Крњајић му је претио да ће му убити жену и децу ако побегне. То исто потврђује и сведок-ошт. Стјепан Маринковић и тврди да је иницијатор њсговог затварања и малтретирања у станици милиције у Товарнику био опт. Жељко Крњајић, те да је чуо док је био затворен њихове договоре у вези напада, да треба да се пале све куће у селу почев од центра према цркви, а ко год крене за Опатовац, од млина да све живо убијају и да никога не пусте, наводећи да су ти учесници напада били пијани, а када су се пешице кретали према селу, он и Драган Накић су ишли испред њих када су пролазили кроз неке кукурузе и ливаде и још у Товарнику су претили да ће убити његовог таста Стјепана Пејића када уђу у село, што се заиста и десило.

Сведок Никица Главочевић, добровољац јединице „Душан Силни“ учесник напада, тврди да је нападом командовао човек, који је њему рекао да пронађе неко возило и одвезе погинулог добровољца, а у судници је препознао опт. Жељка Крњајића као тог човека.

Сведоци Драган Милићевић зв. „Таки“ и Пате Ференц, припадници јединице „Душан Силни“ и учесници напада, наводе да су по доласку у Товарник додељени милицији, где су добили наоружање, при чему сведок Милићевић тврди да га је командир милиције Товарник - Жељко Крњајић распоредио да вози и обезбеђује Љубана Деветака, а сведоци Славољуб Ивановић и Слободан Марковић такође учесници напада и припадници оружане трупе „Душан Силни“ потврђују да су наоружање добили у станици милиције Товарник.

Сведок Жељко Ракић припадник милиције Товарник и учесник напада тврди да им је у нападу командовао Жељко Крњајић, а да он и његов заменик Милорад Воркапић нису имали никакву команду изнад себе, само су они командовали.

Сведок Слободан Камбер, помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове у Другој бригади, иако се на претресу ничега не сећа, од свих оптужених познаје једино опт. Жељка Крњајића, а управо је ово лице оперативац 2. пгмбр који је био укључен у организацију напада на Ловас, а и опт. Крњајић наводи да је са њим контактирао у вези организације напада на Ловас и наводи да му је предао заставу – „шаховницу“ после напада на тенку.

Сведок-ошт. Петар Вулета тврди да је 11.10.91.год. чуо разговор између мештанина Ловаса пуковника Ловрића и једног припадника паравојне формације, када га је Ловрић питао ко им је командант, а овај је одговорио да је Жељко Крњајић задужен за то подручје.

Сведок-ошт Марко Кесегић наводи да је после напада на село, у пекару где је радио, дошао добровољац Коста и причао да је Ловас ослободила јединица „Душан Силни“ на челу са Жељком Крњајићем.

Сведок-ошт. Ловро Герстнер такође тврди да је чуо да су у село ушли припадници јединице „Душан Силни“ предвођени Жељком Крњајићем и Душаном Грковићем, а сведок-ошт.Андрија Балић наводи да 10.10.91.год. када су у задружном дворишту окупљени мештани хрватске националности, обратио им се један у униформи са четничким обележјима, говорећи да су их ослободили од усташа и да је то највећа заслуга Жељка Крњајића, те такође наводи да је 10.10.91.год. опт. Жељко Крњајић са опт. Љубаном Деветаком испитивао затворене људе, који су се враћали у

простор где су били затворени и то им саопштавали. Присуство опт. Жељка Крњајића у дворишту механичке радионе где су први пут људи окупљени на дан напада, потврђују и сведоци-ошт. Марија Бадањак, Јосип Балић, Павле Шимуновић, Иван Антоловић, Јаков Пеулић, који тврди да се у задружном дворишту причало да је опт. Жељко Крњајић командир, Ивица Филић који наводи да је око 15 часова тог дана када је био напад видео у задружном дворишту где је окупљено доста мештана хрватске националности, Жељка Крњајића, који се представљао као војвода и на његову молбу пустио му је сина кући. Сведок-ошт. Јосип Петковић такође тврди да је у центру села видео да мештанин Фрањо Брајковић моли Жељка Крњајића да му избави [redacted].

Сведок Милан Воркапић зв. „Трнда“, мештанин села и учесник напада, тврди да су Миле Ергић, зв. „Страјо“ и неки човек кога су звали „Тито“, током напада били обични војници, као и он.

Напред наведене исказе оштећених, сведока и оптужених у овом делу суд је прихватио, јер су јасни, међусобно сагласни и уклапају се у једну логичну целину, те несумњиво упућују на закључак каква је била улога опт. Жељка Крњајића у акцији „чишћења“ села извођеној током напада на Ловас, те су стога неосновани наводи опт. Жељка Крњајића да је целокупном акцијом командовао неки кога су звали „Тито“, кога оптужени у својој првој изјави уопште није спомињао, а потом када га је споменуо, није могао да се изјасни, коме је то лице припадало, те прво наводећи да је био капетан, потом да не зна да ли је био капетан или није. Тврди да му није издавао никакву наредбу, иако је он био командир једне од група и наводи да му је то рекао министар полиције Борисав Богуновић, који ово негира, а у завршној речи поново мења своју одбрану у овом делу и тврди да је Славко Ступар командовао свима. Сама чињеница да опт. Жељко Крњајић наводи да он није добијао никакве команде током акције „чишћења“ села, указује да је управо он био тај који је командовао овом акцијом, а његови наводи да је у нападу убијено 15 хрватских војника које је дао у својој првобитној изјави, су се у поступку показали као апсолутно неистинити. Такође нико од сведока и оптужених, учесника напада није потврдио да је неко лице са надимком „Тито“ командовало свима у нападу.

Напад на цивилно становништво и смртно страдање цивила

Тужилац је опт. Крњајићу измењеном оптужницом ставио на терет напад на цивиле и смртно страдање истих, искључиво у улицама које су контролисали припадници милиције Товарник и у којима су били присутни опт. Жељко Крњајић и припадници милиције–Зоран Тепавац, Душан Грковић, Милорад Воркапић, Душан Ступар, опт. Милан Девчић и други, који су несумњиво били под командом опт. Жељка Крњајића, као командира милиције.

У вези смртног страдања цивила Мирка Гргића, Данијела и Цецилије Бадањак у улици Прерадовићевој, Јосипа Пољака на Бежанији у улици Марка Орешковића (сада Вуковарској), Вида Кризманића у улици Фрање Рачког, Ивана Оструна у улици Лоле Рибара и Паве Ђаковића затеченог у улици Краља Томислава, а потом одведеног до двориштa своје куће у улици [redacted] где је убијен, несумњиво је утврђено да ова лица нису учествовала у непријатељствима, а извођени су из кућа и убијани уз учешће припадника милиције Товарник, који су били под командом опт. Жељка Крњајића, с тим што је у два наврата – приликом убиства Вида Кризманића и Ивана Оструна, опт. Крњајић био и присутан, што се утврђује следећим доказима:

О смртном страдању Данијела и Цецилије Бадањак као и Мирка Гргића у улици Прерадовићевој изјашњавали су се сведоци-оштећени Нада Бадањак, Златко Гргић и Славко Лукетић.

Сведок-ошт. **Нада Бадањак** наводи да су њени свекар и свекрва Данијел и Цецилија Бадањак на дан напада стрељани на њиховом дворишту у улици [redacted], те да је била са њима и троје деце у подруму, када је дошло десетак наоружаних лица и са њима мештани Зоран Тепавац, па су њу и децу постројили, а свекра и свекрву стрељали. Након тога су њу и децу пребацили у кућу Славка Лукетића, где су били Мирко Гргић из Товарника, његов брат, отац, жена и троје деце. Након што је Зоран Тепавац рекао да је Мирко Гргић из Товарника, извели су га и убили у каналу, недалеко од куће Лукетића.

Сведок-ошт. **Златко Гргић** – брат убијеног Мирка Гргића наводи да су његовог брата извели из куће Славка Лукетића, мештанин Зоран Тепавац и још један високи плав дечко, обојица у шареним маскирним униформама и са амблемом са десне стране „Милиција Крајине“, чуо је пуцањ и брат му је убијен у каналу, недалеко од те куће, а тај непознати плави дечко се вратио и рекао да су му брата стрељали, јер је за њим расписана потерница. Када су они отишли, истрчао је напоље и на десетак метара од подрума где су били, у каналу поред пута видео је тело брата, који је био шумар, имао је видљиву шумарску зелену јакну и чојане панталоне и није био припадник ни ХДЗ, нити било које оружане формације. При себи није имао никакво оружје, нити пружао било какав отпор. Тада је отрчао у двориште породице Бадањак и тамо видео још гори призор - били су мртви Данијел и његова жена Цецилија, он је био испред врата једног подрума, устрељен у главу и као да је седео наслоњен на зид, а жена му је била испред другог подрума и лежала на леђима. Када је кренуо да свог брата прекрије плахтом, видео је у тој улици Душана Грковића у једном возилу марке „Сенатор“ који иначе припада задрузи.

Сведок-ошт. **Славко Лукетић** наводи да су у његовом подруму у улици [redacted] у време гранатирања били склоњени Мирко Гргић, шумар из Товарника, његова мајка, жена, две кћерке и његов брат Златко. Убрзо након престанка гранатирања су дошли један плавокоси „четник“, чије му име није познато и са њим је био Зоран Тепавац из Ловаса, те су Мирка Гргића извели из подрума, чуо се пуцањ, па се тај високи плави поново вратио у подрум и рекао да су Гргића убили. Када су после неког времена изашли из куће, видео је недалеко одатле беживотно Гргићево тело, а у дворишту његовог рођака Данијела Бадањка видео је његово тело са метком у глави, као и тело његове жене Цецилије.

Исказе напред наведених сведока-оштећених суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, уклапају се у једну логичну целину, а сем тога, сведок Зоран Тепавац потврђује да су имали шарену милицијску униформу током напада, да су на рукаву имали ознаку „Милиција Крајине“, с тим што негира да је био у улици Прерадовићевој, које наводе суд није прихватио, јер је сведок имао разлога да због сопствене одговорности негира своје присуство напред наведеном догађају. Такође суд није прихватио наводе сведока Зорана Тепавца, који тврди да иако је био припадник милиције Товарник, чији је командир Жељко Крњајић, да је без његовог знања отишао у другу групу на позив неког Милета Страје за кога наводи да не зна шта је био, с обзиром да је управо из одбране опт. Милана Девчића утврђено да је распоред група на одредишту пре уласка у село, вршен од стране опт. Крњајића, Милорада Воркапића и Љубе Јоргића и да су на правцу улица [redacted] били Милорад Воркапић и Зоран Тепавац, што јасно указује да је са знањем опт. Жељка Крњајића Зоран Тепавац био распоређен у ту другу групу и да иде улицом у којој иначе и станује. Напред наведене наводе сведок Тепавац је дао у намери да умањи одговорност опт. Крњајића, јер су припадници милиције Товарник - Душан Грковић, Душан Ступар,

Жељко Ракић, тврдили да је са њима у нападу био Зоран Тепавац, а опт. Девчић и опт. Радојчић да је Милорад Воркапић – заменик Жељка Крњајића водио другу групу која се кретала правцем улица Гајеве и Владимира Назора. Са припадницима милиције Товарник сведок Тепавац се кретао и улицом Краља Томислава, што он такође негира, а потврђују сведоци-оштећени Ана Цоњар, Милан Цоњар, Антон Лукетић. Такође се кретао улицом Марка Орешковића (сада Вуковарска), за коју потврђује да му је ту становала тетка, а негира да је тог дана са припадицима милиције ишао том улицом, међутим, из исказа сведока-ошт. Ане Пољак се утврђује да је управо са Милорадом Воркапићем био у тој улици, као и из исказа сведока-ошт. Јосипа Бошњаковића, који тврди да је видео Зорана Тепавца у улици Марка Орешковића са опт. Жељком Крњајићем, Милорадом Воркапићем и Ступарем из Товарника, што све јасно указује да је сведок Зоран Тепавац у време напада у истом учествовао са припадницима милиције Товарник и био под командом опт,Жељка Крњајића, а његови наводи да у улици Прерадовићевој није видео Жељка Крњајића, управо јасно указују да је сведок хтео да заштити опт. Крњајића, јер није могао да објасни како он то није видео опт. Крњајића у Прерадовићевој улици, када и сам тврди да се он није кретао том улицом. Такође је навео да су током напада бацане бомбе у дворишта и пуцало се на куће.

Присуство опт. Крњајића и припадника оружане групе под његовом командом у улици Прерадовићевој у време напада, те одвођење Јосипа Јовановића из ове улице, потврдили су и сведоци-ошт. Славица (Туркаљ) Антоловић, која је видела на углу улица Прерадовићеве и Лоле Рибара када је опт. Крњајић ударао ногом Јосипа Јовановића у пределу стомака и ногу, Иван Пољак, коме је Јовановић причао док су били затворени у задрузи, да су у његовом одвођењу учествовали опт. Крњајић и опт. Милан Радојчић, Анкица Јовановић и Мира Антоловић-Комјат то исто потврђују, као посредно сазнање добијено од Славице (Туркаљ) Антоловић, те се на основу ових исказа јасно утврђује да су улицу Петра Прерадовића контролисали припадници оружане групе којом је командовао опт. Жељко Крњајић. Оштећене Славица Антоловић и Анкица Јовановић спомињу и присуство опт. Милана Девчића, опт. Милана Радојчића, Душана Грковића, приликом одвођења Јосипа Јовановића из куће, као и Милана Воркапића, зв. „Трнда“, који је саслушан као сведок и који ни сам не може да објасни под чијом је командом био у нападу, нити ко га је распоредио да буде са добровољцима јединице „Душан Силни“, а имајући у виду да тврди да је наоружање и униформу добио од свог брата Милана Воркапића зв. „Шиља“, припадника милиције, онда је потпуно јасно у чијој је организацији овај сведок као мештанин Ловаса показивао хрватске куће припадницима оружане групе „Душан Силни“.

О **смртном страдању цивила Вида Кризманића у улици Фрање Рачког** изјашњавали су се сведоци-ошт. Славко и Бранко Божић, Жељка Грбешић, Стјепан Пеулић.

Сведок-ошт. **Бранко Божић** наводи да је у време напада био у улици [redacted] у кући [redacted] Славка Божића, када се испред куће зачуо глас: „Божићу, отварај“, а кроз капију се пуцало, те када су изашли, видео је четири-пет војника, који су одмах ушли у кућу и једно шест-седам њих је било пред вратима. На некима су биле кокарде, а на некима звезде петокраке, а он је препознао ловаског Србина Душка Грковића, који је рекао да ништа не брину и да ће бити све у реду, а онда се чуло међу онима који нису ушли унутра да је неком испала бомба и коментар да је то бомба испала Крњајићу, те се чула галама. Када су Душан Грковић и ти војници изашли из куће, неко је викао: „Он је причао да ће силовати [redacted] а ено га сада лежи у дворишту раширених уста“, што се иначе односило на њиховог првог суседа и комшију Вида Кризманића, те је тада неко од укућана рекао да то виче опт. Жељко Крњајић. Након десет до петнаест минута видели су да горе куће - њиховог комшије Вида

Кризманића, а нешто даље одатле кућа Јосе Кесер. Када су притрчали да гасе Кризманићеву кућу, видели су његово тело да лежи на земљи са три метка у слепоочници.

Сведок-ошт. **Славко Божић**[21] у свом исказу потврђује да је у време напада на Ловас био у својој кући [redacted] [redacted] када су дошли Душан Грковић и још двоје непознатих људи и тражили да изађе напоље, те је по изласку видео 20-30 наоружаних људи. што домаћих Срба, што „четника“. Видео је две куће које су гореле, од којих је једна била власништво Вида Кризманића. Није знао ко је запалио те куће, међутим, када су оне гореле, ту су били опт. Жељко Крњајић и Душан Грковић.

Присуство опт. Жељка Крњајића и припадника милиције Душана Грковића у време убиства Вида Кризманића и паљење његове куће, поред напред наведених сведока-оштећених који су били присутни када се то дешавало, потврђују и свијим посредним сазнањима и ћерка Вида Кризманића – Жељка Грбешић, те сведок-ошт. Стјепан Пеулић, који су у разговору са сведоком-ошт. Славком Божићем сазнали да је опт. Жељко Крњајић био тада присутан, а сведок-ошт. **Јосип Сабљак** такође потврђује да је опт. Крњајић у време напада био [redacted] [redacted] јер оштећени станује у овој улици, те тврди да су након гранатирања испред дворишта били наоружани и униформисани људи, међу којима је препознао мештанина Жељка Крњајића, који му је рекао да стави белу крпу на кућу и на руку, те да иде у подрум Жељка Јапунце, при томе је викао и галамио, испитиивао га где му је син, те оштећени тврди да у тој истој улици недалеко одатле живи и његов шогор Вид Кризманић, кога су у том првом налету убили на капији у дворишту.

Исказе напред наведених сведока-оштећених, суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумњиво утврђено да је опт. Жељко Крњајић приликом акције „чишћења“ села заједно са припадницима своје оружане групе контролисао и кретао се улицом [redacted] [redacted], те је био присутан када је запаљена кућа Вида Кризманића, а исти убијен.

Суд је ценио исказ сведока Душана Грковића (кога је предложио опт. Крњајић), у делу где наводи да је он сам дошао до куће Славка Божића и куће Вида Кризманића и ту видео Ергић Милета зв. „Страјо“ (сада покојног), те у том делу суд није прихватио исказ овог сведока, имајући у виду да се из исказа сведока-оштећених Славка и Бранка Божића јасно утврђује да је сведок Душан Грковић заједно са опт. Жељком Крњајићем био у време када је горела кућа Вида Кризманића, те је стога исказ сведока Грковића у том делу нелогичан, да се он на почетку напада сам издваја и иде у улицу [redacted] [redacted] и тамо види сада покојног Ергић Милета зв. „Страјо“ и његову групу и наводно им говори да не пуцају, што јасно указује да је овим својим наводима сведок Душан Грковић хтео да помогне опт. Жељку Крњајићу да умањи своју кривичну одговорност, те представи да је нека друга група Ергић Милета претресала улицу [redacted] [redacted], што је контрадикторно напред наведеним исказима оштећених Славка и Бранка Божића, као и Јосипа Сабљака, које је као потпуно јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне прихватио овај суд.

О **смртном страдању цивила Ивана Оструна,** током напада **у улици** [redacted] [redacted] изјашњавали су се сведоци-оштећени Драгица Острун, Јанко Божић и Драго Сабљак.

Сведок-ошт. **Драгица Острун** – [redacted] Ивана Оструна, наводи да је у време напада на Ловас становала у улици [redacted] и била у кући са својим [redacted]

[21] Према извештају Дома за старе и немоћне особе Вуковар од 21.11.2011.год. Славко Божић (рођ.1925.г.) непокретан и инконтинентан. На основу чл.406 ст.1 тач.1. ЗКП-а, прочитани записници са исказима овог оштећеног: Жупанијског суда у Вуковару, Кир.887/07 од 19.11.2007.год. (по замолници) и истог суда записник о гл.претресу К-25/00 од 18.11.2003.год.

Иваном, те да су их испред њиховог дворишта позивали да изађу неки војници, међу којима је препознала своје комшије опт. Милана Девчића, опт. Милана Радојчића, Зораја Слободана, опт. Крњајић Жељка, Рудић Мирка и Душана Грковића, а са њима су била још три-четири непозната војника. Испред себе су терали мештанина хрватске националности Јосипа Јовановића који их је позивао и говорио: „Морамо се предати“. Напред наведене њене комшије Срби са којима иначе није била у сукобу су били наоружани, имали пиштоље и пушке, те је опт. Милан Девчић питао [redacted] Ивана где му [redacted], а потом рекао да мора ући у кућу да се кућа претражи, а када је [redacted] ушао у кућу, чула је неки лом и пуцање, видела дим, а потом уочила да излазе напоље. [redacted] Иван се ухватио за ограду, а један војник га је ударао пушком за врат, двојица су га терала пред собом, [redacted] показивао руком да пређе ка њему на другу страну улице, међутим, војник јој то није дозволио, псујући јој мајку усташку. Потерали су их у правцу школе и центра села, говорећи им да ће тамо бити саслушани. У оној гомили војника који су се скупили испред куће њиховог комшије Јанка Божића, која се налази прекопута њене куће, било је 20-30 наоружаних униформисаних људи, а опт. Милан Девчић је викао да се жене и деца врате кући у подрум, а да само мушкарце воде у центар села, што се и десило. Када су били близу поште, опт. Жељко Крњајић који је био најопаснији од свих, говорио је само да ухвати Брацу Кесера и директора школе, обесио би их у селу, те је такође вриштао и викао: „Ево нас до 12 сати до гробља и ми смо заузели Ловас“. Ти војници који су ушли са њеним супругом у кућу, исту су запалили, почео је да излази дим, кућа је горела, па се она тада вратила и узела неку кишницу да гаси пожар, а у току дана је отишла у кућу Јанка Божића, комшије који станује прекопута њих и сазнала да јој је супруг Иван убијен, тако што су га одвели до кафића у центру села, сто метара од њихове куће и ту га убили. Такође наводи да је [redacted] Дарко који том приликом није био код куће, припадник хрватске полиције од 1990. године.

Сведок-ошт. **Јанко Божић** наводи да је видео када је опт. Жељко Крњајић од оца Љубана, бацио бомбу и наредио да се запали кућа Оструна Драгице, а такође је видео мртвог Ивана Оструна пред гостионом, лежао је потрбушке.

Сведок-ошт. **Драго Сабљак** наводи да је у време напада био у кући [redacted] Звонимира Мартиновића, у улици [redacted] [redacted], три куће од месне заједнице, а са њим су били [redacted] [redacted]. После гранатирања испред куће су се појавили наоружани и униформисани људи којих је било пуно. Позивали су их да изађу напоље, а када је изашао, видео је своје мештане ловаске Србе – опт. Жељка Крњајића и опт. Милана Девчића. Препознао је још неке људе из Товарника, међу њима једног кога су звали „Страјо“. За опт. Крњајића наводи да је био човек од команде, давао инструкције једном који је имао пушкомитраљез у коју кућу да пуца, а тај је после увео у кафић Ивана Оструна, чуо се пуцањ и сутрадан је сазнао да је Острун убијен. Такође тврди да су они истеривали људе из кућа и терали их до задружне радионице. У једном тренутку је неко од тих наоружаних нападача бацио зољу на кућу Звонимира Мартиновића, кућа је запаљена и цела је изгорела, а заједно са њом изгорео је и његов путнички ауто. .

Напред наведене исказе сведока-оштећених суд је прихватио као јасне, логичне и уверљиве, те међусобно сагласне, па је на основу ових исказа несумњиво утврђено да су припадници оружане групе којом је командовао опт. Жељко Крњајић учествовали у убиству цивила Ивана Оструна, да је при томе био присутан и опт. Жељко Крњајић и да су палили куће, бацали бомбе, те да је опт. Крњајић издавао наредбе у коју кућу да се пуца, као и која кућа да се пали.

О **смртном страдању Јосипа Пољака у улици** [redacted] (сада [redacted]) у време напада, као и о присуству припадника милиције Товарник и опт. Жељка Крњајића у овој улици, изјашњавали су се сведоци-ошт. Ана Пољак, Иван

Пољак, Вера Видић, Катица Палијан, Тома Златко, Влатко Палијан, Јосип Бошњаковић, сведоци Милан Грковић и Жељко Јапунџа.

Сведок-ошт. **Ана Пољак** – супруга Јосипа Пољака, наводи да су у време напада становали у улици [redacted], која је у то време носила назив [redacted], те да се са супругом склонила у истој улици код [redacted] Јакоба Пољака, где је било више њих, па су се сакрили у подрум. Када је њен супруг пошао кући, пресрели су га на улици, довели до куће и на степеницама убили. Чула је од комшија да су у њиховој улици били Милорад Воркапић, од [redacted] Драгана, који је са Грковићем остао на почетку улице, а да је Зоран Тепавац, коме [redacted] станује у тој улици, са још тројицом непознатих војника дошао до њихове куће и та тројица су [redacted] увела у двориште, вратили су се без њега и касније га је [redacted] нашао мртвог на степеницама.

Сведок-ошт. **Иван Пољак** наводи да су он и чланови његове породице, [redacted] Јосип Пољак [redacted] у време напада били склоњени у подруму њихове куће у улици [redacted] ([redacted]), да је [redacted] Јосип, који станује прекопута њихове куће, кренуо да иде преко у своју кућу, бојећи се да ће ови који претресају, ако никога не затекну, кућу запалити. Отишао је и никада се више није вратио. После неког времена испред њихове куће је дошао један наоружани војник, зна да се презива Ступар и да је из Товарника, па када му је предао оружје – ловачку пушку и метке, он је рекао да сви иду у задругу, да је тамо скуп у дворишту механичке радионе, па пошто је кренуо са комшијама низ улицу, видели су око 7 наоружаних људи, од којих је знао мештане Милорада Воркапића и Зорана Тепавца. Када су пролазили крај [redacted] је отишао да види шта је са [redacted] Јосипом, а када када се вратио, рекао му је да су га убили и да лежи на степеницама у подруму. Из куће Јосипа Ходака који такође станује у њиховој улици, изашао је један војник и након тога је почела буктиња, кућу су му запалили. Сведок-ошт. наводи да је у селу без икакве борбе направљен масакр.

Сведок-ошт. **Вера Видић** наводи да је у време напада била у кући својих суседа Пољак Ружице и Ивана у улици [redacted], те да је пред њихову кућу дошао Душан Ступар из Товарника и тада наредио свим мушкарцима – [redacted] Ивану Видићу, Јакобу Пољаку [redacted] да иду у задругу, а њима женама да окаче беле тканине на куће. [redacted] тада затворен у задрузи, а после неколико дана убијен.

Сведок-ошт. **Тома Златко** тврди да је на дан напада са породицом био у подруму у улици [redacted] и да је међу наоружаним лицима који су дошли пред њихове куће, [redacted] препознала Душана Ступара из Товарника. Они су ишли по кућама и одводили у сабирни центар у задругу, где су затварали и мучили људе.

Сведок-ошт. **Влатко Палијан** наводи да је у време напада био у својој кући у улици [redacted] [redacted] са [redacted] и да је након гранатирања у њихову кућу дошао ловаски Србин - мештанин Зоран Тепавац, рекао им да иду у задругу да се пријаве, што је он и учинио. Познато му је да су тамо неки људи били задржани и затворени у канцеларијама изнад механичке радионе, а тог дана је сазнао да је у његовој улици убијен Јосип Пољак. Видео је његово тело у дворишту испред куће, а такође је видео да је једна кућа запаљена у њиховој улици.

Сведок-ошт. **Јосип Бошњаковић** наводи да се у време напада на Ловас налазио у кући суседа Жељка Јапунџе у улици [redacted] [redacted], у којој је било још доста људи и жена који су се склонили од напада и после неког времена пред Жељкову кућу дошли су наоружани и униформисани њихови мештани ловаски Срби – опт. Жељко Крњајић, Зоран Тепавац, Милорад Воркапић, Ступар из Товарника и још троје - четворо непознатих униформисаних људи. Ступар је викао Јоци Сабљаку да изађе напоље, а када је он изашао, Крњајић је позвао њега да изађе. Док је још био у кући склоњен код Жељка Јапунџе, а након што су отишли опт. Крњајић и ови други оружани

пратиоци који су дошли са њим, чуо је да је у тој улици убијен Јосип Пољак и да је запаљена кућа Јосике Ходака.

Сведок **Жељко Јапунџа** тврди да је био у подруму своје куће у улици [redacted] са више мештана када се зачула пуцњава испред куће и чуо је глас који га је позивао именом и презименом да изађе, препознао је опт. Жељка Крњајића, који је био са два-три непозната добровољца, од којих је један питао Жељка да ли су то све Срби и да ли одговара за њих, што је опт. Крњајић потврдио.

Сведок **Милан Грковић** наводи да се дана 10.10.91.год. у време напада склонио у улици [redacted] која се тада звала [redacted], код свог комшије у подрум, да је испред куће дошао мештанин српске националности Милорад Воркапић који је сада покојни, да он није излазио и да не зна ко је још био са њим.

Према томе, из свих напред наведених исказа оштећених и сведока, несумњиво се утврђује да је улицу [redacted] ([redacted]) у време напада контролисала оружана трупа којом је командовао опт. Жељко Крњајић, те да су опт. Крњајић и припадници милиције Милорад Воркапић, Зоран Тепавац и Душан Ступар били у овој улици у којој је убијен мештанин хрватске националности Јосип Пољак, те запаљена кућа Јосике Ходака.

О **смртном страдању Паве Ђаковића** који је у време напада затечен **у улици Краља Томислава** и најпре одведен у задругу, а потом до своје куће у улици [redacted] где је на дворишту убијен, изјашњавали су се сведоци-ошт. Мате Батаковић, Бранка Балић и Славица Ђаковић.

Сведок-ошт. **Мата Батаковић** наводи да се у време напада затекао код радње покојног [redacted] Паве Ђаковића у близини задруге у улици [redacted], да су се по отпочетом гранатирању повукли у подрум, а после неког времена чули су повике: „Има ли кога у подруму, бацићемо бомбу“. Када су се јавили, видели су ловаског Србина Дулета Грковића који је био униформисан и рекао им да иду преко у задружно двориште, те је тамо видео опт. Жељка Крњајића, а Дуле Грковић је тада рекао Пави Ђаковићу да он иде са њима кући и видео је да га одводе Дуле Грковић и неки непознати војници.

Сведок-ошт. **Бранка Балић** – [redacted] Паве Ђаковића тврди да је [redacted] у јутарњим часовима 10.10.91.год. пошто је био [redacted], отишао у своју радњу која се налазила крај задруге и да је након два сата [redacted] чула неко запомагање и викање, те препознала [redacted] глас. Она се тада са [redacted] налазила у кући прекопута њихове, те је изашла испред куће и пошто је то узвишен терен у односу на њихово породично двориште, видела је Душана Грковића, Милана Воркапића зв. „Трнда“, Зорана Бурсаћа, Душана Ступара и опт. Жељка Крњајића, с тим што приликом давања исказа пред Општинским судом у Вуковару сведок није помињала да је тада био опт. Жељко Крњајић са њима. Видела је да је Душан Грковић узео калашњиков [redacted] дигао га је у ваздух и почео урликати као индијанац, чула је пуцњаву и иза тога је настао тајац, те је после видела да је Грковић отерао трактор [redacted] и отишао. Није одмах смела да иде у своје двориште, јер јој није дозвољавала [redacted] као и суседи, а када је тамо отишла, видела је на великом столу забоден месарки нож, све је било разбацано, а на дворишту је затекла [redacted] да лежи мртав на стомаку.

Сведок-ошт. **Славица Ђаковић** – [redacted] Паве Ђаковића наводи да је [redacted] Пава био по занимању [redacted] и радио у [redacted] Ловасу и тог дана је у јутарњим часовима отишао на радно место, а она се по отпочетом нападу [redacted] склонила у подрум код суседа. Након извесног времена чула је из свог дворишта повике: „Грковићу, јеси мајстор за ове ствари“, а затим је још један глас рекао: „А јеси Дуле мајстор“. Када је [redacted] отишла у њихово двориште, затекла је [redacted] Паву мртвог да лежи на земљи поред гараже.

Исказе напред наведених сведока-оштећених суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумњиво утврђено да су припадници оружане групе којом је командовао опт. Жељко Крњајић узели учешће приликом убиства Паве Ђаковића у дворишту његове куће, а да су га претходно преузели из задруге где је био присутан и опт. Жељко Крњајић.

Суд није прихватио исказ сведока-ошт.Бранке Балић у делу где наводи да је и опт. Жељко Крњајић био присутан у њиховом дворишту у време убиства њеног оца, с обзиром да сведок-оштећена опт. Крњајића није помињала када је првобитно давала исказ пред Жупанијским судом у Вуковару, а није имала логично објашњење како се накнадно присетила присуства опт. Жељка Крњајића.

Према томе, на основу свих напред наведених исказа оштећених и сведока, несумњиво је утврђено да је ових седам цивила, који нису учествовали у непријатељствима, убијено у улицама којима су се кретали и исте контролисали припадници оружане групе којима је командовао опт. Жељко Крњајић и да је у два наврата – приликом убиства Вида Кризманића и Ивана Острума, опт. Крњајић био присутан, а у другим ситуацијама учешће у убиствима су узели припадници милиције Зоран Тепавац, Душан Грковић и други, који су били под командом опт. Крњајића.

Из писменог налаза и мишљења судског вештака медицинске струке мр сц Анта Блажановића, др мед.спец. патологије и судске медицине од 08.06.2005.год., утврђено је да је смрт свих напред наведених седам лица била насилна, те да су умрли и то: Мирко Гргић због стрелних рана прса и леве стране трбуха, Данијел Бадањак због стрелних рана трбуха и главе, Цецилија Бадањак због стрелних рана леђа, Вид Кризманић због стрелних озледа главе, Иван Острун због стрелних рана тела, Јосип Пољак због стрелних рана прсног коша и десне руке и Паво Ђаковић због стрелних рана прсног коша.

Да су оптужени Крњајић и припадници оружане групе којом је командовао у току напада неконтролисано и насумице отварали ватру из пешадијског наоружања, што је оптужени и наређивао, те да су бацали бомбе на цивилне објекте, услед чега су запањене поједине куће, утврђено је поред наведених исказа сведока-оштећених Драге Сабљак, Јанка Божића, Драгице Острун и из одбране опт. Милана Радојчића, одбране опт. Петронија Стевановића, исказа сведока-ошт. Боже Перичића и Андрије Балића.

Опт. Милан Радојчић наводи у истрази да им је Крњајић рекао да првих 50 метара по уласку у село пуцају било куда, а опт. Петроније Стевановић тврди да их је Крњајић водио и предводио а људи из милиције говорили да не сме нико жив да прође, те му је Крњајић показивао да баца бомбе на хрватске куће.

Сведок-ошт. **Божо Перичић** наводи да је у свом дворишту у улици [redacted] у време напада из ватреног оружја погођен у ногу од стране једног дечкића који је дошао са опт. Жељком Крњајићем испред његове куће, да је Крњајић имао зољу у рукама, а након што је он онако рањен почео да бежи, на кућу му је бачена зоља. [redacted] сведок–ошт. Иванка Гргић потврђује да јој је на родитељску кућу бачена бомба и да је пуцано на врата од куће.

Сведок-ошт. Драгица Острун такође потврђује да јој је једна соба у кући запаљена, да је она гасила пожар, а то је потврдио и [redacted] сведок-ошт. Берислав Филић.

Сведок-ошт. Андрија Балић наводи да су испред његове куће у [redacted], где је био са породицом, после гранатирања дошли опт. Милан Девчић, опт. Милан Радојчић, Душан Грковић, Слободан Зораја, Мирко Рудић, Лаза Танасић и 3-4 особе са четничким обележјима. Испалили су 1-2 метка на врата његове куће, а пре

тога претили да ће бацити бомбу. Видео је када су убацивали бомбе у поједине куће и запалили кућу Томислава Балића.

Да су паљене куће током пешадијског напада на правцу кретања опт. Крњајића и његове групе и то кућа Вида Кризманића (у [redacted]), Ивана Оструна (у [redacted]), Ивана Цоњара. Амалије Мартиновић, Јосипа Краљевића, Ивице Грчанца (све [redacted]), потврдили су сведоци – оштећени: Славко и Бранко Божић, Драгица Острун, Катарина Краљевић[22] и Златко Краљевић, Ана Цоњар, Андрија Балић, Ђуро Филић, Станислав Франковић, Емануел Филић, Марко Грчанац, Јаков Пеулић, који су се изјаснили да ове куће нису запаљене приликом гранатирања, већ након тога, када су у село почели да улазе учесници пешадијског напада и акције „чишћења“ села, који су палили куће. За кућу Илије Бакете није било доказа када, како и на који начин је запаљена, а управо имајући у виду да су неке куће запаљене и приликом гранатирања, с тим што је за напред наведене куће несумњиво утврђено да су запаљене током пешадијског напада и уз учешће припадника оружане групе опт. Жељка Крњајића, који су контролисали ове улице.

Да су опт. Крњајић и припадници његове оружане групе изводили цивиле из кућа током напада и одводили са собом, утврђује се из исказа сведока-ошт. Драгице Острун, [redacted] Иван Острун одведен управо од припадника оружане групе под командом опт. Жељка Крњајића, исказа сведока-ошт. Славице Антоловић – Туркаљ која је видела када је опт. Жељко Крњајић на углу улица Прерадовићеве и Лоле Рибара, ударао Јосипа Јовановића ногама у пределу стомака и ногу, а пре тога су га припадници његове оружане групе извели из куће (опт. Милан Девчић, опт. Милан Радојчић, Душан Грковић, Ступар из Товарника и др), што потврђује и ошт. Анкица Јовановић, [redacted] и сведок-ошт. Драгица Острун, јер су Јовановића довели испред њене куће Жељко Крњајић и припадници његове групе, те сведок-ошт. Иван Пољак коме је [redacted] Јосип Јовановић, док су били затворени у просторијама изнад механичке радионе, још док је био жив, причао да су га покупили опт. Жељко Крњајић, опт. Милан Радојчић и други из његове куће у [redacted] улици, а исто је чуо и од супруге Јосипа Јовановића–Анкице Јовановић, [redacted] Наводе ових сведока – оштећених су својим посредним сазнањима потврдилил и сведок-ошт. Милко Кесер и Мира Антоловић-Комјат.

Да је опт. Крњајић појединим цивилима претио убиством, гурао их упереном пушком, псовао и називао усташама, утврђено је из исказа сведока-ошт. Томислава Шелебаја, који је у то време становао у улици [redacted] и тврди да је међу наоружаним и униформисаним лицима која су у време напада дошла испред његове куће препознао опт. Жељка Крњајића, Жељка Ракића, Душана Грковића, Милорада Воркапића, Милана Воркапића зв. „Трнда“. Опт. Крњајић му је уперио пушку у тело, почео га псовати и говорити му да је усташа и да ће га убити, потом га гурнуо, а Грковић га је заштитио. Сведок-ошт. Марица Ходак која је становала у улици [redacted] наводи да је у време напада по упаду наоружаних људи, један кога су звали Петроније тукао [redacted] на столици, [redacted] плакала и вриштала, а њен школски друг опт. Жељко Крњајић јој је уперио пушку у леђа и питао: „Где кријеш усташу“, за које време је један од наоружаних дигао [redacted] у вис и претио Катарини Кесер која је била код ње у кући, да ће је пробити бајонетом, ако не каже [redacted]

[22] Према извештају Министарства правде РХ од 06.07.2011.год., повијести болести Специјалне болнице за медицинску рехабилитацију „Вараждинске топлице“ од 27.12.2004.год. и специјалистичком налазу КБЦ „Сплит“ од 19.03.2009.год. Катарина Краљевић (рођ.1930.г.) болује од Паркинсонове болести. На основу чл.406 ст.1 тач.1. ЗКП-а, прочитан њен исказ са записника Окружног суда у Сплиту, Кир.274/93 од 24.03.1993.год.

Исказе ових сведока-оштећених суд је прихватио као јасне, логичне и уверљиве, а управо наводима сведока-оштећене Марице Ходак потврђују се и наводи опт. Петронија Стевановића да је опт. Крњајић у једном делу био са њим током напада, а такође присуство опт. Крњајића у улицама [redacted] потврђују и сведок-ошт. Ана Хирјовати и сведок Даница Воркапић, која тврди да се један добровољац покуњио када му је Жељко Крњајић наредио да прекине са малтретирањем људи и испитивањем ко је Србин, а ко Хрват, што се дешавало код њене куће у улици [redacted]

На основу одбрана опт. Милана Девчића и Жељка Крњајића утврђено је да су Данијел и Цецилија Бадањак [redacted] хрватског војника Петра Бадањка, Иван Острун – [redacted] хрватског полицајца Дарка Оструна, Јосип Пољак – [redacted] хрватског полицајца Николе Пољака, те како је током поступка несумњиво утврђено да [redacted] у време напада нису били код куће, онда је потпуно јасно да су ови цивили убијени зато што су били [redacted] припадника друге стране у оружаном сукобу.

Суд је ценио исказе сведока које је предложио опт. Жељко Крњајић. - Жељка Ракића, Милоша Станимировића, Николе Мацуре, Душана Ступара, да на њиховом правцу куда су се кретали није било паљења кућа, бацања бомби, те одвођења цивила, као и да није било убистава, налазећи да су овакве исказе сведоци дали у намери да помогну опт. Жељку Крњајићу да умањи своју кривичну одговорност. Осим тога, ови сведоци су такође учесници напада, па су такве исказе дали и у намери да избегну евентуалну сопствену одговорност, јер је из свих напред наведених исказа оштећених, који су врло јасни, логични и уверљиви несумњиво утврђено да је испред њихових кућа пуцано, пређено им да ће бацити бомбе, наређивано да излазе из подрума, потом су бацане бомбе и зоље, паљене им куће, те су убијени људи, управо на правцу улица Иве Лоле Рибара и Краља Томислава, за које опт. Крњајић признаје да су се кретали припадници оружане групе под његовом командом, а у овом поступку је несумњиво утврђено да су се кретали и контролисали и улице Прерадовићеву, Фрање Рачког, Марка Орешковића, у којима су такође убијени цивили.

Оцењујући одбрану опт. Жељка Крњајића да он не сноси одговорност за смртно страдање цивила, суд исту није прихватио, јер је опт. Жељко Крњајић као командир милиције Товарник командовао у нападу припадницима оружане групе сачињене од припадника милиције, мештана и добровољаца и контролисао напред наведене улице, те је био дужан да спречи сваки вид напада на цивилно становништво, што он не само да није чинио, већ је радио супротно – учествовао, наређивао, дозвољавао и подстицао да то други чине, што је резултирало смртним страдањсм цивила на правцу кретања припадника његове оружане групе, а на које последице је оптужени Жељко Крњајић пристао. И сам наводи у својој одбрани да он припадницима своје оружане групе није указивао на који начин треба да се опходе према цивилима, сматрајући да није потребно да им на то указује, међутим, управо смртно страдање цивила указује да је свакако било потребно да се цивили заштите, што оптужени Крњајић не само да није чинио, иако је као командир то био дужан, већ је својим негативним примером управо подстицао друге припаднике његове оружане групе да то и сами чине, свестан да услед таквог његовог понашања – чињења и нечињења, могу наступити забрањене последице у виду смртног страдања цивила, на које је он и пристао.

Суд је ценио наводе одбране опт. Жељка Крњајића да је акцијом „чишћења“ села у оквиру напада командовало неко лице кога су звали „Тито“, које њему није издавало никакве наредбе, а што иначе нико током поступка није спомињао, па ни оптужени када је први пут давао изјаву у присуству браниоца, међутим, оваква одбрана опт. Крњајића је без икаквог утицаја на другачију одлуку суда, јер је оптужени оглашен

кривим управо за радње које је он починио, као и смртно страдање цивила уз учешће припадника милиције Товарник, који су несумњиво били под командом опт. Крњајића.

Цењени су и наводи одбране опт. Крњајића да се он кратко кретао улицом [redacted] и да су куће испред којих су убијени породица Бадањак и Мирко Гргић на правцу кретања друге групе у нападу, а не прве групе којом је он командовао, међутим, ови наводи да су то чинила лица која нису била под његовом командом, нису прихваћени, јер се из исказа сведока-оштећених Златка Гргића, Наде Бадањак и Славка Лукетића потпуно јасно утврђује присуство и учешће у убиствима ових лица припадника милиције Товарник - Зорана Тепавца и НН високог плавог припадника – обојица са ознакама „Милиција Крајине“, који су несумњиво били под командом опт. Жељка Крњајића. Поред тога, опт. Милан Девчић наводи да су опт. Жељко Крњајић, Милорад Воркапић и Љуба Јоргић вршили распоред тих група, а опт. Милан Радојчић да је ту другу групу предводио Милорад Воркапић (заменик Жељка Крњајића), што потврђује и опт. Милан Девчић. Према томе, све су то припадници милиције Товарник и људи под командом Жељка Крњајића, чије је присуство у Прерадовићевој улици, као и самог Крњајића, потврдила и сведок-ошт. Славица Антоловић (Туркаљ).

Суд је имао у виду наводе опт. Крњајића, да он није професионални полицајац, међутим, налази да то не искључује његову кривичну одговорност, јер је оптужени de facto имао командна овлашћења као командир милиције Товарник, а сви напред наведени докази указују да је имао и фактичку моћ да та овлашћења спроводи. Осим тога, радње за које је оглашен кривим, приликом напада на цивиле, оптужени је и лично предузимао, а као припадник једне од страна у оружаном сукобу, био је дужан да поштује норме међународног хуманитарног права, које штите цивиле.

Такође су цењени и наводи одбране овог оптуженог, као и других учесника у поступку, да одговорност за догађаје у нападу на Ловас сноси команда 2. пгмбр, међутим, по налажењу суда, евентуална одговорност и других за настале последице, не искључује кривичну одговоорност овог оптуженог, с обзиром да је он оглашен кривим искључиво за своје радње и пропусте.

Суд је ценио наводе сведока Душана Лончара, потпуковника и команданта 2. пгмбр да њему није било познато које су то помоћне снаге и под чијом командом вршиле акцију „чишћења“ села у оквиру напада на Ловас, извршеног по његовом наређењу, међутим, то што се он, као и сведоци Славе Стојанов (начелник штаба у 2. пгмбр) и Слободан Камбер (помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове у 2. пгмбр), „не сећају“ битних околности у вези напада на Ловас, па чак ни артиљеријског дејства 2.пгмбр, може се протумачити управо страхом ових сведока од евентуалне одговорности, као и одсуством адекватне процене стања на овој територији, за које су у својим писменим актима приликом навођења података о непријатељу, писали претпоставке, како то наводи сведок Славе Стојанов, а што у свом налазу и мишљењу објашњава вештак војне струке контраадмирал Бошко Антић, налазећи да је пре напада недовољно процењен и прецењен непријатељ, с обзиром да није било никаквог отпора, приликом уласка помоћних снага у село.

Но, без обзира на напред изнето, чак и да је пружан отпор приликом напада, нема оправдања за напад на цивилно становништво, које није случајно убијено током акције „чишћења села“, већ су циљано убијани цивили хрватске националности, који нису учествовали у непријатељствима, а углавном зато што су родбина припадника друге стране у оружаном сукобу.

Према томе, на основу свега напред наведеног, одговорност опт. Жељка Крњајића је несумњиво утврђена, јер су он и припадници оружане групе под његовом командом, извршили напад на цивилно становиштво и поједине цивиле, што је за последицу имало смртно страдање седам цивила, а опт. Крњајић је био свестан да услед

његовог понашања (чињења и нечињења) могу наступити ове последице, па је на њих пристао.

Радње опт. Љубана Деветака, Милана Радојчића, Милана Девчића, Петронија Стевановића и Александра Николајидиса
(описане у ставу II и IV изреке пресуде)

Фактичке функције опт. Деветака, Радојчића и Девчића

Опт. Љубан Деветак признаје да се дана 12.10.91.год. окупљеним мештанима у Дому културе у селу Ловас представио као командант села, да му је неко тутнуо у руке аутомат 7,62 мм, али се брани да је то учинио на сугестију резервног капетана Градимира Вељовића, који је дошао у село са лајковачком четом ТО, те да фактички функцију команданта села није вршио, униформу није носио, нити командовао добровољцима оружане групе „Душан Силни“, као ни локалном ТО, јер је заведена војна управа, па су команданти били најпре Градимир Вељовић, а потом опт. Миодраг Димитријевић. Наводи да је он био само директор земљорадничке задруге и из тог домена је био на реферисањима и састанцима са војском, те се искључиво бавио пољопривредом, на које место га је поставила Влада САО СБЗС, десетак дана пре напада на Ловас, објаснивши да је „неко знао да ће бити исељавање“.

Овакву одбрану оптуженог, у делу где наводи да фактички није био командант села, суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у контрадикторности са бројним изведеним доказима – исказима саслушаних сведока, оштећених, као и појединих оптужених и писменим доказима.

Да је оптужени **Љубан Деветак** био **командант села**, са врло широким војним и цивилним овлашћењима, да је командовао припаднцима оружане групе „Душан Силни“, која је ушла у састав ТО Ловас и милиције, преко командира појединих група, а некима и непосредно издавао наређења, те да је командовао припадницима ТО и милиције преко опт. Милана Радојчића и Милана Девчића, носио униформу и оружје, истовремено био и управитељ (директор) задруге, те имао велику фактичку моћ у селу Ловас**,** утврђено је следећим доказима:

Опт. Милан Радојчић на записнику из истраге од 30.05.2007. године наводи да је Љубан Деветак био апсолутни ауторитет у селу, да је имао моћ да одреди ко ће бити затворен, протеран и убијен, да га је војска Мирка Јовића слушала и поштовала, јер их је он довео. Опт. Миодраг Димитријевић такође потврђује да му се Деветак 14.10.91.год. када је дошао у село, представио као командант села и директор задруге, у шта се уверио наредних дана. Опт. Петроније Стевановић тврди да је Деветак био за њих добровољце „бог и јаје“, главни командант, обећао да ће их плаћати када их је довео преко Јовића, слао га је у скупљање лешева мештана хрватске националности, одлучивао шта ће бити са мештанима, које су он и други добровољци приводили по налозима Деветака, Девчића и Радојчића, тражио да се мештани хрватске националности „склањају“, што је значило убију. Опт. Александар Николајидис наводи да је опт. Љубан Деветак био командант села, да му се команда налазила у једној кући на спрат, одмах лево чим се уђе у село, да је командовао добровољцима јединице „Душан Силни“, распоређених у две групе (Батиној и Ступаревој групи), да су сва хапшења вршена по Љубановом наређењу и о свему другом је он одлучивао, да је добровољцима давао налоге да пребију неке људе, па је тако њему и Николи Вуковић, једном дао такав налог, да се војне старешине које су биле из територијалних јединица Србије нису ни о чему питали, да је све рађено по Љубановом наређењу, да је њима

добровољцима говорио да све што нађу, то је њихово, што је у преводу значило све што украду, да су добровољци „Аждаја“ и Коста стално били уз њега и за Љубана би убили рођеног брата, да је њему и „Аждаји“ наредио да убију Снежану Кризманић, што они нису учинили, а пре доласка крагујевачке јединице тражио да се убије 10-15 људи затворених у подруму Месне заједнице, да је однео све тракторе и усеве из Ловаса, а неким добровољцима обећавао паре, те да је сачињавао спискове за исељавање мештана хрватске националности из Ловаса итд.

Напред наведене наводе оптужених, потврђује и сведок Никола Вуковић, добровољац јединице „Душан Силни“, који тврди да су команду места сачињавали командант села Љубан Деветак, командант ТО Милан Радојчић и командир милиције Милан Девчић. Он и остали добровољци из његове групе су добијали наређења од Борислава Михајловића зв. „Бата“ и Зорана Обреновића зв. „Аждаја“, који су ишли на састанке у команду места и те наредбе добијали од Љубана Деветака и Милана Радојчића.

Да је опт. Љубан Деветак био командант села, потврђују и остали добровољци оружане групе „Душан Силни“ и то: Никица Главочевић, Љубодраг Јелић, Славољуб Ивановић, Радомир Бајић, Славко Ступар, Стојан Илић и други, с тим што су поједини од њих, као и опт. Милан Радојчић на главном претресу мењали те своје наводе, међутим, суд те измењене наводе није прихватио, јер су дати искључиво у намери да опт. Љубан Деветак умањи или избегне кривичну одговорност, а њихови првобитни наводи потврђени су и другим доказима и то: исказом сведока Александра Васиљевића – начелника Управе безбедности ССНО, који је након трагичних страдања мештана хрватске националности на минском пољу сазнао од Одељења безбедности Прве војне области да је опт. Љубан Деветак самозвани командант села, да командује јединицом „Душан Силни“, чији добровољци служе и као његово лично обезбеђење, а то су такође потврдили и сведоци-ошт. Славица Антоловић (Туркаљ), Станислав Франковић, Викица Филић, Јосипа Балић, Фрањо Жадањ, Марија Ђаковић, који сви наводе да су добровољци оружане групе „Душан Силни“ били константно у окружењу опт. Љубана Деветака, да је он њима издавао наређења, те сведок-ошт. Марија Ђаковић[23], која је била у непосредној близини опт. Љубана Деветака у кући Боре Кесер, објашњава да је опт. Љубан Деветак био командант свима, па и добровољцима, набрајајући све добровољце које је виђала у тој кући, која је била команда села и то: „Аждају“, Зорана Косијера, Косту, Петронија, „Јоцу“, „Ацу“ Николајидиса, Ступара, Ницу и друге, наводећи да су сви слушали Деветака, а Петроније и Коста спавали у тој кући, где је спавао и Деветак, који се иначе хвалио да за њега не важе наредбе војске, а када су посматрачи Европске мисије били у селу, на том састанку са њима је био опт. Деветак и опт. Радојчић, те је такође ту одржавао и састанке са војском.

Сведок-ошт. Фрањо Жадањ објашњава да је опт. Љубан Деветак био командант села, да је заповедао војним снагама у истом и био директор задруге, да су сви морали њега слушати, да му је штаб био у кући Боре Кесер, да је опт. Милан Радојчић извршавао његова наређења, а први командир милиције која је била у кући Боре Кесер био је Милан Девчић, те објашњава да су добровољци јединице „Душан Силни“ врло често долазили код Љубана Деветака, виђао их је у простору задруге, а најчешће је ту долазио Баста, за кога он сматра да је био командант те јединице добровољаца и да је

[23] Према извештају ординације Опште медицнне у Загребу др Ранчић Мештро Весне од 10.11.2008.год. и 26.03.2009.год. Марија Ђаковић болује од посттрауматског стресног поремећаја, ангине пекторис, има повишен крвни притисак и чир на танком цреву, те није у могућности суделовати у судском поступку, јер би исти могао битно погоршати њено здравствено стање. На основу чл.337 ст.1 тач.1 тада важећег ЗКП-а прочитани записници са њеним исказима: Окружног суда у Београду, Ки.В.7/2007 од 21.09.2007.год., Окружног суда у Загребу, Кир.1304/93 од 19.05.1993.год., Жупанијског суда у Вуковару, К-25/00 од 25.09.2003.год. и 28.09.2005.год., те пред истражитељима МКТЈ од 09.10. и 15.03.1996.год.

вероватно примао наређења од Љубана Деветака. Такође наводи да су добровољци јединице „Душан Силни“ били у Деветаковој оружаној пратњи, међу којима је запамтио Зорана Обреновића зв. „Аждају“, високог и обријаног до главе, у маскирном оделу, Николу Вуковића из Добановаца, „Пљоку“, Петронија који је имао кратку плаву косу, плаве очи и препознатљив по великом броју ножева, затим Коста Гвозденов (низак, мршав и црне косе, а на глави носио капу од свештеника из Товарника), Љубо из Краљева, Аца звани „Коњ“, „Сајџија“ који је био дебељушкаст, означавајући ове добровољце као људе за „прљаве послове“ опт. Љубана Деветака. Овај сведок је био у непосредном контакту са опт. Љубаном Деветаком, описујући да га је први пут видео 11.10.91.год. у некој униформи са шеширом на глави. Тада је позвао њега, Мирка Пемпера и Шимуна Пејића, рекавши им да је он сада командант села и да је директор задруге, те с обзиром да је сведок био комерцијални директор у задрузи и шеф производње пре ратних дешавања, Љубан га је распоредио на неке послове у задрузи, тако да је био у ситуацији да виђа ове добровољце у простору задруге и да уочи њихов однос са опт. Љубаном Деветаком, а такође је додао да се око Деветака стално вртела војска и да је он врло често организовао вечере за официре.

Сведок Душан Лончар (потпуковник) - командант 2. пгмбр наводи да је први пут Деветака видео 05.10.91.год. на његовом командном месту у Шиду, да се са њим приватно познавао од раније и да се тада Деветак појавио у шареној маскирној униформи као представник власти САО СБЗС, а објаснио је да је у Шиду постојало Обласно веће СБЗС и штаб ТО, тако да војска ЈНА није успостављала власт у запоседнутим селима, већ је то чинила САО СБЗС. То исто поврђује и сведок Миодраг Радосављевић – потпуковник и начелник противваздушне одбране у 2. пгмбр, који каже да је у Шиду постојао штаб ТО САО СБЗС, а у надлежности тог штаба је било формирање територијалних одбрана у местима, које је ЈНА ставила под своју контролу, што потврђује и сведок Александар Васиљевић.

Сведок Ратко Ђокић (пуковник) – командант штаба ТО Четврте оперативне зоне Ваљево наводи да је од пп Душана Лончара сазнао да је у селу Ловас главни опт. Љубан Деветак и да је он командант села.

Сведок Градимир Вељовић (резервни капетан) – командант штаба ТО Лајковац, такође наводи да је опт. Љубан Деветак био главни у том месном руководству у селу, да је у једној приватној кући успостављена некаква „команда“ и у истој је била и станица милиције, а апсолутно негира наводе опт. Љубана Деветака да је уведена некаква војна управа у селу, те да је он био командант села, објашњавајући да је главни у селу био Љубан Деветак, да је он председавао састанцима, а када је суд хтео да их суочи, опт. Деветак је изјавио да не жели да се суочава, чиме је јасно ставио до знања да је говорио апсолутно неистину, што се током поступка и потврдило бројним доказима. Ове наводе су такође потврдили и остали припадници територијалне одбране Ваљево – Мирољуб Марић, Игор Борић, Живорад Божић, као и опт. Миодраг Димитријевић и Александар Николајидис.

Да је опт. Љубан Деветак био командант села и имао велика фактичка овлашћења, те доносио главне и кључне одлуке за мештане, потврдили су и сведоци-ошт.Иван Мујић, Стјепан Пеулић, Тома Златко, Емануел Филић, Станисалв Франковић, Милан Радмиловић, Жељко Сомборац, Драгутин Кризманић, Михаела Сабљак, Јелена Лукетић, Луја Бургер, Златица Балић, Катица Палијан, Марин Мађаревић, Петар Вулета, који наводи да је Деветак био командант села, организатор напада и командант јединице „Душан Силни“, Томислав Шелебај, који наводи да је као сеоски добошар морао читати наредбе и прогласе на којима је опт. Љубан Деветак означен као командант села, Драго Сабљак, који тврди, као и многобројни оштећени, да је Љубан Деветак одржао састанак у кино-дворани, где је рекао да је командант села, власник све имовине, што се после у наредним данима у селу и показало да је тако било, Јосип

Острун, који наводи да је Љубан био главни и све наређивао, Јосипа Балић, која тврди да је Љубан био газда села, а да су његово окружење били добровољци Петроније, Коста, Аца, „Пљока“ и други који су говорили: „Деветак наредио ово, Деветак наредио оно“, Ана Шалај која тврди да је Љубан све наређивао, Ђуро Антоловић, који наводи да је Љубан Деветак био „бог и батина“ у селу и што је он наредио, то је било извршено, Ђуро Филић који тврди да је Деветак „ведрио и облачио“ у селу, без његове команде нико ништа није радио, а на кога је трепнуо, тај је био убијен, био је у шареној униформи и командовао селом, Мато Мађаревић који га такође апострофира као главног у селу и наводи да је командовао добровољцима јединице „Душан Силни“, Иван Антоловић, који тврди да је Деветак његов школски друг и да је био главна и једина власт у селу, да је сазивао састанке и да све што се дешавало у селу је било под његовом командом, Љубица Божић која тврди да је у контакту са добровољцима сазнала да је он био њихов командант, Јосип Кувеждић који наводи да су у селу наредбодавци били опт. Љубан Деветак и опт. Милан Радојчић, Ана Цоњар[24], која тврди да је главни „четнички коловођа“ био Љубан Девегак и он је заповедао, а Милан Радојчић је био извршитељ, те да су мештани села знали да иза сваке наредбе стоји Деветак, а као команданта га спомиње и сведок-ошт. Мира Комјат[25] ([redacted] наводи да је морала радити у задружној кухињи, просторијама ТО и у кафићу „Код Реса“, где су долазили добровољци јединице „Душан Силни“, те је на основу њихових разговора сазнала да им је заповедник Љубан Деветак, да су на његовом платном списку и тврди да су његова наређења сви у селу морали слушати. Сведок-ошт. Ивица Филић такође наводи да је Љубан Деветак био главни командант у селу и да су уз њега били Милан Девчић и Милан Радојчић.

Исказе напред наведених оптужених, оштећених и сведока, суд је прихватио као јасне, логичне и уверљиве, те међусобно сагласне, па је стога несумњиво утврђено да је опт. Љубан Деветак у критичном периоду означеном у оптужници, имао највећу фактичку власт у селу, да је командовао и припадницима милиције и ТО Ловас, те добровољцима оружане групе „Душан Силни“ која је ушла у њихов састав, а то је чинио преко њихових командира, у појединим ситуацијама и непосредно, а да је био командант села, утврђено је и писменим доказима и то на основу: записника са састанка представника села Ловас и Владе САО СБЗС од 30.10.91.год. и записника са састанка представника села Ловас и околних села од 03.11.91.год., где се опт. Деветак потписао као командант села и управитељ задруге, што и сам потврђује да је својом руком написао, а иначе и ТВ снимак Радио-телевизије Београд од 08.11.91.год. то потврђује, јер је на истом у ТВ дневнику емитована репортажа из села Ловас, у којој се појављује опт. Деветак у униформи и на том снимку је означен као командант села, а дискутује о војним и политичким питањима и успостави власти у Ловасу.

Да је опт. **Милан Радојчић** био **командант ТО Ловас** у критичном периоду, описаном у ставу II изреке пресуде, када су вршена нечовечна поступања, мучења, повреде телесног интегритета и убиства цивилних лица, од којих је у појединим радњама и лично учествовао, утврђено је из исказа следећих оптужених, оштећених и сведока:

---

[24] Према извештају Опште болнице Вуковар од 19.11.2010.год. и повијести болести исте болнице од 30.11.2010.год. Ана Цоњар, (рођ.1939.г.) имала мождани удар и повреду лумбалног дела кичме. На основу чл.337 ст.1 тач.1 тада важећег ЗКП-а, прочитани записници са њеним исказима Županijског суда у Вуковару, Кир.887/07 од 20.11.2007.год.(по замолници), Окружног суда у Шибенику, Кио 47/93 од 18.02.1993.год., Županijског суда у Вуковару са гл.претреса у предмету К-25/00 од 16.09.2003.год.

[25] Према извештају Министарства правде РХ – Службе за подршку жртвама и сведоцима од 22.12.2011.год. сведок-ошт.Мира Комјат (рођ.Антоловић) живи на непознатој адреси у Аустралији, са којом није било могуће остварити ни телефонски контакт. На основу чл.406 ст.1 тач.1 ЗКП-а, прочитан записник са исказом овог сведока Окружног суда у Осијеку, Кио-934/92 од 05.02.1993.год.

Опт. Милан Девчић наводи да је ТО Ловас формирана другог-трећег дана од напада, да је опт. Милан Радојчић постављен за команданта, те да су добровољци јединице „Душан Силни“ припадали ТО и били под његовом ингеренцијом.

Опт. Миодраг Димитријевић наводи да му је по доласку у Ловас речено да је опт. Милан Радојчић командант ТО Ловас, а био је у Ловасу у периоду од 14.-19.10.91.год.

Сведок-ошт. Иван Мујић тврди да је опт. Милана Радојчића видео 11.10.91.год. у СМБ униформи, са чином капетана, имао је пиштољ, а пре тога је пуцано на кућу Јелене Антоловић у којој се он тада налазио, па видевши ове чинове, чудио се како је Радојчић тако брзо напредовао у војсци, јер га је у септембру месецу виђао у селу. Дошао је са још једним капетаном, те му је тада наређено да комбијем њетове фирме превезе на три пункта резервисте, што је он и учинио. Након тога му је у простору задруге, где је механичка радиона, опт. Милан Радојчић рекао да се комби одузима за ТО Ловас, да је он сада командант ТО, те му је морао предати кључеве од комбија, који му никада није враћен. Тада му је Радојчић рекао да се јави сутрадан на распоред за посао, а око руке да стави белу траку. Своје наводе је категорично потврдио и приликом суочења са опт. Радојчићем.

Сведок-ошт. Љубомир Солаковић наводи да је дана 16.10.91.год. отишао [redacted] у задругу да се пријави ловаском Србину-опт. Милану Радојчићу, кога су звали капетан Милан.

Сведок-ошт. Милан Цоњар наводи да је ТО формирана по упаду у село и да је командант био опт. Милан Радојчић, а седиште му је било у Месном уреду.

Сведок-ошт. Петар Вулета наводи да је дана 12.10.91.год. ишао у сеоску задругу да се пријави и у једној канцеларији му се опт. Милан Радојчић представио да је командант ТО. Имао је официрску униформу, опртаче, ремен и футролу. Водио је евиденцију свих људи затечених у селу, а њему је издао наредбу за посао и рекао да стави на руку белу траку.

Сведок-ошт. Драгутин Кризманић наводи да су после напада сви у селу говорили да је главни за ТО Милан Радојчић, који је имао неке чинове, објашњавајући да је пре рата опт. Радојчић био фини, а у том периоду се арогантно и безобразно понашао, те третирао људе као да су животиње.

Сведок-ошт. Томислав Шелебај наводи да је тих првих дана, после напада, морао читати разне наредбе и прогласе по селу, те ударањем у добош јавно саопштавати становништву, а из тих докумената је сазнао да је опт. Милан Радојчић командант ТО.

Сведок-ошт. Жељко Сомборац наводи да је опт. Радојчић носио СМБ униформу и имао свој одред ТО, чији је био командир.

Сведок-ошт. Стјепан Павличић наводи да је још у току напада видео опт. Милана Радојчића да води неку акцију, са неколико војника, а наредних дана је сазнао да је командир ТО села, те је у Месном уреду чуо опт. Радојчића, како се обраћа добровољцима јединице „Душан Силни“, говорећи им да пазе на понашање, да не би морао да их пријављује Јовићу, те је видео када је опт. Радојчић раздуживао са оружјем припадника јединице „Душан Силни“ зв. Никола у Месном уреду.

Сведок Борислав Михајловић зв. „Бата“ наводи да је био командир једне групе добровољаца јединице „Душан Силни“, а његов заменик Зоран Обреновић зв. „Аждаја“, те да су по доласку у село Ловас ушли у евиденцију ТО, да је главни човек у селу био Љубан Деветак, са којим је прво контактирао када је дошао у Ловас, те се на првом одржаном састанку испред ТО представио Милан Радојчић, који је био командир или имао неку другу функцију, а испред милиције Мића Девчић. За требовање муниције и опреме за добровољце је ишао у Месну заједницу, у канцеларију код Милана Радојчића, па га је тамо затекао пијаног и са њим се посвађао.

Сведок Љубодраг Јелић, добровољац јединице „Душан Силни“ наводи да је 11.10.91.год. оформљена ТО Ловас, чији је командант био опт. Милан Радојчић, који је поред униформе имао и пиштољ и официрски опасач. Најпре му је канцеларија била у задружном кругу код кухиње, а прекопута је био импровизовани затвор. Од 73 добровољца јединице „Душан Силни“, њих 15 је распоређено у милицију, а остали у ТО Ловас. Командант села је био Љубан Деветак и он је од Љубана и Радојчића добијао задатке. Други-трећи дан по његовом доласку у село након напада, формиран је затвор у подруму Месне заједнице, а недалеко одатле је била канцеларија команданта ТО – опт. Милана Радојчића, са којим је он делио канцеларију. Радојчић је код себе имао списак затвореника и списак страже, а он је по тим списковима распоређивао стражу, коју су сачињавали углавном мештани, на челу са једним кога су звали „Кинез“.

Сведок Никола Вуковић тврди да је припадао јединици „Душан Силни“, којом је у почетку командовао Борислав Михајловић зв. „Бата“, а потом Зоран Обреновић зв. „Аждаја“, те да су са њим у јединици били Јован Димитријевић зв. „Јоца“, Драган Бачић зв. „Пљока“, Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“, Владимир Ферко зв. „Паче“ и други. У Ловас су стигли одмах по ослобађању места, затекли команду места коју су сачињавали командант села Љубан Деветак, командант територијалне одбране Милан Радојчић и командир милиције Милан Девчић. У земљорадничкој задрузи где су задужили наоружање, опт. Милан Радојчић им се представио као командант територијалне одбране, али главни у селу је био опт.Љубан Деветак, коме су се сви обраћали, он је водио све акције и комплетно све наредбе су се везивале за њега. Он и остали добровољци из Добановаца су добијали наређења од сада пок. Зорана Обреновића зв. „Аждаја“, а овај је те наредбе добијао од команде места, коју су сачињавали опт. Љубан Деветак и опт. Милан Радојчић. Први дан када је стигао у село, опт. Милан Радојчић му је наредио да се обрије и ошиша, што је он и учинио. Борислав Михајловић и Зоран Обреновић су одлазили на састанке у команду места, где су добијали задатке, а потом преносили њима добровољцима шта да раде. Мештани Хрвати су привођени најпре у задругу, а потом у станицу милиције, поједини одвођени у седиште територијалне одбране и на свим тим местима су вршена испитивања. За муницију је одлазио у територијалну одбрану код опт. Милана Радојчића. Своје наводе је категорично потврдио и приликом суочења са опт.Миланом Радојчићем.

Сведок Милан Миљковић наводи да се у Ловас вратио 15. или 16. октобра 91.год. а тог истог дана када је дошао у село, видео је опт. Милана Радојчића и сазнао да је он командир територијалне одбране, чије се седиште налази у Месној заједници, те је чуо да се тамо налази и неки затвор, где су затварани мештани села.

Сведок Зоран Тепавац потврђује да је по ослобађању Ловаса, други-трећи дан оформљена територијалне одбрана, чији је командир био Милан Радојчић.

Сведок Илија Кресојевић наводи да су пар дана после напада на Ловас, дошли двојица мештана и рекли му да дође у МЗ, што је он и учинио. Тамо је видео да се организовала ТО, добио је СМБ униформу и полуаутоматску пушку (ПАП) , а ту је видео једног млађег момка и опт. Милана Радојчића, за кога је чуо да је командант ТО.

Да је опт. Милан Радојчић био командант ТО у критичном периоду, потврдили су и сведоци-ошт. Славица Антоловић (Туркаљ), Мира Комјат (рођ. Антоловић), Славко Божић, сведок Жељко Јапунџа. Сведок-ошт. Јосип Кувеждић наводи да су наредбодавци у селу били опт. Љубан Деветак и опт. Милан Радојчић, а сведок-ошт. Фрањо Жадањ да је опт. Милан Радојчић преносио наређења опт. Љубана Деветака.

Напред наведене исказе оптужених, оштећених и сведока, суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумњиво утврђено да је **у** критичном периоду, означеном у ставу II оптужнице, опт. Милан Радојчић био командант територијалне одбране Ловас, коју су сачињавали мештани села, као и припадници оружане групе „Душан Силни“ који су ушли у састав ТО**,** те стога нису

прихваћени наводи одбране опт. Милана Радојчића на главном претресу, да је он у неком каснијем периоду – 21.10.1991. год. постављен за команданта ТО и да га је на то место именовао пуковник Марко Ковач из крагујевачке јединице, као и да се тек тада формира ТО, с обзиром да је опт. Радојчић још у истрази, изјашњавајући се о својим активностима одмах после напада, тврдио да је постављен за команданта ТО и да је то био договор опт. Љубана Деветака са старцима и војском, као и да је он формирао ТО Ловас, с тим што тада није могао да се сети ко је био први старешина који је са војском дошао у село, мислећи да је то био Ковач, а на главном претресу оптужени уопште не спомиње да је опт. Љубан Деветак учествовао у његовом постављењу за команданта ТО, те у том делу мења своју одбрану, да је то наводно било у неком каснијем периоду, након трагичних страдања мештана хрватске националности на минском пољу и по доласку 46. партизанске дивизије, што се током поступка показало као апсолутно неистинито, јер је ТО Ловас била формирана и функционисала је након напада на село, што су потврдили бројни сведоци, оштећени и оптужени, наводећи да је опт. Милан Радојчић био командант. Опт. Радојчић није имао објашњење зашто је другачије тврдио у истрази, неуверљиво наводећи да се баш тог првог периода, у коме је највише злочина почињено у Ловасу, уопште не сећа.

Осим тога, сведок Божидар Николић – командант 46. партизанске дивизије ЈНА наводи да је по доласку његове јединице у село Ловас 19.10.91.год. затекао ТО села, не сећа се ко је од тих млађих људи био њихов командант, те су такође затекли и неке добровољце јединице „Душан Силни“, са разноразним обележјима и ти добровољци су били у саставу ТО Ловас. Такође тврди да његов помоћник за морално- политичко васпитање – пуковник Марко Ковач није поставио команданта ТО у том селу, нити је био овлашћен да то учини.

Сведок Марко Ковач – помоћник команданта за морално-политичко васпитање у 46. партизанској дивизији потврђује да он није имао овлашћење да поставља команданта ТО у Ловасу и да је ТО села по субординацији била потчињена ТО Српске аутономне области, објашњавајући да су то чинили штабови ТО и да је штаб области био у Шиду, те су они имали овлашћење да постављају команданте ТО на том подручју, а што се потврђује и читањем „Службених гласника САО СБЗС“, налазом вештака војне струке, те исказом сведока Александра Васиљевића, Душана Лончара, Миодрага Радосављевића и што потврђује и опт. Љубан Деветак и Милан Девчић. Наводе сведока Ковача да се не сећа да је он опт. Милану Радојчићу рекао да ће он командовати свима, дозвољавајући могућност да је то и учинио, те да је ТО Ловас и милиција формирана по доласку његове јединице у село, суд није прихватио, јер је у контрадикторности са свим осталим изведеним доказима, а када је сведоку то предочено, неуверљиво је тврдио да он не зна шта је било пре њега.

Читањем потврда штаба ТО Ловас, које су издате у јануару месецу 1992. године добровољцима јединице „Душан Силни“ – Јовану Димитријевићу, Миодрагу Вукосављевићу, Николи Вуковићу, Горану Јеремићу, Славку Ступару, Миодрагу Балтићу, Горану Косановићу и другима, у којима је констатовано постојање ТО Ловас и пре напада на село, а које су потписане од опт. Милана Радојчића, што он иначе у својој одбрани и потврђује да их је издавао и потписивао, те имајући у виду напред наведене и цитиране исказе сведока, оптужених и оштећених, као и акте 1. пролетерске гардијске механизоване дивизије (1.пгмд)[26], у којима се спомиње ТО Ловас и 13.10. и 17.10.91.год., следи несумњиви закључак да је ТО Ловас постојала и формирана пре доласка 46. партизанске дивизије ЈНА у село, а сведок Душан Лончар – командант 2. пгмбр ЈНА наводи да је ТО Ловас организована и формирана и пре запоседања тога села.

[26] Оперативни извештај 1. пгмд, Стр.пов.бр.3-453 од 14.10.91.год., редовни борбени извештај 1. пгмд Стр.пов.бр.3-500 од 21.10.91.год.

Опт. Милан Радојчић, позван да објасни на главном претресу од 30.03.2009. године којој формацији је он као лице под оружјем и у униформи припадао након напада на Ловас, најпре наводи да је био „наслоњен“ на ТО Љиг и ТО Лајковац, потом тврди да је припадао ТО Вуковар, с тим што никако није могао да објасни ко је њему био командант.

Суд је ценио исказе сведока Вељка Дујановића и Рајка Ловрића, које је предложио опт. Милан Радојчић, а који наводе да су били припадници ТО Ловас и да их је једном приликом постројио неки официр и рекао да ће им командир бити опт. Милан Радојчић, међутим, исказе ових сведока суд није прихватио у том делу, јер су потпуно нејасни, конфузни, неуверљиви и у супротности са свим напред наведеним доказима, јер сведоци нису могли да објасне када је то било, који је то официр, те нису могли да се изјасне ко је њих заправо примио у територијалну одбрану и ко им је до тада био командант, пре него што их је тај официр постројио, те је сведок Рајко Ловрић по предочавању бројних исказа сведока и оштећених неуверљиво тврдио да он не зна од када је опт. Милан Радојчић командант ТО, а сведок Вељко Дујановић да му није познато од кога је опт. Милан Радојчић преузео дужност и примао задатке, те такође нису могли да објасне зашто их је тај официр постројавао и објашњавао ко им је командир, када је ТО Ловас већ постојала пре тога С обзиром да су наводи ових сведока потпуно нелогични и контрадикторни другим доказима, суд исте није прихватио, налазећи да су такве исказе дали у намери да помогну опт. Милану Радојчићу да умањи своју кривичну одговорност.

Суд је ценио навод сведока Градимира Вељовића да је командант ТО био неки мештанин Воркапић, међутим исти није прихватио, јер је у контрадикторности са свим осталим напред наведеним доказима, а и сам сведок је најпре у истрази тврдио да је то био Милан Воркапић, потом на главном претресу да се звао Милорад Воркапић, наводећи да он заправо и не зна ко је био командант ТО и да је то његова претпоставка, да би поново наводио да је неки Милан Воркапић био командант ТО и да је то закључио, јер је он био возач, те имајући у виду овакав исказ сведока и све напред наведено, у том делу његов исказ није могао бити прихваћен.

Такође нису прихваћени ни наводи опт. Александра Николајидиса да је командант ТО био Љубодраг Јелић, јер су демантовани бројним напред наведеним доказима, а ове наводе нико ни од оптужених, нити од сведока и оштећених није потврдио.

Да је **опт. Милан Девчић** био **први командир станице милиције** успостављене у Ловасу, у приватној кући мештанина Боре Кесер, то је и сам тврдио током истраге, наводећи да је после пар дана од ослобађања села, пошто је по професији полицајац, одређен за командира милиције у Ловасу, те да он као командир милиције није знао колико је погинулих и рањених на минском пољу. Ово је опт. Девчић тврдио и приликом првог изношења одбране у присуству браниоца пред радницима полиције, као и пред истражним судијом. Пред крај истраге опт. Девчић мења одбрану, наводећи да је функцију командира милиције обављао сада покојни Милорад Воркапић до своје погибије, да би на претресу поново променио одбрану и тврдио да је први командир милиције у Ловасу био опт. Жељко Крњајић, па потом Милорад Воркапић, затим он. Није имао објашњење зашто у ранијим исказима то није спомињао.

Међутим, суд овакву измену његове одбране није прихватио, јер је иста демантована бројним исказима оштећених и сведока, који су тврдили да је први командир милиције у Ловасу био управо опт. Милан Девчић и то: Иван Мујић, Стјепан Пеулић, Антон Кризманић, Андрија Балић, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Милан Радмиловић, Јосип Бошњаковић, Павле Шимуновић, Михаела Сабљак, Берислав Филић, Никола Вуковић, Марица Ходак, Јаков Пеулић, Марко Кесегић, Бранко Божић,

Јосип Кувеждић, Фрањо Жадањ, Ружа Кесер, Стјепан Павличић, Нађо Макивић, Антун Лутровић, Милко Кесер, Вера Видић, Мато Мађаревић, Јосип Лукетић[27], Марко Филић, те Марија Ђаковић (његова школска другарица), сведоци-ошт. који су били у кумовским односима са опт. Девчићем – Милан Цоњар, Ана Цоњар, Јелена Лукетић, затим сведоци-ошт. Емануел Филић, Владо Бошњаковић и сведоци Зоран Тепавац и Горан Јеремић, који поред тога што тврде да је опт. Милан Девчић био командир милиције, наводе и да су познавали Милорада Воркапића, те да он није имао никакву функцију.

Да је опт. Девчић био командир милиције у том првом периоду, наводио је у истрази и опт. Милан Радојчић, па је после на главном претресу променио одбрану, наводећи да је то био Воркапић, усклађујући на тај начин своју одбрану са одбраном опт. Девчића, а што је демантовано напред наведеним исказима бројних сведока.

Наводе сведока Слободана Качара и Слободана Грубача, који су [redacted] са опт. Девчићем, а то је да је Милорад Воркапић био командир милиције, суд није прихватио, као ни исказе сведока Милана Грковића, Борислава Богуновића и Милорада Бастаје, јер су њихови искази у контрадикторности са напред наведеним бројним исказима оштећених и сведока и такве исказе су очигледно дали у намери да помогну опт.Девчићу да умањи кривичну одговорност. Такође нису прихваћени ни искази сведока Драгана Милићевића и Стојана Илића, који су у том делу мењали исказ, као ни сведока Славољуба Ивановића и Милана Воркапића, који су прво тврдили да је Воркапић био командир, те након предочавања исказа бројних сведока, наводили да они ипак не знају ко је био командир милиције.

Суд је ценио наводе одбране опт. Љубана Деветака, Милана Радојчића и Милана Девчића да је у селу након напада заведена војна управа, на чијем су челу биле старешине из ТО Ваљево (најпре Градимир Вељовић, а потом опт. Миодраг Димитријевић), међутим, ове наводе оптужених суд није прихватио, јер су исти срачунати искључиво на умањење сопствене одговорности, с обзиром да увођење војне управе ниједним писменим актом није учињено, нити су постојали законски услови за то, јер у држави није проглашено ратно стање, већ стање непосредне ратне опасности, што у свом писменом налазу и мишљењу потврђује и вештак војне струке Бошко Антић. Бројни сведоци-ошт. својим исказима јасно указују ко је имао највећу фактичку моћ у селу, при чему сведок-ошт. Иван Мујић наводи да су војни резервисти били смештени на ободима села и никакве војне управе није било, већ је Љубан био коловођа свега, око њега се све вртело и он је све наређивао, а десна рука су му били Милан Радојчић-командант ТО и његов сестрић Мића Девчић – командир милиције. Опт. Александра Николајидиса такође потврђује да су резервисти обезбеђивали село по ободима и да се њихове старешине ни о чему нису питали, нити су шта одлучивали. Имали су састанке са опт. Љубаном Деветаком, међутим главне одлуке везано за мештане хрватске националности и добровољце, доносио је управо Деветак. Опт. Љубан Деветак је чак одбио на гл.претресу од 17.12.2008.год. да се суочи са сведоком Градимиром Вељовићем на ове оклности, свестан да је говорио апсолутну неистину.

Према томе, свим напред наведеним доказима, несумњиво је утврђено да су оптужени Деветак, Радојчић и Девчић, након напада на Ловас, у наредним данима у селу фактички вршили функције и то: опт, Деветак – команданта села, опт. Радојчић – команданта ТО Ловас и опт. Девчић - командира милиције. Покушај оптужених да ово

[27] Према отпусном писму Клиничке болнице Осијек од 25.08.2009.год.ошт. Јосип Лукетић има малигни тумор левог плућног крила. На основу чл.337. ст.1 тач.1 тада важећег ЗКП-а, прочитани записници са његовим исказима: Županijског суда у Вуковару, Кир-887/07 од 21.11.2007.год. (по замолници), Županijског суда у Вуковару са записника о гл.претресу у предмету К-25/00 од 18.11.2003.год.

негирају и тиме умање своју кривичну одговорност, остао је безуспешан, јер су их демантовали бројни докази. Поред тога, њихова одговорност се по оптужници и не заснива на командној одговорности, већ су искључиво одговорни и оглашени кривима за радње, које су лично предузимали, а напред наведене фактичке функције које су вршили, само повећавају степен њихове одговорности.

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић не признају ниједну радњу која им се оптужницом ставља на терет.

Затварање цивилног становништва

II.1а) Да су оптужени Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић, у периоду од 10.10.91.год. до 18.10.91.год., уз помоћ припадника оружане групе „Душан Силни“, ТО и милиције Ловас, нечовечно поступали, затварајући мештане цивиле хрватске националности у импровизоване, нехигијенске и просторно неусловне затворе, те тиме извршили радње описане у ставу II-1а) изреке пресуде, тако што су почев од 10.10.91.год. па надаље, заједничким деловањем најпре у две мале канцеларије изнад механичке радионице затворили око 40 мештана, од којих су њих 11 дана 14.10.91.год. пребацили у подрум, у дворишту Месне заједнице, ограђен жицом, где се налазило и седиште ТО, чији су припадници обезбеђивали затворене мештане, од којих је свих 11 мештана најкасније до 18.10.91 год. лишено живота, утврђено је следећим доказима:

Опт. Милан Девчић на главном претресу од 24.04.2008. год. (стр.53 транскрипта) износећи своју одбрану, наводи да су затвор у подруму Месне заједнице држали ТО Ловас и милиција, а објашњава да поводом затварања мештана нису доношена никаква решења.

Опт. Александар Николајидис наводи да су у селу људи затварани на више места и то: најпре у самој команди (кући Боре Кесер), где су притварани, други затвор је био у задружним канцеларијама изнад механичке радионице и ту је било затворено око 20-30 људи, стражу су држали добровољци, а трећи затвор је био у једном подруму, у склопу дворишта МЗ, где је седиште имала ТО Ловас. Оптужени објашњава да никада војна полиција и људи са презименима Суботић и Петковић нису одлучивали о тим затворима, нити о људима који ће ту бити затворени, већ је о свему томе одлучивао опт. Љубан Деветак, преко људи које је управо он одредио да врше неке функције.

Опт. Зоран Косијер наводи да је по његовом доласку у Ловас, прво вече добио задужење од Борислава Михајловића или Зорана Обреновића, да стражари код улаза у круг економије, где је на спрату једне зграде било доста заробљених чланова ХДЗ и Хрватске странке права.

Сведок-ошт. Мато Мађаревић наводи да је његово затварање у канцеларији изнад механичке радионице наредио опт. Љубан Деветак, затворио га опт. Милан Девчић, а пустио опт. Милан Радојчић. Објашњава да се у време напада на село, са породицом склонио у кућу суседа Јосипа Туркаља, сутрадан је видео да су запалили кућу његовог брата Ивана, а њега су испред куће покупили непознати војници, којих је било 3-4 и одвели до земљораднчке задруге, где је био окупљен већи број мештана хрватске националности, од којих су неке пуштали, а неке затварали. Када је он дошао на ред, одвели су га у једну канцеларију, која се налази одмах до кухиње у задрузи. Ту се налазио опт. Милан Девчић и опт. Љубан Деветак, обојица су били у униформама, те када је опт. Девчић питао опт.Деветака: „Шта ћемо са Матом?“, Деветак му је дао знак да га затвори, показавши преко на механичку радионицу, тако да је по Деветаковом наређењу и био затворен у једној канцеларији изнад механичке радионице. Када је питао опт. Милана Девчића због чега он не може кући, он му је

одговорио: „Због [redacted] Ивана“, наводећи да он зна где [redacted], који је иначе био члан ХДЗ. Ту је било затворено још доста људи и то негде око педесетак у обе канцеларије, седели су на клупама и на поду. Сећа се да су ту били [redacted] Дарко и Жељко Павлић, седели су поред њега на клупи, Фрањо Панђо који се тресао као прут и Марко Дамјановић, а њих двојицу су заједно довели, те је видео Јосипа Јовановића, Перу Бадањка, Бошка Бођанца, а сви су они касније били убијени. Од оних који су преживели, сећа се да су били затворени: Емануел Филић, Ивица Ђаковић, Јаков Пеулић, Берислав Филић, Лука Марић и други. Сви су били страховито уплашени, ништа нису добијали да једу, мада никоме није ни било до јела. Стражу су држали непознати наоружани људи, па када треба да се прође да би се ишло у WC, они су их ударали у ребра кундаком, пљували их и доживљавали су слична понижења. Прозивали су затворене људе да иду скупљати мртве по селу, у вези чега су били ангажовани Ивица Филић, који је својим трактором превозио мртве, а лешеве су скупљали Берислав Филић и Јаков Пеулић, од којих је сазнао да му је убијен [redacted] Стјепан Мађаревић. Ту је био затворен три дана, па га је из тог простора пустио опт. Милан Радојчић, који је био у СМБ униформи и носио аутомат, те је дошао са ловаским Србином Миленком Рудићем у тај простор задруге где је он био затворен. Одвели су га до агрегата, да би тамо нешто поправљао, а при томе оставили два лица у маскирним униформама да га чувају. Након тога га је опт. Милан Радојчић пустио да иде кући, с тим да се свако јутро јавља у задругу, ради обављања радова.

<u>Сведок-ошт. Антон Кризманић</u> наводи да се у време напада скривао у неком подруму, а након пар дана пријавио се у зграду пољопривредне задруге код опт. Милана Радојчића, који је био командант ТО Ловас и овај му је у чуварници задруге најпре узео личне податке, а потом га шутнуо ногом у стражњицу и послао у једну канцеларију изнад механичке радионе, рекавши да му је тамо место. У тој канцеларији је било затворено више људи из његовог села, неки су накнадно довођени, те се сећа Јосипа Јовановића, Марка Филића, Берислава Филића, [redacted] Жељка и Дарка Павлића, Јакова Пеулића, Зорана Кризманића, Алојза Кризманића, Ђуре Кризманића, Андрије Девчића, Стипе Долачког, Марка Дамјановића и Фрање Панђо, које су заједно доведени, а иначе су из исте улице. Ту је био затворен три дана и извођен је на испитивање пред опт. Љубана Деветака и опт. Милана Девчића. Док су били затворени, тукли су их припадници „Белих орлова“, међу којима се истицао један кога су звали Петроније, у маскирној униформи, средње висине и конституције, који је и њега једном приликом ударио пушком по глави када је изводио [redacted] Павлић.

<u>Сведок-ошт. Андрија Балић</u> наводи да се у време напада на село са породицом и суседима склонио у подрум, а после гранатирања, испред његове куће у улици [redacted] [redacted] појавило више наоружаних и униформисаних људи, који су им говорили да излазе из куће и да ће им убацити бомбу. Када је изашао испред куће, угледао је ловаске Србе Душана Грковића, Мирка Рудића, опт. Милана Девчића, опт. Милана Радојчића, Слободана Зорају, те Лазу Танасића и још неке три-четири особе са четничким обележјима. Они су испалили један или два метка кроз врата његове куће, наредили им да иду у двориште пољопривредне задруге, а успут је видео када су убацивали бомбе у поједине куће и запалили кућу Томислава Балића. Када је стигао у задружно двориште, испред механичке радионе је видео много мушкараца, жена и деце, чуо јауке мештанина Паве Антоловића, кога су тукли чим су га довели. Њих око 40 мештана су опт. Милан Радојчић и Ђуро Продановић затворили у две канцеларије изнад механичке радионице. Направљен је списак затворених људи, а испред те две канцеларије су била два-три стражара. Међу затворенима су били: Јосип Јовановић, Никола Бадањак, Лука Балић, Зоран Кризманић, Алојз Кризманић, Ивица Видић, Флоријан Пољак, Златко Краљевић, Павле Антоловић,, Ивица Ђаковић, Анте Марић, Емануел Филић, Ивица Филић, Јаков Пеулић, Синиша Постељник, Ивица Пољак, Иво

Антоловић, Томислав Антоловић, Марко Филић, Паво Шимуновић, Петар Бадањак, Јосип Бошњак и други. Сећа се када су извели Флоријана Пољака, Ивицу Видића и Берислава Филића и наредили им да скупљају лешеве по селу, а Ивици Филићу да иде са њима да те лешеве вози трактором, те Шими Пејићу да сачини списак покупљених лешева. Видео је када су доведени [redacted] Жељко и Дарко Павлић, да су их тукли, имали су по телу трагове крви, подливе и модрице. Трпезарија задружне кухиње коришћена је као канцеларија за испитивање. Људи који су тамо одвођени причали су им да испитивања врше Жељко Крњајић и опт.Љубан Деветак, а враћали су се са видним модрицама по телу и сећа се да су најжешће били претучени Јосип Јовановић, Флоријан Пољак, Златко Краљевић и Паво Антоловић. Неколико пута код њих је долазио и опт. Милан Девчић и испитивао их о оружју, а поједини претучени су говорили да их је лично Девчић испитивао и при томе тукао. Када је био позван од стране тих наоружаних стражара да иде код опт. Љубана Деветака у канцеларију, био је јако уплашен и тада му је овај рекао да ће помагати [redacted] у кухињи, да спрема храну за војску. Око 15 заробљених су били пребачени у подрум Месне заједнице, а касније је чуо да су тамо свакодневно малтретирани и тучени, те затим одведени на различите локације у селу, где су убијени.

Сведок-ошт.Емануел Филић наводи да је по отпочетом гранатирању села 10.10.91.год. око 7,30 h био са породицом код своје куће у улици [redacted]. После 15-30 минута појавили су се неки припадници паравојне формације, рекли им да ставе белу крпу на кућу, а њега и још четворо мештана из његове улице су спровели у двориште земљорадничке задруге. Ту је са 50 мештана хрватске националности истога дана био затворен у једној од канцеларија изнад механичке радионице и видео када су поједине тукли, као Паву Антоловића, Марка Филића, Јосипа Јовановића и друге, а међу заробљенима са њим су били Ивица Ђаковић, Звонимир Балић, Мато Мађаревић, Берислав Филић и многи други, који су преживели. Његовог школског друга - опт. Деветака видео је 11.10.91.год. у дворишту задруге, а 12.10.91.год. изведен је на испитивање пред опт. Милана Радојчића, Божу Девчића и Милана Тепавца, тако што су га оружани пратиоци спровели до једне канцеларије, где су га њих тројица испитивали сат и по времена и на крају пустили, рекавши да се наредног јутра јави на радну обавезу. Дана 14.10.91.год., док је био у гостиони „Код Реса“, видео је како спроводе 12 људи, који су са њим били затворени, а који су остали након њега у простору задруге. Водили су их у подрум Месног уреда, а затворени су држали руке за вратом и кретали се један иза другог. Оштећени набраја да су били Дарко Павлић, Жељко Павлић, Ђуро Кризманић, Андрија Девчић, Марко Дамјановић, Сатлак Францика (Фрањо Панђа), Јосип Јовановић, Алојз Кризманић, Иван Видић и Зоран Кризманић, а двојице се не може сетити. После неколико дана је сазнао да су они пронађени мртви у подрумима и гаражама.

Сведок-ошт. Иван Пољак наводи да је у време напада на село 10.10.91.год. са породицом, [redacted] Јосипом Пољаком [redacted], био у подруму њихове куће у улици [redacted]. У поподневним часовима, испред куће је дошао наоружани војник Ступар из Товарника и рекао им да сви иду у задругу и да је тамо скуп. У међувремену су убили [redacted] Јосипа Пољака испред његове куће, а он је са 30-40 људи био затворен у две скучене просторије изнад механичке радионице у задрузи, истога дана када је дошао са комшијом Иваном Видићем [redacted] да се пријави, с тим што су [redacted], а њега и Видића затворили. Поједини су у току ноћи били извођени и испитивани, а у јутарњим часовима су њега извели и рекли му да направи попис свих људи који су у те две просторије, што је он и учинио, а потом је тај списак однео у једну канцеларију, где су били опт. Љубан Деветак и опт. Милан Радојчић, обојица у униформама. Очигледно је било да је опт. Деветак главни за организацију тих наоружаних људи, како оних из Ловаса, тако и оних који су дошли са

стране, а опт. Радојчић је био његов помоћник. Када им је предао тај списак добио је од опт. Милана Радојчића наређење да ће бити одређен у некакав радни вод и да ће водити производњу у задрузи. Том приликом су му рекли да оде по дозволу у Месну заједницу, да би се могао кретати по селу. Наредних дана, док се кретао по селу, видео је да су у подруму у дворишту Месне заједнице такође људи затварани. Тај простор је био ограђен жичахом оградом, а испред су били стражари.

Сведок-ошт. Јосип Бошњаковић наводи да је у време напада на село био у подруму суседа Жељка Јапунце, где се скупило доста људи и жена, да би се заштитили од гранатирања. Сутрадан је као и сви мештани, отишао да се пријави у механичку радионицу пољопривредне задруге и чекао испред једне канцеларије, у којој је седео опт. Милан Радојчић у униформи. Када му се обратио, овај му је рекао да сачека, а након неког времена, дошао је опт. Жељко Крњајић и питао: „Шта овај усташа тамо ради?“, што се односило на њега, а убрзо пошто је Жељко отишао, из канцеларије Милана Радојчића је изашао мештанин Милорад Радојчић зв. „Бајица“ и рекао му да пође са њим. Тада га је одвео и затворио у једној канцеларији изнад механичке радионице, у којој је видео десетак својих мештана хрватске националности. Вођени су на испитивање и сећа се да је видео свог комшију Зорана Кризманића, који је остао затворен и пошто су њега пустили, а након неколико дана је сазнао да је убијен. Видео је када је мештанин Мирко Рудић довео [redacted] Дарка и Жељка Павлића, те се један од њих све време правдао да он није пуцао. После неколико дана је сазнао да су обојица [redacted] убијени. Дана 12.10.91.год. наређено му је да мора ићи купити мртве по селу, у пратњи добровољаца оружане групе „Душан Силни“, који су имали на капама ознаке четири „С“.

Сведок-ошт. Анкица Јовановић наводи да су [redacted] Јосипа Јовановића од куће одвели првога дана када је био напад и затворили у затвор у задрузи, а међу онима који су учествовали у његовом одвођењу, били су опт. Милан Девчић и опт. Милан Радојчић. После неког времена био је пребачен у затвор у подруму Месне заједнице, одакле је одведен и убијен.

Сведок-ошт. Иван Антоловић наводи да је дана 10.10.91.год. са [redacted] Павлом, као и остали мештани хрватске националности био истеран из куће и одведен у ловаску задругу на испитивање. Тамо се скупило доста људи, од којих су неке затворили, а неке пустили. Он је само једну ноћ преноћио, те су га те ноћи тукли , а такође су тукли и [redacted] Павла. Сутрадан је дошао неки са надимком „Жути“, те рекао да га је послао опт. Љубан Деветак и да може да иду кући [redacted] Опт. Љубан Деветак је иначе био његов школски друг, а истог тог дана када је изашао, видео га је у селу, те му је Деветак тада рекао да му неће фалити ни длака с главе. Наредних дана се уверио да је опт. Деветак једина власт у селу, главни и одговорни за сва питања и све што се дешавало, било је под његовом командом.

Сведок-ошт. Звонимир Балић[28] и Ивица Филић, који су такође били затворени у канцеларијама изнад механичке радионице, наводе да их је опт. Љубан Деветак пустио из тог затвора.

Сведок-ошт. Ђуро Антоловић наводи да је био члан ХДЗ и да су му у више наврата претресали кућу, а последњи пут га претукли [redacted] у његовом дворишту, па је најпре био приведен у кућу Боре Кесер пред Милана Девчића, који га је том приликом тукао металним „боксером“, а потом је одведен и затворен у подрум, у дворишту Месне заједнице, где су већ били затворени: Фрањо Панђо, Јосип Јовановић, Дарко Павлић, Жељко Павлић, Марко Дамјановић, Стипо Долачки, Андрија Девчић,

[28] Према извештају Дома за старије и немоћне особе „Вуковар“ од 19.09.2011.год. Звонимир Балић (рођ.1934.г.) је непокретан. На основу чл.406 ст.1 тач.1 ЗКП-а, прочитани записници са његовим исказима: Жупанијског суда у Вуковару, Кир-887/07 од 19.11.2007.год. (по замолници) и истог суда са гл.претреса у предмету К-25/00 од 02.11.2003.год.

Ђуро Кризманић и још један човек, кога није познавао. Док је био тамо затворен, уследила су мучна и наизменична испитивања од стране опт. Милана Радојчића и опт. Милана Девчића, који су га и психички и физички злостављали, у чему им је помагао добровољац зв. Петроније, који га је једном приликом боо ножем у присуству опт. Радојчића, а потом са мештанином Милорадом Радојчићем зв. „Бајица“ и још једним непознатим одвео до његове куће, убацили су га у подрум, те за њим бацили две бомбе, али је срећом преживео.

Сведок Славко Ступар у својој изјави датој 12.01.2007. године у Управи криминалистичке полиције, која се сходно чл.504-ј тада важећег ЗКП може користити као доказ у поступку, наводи да је он заједно са опт. Љубаном Деветаком отишао у Товарник возилом марке „Цитроен“, а још у Новој Пазови му је Мирко Јовић рекао да ће он бити командир групе добровољаца, која учествује у нападу. Сећа се да су пре отпочетог напада водили једног Хрвата, који се кретао пешице испред њих, у случају да наиђу на мине. Наводи да су приликом уласка у село, бацали бомбе у дворишта кућа и неконтролисано пуцали, а одмах пошто је село заузето, сви добровољци су се распоредили и прикључили Територијалној одбрани Ловас и милицији, те извршавали наређења опт.Љубана Деветака и других мештана села. Наводи да је одмах по заузимању села, почело притварање Хрвата у згради задруге, у једној великој просторији, на чијем су спрату биле канцеларије, а одлуку о томе ко ће бити притворен, доносио је опт. Љубан Деветак, на основу тога што су они те Хрвате познавали од раније. Ти затворени људи су касније извођени по групама од троје или четворо, одвођени до напуштених кућа или подрума, где су убијани, јер се након њиховог одвођења чула експлозија бомбе или рафална паљба. Закључио је да је наређење за убиство тих људи издавао опт. Љубан Деветак, с обзиром да је био главни човек у селу. Једном приликом је био присутан када је опт. Љубан Деветак наредио да се убије девојка по имену Викица Филић, као и њени родитељи, те се он томе успротивио, с обзиром да је упознао, па је и преспавао у њиховој кући да би их заштитио. Касније измене навода овог сведока, на главном претресу суд није прихватио, с обзиром да сведок није имао логично објашњење због чега тврди другачије, те такође није прихватио његов исказ у делу где наводи да је испитивање у полицији трајало дуже од четири сата, јер се увидом у тај записник утврђује да то није истина, те је стога потпуно јасно да је својим измењеним наводима сведок покушао да помогне опт. Љубану Деветаку да умањи своју кривичну одговорност, а такође је на претресу потврдио да је од опт. Љубана Деветака примио новац када је напуштао Ловас, који му никада није вратио..

Сведок Љубодраг Јелић наводи да је командант ТО Ловас - опт. Милан Радојчић најпре имао канцеларију код задружне кухиње, где је испитивао људе и одређивао ко ће бити затворен, а ко пуштен, те је потом његова канцеларија била у Месној заједници, у ком дворишту се налазио и затвор у подруму, а простор испред затвора је био ограђен жицом. Опт. Радојчић је имао сшисак затвореника и списак страже, коју су држали мештани на челу са једним, чији је надимак „Кинез“. У том затвору су људи спавали на балама од сена, а у простору испред, ограђеном жицом, су шетали. Недалеко одатле била је канцеларија опт. Радојчића, који је врло често имао обичај да понижава људе. За опт. Љубана Деветака сведок наводи да је био командант села и главни у истом, те су око њега били добровољци Зоран Обреновић зв. „Аждаја“, Коста Гвозденов зв. „Коле“ и други, који су га поштовали.

Сведок-ошт. Марија Ђаковић такође потврђује да су мештани хрватске националности били затворени најпре у простору задруге, а потом у подруму у дворишту Месне заједнице, међу којима су били и браћа Жељко и Дарко Павлић. С обзиром да је један од њих школски друг и њој и опт. Милану Девчићу који је био командир милиције, молила је опт. Девчића да нешто предузме, међутим, он ништа

није учинио и обојица су убијени. Видела је премештање затворених људи од задруге ка подруму Месне заједнице док су се кретали кроз село, а на челу те колоне је био један кога су звали Петроније. Такође јој је познато да је у истом подруму био затворен и Стјепан Лукетић, а када је дошла да га посети, затворили су и [redacted] Марију Фишер.

Опт. Петроније Стевановић потврђује да је са неколико добровољаца вршио премештање затворених мештана од задруге до подрума у дворишту Месне заједнице, наводећи да је он обављао задатке, које су му давали опт. Деветак, Девчић и Радојчић, с тим што је опт. Деветак био главни командант, а када је премештао затворене цивиле, сви су они били присутни.

Сведок-ошт. Викица Филић наводи да је у дворишном простору Месне заједнице код чесме видела Ивана Видића, управо оног дана када се збио критични догађај на минском пољу. Био је избоден ножем, цурила му је крв, те је причао да му је то учинио Петроније, а сведок-ошт. Бранка Балић наводи да је истог тог дана, када је дошла по пропусницу у Месну заједницу, видела Лукетић Перу и [redacted] – Ђуку и Анту. Стајали су иза неке жице, па јој је Анте, иначе колега [redacted] [redacted] испричао да је избоден ножем скроз по бутинама и видела је да је јако крварио. Рекао јој је да је то учинио Петроније, а наредбу дао опт. Љубан Деветак. Тада је код ових затворених људи стражарио мештанин Марко Јапунџа.

Сведок-ошт. Снежана Кризманић наводи да је Милан Радојчић, који је био главни за ТО, у ноћи између 17 и 18.10.1991.год., након испитивања од стране опт. Љубана Деветака, одвео у простор МЗ, где је била његова канцеларија и рекао јој да ће послуживати и чистити спаваонице стражара који чувају затвор. Видела је да доводе на испитивање [redacted] Балић и Марију и Стипу Лукетић. Такође је видлеа [redacted] Павлић – Дарка и Жељка да чисте метлом испред тог подрума, који је био затвор, а стражу су држали ловаски Срби – Слободан Зораја и Милан Грковић.

Сведок-ошт. Павле Шимуновић наводи да се 10.10.91.год., у тренутку када је отпочело гранатирање, затекао у центру села, са Матом Батаковићем, код радње [redacted] Павише Ђаковића, где је пошао да купи хлеб. Склонили су се у подрум, а када је група наоружаних војника, међу којима је познао Дулета Грковића, разбила врата од продавнице, уз претњу да ће бацити бомбу, изашли су из подрума, те су спроведени у задругу. Тамо је са другим мештанима био затворен у две канцеларије изнад механичке радионице, а у дворишту је видео пуно добровољаца, а од мештана ловаске Србе – опт. Жељка Крњајића и опт. Милана Радојчића. У поподневним часовима је дошао и опт. Љубан Деветак, у маскирној униформи, те је одобрио да син Иве Антоловића свог деду одведе кући. Сутрадан ујутру је мештанин Ђуро Продановић, са списка затворених прочитао њих десетак, међу којима је био и он и рекао им да ће ићи радити, а да ће им се обратити опт. Љубан Деветак. Тада је Деветак тројицу пустио кући, јер су били старији и неспособни за рад, а њима осталима је рекао да иду кући да једу и да се врате. Када се вратио, зачула се нека пуцњава па је поново био затворен, а када је наредних дана опт. Милану Девчићу рекао да га је опт. Љубан Деветак пустио, овај му је одобрио да може ићи кући.

Сведок-ошт. Мато Батаковић потврђује наводе ошт.Павла Шимуновића, да се у време напада на село, затекао у реду за хлеб код продавнице Паве Ђаковића, па су се остали мештани разбежали, а он, Шимуновић и Ђаковић су побегли у подрум. Истога дана је са осталим мештанима хрватске националности био затворен у простору задруге, где је међу ловаским Србима видео опт. Милана Девчића и опт. Милана Радојчића, браћу Тепавце и Рудиће. Сви су они били у униформама и са оружјем, а у поподневним часовима дошао је и опт. Љубан Деветак, који је такође био у униформи. Ту се направила велика гужва, а у једном тренутку су ухватили Паву Антоловића, одвели у простор механичке радионе, где су били комбајни и тамо га пребили. Чули су

се његови јауци, а Антоловићева [redacted] је била поред њега и плакала. Након разговора опт.Љубана Деветака и потпуковника Ловрића (мештанина Ловаса), чуо је да старци и жене могу ићи кући, а сви остали, њих око шездесетак, су били затворени у две мале просторије изнад механичке радионе. Наводи да су Златко Краљевић, Јосо Јовановић и Емануел Филлић одведени на испитивање, а сваких сат времена су пописивали преостале мештане и те пописе су вршили мештани Ђуро Продановић, „Бајица“ Радојчић, те опт. Милан Девчић. Сведок сматра да је њихово затварање одредио опт. Љубан Деветак, а наредних дана се уверио да он представља власт у селу, јер су сви њега питали и њему се обраћали. Опт. Деветак је потписивао пропуснице за кретање по селу, а такође је те пропуснице издавао и [redacted], опт. Милан Девчић. Опт. Девчић му је рекао да ће питати опт. Љубана Деветака да ли он може ићи са Марком Кесагићем у пекару да ради, што се наредних дана и десило. Видео је када су довели [redacted] Жељка и Дарка Павлића, који су били крвави и претучени, а такође су их тукли и у дворишту задруге, тако да је то било толико страшно, да се није могло гледати, а потом је опт. Милан Девчић наредио да буду одведени.

Сведок-ошт. Јаков Пеулић наводи да је дана 10.10.91.год., када је отпочело гранатирање села, био у кући [redacted] у улици [redacted], са [redacted]. После неког времена чуо је повике: „Отвори подрум, бацам бомбу“, те је изашао и препознао Душана Ступара, као и мештане Рудић Миленка и Мирка, Дулета Грковића и Воркапиће. Они су их предали другим наоружаним и униформисаним лицима, те су одведени у задругу, где се скупило доста мушкараца, жена и деце. Са педесетак мештана хрватске националности био је затворен у две мале канцеларије изнад механичке радионице и у том простору је остао шест дана, а у пар наврата је видео опт. Љубана Деветака, за кога су добровољци из оружане групе „Душан Силни“ причали да је он њихов командант. Док су били затворени долазио је и опт. Милан Девчић, говорио им да ће бити испитани и ако је све у реду, да ће их пустити кући. Међутим, после њиховог одласка, најчешће су били тучени од стране непознатих људи, па се сећа да су Панђа Фрању толико јако тукли, управо због тога што је имао [redacted] у хрватској полицији. Били су ту са њим у канцеларији и Ивица Видић, [redacted] Жељко и Дарко Павлић, Стипо Долачки и многи други. На крају је остало затворено у том простору само њих десетак, а повремено су их одатле извлачили да иду да скупљају лешеве по селу, па је и он то чинио. Најчешће је долазио неко од тих добровољаца из „Душана Силног“ и позове њих петорицу-шесторицу, те су они морали ићи обављати те послове по селу. Када је дошао кући, чуо је да је опт. Милан Радојчић одмах по нападу истерао [redacted] из куће, те је довео и уселио око тридесетак војника, представивши се [redacted] као командант територијалне одбране.

Сведок-ошт. Паво Антоловић наводи да је на дан напада на село 10.10.91.год. био [redacted] у подруму код суседа у улици [redacted] Непознати наоружани нападачи, који су дошли испред куће, бацили су бомбу у подрум, [redacted]. Истерали су их из подрума, уз претњу да ће их поубијати, постројили у колону по један и одвели њега, [redacted] Ивана [redacted] до задруге. Био је затворен у дворишту земљорадничке задруге са осталим мештанима, те су њега одмах одвојили у комбајску радиону и тамо су га поштено истукли, испитујући га где му је син, а то су чинили неки непознати припадници паравојних формација, са упереним пушкама и пиштољима у њега. Пошто је чуо његове јауке, дошао је опт. Мићо Девчић, који је тада рекао: „Не дирајте га, он није крив“ и они су га одмах пустили. Сутрадан ујутру се формирала нека радна јединица, тако што је ловаски Србин Ђуро Продановић читао ко шта има радити, а њему је рекао да ће бити кувар у задружној кухињи, па је то и чинио наредних дана.

Исказе напред наведених оптужених, оштећених и сведока суд је прихватио јер су јасни, уверљиви, међусобно сагласни и уклапају се у једну логичну целину, те је стога несумњиво утврђено да су опт. Љубан Деветак, Милан Девчић и Милан Радојчић учествовали у затварању мештана хрватске националности, те је у две канцеларије изнад механичке радионице било затворено почев од 10.10.91.год. па надаље, четрдесетак мештана хрватске националности и то: (Емануел Филић, Марко Филић, Бериславв Филић, Ивица Филић, Андрија Балић, Лука Балић, Петар Бадањак, Никола Бадањак, Флоријан Пољак, Ивица Пољак, Павле Антоловић, Ива Антоловић, Томислав Антоловић, Златко Краљевић, Ивица Ђаковић, Анте Марић, Јаков Пеулић, Синиша Постељник, Павле Шимуновић, Мате Батаковић, Мата Мађаревић, Јосип Јовановић, Зоран Кризманић, Ђура Кризманић, Алојз Кризманић, Дарко Павлић, Жељко Павлић, Иван Видић, Стипо Долачки, Андрија Девчић, Марко Дамјановић, Фрањо Панђо и други), а након три до четири дана су у подрум у дворишту Месне заједнице, ограђеном жицом, пребачени мештани: **Ивица Видић, Ђура Кризманић. Зоран Кризманић, Алојз Кризманић, Стипо Долачки, Дарко и Жељко Павлић, Андрија Девчић, Марко Дамјановић, Фрањо Панђо и Јосип Јовановић**, које премештање затворених је видео Емануел Филић 14.10.91.год., а исто потврђују и опт. Петроније Стевановић и сведок-ошт. Марија Ђаковић. У затвор у подруму Месне заједнице су накнадно доведени Стјепан Лукетић и [redacted] Марија Фишер, а 18.10.91.год. су ту затворени и Петар Лукетић, као и [redacted] Анте и Ђука. Сви су они, што је несумњиво утврђено, најкасније до 18.10.91.год. убијени, изузев Ђуре Антоловића који је такође био затворен у подруму Месне заједнице и стицајем срећних околности, је преживео.

Увидом у фотодокументацију Криминалистичке технике МУП Републике Хрватске, записник о очевиду Županijског суда у Вуковару, Кир-887/07 од 21.11.2007. године и ДВД снимак Криминалистичке технике МУП Републике Хрватске, као и на основу исказа напред наведених оштећених и сведока, утврђено је да су две канцеларије изнад механичке радионице земљорадничке задруге, а посебно подрум у дворишту Месне заједнице, потпуно нехигијенски и неусловни простори, те затварање мештана хрватске националности у исте, мимо било какве законске процедуре, представља нечовечно поступање према њима, јер су им наношене тешке душевне патње и држање у тим просторима представља озбиљан насртај на људско достојанство. Чак и под сумњом да је нека од затворених лица требало испитати, опт.Деветак, Девчић и Радојчић нису имали никаквих законских овлашћења да то чине, јер су представљали нелегално успостављену власт, те су неовлашћено и противзаконито вршили послове у искључивој надлежности војне полиције. Осим тога, ово затварање није било оправдано из разлога безбедности, јер затворена лица нису угрожавала безбедност оружаних састава у селу. Наводно пуцање [redacted] Павлић демантовао је управо опт. Љубан Деветак, наводећи да они нису пуцали у дворишни простор земљорадничке задруге, јер у близини не постоји висинска тачка, одакле су могли да пуцају у тај простор, а ни оружје им није пронађено, што све јасно указује да се радило о исцениранoм пуцању, да би ова лица била затворена. С друге стране, присуство нецивила у цивилном становништву не мења карактер тог становништва, те уколико је код оптужених, везано за поједине цивиле, постојала сумња да имају оружје и да представљају опасност, то није било оправдање да се комаплетно мушко становништво скупља у дворишни простор земљорадничке задруге, заједно са женама и децом, а потом поједини од њих туку, затварају у две мале канцеларије изнад механичке радионице и подрум у Месној заједници, по критеријуму припадности странци ХДЗ или уколико су им рођаци припадници друге стране у оружаном сукобу, а одакле су извођени на испитивање и физички и психички малтретирани, те одвођени да скупљају лешеве по селу и обављају друге радове, са потпуном неизвесношћу шта ће

им се даље дешавати, чиме су им наношене тешке душевне патње, што све заједно представља нечовечно поступање према њима и грубо кршење људског достојанства.

Суд није прихватио наводе опт. Деветака, Радојчића и Девчића да они немају учешћа у затварању мештана хрватске националности, јер се из напред наведених исказа сведока-ошт. потпуно јасно утврђује да је управо опт. Љубан Деветак одлучивао ко ће бити затворен, а ко пуштен, у чему су учествовали и опт. Милан Радојчић и Милан Девчић, извршавајући наређења опт. Љубана Деветака, а у појединим ситуацијама су и самостално одлучивали. Опт. Љубан Деветак се брани да он није знао за затварање мештана, те да га је 12.10.91.год. о томе први пут обавестио Милан Миљковић, говорећи му да су мештани затворени у просторијама изнад механичке радионице, међутим, ове наводе опт. Деветака суд није прихватио, јер се из исказа сведока Милана Миљковића утврђује да је у Ловас дошао тек 15. или 16.10.91.год., а ови наводи опт. Деветака су контрадикторни са исказима бројних сведока и оштећених, који су га видели у простору задруге 10.10.91.год. у поподневним часовима, као и чули да је у вечерњим часовима истога дана вршио испитивање мештана хрватске националности, те одлучивао ко ће бити тамо затворен. Такође нису прихваћени ни наводи опт. Деветака да је затвор у подруму Месне заједнице отворила војска и то пуковник Суботић, с обзиром да се на ове околности различито изјашњавао током поступка, па је најпре наводио да не зна ко је оформио тај затвор и да претпоставља да је то војска, а потом тврдио да је неки пуковник Суботић 11.10.91.год. отворио тај затвор, те имајући у виду и наводе опт Александра Николајидиса да никаква војна лица Петковић, нити Суботић, нису имали учешћа у отварању затвора и да је то било у искључивој надлежности опт. Љубана Деветака, што се кроз исказе оштећених и сведока показало као истинито, а у прилог томе указује и несумњиво утврђена чињеница да су испред затвора у Месној заједници стражу држали припадници ТО Ловас, као и да је опт. Милан Радојчић правио спискове затворених и спискове страже. Стога је потпуно јасно да су ове нелегалне, неусловне и импровизоване затворе управо држали ТО Ловас и милиција, као што је то у својој одбрани наводио опт. Милан Девчић.

Обележавање цивила и њихових кућа

II.1б) Да су опт. Милан Радојчић и Милан Девчић у периоду од 10.10.91. до 18.10.91.год. нечовечно поступали према цивилима хрватске националности, тако што су наређивали примену понижавајућих и дискриминаторских мера у виду обавеза мештана Хрвата да обележе своје куће белим тканинама, а око руку ставе белу траку, те на тај начин извршили радње описане под ставом II.1б) изреке пресуде, утврђено је из одбране опт. Милана Радојчића, коју је дао на записнику из истраге од 30.05.2007. године и навео да су куће Хрвата биле обележаване, да би они који нису Ловашчани знали да су то католичке куће, што је потврђено и исказима бројних сведока-оштећених, да се то обележавање односило искључиво на мештане хрватске националности, а да је лично издавао такве наредбе за опт. Девчића потврдили су сведоци-оштећени: Бранка Балић, Ана Цоњар, Јосип Лукетић, а за опт. Радојчића: Јосип Кувеждић, Иван Мујић, Петар Вулета. **За опт. Љубана Деветака није било доказа да је било коме издао такву наредбу**.

Сведок Иван Мујић наводи да му је дана 11.10.91.год. опт. Милан Радојчић рекао да стално мора да носи белу траку око руке.

Сведок-ошт. Јосип Кувеждић наводи да је дана 10.10.91.год. у вечерњим часовима по позиву Мирка Пемпера отишао у земљорадничку задругу да би се јавио

опт. Милану Радојчићу, који му је у кратким цртама рекао да су они сада власт у селу, а убудуће за све мора њега да пита. Дао му је налог да са одређеним људима оспособи агрегат у Месном уреду, те му рекао да на надлактици руке стави белу траку, а да на кућу такође стави белу крпу.

Сведок-ошт, Петар Вулета наводи да му се у канцеларији у земљорадничкој задрузи опт. Милан Радојчић дана 12.10.91.год. представио као командант ТО Ловас, те му наредио да обавља одређене послове и да мора на левој руци носити белу траку.

Сведок-ошт. Бранка Балић наводи да јој је њен школски друг - опт. Милан Девчић, када је отишла код њега у кућу Боре Кесер, да се распита да ли сме да сахрани [redacted] [redacted] одговорио да не сме ни причати да јој је [redacted] убијен, већ да је умро и скренуо јој пажњу да стави белу траку на руку.

Сведок-ошт. Јосип Лукетић наводи да му је опт. Милан Девчић, који је био командир милиције рекао да стави белу траку на руку и кућу обележи белом тканином.

Сведок-ошт. Ана Цоњар наводи да јој је опт. Милан Девчић, који је био шеф полиције, а [redacted] Милану Цоњару, рекао да се [redacted] неће ништа десити, ако на руке ставе беле траке.

Напред наведене исказе суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, а да је ово обележавање важило искључиво за мештане хрватске националности, потврдили су бројни сведоци-ошт. и то: Иван Мујић, Тома Златко, Стјепан Пеулић, Ловро Герстнер, Милан Цоњар, Антон Кризманић, Андрија Балић, Јосип Сабљак, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Емануел Филић, Станислав Франковић, Милан Радмиловић, Влатко Палијан, Јосип Бошњаковић, Јосип Острун, Жељко Сомборац, Љубомир Солаковић, Јелица Франчишковић, Драгица Острун, Ана Пољак, Иван Пољак, Анкица Јовановић, Јелена Лукетић, Луја Бургер, Вера Видић, Златица Балић, Јосипа Балић, Вјекослав Балић, Ружица Павлић, Катарина Панђо, Винка Долачки, Владимир Шалај, Марица Солаковић, Ана Шалај, Јања Марковић, Ђуро Антоловћ, Ђуро Филић, Михаела Сабљак, Марин Мађаревић, Иван Антоловић, Паво Антоловић, Јосип Петковић, Берислав Филић, Љубица Божић, Јосип Кувеждић, Јосип Балић, Фрањо Жадањ, Шимун Пејић, Ружа Кесер, Розина Пејић, Ана Хирјовати, Розалија Јонак, Марија Бадањак, Стјепан Павличић, Катица Палијан, која чак наводи да су и [redacted] морала носити беле траке око руку, те су то потврдили и сведоци, саслушани на предлог одбране – Слободан Качар, Мирко Кесер и Зоран Иванковић, а и сам опт. Љубан Деветак је у својој одбрани тврдио да нису све куће биле на тај начин обележене, као ни људи.

Опт. Милан Девчић је током истраге негирао да је било таквог обележавања хрватског становништва, а на главном претресу наводи да је могуће да је он неком рекао да стави белу траку на кућу приликом напада, али је то било искључиво у циљу ознаке да су се предали. Опт. Милан Радојчић на гл.претресу мења одбрану, па наводи да јесте током напада говорио својим комшијама Крзманићима и Балићима, да ставе на руку беле траке, али да је то био знак да припадају територији, што се разликује од онога што је изјавио у истрази. Опт. Жељко Крњајић је покушао да овај вид обележавања кућа представи као ознаку да су куће претрешене, што је, како наводи, и он наређивао током напада, па је то рекао и свом оцу, међутим, ове наводе суд није прихватио, јер је из исказа сведока Драгана Лукића, командира чете ТО Лајковац, који је био смештен у кући Љубана Крњајића ([redacted] утврђено да на тој кући није била истакнута бела тканина. Осим тога, сведок Душан Грковић наводи да српске куће нису ни претресане приликом напада, па је стога потпуно нелогичан навод да се ово обележавање кућа односило и на српске куће, ради ознаке да је кућа претрешена. С друге стране, поставља се логично питање, зашто су онда људи обележавани белим тракама, па је једино објашњење за то управо оно које су дали многобројни сведоци-ошт. хрватске националности, као и сам опт. Милан Радојчић у истрази, а то је – да би

се знало ко су Хрвати и њихове куће, због чега су од стране припадника оружаних састава који нису били из села, били изложени шиканирању и како то сликовито наводи сведок-ошт. Снежана Кризманић: „Тих дана мештани Хрвати су се осећали јадно, вредност људског живота је била ништа, морали су слушати и бити радна снага“, а исто потврђује и сведок-ошт. Иван Мујић, наводећи да су се осећали као понижена раса, као и други сведоци-оштећени.

Стога напред наведене радње опт. Милана Радојчића и Милана Девчића – наређивање мештанима хрватске националности да своје куће обележе белим тканинама, а око руке носе беле траке, представља нечовечно поступање према њима, јер је применом ових понижавајућих и дискриминаторских мера, код оштећених изазивана тешка душевна патња, с обзиром да су тако обележени били у сталном страху за свој и живот своје породице, те у страху да ће бити малтретирани од непознатих наоружаних људи у селу, због којих су и обележени.

Суд није прихватио исказе сведока Милана Грковића и Душана Ступара да су и хрватске и српске куће биле обележене белим тканинама, те наводе сведока Милана Миљковића и Данице Воркапић да су и Срби и Хрвати на рукама носили беле траке, с обзиром да су ови искази у контрадикторности са бројним исказима напред наведених сведока-ошт., који су тврдили да су искључиво Хрвати на тај начин обележавани као и њихове куће, па су ови сведоци таквим својим исказима хтели да помогну оптуженима да умање своју кривичну одговорност, због чега њихови искази у том делу нису ни прихваћени.

Радна обавеза под дискриминаторским условима

II.1-в) Да су опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић у периоду од 10.10.91.год. и надаље током октобра и новембра месеца 1991. године нечовечно поступали према цивилима хрватске националности, тако што је опт. Љубан Деветак неоилашћено и противзаконито наредио увођење радне обавезе под дискриминаторским условима за цивилно становништво хрватске националности, а опт. Милан Радојчић спроводио и реализовао извршење радних задатака и тиме извршили радње описане у II.1-в) изреке пресуде, којима су мештани хрватске националности били присиљени да скупљају лешеве својих убијених сународника – рођака и комшија и да их бацају у заједничку гробницу – плитко ископан канал на гробљу, уз присуство оружане пратње припадника оружане групе „Душан Силни“, који су учествовали у њиховим убиствима, те су и жене и мушкарци били ангажовани за пољопривредне радове на пољима земљорадничке задруге и друге радове по селу, такође уз оружану пратњу, под којим условима нису радили мештани српске националности, а који рад су у почетку обављали без икакве накнаде, касније уз исплату бонова симболичне вредности, што је утврђено следећим доказима:

Опт. Љубан Деветак наводи да су мештани путем добошара позивани да се одазову на радове у задрузи, да то нису били присилни радови, да су људи позив прихватали са великим задовољством, у вези чега је њетова идеја била да им се исплаћују вредносни бонови, а да је опт. Милан Радојчић предложио и спровео да неки од добровољаца иду у пратњи жена које су радиле.

Опт. Милан Радојчић на записнику о главном претресу од 16.05.2008. године (стр.34 транскрипта) потврђује да је учествовао у распоређивању људи за радове, по налозима које је добијао, с тим што наводи да наводно не зна од кога су стизали ти налози и претпоставља да су били из војне команде.

Опт. Александар Николајидис у својој одбрани наводи да је у селу организована радна обавеза за мештане хрватске националности, тако што је путем добошара који је издавао саопштења од месне власти, тражено да се људи одазову на рад, па је свакога

дана испред задруге скупљано становништво и одвођено на поље да раде, уз оружану пратњу добровољаца, а једном приликом се свађао и расправљао са опт. Миланом Радојчићем и Миланом Девчићем, јер су [redacted] Снежане Кризманић – Бранку Кризманић терали да ради, [redacted]

Сведок-ошт. Фрањо Жадањ наводи да је командант села, опт. Љубан Деветак имао свој штаб у кући Боре Кесер, који су сачињавали Милан Радојчић, Ђуро Продановић, први командир милиције Милан Девчић и други, који су извршавали и преносили његова наређења. Опт. Радојчић је често и њему преносио Деветакова наређења. Њему је опт, Деветак првих дана по нападу наредио да скупи земљораднике и да се крене радити, да се уведе радна обавеза, Пемпер Мирку да покупи документа и води администрацију, а Шими Пејићу да скупи екипу да би се покупили лешеви. Радови који су се одвијали у задрузи нису били добровољни радови, у почетку су били без икакве накнаде, а касније су добијали некакве бонове, за које се ништа није могло купити и у те радове су ишли искључиво Хрвати. Војно-способни мушкарци српске националности су носили униформе и нису били ангажовани у тим радовима. Ловас је био врло богато село, а сви производи отпремани су „Уљарицама“ у Београду.

Сведок-ошт. Јосип Петковић наводи да је опт.Љубан Деветак наредио да сви имају радну обавезу, у склопу које је њему наређено да скупља лешеве по селу, те је обављао касније и друге радове – чувао задружне овце и сећа се да никада нису извођене на испашу на тој задружној ливади, на којој се касније догодио трагични догађај на минском пољу.

Сведоци-ошт. Павле Шимуновић и Јосип Бошњаковић такође наводе да су морали скупљати лешеве убијених Хрвата по селу, уз оружану пратњу добровољаца „Душан Силни“, од којих оштећени Шимуновић наводи да су једног звали Петроније.

Сведок-ошт. Ивица Филић наводи да су [redacted] присиљавали да вози трактор и да истоварује уметно гориво у количини од 7 тона на дан, а са њим су радили и други малолетници у селу. Такве одлуке ко ће где ићи радити, доносио је опт. Љубан Деветак као командант села и уз њега опт. Милан Радојчић и Милан Девчић. Од Ђуре Продановића је добио задатак да скупља мртве по селу, што је и чинио, тако да је у том кратком периоду укупно сахранио око 70 мештана хрватске националности села Ловас.

Сведок-ошт. Стјепан Павличић наводи да је обављао електричарске и све друге радове у склопу принудног рада, да је радне налоге добијао од командира територијалне одбране опт. Милана Радојчића, а понекада и од команданта села опт. Љубана Деветака.

Сведок-ошт. Иван Пољак наводи да је од опт. Милана Радојчића добио наређење да ће бити одређен у некакав радни вод и водити производњу у задрузи.

Сведок-ошт. Јосип Филић наводи да је имао радну обавезу, као и други мештани хрватске националности, да је радио на економији од 7 ујутру до 17 часова, када је био полицијски час. Наредбе за рад добијао је од опт.Љубана Деветака, који је био шеф села.

Сведок-ошт. Никола Кризманић наводи да је скупљао мртве по селу по наредби опт. Милана Радојчића и Милана Девчића, а њима је то наредио опт. Љубан Деветак, који је био врховна власт у селу.

Сведок-ошт.Ђука Радочај наводи да је првих дана имао радну обавезу-скупљање мртвих по селу, а такође је скупљао мртве и на минском пољу. Опт. Милан Радојчић га је одредио да мора ићи радити.

Сведок-ошт.Стјепан Пеулић наводи да се другог дана по нападу, пријавио код опт. Милана Радојчића, који је тада имао канцеларију у задрузи и он је одређивао ко ће шта ићи радити, а иначе је посао важио само за Хрвате. Од опт. Радојчића је тада добио наређење да иде купити животиње по селу.

Сведок-ошт. Жељко Сомборац наводи да је ишао 11.10.91.год. у задругу да се пријави, где му је опт. Милан Радојчић рекао да ће послати људе да му претресу кућу, а такође је и издавао наређења за рад.

Сведок-ошт. Милко Кесер[29] наводи да је опт. Милан Радојчић био јако близак са опт. Љубаном Деветаком и један од првих његових заменика, те је радне задатке добијао од њега.

Сведок-ошт.Иван Мујић наводи да је у згради задружног дома опт. Милан Радојчић имао канцеларију, одакле је издавао радне задатке. Сваки дан се морао јављати опт. Радојчићу и радити различите физичке послове, што му није било плаћено, а жене су такође радиле различите пољске радове и та радна обавеза је важила само за Хрвате, а Срби су били у оружаној пратњи.

Сведок-ошт. Златица Балић наводи да је 15 дана након напада на Ловас, у [redacted] улици видела опт. Милана Радојчића, који је долазио у кућу породице Ходак у истој улици, па је том приликом наредио њој и другим женама да морају ићи радити.

Сведок-ошт. Јосип Острун наводи да се 11.10.91.год. ишао пријавити у Месну заједницу у селу и тамо га је дочекао опт. Милан Радојчић, те рекао да ће морати ићи радити.

Сведок-ошт.Иван Антоловић наводи да је опт. Милан Радојчић давао распоред у задрузи за послове, а код себе је имао неку књигу у којој је водио евиденцију, те су мештани хрватске националности били принуђени да иду у радове различите врсте. Он је морао да скупља стоку и друго покућство по селу, што је товарено и вожено неким камионима, [redacted] такође је морала ићи да ради. У тим радовима није видео да су ангажовани Срби, а Хрвати нису имали никаква права, радили су за бонове Српске Крајине, за које су могли купити само цигарете.

Сведок-ошт.Петар Вулета наводи да је био распоређен да обавља најтеже физичке послове по наређењу опт. Милана Радојчића, а поред њега, задатке за рад давао је и Ђура Продановић. Често су им говорили да сачекају док Деветак не одлучи шта ће се радити, при чему је опт. Радојчић био врло агресиван, па је [redacted] наређивао да мора ићи у шуму да ради, иако је овај био болестан и оперисан, те му говорио да ако не може, зна се онда шта ће се радити са таквима.

Сведок-ошт.Дратутин Кризманић наводи да је опт Милан Радојчић наређивао свима када се долазило радити, а сведок-ошт. Јосип Кувеждић да му је опт. Милан Радојчић још првог дана по нападу дао налог да са одређеним људима оспособи агрегат у Месном уреду. Следећих дана је такође обављао различите физичке послове уз оружану пратњу и све је то радио бесплатно, а тек у новембру месецу су добијали неке бонове. [redacted] ишла у принудне радове-бербу кукуруза, јабука и др. и њих су чували наоружани војници да не побегну. Објашњава да радна обавеза није важила за мештане Србе, јер су војно-способни мушкарци, којих је било око стотинак, били наоружани и са униформама, а жене српске националности нису морале ићи да раде.

---

[29] Према налазу др Рената Добибабић, доктора специјалисте судске медицине датом на записнику Жупанијског суда у Ријеци, Кир-311/09 од 15. маја 2008.год., ошт.Милку Кесеру здравствено стање је тешко нарушено због склерозе вјеначних артерија срца и симптома прединфарктног стања (ангина пекторис), има шећерну болест типа 2 и повишен крвни притисак, потешкоће приликом ходања због тешке артрозе обих колена, те није здравствено способан присуствовати гл.претресу. На основу чл.337 ст.1 тач.1 тада важећег ЗКП-а, прочитани записници са његовим исказима и то: Окружног суда у Београду, Ки.В.7/2007 од 21.09.2007.год., Окружног суда у Пули, Кир-319/93 од 14.04.93.год., Жупанијског суда у Вуковару, К-25/00 од 17.06.2004.год., пред истражитељима МКТЈ од 09. и 10.03.1996.год.

Сведок-ошт.Михаела Сабљакп наводи да је наредбе у вези рада давао опт. Милан Радојчић – командант ТО. Њему је морала носити [redacted] да би била поштеђена принудног рада, а по њу је дошао мештанин Милан Радојчић зв. „Бајица“ пошто се [redacted] није одазвала први дан на посао.

Сведок Катица Петровић такође наводи да је прављена разлика између Срба и Хрвата, приликом извођења пољопривредних радова, јер су углавном радили Хрвати, а Срби су били у центру села.

Сведок Мирко Кесер наводи да је радне задатке добијао од опт. Милана Радојчића.

Сведок Даница Воркапић наводи да су жене морале ићи у присилне радове, а уколико би то одбиле, да би им отишла глава, те наводи да су у бербу винограда ишли и Срби и Хрвати, с тим што су Срби возили, а Хрвати брали грожђе.

Напред наведене наводе сведока и оштећених, суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, па је стога несумњиво утврђено да је опт. Деветак наредио увођење радне обавезе за мештане хрватске националности, а опт. Радојчић је спроводио и реализовао извршење радних задатака и то све под дискриминаторским условима за цивиле хрватске националности, на који начин су нечовечно поступали према њима.

Суд је ценио наводе одбране опт. Љубана Деветака да су људи добровољно ишли у радове, те да радна обавеза није била само за хрватско становништво, већ и за мештане српске националности, међутим, ове наводе није прихватио, имајући у виду да је из исказа бројних сведока-ошт. несумњиво утврђено да се није радило о добровољним радовима, да су радиле и жене и мушкарци хрватске националности, под оружаном пратњом, те су на тај начин радови организовани под дискриминаторским условима, јер су мештани Хрвати били обавезани да скупљају лешеве својих погинулих комшија, рођака и пријатеља, као и да у пољске радове иду и жене и то све под оружаном пратњом, под којим условима нису радили мештани српске националности, а што је утврђено и из исказа бројних сведока-ошт. и то: Катарине Панђо, Катице Палијан, Јање Марковић, Викице Филић, Славице Антоловић, Мате Мађаревића, Фрање Жадањ, Руже Кесер (која чак наводи да су им оружани пратиоци пуцали изнад главе, док су обављали радове), Марије Балић (која наводи да је плачући одлазила на радове), Марије Бадањак, Стјепана Павличића, који су се сви категорично изјаснили да се радило о радној обавези искључиво за мештане хрватске националности, а што су потврдили и бројни други сведоци-ошт., наводећи и да за тај рад у почетку ништа нису плаћани, а касније су добијали бонове симболичне вредности, за које су могли да купе само паклицу цигарета или свећу и да пазаре у продавници, у којој готово да и није било робе, а што је све утврђено из исказа сведока-оштећених: Ивана Мујића, Ловре Герстнер, Милана Цоњара, Антона Кризманића, Андрије Балића, Јосипа Сабљака (који наводи да су жене и деца по мразу ишли у бербу кукуруза), Петра Вулете, Томислава Шелебаја, Емануела Филића, Милана Радмиловића. Влатка Палијана, Жељка Сомборца, Јелице Франчишковић, Ане Пољак, Ивана Пољака, Бранке Балић, Анкице Јовановић, Лује Бургер, Вере Видић, Јосипе Балић, Ружице Павлић, Винке Долачки, Марице Ходак, Ане Шалај, Ђуре Филић, Михаеле Сабљак, Ивана Антоловића, Јосипа Петковића, Берислава Филића, Љубице Божић, Јосипа Кувеждића, Јосипа Балића, Розине Пејић, Ане Хирјовати, Розалије Јонак и других, чије исказе је суд у том делу прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне.

Стога је овакво понашање опт. Љубана Деветака, који је наредио увођење радне обавезе под дискриминаторским условима за мештане хрватске националности и опт. Милана Радојчића, који је спроводио и реализовао извршење радних задатака, код оштећених изазивало тешке душевне патње, јер су морали скупљати лешеве својих комшија и рођака и бацати их у плитко ископан канал на гробљу, у присуству оружане

пратње, од којих су поједини оружани пратиоци и учествовали у тим убиствима, затим су на пољима земљорадничке задруге и жене и мушкарци обављали пољске радове (по мразу терани да беру кукуруз и др.), такође уз присуство оружане пратње, где им је у појединим ситуацијама пуцано и изнад главе, а било је и ангажовања деце у овим радовима (Јосип Сабљак, Иван Филић и др.), под којим условима нису ангажовани мештани српске националности, што све заједно представља нечовечно поступање према оштећенима.

Суд није прихватио навод сведока Милана Миљковића, предложеног од стране одбране опт. Љубана Деветака, да није прављена разлика између мештана хрватске и српске националности приликом извођења радова, као и исказ сведока Катице Петровић, у делу где наводи да се од тих бонова могло солидно живети месец дана, с обзиром да су искази ових сведока у контрадикторности са бројним исказима сведока-ошт. који су потврдили супротно.

Суд је ове радове оквалификовао као нечовечно поступање, а не као принудне радове, као што је то означено у оптужници, с обзиром да у самој оптужници није означено која су правила међународног права у том правцу прекршена, а да се односе на принудне радове у унутрашњем оружаном сукобу, а и чињенични опис у изреци оптужнице у овом делу указује на нечовечно поступање (увођење радне обавезе под дискриминаторским условима).

Мучење, повређивање телесног интегритета цивила и покушај убиства Ђуре Антоловића

II.2 Да су опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић почев од 10.10.91.год. , па надаље током октобра месеца психички и физички злостављали – мучили поједине цивиле хрватске националности и повређивали њихов телесни интегритет, у појединим ситуацијама непосредно или уз помоћ припадника оружаних састава под њиховом командом, а све у циљу изнуђивања информација од цивила о припадности чланова њихових породица оружаним формацијама противне стране, чланства у политичкој странци ХДЗ и поседовању оружја, утврђено је на основу одбране опт. Петронија Стевановића, опт. Александра Николајидиса, исказа сведока-ошт. Антона Кризманића, Ђуре Антоловића, Марије Антоловић, Снежане Кризманић, Марије Ђаковић, Вере Видић, Ђуре Филић, Марка Грчанца и Петра Вулете.

II-2а) Да је опт. Милан Радојчић повређивао телесни интегритет Антона Кризманића, а опт. Љубан Деветак и Милан Девчић примењивали мере мучења према њему, те тиме извршили радње описане у ставу II.2а) изреке пресуде, утврђено је из исказа сведока-ошт. **Антона Кризманића**, који наводи да се после напада на село, пар дана скривао, а онда је отишао по препоруци рођака у зграду пољопривредне задруге да се пријави и тамо је у чуварници задруге затекао опт. Милана Радојчића, који му је узео податке, а потом га шутнуо ногом у стражњицу и послао у једну канцеларију изнад механичке радионице, рекавши да му је тамо место. Ту је затекао више мештана хрватске националности који су такође били затворени. За време док је ту био затворен, извођен је на испитивање пред опт. Љубана Деветака, за кога се у селу причало да је главна власт и то испитивање се одвијало у кухињи задруге. Био је ту присутан и опт. Милан Девчић, па га је најпре Деветак питао [redacted] и да ли би пристао да буде стрељан уместо њега, те му претио ако побегне из села, да ће му убити [redacted]. Истом приликом у испитивање се умешао и опт Милнн Девчић, почео да га вређа, псује и прети да ће га убити, на шта се умешао опт. Деветак и наредио опт. Девчићу да ућути и да може да разговара са њим, тек када га он буде

позвао на испитивање. Деветак га је послао назад у затвор, а спровели су га наоружани стражари.

Исказ сведока-ошт. Антона Кризманића суд је прихватио као јасан и уверљив, те је своје наводе категорично потврдио и приликом суочења са опт. Љубаном Деветаком и опт. Миланом Радојчићем, који је најпре негирао да је шутнуо оштећеног, а потом је током поступка тврдио да се он тога не сећа. Сем тога, наводи оштећеног Антона Кризманића су сагласни и уклапају се у једну логичну целину са исказима других оштећених који су били затворени у простору земљорадничке задруге (Мате Мађаревића, Андрије Балића, Емануела Филића, Ивана Пољака, Ивана Антоловића и др.), из чијих исказа се утврђује да су сва тројица оптужених вршили испитивања и затварања мештана у две канцеларије изнад механичке радионице, као и да се пријављивање вршило код опт. Милана Радојчића (Јосип Бошњаковић, Љубомир Солаковић, Петар Вулета и др.).

II-2б) и IV-2б) Да су опт. Милан Радојчић и Милан Девчић повређивали телесни интегритет ошт. Ђуре Антоловића и примењивали мере мучења према њему, те тиме извршили радње описане у ставу II-2б) изреке пресуде, а опт. Петроније Стевановић повређивао телесни интегритет ошт. Антоловића и покушао да га убије, те тиме извршио радње описане у ставу IV-2б) изреке пресуде, утврђено је из исказа сведока-ошт. Ђуре Антоловића и Марије Антоловић**.**

Сведок-ошт. **Ђуро Антоловић**[30] наводи да је био члан ХДЗ и да су четири-пет дана после напада на село, уследили претреси његове куће, у којима су се смењивали опт. Милан Девчић и опт. Милан Радојчић, долазећи са непознатим униформисаним и наоружаним лицима. Приликом задњег претреса, пошто су пронашли признаницу о уплати доприноса ХДА, тучен је на дворишту у присуству своје мајке. Не сећа се да ли је тада био опт. Милан Радојчић или опт. Милан Девчић, тврдећи најпре да је био један, а потом други. Одведен је у кућу Боре Кесер, где је била станица милиције, а приликом привођења од стране неких непознатих наоружаних стражара, били су ту присутни опт. Милан Девчић и опт. Милан Радојчић. Када му је Милан Девчић у полицијској станици када је приведен пружио руку да се поздрави, одбио је да се са њим рукује, с обзиром на оне батине које је претрпео пре тога. Тада му је опт. Милан Девчић узео новчаник, извадио из њега слику Мајке Божије, те рекао да га сада ни она не може спасити, након чега га је једним металним боксером ударио у пределу вилице, од чега је почео да крвари. Од тог ударца је пао, а када су га дизали ти непознати стражари, неко га је ударио иза леђа неком шипком. После тога су га одвели у затвор, који се налазио у подруму Месне заједнице. Спроводили су га непознати стражари и тукли све до тог места. Када су га убацили у подрум, тамо је затекао око 9 лица и то: Фрању Панђо, Јосипа Јовановића, Дарка Павлића, Жељка Павлића, Марка Дамјановића, Стипу Долачког, Андрију Девчић, Ђуку Кризманића и још једног човека кога није познавао. Сви су они били отечени од батина, а у току ноћи су их извлачили једног по једног и тукли. Видео је да је у том подруму била набацана слама и неке деке, храну им нису давали, а испред подрума је била постављена жица, те су ту стражарила два наоружана стражара, који су их водили до те просторије у којој је било испитивање.

Сутрадан ујутру прозвали су њега као „усташу број 1“, рекли му да га воде на стрељање, притерали уза зид, а потом почели да пуцају изнад његове главе и смејали

[30] Сведок-ошт. Ђуро Антоловић давао исказ пред истражитељима Хашког тужилаштва 11. и 12. децембра 1995.год., пред Županijским судом у Вуковару у предмету К-25-00 на гл. претресу од 16.12.2003..год, пред истим судом по замолници овог суда,записик Кир 887/07 од 19.11.2007.год. и на записнику о гл.претресу пред Вишим судом у Београду 23.11.2009.год.

се. То су чинили неки паравојници, које оштећени назива „четницима“, а након тога су га повели до једне канцеларије у Месној заједници, где су уследила мучна испитивања од стране опт. Милана Радојчића и Милана Девчића, који су се смењивали. Била су то таква питања на која он није могао дати одговор, у виду психичког малтретирања, а све је то било пропраћено и физичким малтретирањем, па када га је испитивао опт. Милан Радојчић, а он није одговорио ни на једно његово питање, овај је изгубио стрпљење и позвао једног кога зна по надимку Петроније да му помогне. Тај Петроније је одмах почео да га боде ножем у леву бутину, два пута га је убоо ножем, а у једном тренутку опт. Радојчић му је рекао: „Нисам ти казао да га овде убијеш, води га на неко друго место па га тамо уби“. Затим га је опт. Милан Девчић испитивао о његовом чланству у ХДЗ и осталим члановима те странке, па пошто није био задовољан одговорима, позвао је једног „четника“ да га одведе некуда и да ради са њим што хоће, а у том тренутку се појавио Петроније и казао да ће он преузети бригу о њему. Убацили су га у један аутомобил, у коме су поред Петронија били још двојица, од којих је препознао мештанина Милорада Радојчића зв. „Бајица“, а овај други му је био непознат. Није могао да определи тачан датум када се то дешавало, а с обзиром да је први изведен из подрума Месне заједнице, сматра да би то могло бити у периоду од 17.10.91.год., до 19.10.91.год.. Одвели су га до куће, бацили у подрум, а након тога убацили за њим једну бомбу. Био је у полусвесном стању и чуо „Бајицу“ како виче да је још увек жив и да треба бацити још једну бомбу, а потом је бачена и та друга бомба и након тога је изгубио свест. Када се освестио, леђа су му била пуна шрапнела од гранате, чуо је неке гласове испред куће и видео једног војника, за кога је касније сазнао да се зове Зоран Калањ и практично му је тај војник и спасао живот. О њему се распитивао, сазнао да је из Војводине, а накнадно преко његовог братића чуо и да је каасније погинуо. За Петронија наводи да га је добро запамтио, јер је био код њега кући када су скупљани лешеви, те се хвалио да је убио [redacted] Живана Антоловића. Описује га као лице, које је носило капу са ресама, црвене боје, тзв. „личку капу“. Када је био затворен у подруму Месне заједнице, неколико пута је био извођен на двориште од стране Петронија, који га је батинао.

Сведок-ошт. Марија Антоловић[31] наводи да је дана 17.10.91.год. око 13,30 часова опт. Милан Радојчић дошао са неколико непознатих „четника“ по [redacted] Ђуру Антоловића, укупно их је било око 6-7. [redacted] након претреса куће извели у двориште, те га у њеном присуству тукли рукама и ногама, где год су стигли и претили да ће га разнети бомбом. Након тога су га одвели и затворили. Када је изашао из затвора, [redacted] је чула да су га психички и физички малтретирали опт. Милан Девчић и опт. Милан Радојчић, осудили га на смрт, тако што су двојица „четника“ бацили у подрум њихове куће две бомбе, које су експлодирале и од којих је [redacted] повређен. [redacted] је сазнала да се један од „четника“ који је учествовао у томе звао Петроније, а који се иначе хвалио да је убио [redacted] Живана Антоловића првог дана приликом напада.

Напред наведене наводе оштећених потврђују својим посредним сазнањима и сведок-ошт. Розина Пејић, која тврди да су [redacted] Ђуру Антоловића јако мучили, [redacted] је чула да су га у њеном присуству тукли, те сведок-ошт. Славко Лукетић који тврди да су у подрум у коме се налазио Ђуро Антоловић бацили неколико граната, те да је он срећом преживео.

---

[31] Према повијести болести Опште болнице Вуковар од 19.01. и 10.09.2009.год. Марија Антоловић зв. „Марица“ (рођ.1929.г.) имала је исхемијски мождани удар, отежано покретна због губитка вида, не контролише мокрење и трајно је зависна од туђе неге и помоћи. На основу чл.337 ст.1 тач.1 тада важећег ЗКП-а прочитани записници са њеним исказима Окружног суда у Ријеци, Кир-82/93 од 19.02.1993.год. и Županijског суда у Вуковару, К-25/00 од 25.09.2003.год.

Читањем повијести болести Дома здравља „Лабин“ – Јединице опће медицине бр: II Рабац од 15.10.1996. године, утврђено је да је ошт. Ђуро Антоловић, када је био у избеглиштву, приликом прегледа 15.10.1996. године у овој установи, пријавио да је за време заробљеништва добио повреду крвних жила од убода ножа и повреду ребара од тучњаве, као и друге повреде по телу.

Оцењујући исказ сведока-ошт.Ђуре Антоловића, који се различито изјашњавао на околности – ко је од оптужених био присутан када је у дворишту своје куће, од непознатих војника тучен [redacted] [redacted] те ко је био присутан када га је опт. Петроније Стевановић убадао ножем, с обзиром да је сведок-ошт. у том делу мењао исказ, једном спомињући да је био опт. Милан Девчић, а други пут опт. Милан Радојчић, а имајући у виду да се о томе изјашњавао више пута и то пред истражитељима Хашког тужилаштва, пред Жупанијским судом у Вуковару и на главном претресу пред овим судом, суд је нашао да ове несагласности нису разлог да се исказ овог оштећеног не прихвати. Ове несагласности, по налажењу суда, не указују да је оштећени изнео неистините тврдње, већ да је временски протек од осамнаест година од догађаја утицао на његово сећање, тако да се оштећени, који је био и физички и психички малтретиран, наизменично и од опт Милана Радојчића и од опт. Милана Девчића, више не сећа свих околности конкретних догађаја, који су се несумњиво десили. Стога је суд поклонио веру исказу сведока-ошт. Марије Антоловић, [redacted] [redacted] која наводи на записнику пред Окружним судом у Ријеци, Кир.82/93 од 19.02.1993. године, да је опт. Милан Радојчић био присутан у дворишту њихове куће, када је [redacted] Ђуро Антоловић тучен од непознатих војника, чиме је ова несагласност у потпуности отклоњена, те је несумњиво утврђено присуство опт. Милана Радојчића том приликом.

У вези друге околности – ко је био присутан у канцеларији Месног уреда када је оштећеног опт. Петроније Стевановић убадао ножем, сведок-ошт. Ђуро Антоловић појашњава да су обојица оптужених – и опт. Девчић и опт. Радојчић били ту и наизменично се смењивали у његовом испитивању, а остао је доследан и категоричан у својим наводима да је управо опт. Милан Радојчић рекао Петронију: „Нисам ти казао да га овде убијеш, води га на неко друго место, па га тамо уби“, у ком делу оштећени никада није мењао исказ, изјашњавајући се о томе и на главном претресу од 23.11.2009. године (стр.69 и стр.18 гранскрипта) и пред истражитељима Хашког тужилаштва 11. и 12. децембра 1995. године, те је оба пута потврдио да је то изговорио опт. Милан Радојчић. Ошт. Антоловић никада није тврдио да је то изговорио опт. Милан Девчић, већ управо опт. Милан Радојчић, у ком делу је суд његов исказ прихватио, а што јасно указује да је опт. Милан Радојчић био присутан када га је опт. Петроније Стевановић убадао ножем. Да ли је баш у том тренутку, када је опт. Радојчић ово изговорио и када га опт. Петроније Стевановић боде ножем, био присутан и опт. Милан Девчић, није од одлучујућег утицаја на одговорност опт. Девчића, јер је несумњиво утврђено да је истом приликом и опт. Девчић испитивао оштећеног у канцеларији Месне заједнице, у чему је сведок-ошт. остао доследан, као и при томе да је након испитивања позвао стражара да га одведе.

Опт. Петроније Стевановић у својој одбрани наводи, цитат: „Љубан је био главни командант, а испитивали су Девчић и Радојчић и они их „обрађују“, ако неће да признају, говоре им: „Немој да их зовнемо, неће ти ваљати“. Ако неко од њих удари, онда и ми као керови насрнемо на стрвину. После нам кажу: „Доста је, хајде изађите“. Опт. Стевановић такође наводи да је опт. Милан Девчић ударао људима шамаре, те их ударао по глави, говорио: „Кога лажеш“. За опт. Радојчића тврди да није видео да он удара, али је испитивао и звао њих добровољце да убеђују. Тврди за себе да је приликом таквих убеђивања користио немачку палицу, а опт. Александар Николајидис,

те сведоци-ошт. Марија Ђаковић и Фрањо Жадањ, наводе да је опт. Петроније Стевановић био препознатљив по већем броју ножева које је носио.

Имајући у виду да опт. Петроније Стевановић, мада конкретну радњу не признаје, потврђује да су опт. Девчић и Радојчић заједнички вршили испитивања и позивали њега када испитано лице неће да призна, који део навода опт. Стевановића се уклапа у логичну целину са исказом сведока-ошт. Ђуре Антоловића, због чега је суд прихватио у овом делу исказ оштећеног, те је несумњиво утврђено да су га обојица оптужених (и Радојчић и Девчић) у Месној заједници наизменично мучили, пре него што је одведен до своје куће, где је покушано његово убиство од стране опт. Петронија Стевановића и још два лица.

Сведок-ошт. Снежана Кризманић потврђује да је у ноћи између 17. и 18.10.91.год. видела у простору МЗ опт. Петронија Стевановића, када је ту довео опт. Милан Радојчић да послужује и чисти спаваонице за стражаре затвора у подруму МЗ, па се и њен исказ уклапа у логичну целину са исказом сведока-ошт.Антоловића о присуству опт. Петронија Стевановића у простору МЗ, а и опис који наводи ошт. Антоловић да је Петроније носио личку капу, сагласан је са исказима других оштећених, који га на идентичан начин описују.

Према томе, на основу напред наведених доказа несумњиво је утврђено да је опт. Милан Радојчић био у претресу куће ошт. Ђуре Антоловића дана 17.10.91.год., те да је том приликом од стране оружаних пратилаца који су дошли са њим, оштећени био претучен у присуству мајке, а потом одведен у станицу милиције, где га је опт. Милан Девчић металним боксером ударио у пределу вилице, од ког ударца је пао и почео да крвари, а када је кренуо да устане и када су га дизали, неко од пратилаца га је ударио шипком, затим су га спровели у затвор у подруму Месне заједнице, а сутрадан је доведен у канцеларију опт. Милана Радојчића, где су га он и опт. Девчић наизменично испитивали о његовом чланству у ХДЗ, па пошто није одговорио на неко од постављених питања, опт. Радојчић је позвао опт. Петронија Стевановића, који је оштећеног боо ножем у леву бутину, на шта му је опт. Радојчић одговорио: „Нисам ти казао да га овде убијеш, води га на неко друго место, па га тамо уби“, да би опт. Милан Девчић наставио да га испитује и после неког времена позвао стражара да га одведе, па га је преузео опт. Петроније Стевановић и са још двојицом - припадника ТО и милиције, од којих је један био мештанин Милорад Радојчић зв. „Бајица“. Ставили су га у ауто, одвезли до његове куће и убацили две бомбе, али је оштећени стицајем срећних околности преживео.

Због свега напред изнетог, суд није прихватио одбране опт. Милана Девчића, Милана Радојчића и Петронија Стевановића да нису извршили напред наведене радње, јер су нелогичне, неуверљиве, контрадикторне другим доказима и срачунате на избегавање кривичне одговорности. Опт. Милан Девчић се поводом испитивања ошт. Ђуре Антоловића различито изјашњавао, па је на главним претресима од 13.05.2008. и 23.11.2009. године потврђивао да је обављао информативни разговор са ошт. Ђуром Антоловићем, а на главном претресу од 20.02.2012. године он тврди да није са њим уопште разговарао. Опт. Милан Радојчић негира да је он имао канцеларију у простору Месне заједнице, наводећи да је тамо само навраћао на кафу, а из исказа сведока Љубодрага Јелића, Борислава Михајловића, Николе Вуковића, Милана Цоњара, Стјепана Павличића, Снежане Кризманић, Викице Филић и других, несумњиво се утврђује да је опт. Радојчић имао у простору Месне заједнице своју канцеларију коју је, како сведок Љубодраг Јелић наводи, делио са њим и правио спискове страже и затвореника у поруму Месне заједнице. Опт. Петроније Стевановић потврђује да је учествовао у физичком малтретирању мештана по позиву опт. Милана Девчића и Милана Радојчића, с тим што није користио ножеве, а управо су се сведоци-ошт. Марија Ђаковић, Фрањо Жадањ и опт. Александар Николајидис изјашњавали да је опт.

Петроније био препознатљив по великом броју ножева, те и сам опт Петроније Стевановић спомиње да је учествовао у прикупљању лешева после напада, по чему га препознаје ошт. Ђуро Антоловић, као и по карактеристичном имену, те по личкој капи, за коју поред ошт. Антоловића, спомињу да је носио и сведоци-ошт. Милан Цоњар, Ловро Герстнер, Тома Златко, Јосип Сабљак, Петар Вулета, Станислав Франковић, Милан Радмиловић, Јосип Острун, Марин Мађаревић, Борисав Пребег и Марија Ђаковић, те стога нема никакве сумње да је било неке забуне код ошт. Ђуре Антоловића, а у погледу идентитета опт. Петронија Стевановића.

Суд је ценио наводе сведока Стојана Илића – добровољца јединице „Душан Силни“ да је Зоран Калањ, (сада покојни), бацио бомбе у подрум Ђуре Антоловића, те да опт. Петроније Стевановић тада није био присутан, међутим, суд ове наводе није прихватио, јер је истима сведок хтео да помогне опт. Петронију Стевановићу да избегне кривичну одговорност, преваљујући његову кривицу на свог сада покојног саборца Калања, посебно имајући у виду да у својој првобитној изјави сведок Илић то ннје тврдио, а из исказа ошт. Антоловића се несумњиво утврђује да је управо војник по имену Зоран Калањ њега спасио из подрума, те је оштећени у свим својим изјавама категорично тврдио да је Петроније био присутан, а његов идентитет је за мештане села Ловас био потпуно неспоран, јер су га многи веома добро запамтили, као и ошт.Антоловић.

II-2в) и IV-3. Да је опт. Љубан Деветак предузимао радње мучења цивила Снежане Кризманић и тиме извршио радње описане у ставу II-2в) изреке пресуде, а опт. Александар Николајидис такође предузимао радње мучења према овој оштећеној и тиме извршио радње описане у ставу IV-3 изреке пресуде, утврђено је из казивања сведока-ошт. Снежане Кризманић, Марије Ђаковић и делимично из одбране опт. Александра Николајидиса.

Опт. Александар Николајидис у својој одбрани наводи да су приликом уласка у село пронашли две касете са снимком прославе ХДЗ, које су предали опт. Љубану Деветаку, а он је наложио Славку Ступару да ухапсе Снежану Кризманић, јер је она водила програм на тим касетама и требала је да издиктира све оне који су се налазили на снимку. Одвели су је у кућу где су били смештени, пар њих је почело да је малтретирају, а он је заштитио, тако што је одвео код Милана Радојчића у просторије територијалне одбране. Негира да је он учествовао у малтретирању Снежане Кризманић.

Сведок-ошт. **Снежана Кризманић** наводи да је дана 17.10.91.год. по њу у кућу дошао опт. Александар Николајидис у маскирној униформи, а на предњој страни је имао флеке од крви, један који се звао Ивица у црно обучен и још двојица, од којих је један имао браду и шајкачу, носио огроман нож, а тај четврти је био такође у маскирној униформи, са брадом и дугом косом. Одвели су је у центар села у кућу Ивице Франчишковића, па су у једној соби почели да је испитују опт.Александар Николајидис и још један који се звао Славко. Била је ту пуна соба добровољаца, пуштали су јој на телевизору касету годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу – 16.03.1991.год., па пошто је она на том снимку водила програм, тражили су од ње да за сваку особу исприча све што зна, а за сваку ћутњу су је ударали по глави и то су чинили опт. Александар Николајидис и тај Славко, те су је чупали за косу, претили, а Славко је инсистирао да ови други присутни добровољци напусте тај простор. Смењивали су се, па је после испитивао тај Ивица, такође је ударао и чупао за косу, претио да ће је силовати и огромним ножем прелазио преко њеног врата и тела. Након неког времена опт. Александар Николајидис и тај Славко су је извели напоље, а тамо је дочекао опт. Милан Радојчић и одвео у кућу Боре Кесер, где се налазио некакав њихов штаб, те је закључао у једну собу на спрату. У неко доба ноћи дошли су и спустили је у

приземље, где је био опт. Љубан Деветак, у маскирној униформи, имао је опасач и пиштољ. Око њега је било још људи и до дуго у ноћ уследило је испитивање од стране опт. Деветака, „испирање мозга“, постављање разних питања, највише о њеном оцу Фрањи, који је био члан ХДЗ. Док ју је испитивао, опт. Љубан Деветак је махао пиштољем око ње и то је трајало до дубоко у ноћ. Те ноћи је видела у тој кући Викицу Филић, која је била сва у модрицама, а после неког времена дошао је опт. Милан Радојчић и одвео је у простор Месне заједнице, где је била његова канцеларија, те је рекао да ће је ту послуживати, чистити спаваонице од стражара који су чували затвор. Чим ју је опт. Радојчић ту довео, видела је добровољца Петронија, који се смејао када је она ушла, обилазио око ње, показивао како ће је заклати, показујући руком на врат, а пар пута је ударио по глави.

Сведок-ошт. Марија Ђаковић потврђује да је Снежана Кризманић испитивана у кући Боре Кесер и то да је испитивао опт. Љубан Деветак, [redacted] те јој током испитивања говорио: „Шта би било када бих ја сада теби гурнуо пиштољ у уста?“, што је оштећена видела, јер је боравила у тој кући.

Сведок-ошт. Викица Филић потврђује да је Снежана Кризманић била закључана у кући Боре Кесер у једној соби на спрату, јер ју је она видела, те јој је познато да је то било по Љубановом наређењу, а сведок-ошт. Јосип Кувеждић потврђује да је ошт. Снежану Кризманић видео у кући Боре Кесер у ноћи између 17. и 18.10.91.год., када су она и Викица Филић биле доведене на испитивање, а такође су исте ноћи доведени и Лукетић Стјепан [redacted]

Исказ сведока-ошт. Снежане Кризманић, као и напред наведених сведока-ошт. суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне, те је прихватио и наводе опт Александра Николајидиса, изузев у делу где наводи да он није учествовао у малтретирању ошт. Снежане Кризманић, па је стога несумњиво утврђено да је опт. Љубан Деветак, преко Славка Ступара, наредио неколицини припадника оружане групе „Душан Силни“, међу којима и опт. Александру Николајидису, да саслушају ошт. Снежану Кризманић, што су они и учинили, те одвели у кућу Ивице Франчишковића, при чему су је физички и психички малтретирали, захтевајући од ње да им каже ко се налази на снимку и шта све зна о појединим особама, а када не би одговорила на постављено питање, ударали су је по глави, у чему је учествовао и опт. Александар Николајидис, такође ударајући је по глави, чупали су је за косу, претили јој силовањем, ножем прелазили преко њеног врата и тела, што је чинио и један по имену Ивица, потом је извели напоље и то опт.Александар Николајидис и Славко Ступар, те предали опт. Милану Радојчићу, а он је одвео у кућу Боре Кесер, где је била команда и станица милиције, закључао је у једну собу, да би после извесног времена поново била доведена на саслушање пред опт. Љубана Деветака, који је испред ње махао пиштољем и испитивао је до дубоко у ноћ, највише о њеном оцу Фрањи и његовом чланству у ХДЗ.

Одбрану опт. Љубана Деветака да није предузимао напред наведене радње, да је са Снежаниним оцем био у коректним односима, суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са свим напред наведеним доказима, посебно са јасним и уверљивим исказом ошт. Снежане Кризманић и исказом сведока-ошт. Марије Ђаковић, као и одбраном опт. Александра Николајидиса да је испитивање Снежане Кризманић вршено управо по наредби Деветака, а своје наводе опт. Николајидис је категорично потврдио и приликом суочења са опт. Деветаком. Одбрана опт. Александра Николајидиса да он током испитивања није ударао Снежану Кризманић по глави, је такође неуверљива и у супротности са јасним исказом сведока-ошт. Снежане Кризманић, те је стога несумњиво утврђено да је опт. Александар Николајидис са другим припадницима оружане групе „Душан Силни“ учествовао у предузимању радњи мучења према ошт.

Снежани Кризманић, а све у циљу изнуђивања информација ко се налази на снимку годишњице прославе ХДЗ у Ловасу, по наредби опт. Љубана Деветака.

II-2г) и IV-2а) Да је опт. Милан Радојчић наредио повреду телесног интегритета цивила Ивана Видића, те извршио радње описане у ставу II-2г) изреке, а опт. Петроније Стевановић повредио телесни интегритет овог лица, те извршио радње описане у ставу IV-2а) изреке пресуде, утврђено је на основу исказа сведока-ошт. Вере Видић, те делимично на основу одбране опт. Петронија Стевановића.

Сведок-ошт. **Вера Видић** наводи да је [redacted] сада пок.Иван Видић почев од 10.10.91.год. био затворен у задружним канцеларијама изнад механичке радионице, одакле су их наоружани стражари тих првих дана изводили да скупљају лешеве мештана убијених у нападу. Пошто су га довели кући, да се опере и пресвуче, показао јој је леђа, која су била сва у модрицама и шапнуо јој: „За ово је крив Радојчић“. Дана 16.10.91.год. су га довели кући и оставили да преноћи, уз претњу да ће њу и децу разапети на тенк, ако покуша побећи. Те ноћи јој је Иван испричао шта му се дешавало, те рекао да га је тих првих дана непознати војник извео из задружне канцеларије изнад механичке радионице и одвео преко дворишта у канцеларију, у којој је тада седео опт. Милан Радојчић, а ту је био још један војник иза Иванових леђа. Тада је опт. Радојчић почео да га испитује и рекао му да га Миленко Рудић окривљује да је бацао бомбе у српске куће, те пошто је он то негирао, опт. Радојчић тиме није био задовољан, па је дао знак том војнику климањем главом и овај је довео једног кога су звали Петроније и кога је њен супруг добро упознао, јер му је оштрио ножеве у ковачници, где су га натерали да ради док је био затворен. Тај Петроније је одмах по уласку у ту просторију, са неком палицом, из које су вириле жице, почео да га удара по леђима и од тога су му остале маснице, које му је видела неколико дана пре тога по телу.

Опт. Петроније Стевановић признаје да је он приликом испитивања која су вршили опт. Радојчић и Девчић позиван да туче људе ако неће да признају, што је и чинио, објашњавајући да је он користио палицу, а није ножеве, с тим што не признаје да је у конкретном догађају учествовао.

Овакву одбрану опт. Петронија Стевановића, као и одбрану опт. Радојчића да нису извршили напред наведене радње, суд није прихватио, јер су нелогичне, неуверљиве, срачунате искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са изведеним доказима, јер се управо из бројних исказа сведока-ошт. утврђује да је опт. Милан Радојчић, првих дана у канцеларији у земљорадничкој задрузи вршио испитивања људи, што потврђује и сведок Љубодраг Јелић, а казивањем опт. Петрониија Стевановића се потврђује да га је опт. Радојчић позивао када испитивана лица неће да признају, те такође потврђује да је имао палицу, коју је користио и тукао људе у присуству опт. Радојчића. Стога се исказ сведока-ошт. Вере Видић потпуно уклапа у једну логичну целину са свим напред наведеним доказима и исказима сведока-ошт., као и одбраном опт. Петронија Стевановића, а уз то је исказ ове оштећене врло јасан, уверљив и упућује на закључак суда да су њена посредна сазнања истинита и веродостојна, [redacted] сада пок. Иван Видић, као мештанин села веома добро познавао опт. Милана Радојчића, те стога у том делу није било никакве забуне да се ради о неком другом лицу, а такође је упознао и опт. Петронија Стевановића, јер је у оквиру радова које је морао обављати у ковачници, опт. Стевановић долазио да му оштри ножеве, за које многи потврђују да их је имао (опт. Александар Николајидис, Марија Ђаковић, Фрањи Жадањ и др.), те је стога и за опт. Стевановића несумњиво утврђено да је у овоме учествовао, посебно што и сам потврђује да је тукао људе по позиву опт. Радојчића и Девчића, па је нелогично да баш у овој радњи није учествовао.

Имајући у виду све напред изнето, несумњиво је утврђено да је опт. Радојчић неутврђеног дана у периоду од 11.10. до 13.10.91.год., приликом саслушања Ивана Видића у канцеларији земљорадничке задруге, главом дао знак једном војнику да уђе опт. Петроније Стевановић, који је подразумевајући овај позив као наредбу, одмах по уласку претукао сада пок. Ивана Видића, ударајући га гуменом палицом по леђима.

II-2д) Да је опт. Милан Девчић предузимао радње мучења према сведоку-ошт. Ђури Филићу, те извршио радње описане у ставу II-д) изреке пресуде, утврђено је из исказа сведока-ошт. **Ђуре Филића**, који наводи да је у време напада чуо да из правца Опатовца у село улазе наоружани људи, који иду од куће до куће и убијају Хрвате. Два дана и две ноћи се скривао, а трећи дан је отишао да се пријави у кућу Боре Кесер, за коју је чуо да представља команду. Када је тамо ушао, затекао је опт.Милана Радојчића, који је био у униформи и наоружан, а крај њега је било још наоружаних униформисаних људи. Када му се обратио и рекао: „Ако сам крив, убијте ме“, Радојчић му је одговорио: „Нећемо те убити, да смо хтели, ми би вас убили“. Послао га је код опт. Милана Девчића, у једну канцеларију, а када је тамо ушао, затекао је Девчића у полицијској плавој униформи, поред њега је био наоружан стражар са калашњиковим, а опт. Девчић је такође имао калашњиков. Чим је ушао Девчић је почео да му псује мајку усташку, питао га је за кога је гласао, [redacted] а када је хтео да седне на столицу, пошто је овај кренуо да га испитује, тај наоружани непознати војник му је измакао столицу, а потм почео да га удара кундаком и ногама. Након тога, када је поново сео на столицу, Девчић је наставио да га испитује. Када му је рекао да су он и [redacted] били заједно ловци, он му је одбрусио да је сада рат и да је друго време, а потом је рекао том стражару да га води и овај га је за време извођења све време тукао кундаком од пушке. Тог истог дана је био у омладинском дому, где је опт. Деветак сазвао неки састанак, појавио се у шареној униформи, са калашњиковим и на глави је имао каубојски шешир. Поред њега су стајала два телохранитеља, одржао је говор и рекао им да је он сада директор задруге, председник Месне заједнице и да је за њих све, да нико ништа преко његове воље не сме да направи и да се ништа не може радити без његовог знања. Испред омладинске сале видео је лешеве Хрвата убијених током напада који су били побацани у приколицу.

Исказ сведока-ошт. Ђуре Филића суд је прихватио, као јасан и уверљив, те је своје наводе категорично потврдио и приликом суочења са опт. Миланом Девчићем, па је стога несумњиво утврђено да је опт. Милан Девчић дана 12.10.91.год., током саслушања Ђуре Филића у станици милиције, оштећеном псовао мајку усташку, питао га где су му зетови и за кога је гласао, за које време га је наоружани стражар ударао кундаком и ногама, измицао му столицу када је хтео да седне, а приликом одвођења из те просторије, и даље је наставио да га удара.

II-2ђ) Да је опт. Милан Девчић повређивао телесни интегритет ошт. Марка Грчанца, те извршио радње описане у ставу II-2ђ) изреке пресуде, утврђено је из исказа сведока–ошт.**Марка Грчанца**[32], који наводи да је неколико дана након напада на Ловас спроведен на испитивање у кућу Кесерову,где је била станица тадашње

[32] Према извештају Županijског суда у Вуковару од 14.09.2009.год., Службене белешке Службе за помоћ и подршку сведоцима и жртвама Министарства правде РХ од 09.09.2009.год. и лекарског извештаја Опште болнице Вуковар од 12.06.2001.год. Марко Грчанац (рођ.1923.г.) је у врло лошем физичком и психичком стању, због дементности и са њим се не може успоставити контакт, ништа не види, јер има изражену катаракту на оба ока, врло слабо чује, тешко је покретан са фекалном и уринарном инконтиненцијом, једно плућно крило му не функционише. На основу чл.337 ст.1 тач.1 тада важећег ЗКП прочитани записници са исказима овог оштећеног и то: Županijског суда у Вуковару, Кир-887(07 од 20.11.2007.год. (по замолници), Окружног суда у Ријеци, Кир 204/93 од 26.03.1993. год., Županijског суда у Вуковару, К-25/00 од 15.10.2003.год.

милиције и да га је испитивао опт, Милан Девчић, набеђујући га да је усташа, а при томе га ударао гуменом палицом (пендреком) највише по глави, због чега је почео крварити, а Девчић га је онда терао да са стола који је био крвав, лиже своју крв. Псовао му је мајку усташку, иако је он негирао да је био у усташама и говорио да је био у партизанима. Све је то трајало око пола сата, а затим су га извели и гурнули у подрум Месног одбора, где није никога било и где је провео наредних пет дана, за које време су га тукли припадници „Душана Силног“, а онда је спроведен најпре у Шид, а потом у логор „Бегејце“ где је био затворен два месеца.

Оцењујући прочитане исказе сведока-ошт. Марка Грчанца, који због своје болести и старости (рођен [redacted].) није могао бити саслушан на гл.претресу, већ су искази прочитани, суд је имао у виду да се ошт. није могао прецизно изјаснити о времену када је вршено његово испитивање, те се различито изјашњавао о присутности других лица том испитивању, међутим, с обзиром на временски протек од догађаја, те године живота овог оштећеног, као и страхоте које је преживео, сасвим је разумљиво да је сећање на поједине околности догађаја избледело, али оно у чему је оштећени остао доследан, јасан и категоричан у свим својим исказима, а то да га је опт. Милан Девчић ударао гуменом палицом (пендреком) по глави, те терао да лиже своју крв са стола, када је почео крварити. С обзиром да је опт. Девчић у кући Боре Кесер заиста вршио испитивања, посебно оних мештана који су били на списку Кризног штаба, а Марко Грчанац је био на том списку, означен као командир (План узбуњивања одбране Ловаса), који је управо као документ из тог времена, приложила одбрана оптуженог, те ценећи и да је према наводима других оштећених и оптужених, опт. Девчић имао обичај да туче људе (искази опт. Александра Николајидиса опт. Петронија Стевановића, Петра Вулете, Ђуре Антоловића, Андрије Балића), онда је исказ сведока-ошт. Марка Грчанца у овом делу прихваћен, а и сам опт. Девчић најпре тврди да је обавио разговор са Грчанцем, а потом је то негирао, те када се све то узме у обзир, као и чињеница да је ошт. Марко Грчанац спроведен у логор „Бегејци“, све напред изнето јасно указује да је опт. Милан Девчић свакако пре прослеђивања оштећеног у логор, вршио његово испитивање, што представља један логичан след догађаја, због чега је суд поверовао исказу сведока-ошт. Марка Грчанца и исти прихватио као веродостојан.

Због свега напред изнетог, несумњиво је утврђено да је током октобра месеца 1991.год., при саслушању ошт. Марка Грчанца у станици милиције, у кући Боре Кесер, опт. Милан Девчић ударао гуменом палицом оштећеног по глави, псовао му мајку усташку, а потом га терао да лиже своју крв са стола.

II-2е) Да је опт. Милан Девчић повређивао телесни интегритет ошт. Петра Вулете, те извршио радње описане у ставу II-2е) изреке пресуде, утврђено је из исказа сведока-ошт. **Петра Вулете**, који наводи да је десетак дана после догађаја на минском пољу био саслушаван од стране шефа полиције –опт. Милана Девчића, кога је сусрео испред зграде милиције, а стајао је као шериф раширених ногу, са рукама иза леђа и рекао му: „Ти дођи овамо“ и потом га одвео у једну просторију зграде милиције у кући Боре Кесер. Тада је почео да му поставља разноразна питања, између осталог, да ли је члан ХДЗ, спомињао је неких две хиљаде калашњикова, говорио му: „Ти си био тамо на стражи“, а када му је он одговорио да је код млина био на стражи, али да није припадник ХДЗ и да не зна ни о каквим калашњиковима, Девчић му је псовао мајку и говорио да лаже, почео га туђи, ударајући га ногама и рукама у пределу ребара, па му је на крају рекао: „Ово није готово, још ће са тобом разговарати Деветак“. Када га је пустио напоље и сишао доле на улицу, Ива Лукетић је видео да он плаче, а Девчић му је пре тога припретио да о овоме никоме не прича.

Опт.Милан Девчић потврђује да је са ошт. Ђуром Филићем и Петром Вулетом обављао информативне разговоре у вези деловања Кризног штаба, припадности ХДЗ,

поседовању оружја, али негира да су та лица мучена и физички злостављана, а везано за ошт. Марка Грчанца, потврђује да је и са њим обављао разговор на гл.претресу од 13.05.2008. године, с тим што негира да га је ударао гуменом палицом по глави и псовао му мајку, међутим, после је за Грчанца променио одбрану, наводећи на гл.претресу од 20.02.2012. године да он са њим није обављао разговор. Овакву одбрану опт. Девчића суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива и срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности, те контрадикторна исказима сведока-ошт. који се уклапају у једну логичну целину и пружају објективну слику догађаја онако како су се они одиграли, а осим тога, да је опт. Милан Девчић заиста тукао људе, потврдио је у својој одбрани и опт.Петроније Стевановић наводећи да је Девчић ударао људима шамаре, ударао их по глави, говорио: „Кога лажеш“, те је опт. Александар Николајидис такође навео да је опт. Милан Девчић тукао чак и своју фамилију, неког Девчића, а сведок-ошт.Андрија Балић такође потврђује да је у време, док је био затворен у простору задруге, опт. Милан Девчић вршио испитиваиња мештана, који су се враћали и причали да су добијали батине од опт. Милана Девчића, те стога све напред наведено указује на несумњиви закључак суда да су наводи сведока-ошт. Ђуре Филића, Марка Грчанца, Петра Вулете и Ђуре Антоловића истинити, јер су сагласни са свим напред наведеним доказима, посебно када се има у виду да је и сам опт. Девчић потврђивао да је вршио испитивања Ђуре Филића, Петра Вулете, Марка Грчанца, Ђуре Антоловића, а после је негирао да је испитивао Ђуру Антоловића и Марка Грчанца, мењајући своју одбрану.

Чињеница да се поједини оштећени не сећају свих детаља конкретних догађаја, не може бити разлог да се њихови искази не прихвате, уколико су остали доследни на битне околности догађаја, што се односи на сведока-ошт. Марка Грчанца и Ђуру Антоловића, јер је временски протек од скоро двадесет година од догађаја, свакако утицао да се оштећени појединих детаља не сећају, међутим они су у својим исказима остали доследни на битне околности догађаја, због чега је суд њихове исказе и прихватио, при чему је имао у виду да су оштећени више пута давали исказе у размацима од по неколико година, од једног до другог исказа, па ипак су остали доследни препричавајући суштину догађаја, а поједини детаљи који нису истоветни у свим њиховим исказима, нису били од таквог значаја да суд њихове исказе не прихвати, посебно када се узме у обзир да се уклапају у једну логичну целину и сагласни су са исказима других сведока-оштећених, па и одбранама појединих оптужених.

Наредбе за убиства цивила и убиство Марина, Катарине Балић и Звонимира Мартиновића

II-3а) и IV-4.б) Да је опт. Љубан Деветак неутврђеног дана у периоду од 16. до 18.10.91.год. наредио опт. Петронију Стевановићу да ликвидира Марина и Катарину Балић, те извршио радње описане у ставу II-3а) изреке пресуде, а опт. Петроније Стевановић поступајући по његовом наређењу учествовао у убиствима ових лица, на начин описан у ставу IV-4.б) изреке пресуде, утврђено је следећим доказима:

Сведок-ошт. Викица Филић наводи да је почев од 12.10.91.год. и у наредних десетак дана, по наређењу опт. Милана Радојчића боравила у простору МЗ, у једној просторији са креветима на спрат, где су спавали територијалци, коју су делила само врата са разбијеним стаклом на њима, од канцеларије коју су користили опт. Милан Радојчић, Љубан Деветак и Милан Девчић. Ту су се састајали са лицима, која сведок-ошт. назива „четницима“ и спомиње по надимцима и то: Петроније, који је стално био тамо и кога описује као плавог, мршавог, наоружаног до зуба и са ножем заденутим са

стране, „Коста“ (мали и црн), Аца (црн и дебео), „Ниџа“ (плав и висок), „Аждаја“ кога су звали „Аки“ и други. Слушала је њихове разговоре, који су се односили на мештане Хрвате, а договарали су се са опт. Деветаком и Радојчићем ко им смета и кога треба убити. Један дан, а непосредно пре трагичног догађаја на минском пољу, видела је брачни пар Катицу и Марина Балића, како чуче на ходнику и чекају, па им је дала неко ћебе да се покрију, јер је било хладно. Сутрадан ујутру је чула разговор између опт. Љубана Деветака и Петронија, који је питао: „Шта да радим са њима?“, што се односило на Балиће, а Љубан му је рекао да их ликвидира. Балиће више никада није видела, а чула је да су убијени.

Сведок-ошт. Снежана Кризманић, која је боравила у МЗ почев од 17.10.91.год. такође потврђује да је видела [redacted] Балић, када су били у МЗ на испитивању.

Сведок-ошт. Јосипа Балић наводи да је 16. или 17.10.91.год. видела четровицу наоружаних у маскирним униформама, када су низ улицу одвели [redacted] -Марина и Катарину Балић, а од Ивице Филића, који је скупљао мртве по селу, после пар дана је чула да је њихова тела покупио у улици [redacted] у кући неког Девчића. Касније је сазнала да они који су их одвели, припадају добровољцима јединице „Душан Силни“, које је у селу довео опт. Љубан Деветак и који поступају по њетовом наређењу.

Сведок-ошт. Божица Дрмић, Бернадица Оздановац ([redacted] Марина и Катарине Балић и сведок-ошт. Златица Балић ([redacted]), наводе да имају посредних сазнања да су Марин и Катарина Балић испитивани у МЗ од опт. Љубана Деветака, зато што је Катарина затечена да носи неке лепиње по селу, па се сумњало да то [redacted], а потом су одведени и убијени у једној кући у улици Владимира Назора. [redacted] Златица их је последњи пут видела 15. или 16.10.91.год., када је преноћила код њих кући, а већ сутрадан су их одвели војници. [redacted] Божица је у разговору са Викицом Филић сазнала да је опт. Деветак издао наређење да се њени родитељи убију. Иначе наводе да је [redacted] Балић био у хрватској полицији.

Сведок-ошт. Мира Комјат, [redacted] наводи да је видела у близини тадашње зграде милиције Петронија како туче Балића, који је исте ноћи убијен.

Исказ сведока-ошт. Викице Филић у наведеном делу, суд је прихватио, јер је јасан и уверљив, те потврђен другим доказима – исказима сведока-оштећених, којима је познато да су Балићи били у МЗ на испитивању, а одмах након тога одведени и убијени, а из исказа сведока Љубодрага Јелића се утврђује да је сведок-ошт. Викица Филић заиста боравила у простору МЗ, те стога била у ситуацији да види Балиће, као и да чује наредбу коју је опт. Љубан Деветак издао опт. Петронију Стевановићу. Такође се исказом сведока-ошт. Снежане Кризманић потврђују наводи сведока-ошт. Викице Филић да је [redacted] Балић био у простору МЗ, а сведок-ошт.Мира Комјат је видела Петронија, како туче Балића у близини зграде милиције, истога дана када је убијен, те се стога сви напред наведени искази уклапају у једну логичну целину, међусобно су сагласни и упућују на несумњив закључак да су наводи сведока-ошт. Викице Филић истинити, а то да је опт. Љубан Деветак издао наредбу опт. Петронију Стевановићу да ликвидира Марина и Катарину Балић, а опт. Петроније Стевановић их је потом одвео из простора МЗ, те су пребачени до куће Владе Девчића у улици [redacted], а потом убијени.

Суд је имао у виду да се сведок-ошт. Викица Филић и поједини сведоци-оштећени (Мира Комјат, [redacted] нису могли прецизно изјаснити о времену критичног догађаја, међутим, из исказа сведока-ошт. Ивице Филића, као и других оштећених који су скупљали лешеве, несумњиво се утврђује да су већ 21.10.91.год., лешеви Марина и Катарине Балић покупљени у кући Владе Девчића, у улици [redacted], када су скупљени лешеви са минског поља, као и лешеви других мештана убијених претходних дана у селу, а у скупљању лешева је био ангажован опт.

Петроније Стевановић, „Аждаја“ и Коста, који су, како сведок-ошт. Шимун Пејић наводи, тачно знали где се који леш налази, иако су исти били у кућама и гаражама.

Из налаза и мишљења судског вештака медицинске струке мр.сц Анта Блажановића, др.мед.спец. патологије и судске медицине, утврђено је да је смрт Марина Балића била насилна и да је наступила због стрелних рана леве стране прсног коша, а смрт Катарине Балић је такође била насилна и наступила је због стрелних рана тела.

II-3.б) Да је опт. Љубан Деветак наредио опт. Александру Николајидису, а потом и Зорану Обреновићу зв. „Аждаја“ (сада покојном) да убију Снежану Кризманић, те тиме извршио радње описане у ставу II-3.б) изреке пресуде, утврђено је из одбране опт. Александра Николајидиса, исказа сведока-ошт. Снежане Кризманић, а делом и на основу казивања сведока-ошт.Марије Ђаковић.

Опт. Александар Николајидис наводи да га је по доласку крагујевачке јединице у село, опт. Љубан Деветак позвао у команду и рекао му: „Ево ти сада Снежане, води је кући, јебите је, водите у кукуруз и убите“. Он се окренуо и отишао, а када је рекао Снежани да има налог да је убије, она је плакала, те је склонио у кућу где је и он тада спавао – код Анке и Владе Сомборац. После неког времена дошао је „Аждаја“ и рекао му да га зову у команду, те је он отишао, а пошто је видео да га тамо нико није тражио, поново се вратио у кућу породице Сомборац и мисли да је тада „Аждаја“ силовао Снежану. Разговарао је са њим, а овај му је одговорио: „Боље него да сам је убио, као што је наредио Деветак“. Такође наводи да је он Ловас напустио 05. новембра 91.год. и да је Снежану Кризманић одвео из Ловаса, те јој на тај начин спасао живот.

Сведок-ошт. Снежана Кризманић наводи да је у периоду од 17.10.91.год. па све до 24.10.91.год. боравила у простору МЗ, где је одвео опт. Милан Радојчић. Тамо је чистила спаваонице од стражара, који су чували затвор у подруму МЗ, а када је једном приликом опт. Милан Радојчић отишао на некакав састанак, увече је дошао опт. Александар Николајидис и одвео је у кућу код Владе Сомборца, те јој рекао да је добио заповед од опт. Љубана Деветака да је убије, јер се пуно тога догодило у Ловасу и да треба кривицу свалити на некога, а са истом причом те ноћи је дошао и Зоран зв. „Аждаја“, кога је описала као ћелавог, те је и он причао да она мора бити убијена, наводећи да то од њега тражи опт. Љубан Деветак, али да пре него што то учини, да ће је силовати. Скинуо је скроз, међутим, када му је рекла да има менструацију, а пошто је у међувремену дошао и опт. Александар Николајидис, овај је одустао. Опт. Александар Николајидис се поново враћао на причу да је треба убити, те је она плакала и молила га да то не учини, те јој је опт. Николајидис рекао да ће ујутру отићи код опт. Љубана Деветака, па ће видети шта да раде са њом. У јутарњим часовима су отишли у кућу Љубана Деветака, где их је била пуна кућа. Након неког времена, опт. Љубан Деветак ју је извео испред куће и рекао да он не зна шта ће да направи, да њу траже и четници и војска и да је он ту не може заштитити, те да би најбоље било да је опт. Александар Николанјидис изведе из Ловаса, па онда након неког времена да се врати, а пре него што је Деветак њој ово рекао, видела је да разговара са Алексанром Николајидисом. Замолила је опт. Љубана Деветака да јој омогући да се јави мајци, да не брине, што је он и одобрио, па је у пратњи опт. Александра Николајидиса отишла да се јави мајци, пренећила у Деветаковој кући, а сутрадан ујутру са опт. Николајидисом и једним кога су звали Драган и зна да је из Краљева, као и Костом, добровољцем кога је видела претходног дана у Љубановој кући, напустила Ловас.

Имајући у виду напред изнето, као и то да је опт. Љубан Деветак предузимао радње мучења према Снежани Кризманић испитујући је о [redacted] Фрањи Кризманић и његовим активностима у ХДЗ, те да је том приликом махао пиштољем, а према наводима сведока-ошт. Марије Ђаковић говорио јој: „Шта би било када бих ја

сада теби гурнуо пиштољ у уста?“, те с обзиром да су према наводима ошт.Снежане Кризманић два добровољца јединице „Душан Силни“ јој саопштила да опт. Љубан Деветак од њих тражи да је убију, суд је у потпуности прихватио наводе опт. Александра Николајидиса у овом делу, да је од опт. Љубана Деветака добио наредбу да убије Снежану Кризманић, што он није учинио, већ је тражио од Деветака да му омогући да је одведе за Панчево, а што се и десило. Наводи сведока-ошт. Снежане Кризманић су у овом делу сагласни са одбраном опт. Александра Николајидиса, уклапају се у једну логичну целину, те имајући у виду да је опт. Љубан Деветак само неколико дана нре тога примењивао радње мучења према овом лицу, испитујући је о њеном оцу, који је члан ХДЗ, следи несумњиви закључак суда да је опт. Љубан Деветак наредио убиство Снежане Кризманић, као што то наводи опт. Александар Николајидис, а потврђује сведок-ошт. Снежана Кризманић, као своје посредно сазнање од опт. Николајдииса и Зорана Обреновића зв. „Аждаја“.

Према томе, на основу свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да је опт. Љубан Деветак неутврђеног дана у периоду од 17.-24.10.91.год. наредио опт. Александру Николајидису, а потом и Зорану Обреновићу зв. „Аждаја“ да убију Снежану Кризманић, рекавши опт. Николајидису: „Одведи, јеби и убиј“, па пошто они то нису учинили, одобрио је опт. Александру Николајидису да оштећену поведе са собом у Панчево, што је он и учинио.

Суд је ценио одбрану опт. Љубана Деветака да он није наредио убиство Снежане Кризманић, те да је са њеним оцем био у коректним односима, а његов однос према припадницима ХДЗ је био најнормалнији, међутим, овакву одбрану суд није прихватио, јер је срачуната на избегавање кривичне одговорности и у супротности са изведеним доказима, и то исказом ошт.Снежане Кризманић, те наводима опт. Александра Николајидиса, које је категорично потврдио и приликом суочења са опт. Љубаном Деветаком. С друге стране, опт. Деветак не признаје ни да је претходно испитивао и мучио ошт. Снежану Креизманић, што је потврђено, како исказом оштећене, тако и исказом сведока-ошт. Марије Ђаковић, те је потпуно јасно да је мотив за овакво наређење био управо његов однос према припадницима ХДЗ и посебно оцу оштећене-Фрањи Кризманићу, који није био онакав како наводи опт. Љубан Деветак, већ напротив, мотив најпре за мучење, а потом и убиство оштећене код опт. Деветака је била управо чињеница да јој је отац истакнути члан ХДЗ. Стога је несумњиво утврђено да је опт. Љубан Деветак извршио напред наведене радње. Ошт. Снежана Кризманић је преживела захваљујући томе што опт. Николајидис није извршио ово наређење, с обзиром да се на његов захтев опт. Деветак сагласио да је одведе из Ловаса. Но, без обзира на то, сама чињеница да је опт. Љубан Деветак наредио убиство Снежане Кризманић, је довољна за постојање инкриминације, иако се он касније предомислио и одобрио опт. Николајидису на његов захтев, да је одведе за Панчево.

II-3в) Да је опт. Љубан Деветак наредио припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждаји“, Кости и Николи) да убију Звонимира Мартиновића и тиме извршио радње описане у ставу II-3в) изреке пресуде, утврђено је из исказа сведока-ошт. Петра Вулете, који исказ је делом потврђен и исказима сведока-ошт. Јосипа Петковића, Славице Антоловић, Мире Комјат, [redacted] Јакова Пеулића и Дарка Мартиновића.

Сведок-ошт. Петар Вулета наводи да се не сећа који је то тачно датум био, али зна да је то било у периоду после трагичног догађаја на минском пољу, када се једном приликом затекао у центру села, јер је имао радну обавезу - да претаче бурад са нафтом у камион и док је то чинио, у једном моменту је видео опт. Љубана Деветака, како излази из управне зграде задруге и прелази улицу према згради милиције. Тада је наишао један ауто, из кога су изашла три добровољца и то један по надимку „Аждаја“,

који је имао црну мараму око обријане главе, те Никола и Коста. Видео је да у ауту седи неки човек, али није одмах могао да разабере о коме се ради. Добровољци су пришли Деветаку и чуо је разговор између њих, у коме је Деветак питао: „Да ли сте га саслушали?“, а када су га добровољци питали шта да раде са њим, Деветак им је одговорио: „Оно што треба“. Тада су се ова три добровољца вратили у ауто, а он је кренуо кући и поново уочио овај исти ауто, како се зауставља код куће Ивице Франчишковића. Видео је да из аута извлаче мештанина Звонка Мартиновића, старог око [redacted] година и застао да види шта ће се десити, те уочио да су га већ на улици почели туђи и одгурали су га у двориште. Он је тада отишао кући, а ујутру када се појавио на радној обавези, чуо је од људи да је Звонко Мартиновић умро и да срце није издржало. За тај случај може са сигурношћу тврдити да је опт. Љубан Деветак наредио да се убије Звонко Мартиновић, а у истој тој кући Ивице Франчишковића, где су одвели Звонка Мартиновића, саслушавали су и мештанина Јосипа Петковића, мучећи га и прикључујући на струју, а при томе га поливајући и водом. Иначе су у тој кући били смештени добровољци, била су нацртана велика четири слова „С“ и писало је „Бели орлови“.

Сведок-ошт. Јосип Петковић наводи да су га у XI или XII месецу 1991.год. припадници „Душана Силног“ „Аждаја“ и Никола одвели у кућу Ивице Франчишковића у центру села на испитивање, којом приликом су спајали каблове на његове прсте и укључивали на струју, те га поливали водом, а када су га доводили у ту кућу, видео је Звонка Мартиновића који је тада био извођен, те је чуо да су исто то чинили и са њим, као да је и Мартиновић после тога нађен мртав.

Сведок-ошт. Славица Антоловић наводи да је после месец дана од напада, у склопу радне обавезе коју је имала, чистила кућу деде Андрије Мартиновића, где су били смештени добровољци „Душан Силни“ и тада је угледала тело мештанина Звонимоира Мартиновића. Остала је скамењена и укочена, као и пријатељица која је са њом чистила, а десет добровољаца је излетело испред њих и репетиирало пушке. Тада је изашао добровољац „Аждаја“ и рекао им да иду кући и да дођу сутрадан, па када је сутрадан дошла, питала га је да ли је то био Звонко Мартиновић, а он јој је потврдио, говорећи да су наводно дошли неки из Београда и заклали га.

Сведок-ошт. Јаков Пеулић наводи да је са другим мештанима имао задужење да скупља лешеве по селу и сећа се да је тело Звонимира Мартиновића пронађено код куће његовог стрица Андрије Мартиновића, а то је било отприлике тридесет дана после напада на село.

Сведок-ошт. Мира Комјат, рођ. Антоловић наводи да је у склопу радне обавезе чистила просторије штаба ТО у МЗ и једно јутро су довели у штаб на саслушање Звонка Мартиновића, а после тога је чула да је он нестао.

Сведок-ошт. Дарко Мартиновић – син пок. Звонимира Мартиновића наводи да је на дан напада са оцем и другим мештанима побегао у шуму „Бадњара“, а међу њима је било жена, деце и стараца. Ту су се скривали три дана, он је потом побегао за Илок, а отац се вратио у село. Од мештана који су остали у Ловасу, сазнао је да је његов отац убијен у дворишту Андрије Мартиновића, што му је рекао Славко Божић, као и да се то десило 11.11.91.год., те је чуо да је његов отац мучен и испитиван у кући Ивице Франчишковића, а након тога убијен.

Исказе напред наведених сведока-оштећених, суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне, због чега је закључио да су истинити наводи сведока-ошт. Петра Вулете, да је опт. Љубан Деветак наредио убиство Звонимира Мартиновића, с обзиром да се његов исказ уклапа у једну логичну целину са осталим исказима сведока-оштећених, који су видели Звонимира Мартиновића, непосредно пре убиства, управо на месту где ошт. Петар Вулета наводи да је одведен (кућа Ивице Франчишковића), што наводи ошт. Јосип Петковић, у присуству лица за које ошт.

Вулета тврди да су га одвели („Аждаја“ и Никола), претходно добивши наређење од Деветака да га убију, а касније је и његово тело виђено у присуству једног од тих лица („Аждаја), што наводи Славица Антоловић.

Одбрана опт. Љубана Деветака да он ово наређење није издао, је нелогична, неуверљива и срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности, с обзиром да оптужени наводи да му је познато да су Звонимира Мартиновића убили сада пок.“Аждаја“ и Коста и то у периоду од 10. до 15. новембра 91.год., међутим, да он баш тада када је убијен Мартиновић није био у селу, што је потпуно демантовано јасним и уверљивим исказом сведока-ошт. Петра Вулете, који не само да је видео опт. Љубана Деветака са добровољцима „Аждајом“, Костом и Николом, него је и чуо њихов разговор, у коме им опт. Деветак налаже шта да учине са Мартиновићем. Осим тога, опт. Александар Николајидис наводи да су „Аждаја“ и Коста били нераздвојни са опт. Љубаном Деветаком и да би за њега убили рођеног брата, што такође иде у прилог напред наведеним утврђеним чињеницама и несумњиво упућује на закључак да је опт. Љубан Деветак дана 10.11.91.год. наредио припадницима оружане групе „Душан Силни“ – „Аждаји“, Кости и Николи да убију Звонимира Мартиновића, тако што се сусрео са њима у близини куће Боре Кесер и управне зграде задруге, па је на њихово питање шта да раде са приведеним Мартиновићем, најпре питао да ли су га саслушали, а потом наредио да ураде „оно што треба“, што је недвосмислено значило да га убију, да би ово лице, најпре било одведено на саслушање у кућу Ивице Франчишковића и потом убијено од стране неидентификованих припадника ове оружане групе, а његово тело је нађено сутрадан у дворишту куће Андрије Мартиновића у улици [redacted]

Из налаза и мишљења судског вештака медицинске струке мр.сц. Анта Блажановића, др.мед.спец. патологије и судске медицине, утврђено је да је смрт Звонимира Мартиновића била насилна, услед вишеструког прелома на скелету главе, прелома ребара и крила зделичне кости, те је највероватније наступила као последица проласка више пројектила кроз главу и тело, испаљених из ручног ватреног оружја.

Нечовечно поступање и повреде телесног интегритета цивила 18.10.91.год. у дворишту задруге

IV-1. Да је опт. Љубан Деветак у ноћи између 17. и 18.10.91.год са умишљајем подстрекао опт. Петронија Стевановића и неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ да према већем броју цивилних лица предузимају радње нечовечног поступања и повреде телесног интегритета, што су они и учинили дана 18.10.91.год., у дворишту земљорадничке задруге, где им се придружио и опт. Александар Николајидис, такође повређујући телесни интегритет цивила и **тиме извршили радње описане у ставу IV-1. изреке пресуде**, утврђено је следећим доказима:

Опт. Петроније Стевановић потврђује да су у дворишту земљорадничке задруге тучени многи окупљени мештани хрватске националности, те објашњава да је вече пре тога, опт. Љубан Деветак позвао њега и остале добровољце у милицију, где је у ТВ видео убацио касету на којој су били мештани Хрвати и рекао: „Е сада, браћо, видите ко су нам непријатељи“, а тада су поред Љубана били ту присутни и опт. Девчић и опт. Радојчић, као и Воркапић. Сви су говорили и показивали: „Тај је злоћа, то су зликовци“, давали налоге ко да се доведе, а сутрадан ујутру када је свануло, они су отишли у двориште земљорадничке задруге, где су он и други добровољци „Аждаја“, Коста, Никола, као и опт. Александар Николајидис тукли заробљене, које су видели на сннмку. Наводи да је он тукао палицом и да није убадао ножем, а тукли су их и остали пушкама и палицама. Негира да је људе убадао ножем, као и да је истим шишао Јосипа

Туркаља, те да је од заробљеника узимао новац, а на гл. претресу мења одбрану, утолико што тврди да то није било 18.10.91.год., већ раније, иако је у истрази тврдио другачије.

Опт. Александар Николајидис наводи да је дана 17.10.91.год. окупљен већи број хрватских мештана испред задруге, по Љубановом наређењу, које је саопштавано путем добошара, те је видео када су у село дошли припадници јединице Дарка Перића, који су учествовали у затварању тих окупљених мештана. Сутрадан у јутарњим часовима он је отишао до дворишта задруге и тамо је видео на трему Љубана Деветака, добровољца Драгана Милићевића зв. „Таки“, опт. Девчића и Дарка Перића. Доле је видео на неким клупама у дворишту да седе окупљени мештани Хрвати и видео је да их туку добровољци и то опт. Петроније Стевановић, „Аждаја“, Коста, Никола Вуковић, два Перићева боксера и још пар војника. Видео је да Петроније убада људе ножем и да је најмање њих десет убоо. Негира да је он у томе учествовао и тукао заробљене мештане, те наводи да није био присутан у команди када је Деветак са осталима приказивао добровољцима касете ХДЗ.

Опт. Љубан Деветак потврђује да је 18.10.91.год. ујутру био у задружном дворишту испред механичке радионице, где су били затворени мештани, да је видео да се људи малтретирају и да је то био страх за гледати. Владао је хаос, једни су седели на клупама, други су били тучени од стране - „Аждаје“, Николе „Кракоње“ из Добановаца, ту је био Бата Михајловић, а посебно се истицао опт. Петроније Стевановић, који је ходао као луд са ножем у једној руци. Том приликом је видео и добровољца Косту, мештанина Новаковића, те неког са надимком „Боксер“, који је припадао регуларној војсци и који је тако јако ударио једног заробљеника, да је овај одлетео у ваздух. Негира да је претходне ноћи добровољцима приказивао касете са годишњеице прославе оснивања ХДЗ у Ловасу и да их је подстрекавао да туку Хрвате, наводећи да је за те касете сазнао после трагичног догађаја на минском пољу, те тврдећи да није било струје и да се нису ни могле гледати раније. Наводи да је тада издвојио око тридесетак Хрвата, који су му требали за радове, сматрајући да ће тако спасити људе.

Опт. Радисав Јосиповић наводи да је са војницима свога вода критичном приликом ушао у двориште земљорадничке задруге и тамо видео да непознати добровољци малтретирају заробљенике, ударају палицама, кундацима и боцкају ножевима, при чему се помињао неки добровољац зв. Петроније.

Да је опт. Љубан Деветак 17.10.91.год. издао писмено наређење о обавези окупљања мештана испред земљорадничке задруге, потврђује сведок-ошт. Томислав Шелебај, који наводи да је читао наредбу, коју је потписао опт. Љубан Деветак као заповедник села, а у којој је стајало да се сви мушкарци старости између 18 и 55 година окупе испред задруге око 16 часова и 30 минута, што се и десило, па се око седамдесетак мештана хрватске националности и окупило, а када су утерани у двориште земљорадничке задруге, појавио се **опт. Љубан Деветак и издвојио десетак људи**, који су били као неки радни вод, а што су потврдили и сведоци-ошт. Емануел Филић, Јосип Антоловић, Вјекослав Балић, Иван Мујић, Стјепан Пеулић, Влада Бошњаковић, Милан Радмиловић, Петар Вулета, Станислав Франковић, Жељко Сомборац, Љубомир Солаковић, Павле Шимуновић, Јаков Пеулић, Мато Мађаревић, као и сведоци-оштећени који су том приликом издвојени: Јосип Кувеждић, Стјепан Павличић, Јосип Бошњаковић, Иван Пољак и Антун Лутровић.

Имајући у виду напред изнето и бројност сведока-оштећених, који су потврдили ову чињеницу, наводи опт. Љубана Деветака да 17.10.91.год. није вршио издвајање Хрвата, нису прихваћени, јер су срачунати искључиво на избегавање кривичне одговорности и апсолутно неистинити, као и наводи да није наредио окупљање мештана испред задруге, пре њиховог затварања, а што је поред сведока-ошт. Томислава Шелебаја потврдио и опт. Александар Николајидис.

Такође нису прихваћени наводи опт. Љубана Деветака да се касете са годишњице прославе ХДЗ, нису могле гледати јер није било струје, те да он није приказивао добровољцима исте, с обзиром да се из исказа сведока-ошт. Марије Ђаковић, која је боравила у тој кући, потврђује да су те касете гледане у кући Боре Кесер. То исто потврђује опт. Милан Радојчић и опт. Александар Николајидис, затим сведок-ошт. Снежана Кризманић, која је управо због њеног присуства на једном снимку прославе и испитивана 17.10.91.год. Стога су наводи опт. Петронија Стевановића, да им је опт. Љубан Деветак приказивао касету ХДЗ и указивао на мештане, означавајући их као непријатеље, због чега су они сутрадан ујутру тукли окупљене Хрвате у дворишту задруге, прихваћени као истинити и веродостојани, те сагласни са осталим изведеним доказима. Напред изнето јасно указује да је опт. Љубан Деветак са умишљајем подстрекао опт. Петронија Стевановића и друге добровољце, да туку мештане хрватске националности, што су они сутрадан и чинили, у присуству опт. Љубана Деветака, а његове даље активности – издвајање људи који му требају за рад и понашање критичном приликом у дворишту задруге, управо указује да је намера опт. Деветака била да се повреди телесни интегритет цивила и према њима нечовечно поступа, при чему је тачно знао шта ће се десити, па је зато и издвајао оне који му требају за рад. Сама чињеница да је опт. Љубан Деветак присутан када се цивили повређују и према њима нечовечно поступа, указује да је он то и хтео, јер би у супротном, на лицу места реаговао да се то не чини, посебно када се узме у обзир да је током овог поступка несумњиво утврђено да су добровољци оружане групе „Душан Силни“ били под његовом командом.

Понашање опт. Љубана Деветака критичном приликом дана 18.10.91.год. у дворишту задруге, из кога следи напред наведени закључак суда, као и учешће опт. Петронија Стевановића и Александра Николајидиса, описали су сведоци-оштећени, који су били међу затвореним мештанима у задрузи:

<u>Сведок-ошт. Милан Цоњар</u> наводи да је ујутру 18.10.91.год. кренула прозивка по списку и батинање. Прозвано је 22 затвореника, који су били виђени на касети са прославе изборне победе ХДЗ у Ловасу и та лица су батинана, пролазећи кроз шпалир припадника паравојних јединица. Тучени су кундацима, шипкама, хидрауличним цревима, ногама, боли су их ножевима. Међу онима који су их тукли, био је и један добровољац „Аца“, који га је два пута приводио код опт.Милана Девчића. Тукао их је хидрауличним цревом или неким другим предметом, не може се тачно сетити, а тукли су и други, неки кога су звали„ Апатинац“, „Ница“, Петроније, „Аждаја“ зв. „Аки“; који је био обријан до главе. Петронија је описао као кратко ошишаног, неуредног, необријаног, са личком капом на глави и то капом која је узета из куће његовог таста (била је црно-црвене боје са ресама позади). Петроније је тражио и узимао новац од људи. Ту су били присутни Љубан Деветак и један официр и уз Деветаково одобрење један број затвореника је напутио двориште. Хтео је да изађе из двориштa Милко Кесер, па се обратио Љубану, а овај га је само одгурнуо. На снимку прославе ХДЗ били су Марко и Ивица Сабљак, окретали вола, Берислав Филић који је свирао, као и многи други. Сви су они били прозвани и тучени. Било је много повређених, онесвешћених и обливених крвљу. [redacted] Ивана Цоњара тукли су железном шишком по леђима. Он је такође добио батине пендреком у кичму и шамар. Јосипа Туркаља, који је имао дугу косу, су шишали и довели брицу да га обрије, па су се виделе ране на глави. У једном тренутку довели су [redacted] Лукетић [redacted] [redacted] па се један од њих обратио Деветаку, помињући њихово кумство, али то иишта није вредело, јер је Петроније притрчао са ножем и једног од њих убоо с леђа. Такође му је познато да је ножем избоден и Тома Златко, а није видео да је неко други имао нож, изузев Петронија. На крају је Љубан Деветак рекао да ће ићи брати грожђе.

Сведок-ошт. Антон Кризманић наводи да су 18.10.91.год. ујутру, стражари који су их чували претходне ноћи, почели да уводе поједине заробљенике у кухињу и тамо су испитивани, па је видео када су увели Луку Балића. Чули су се његови крици и запомагања, а одатле је изашао крвав. Ту су такође испитивани и Марко Видић, Марко Филић, кога су након испитивања бацили низ степенице. У једном тренутку опт. Деветак је почео да чита имена са неког списка и при том их делио у групе, а кога би он прочитао и одвојио на једну страну, те су почели да туку. Један плав висок дечко, кога су звали Никола, је са железном цеви тукао сваког кога је Љубан прочитао са списка. Петроније је ножем убадао људе, па је видео када је убоо Ивицу Ђаковића, а за Златка Тому није сигуран да ли га је убоо Петроније или Коста. Тукао их је и неки Марко из Новог Сада, а потом је видео да је Петроније ножем секао косу Јосипу Туркању, након чега су позвали сеоског берберина да га обрије до главе. Међу онима који су били избодени ножем и претучени, био је Тома Златко, Бошко Бођанац, Марко Сабљак, Марко Филић, Лука Балић, Жељко Сомборац, Ивица Сабљак, Мато Краљевић и многи други. Деветак је све то посматрао, па су им тада рекли да ће ићи у виноград да виде да ли се тамо крију усташе, те је чуо када је Деветак наредио да крену да се иде претраживати виноград, а припадници специјалне јединице из Ваљева су их постројавали у две колоне.

Сведок-ошт. Андрија Балић наводи да је дана 18. октобра 91.год. у јутарњим часовима опт.Љубан Деветак, Милан Радојчић и неколико непознатих људи, за које је чуо да су припадници специјалне јединице, ушли у трпезарију задружне зграде. Тамо су се нешто договарали, а с времена на време излазио би по један од њих и по имену прозивао неког од заробљеника. Међу првима је био прозван Лука Балић, потом Марко Видић, Марин Мађаревић и други. Тамо су били крвнички пребијени, а када су изашли на двориште, виделе су им се повреде. Када је Лука Балић изашао из трпезарије, био је изобличен од батина. После више нису одводили у кухињу, те су на дворишту испитивали и тражили да се каже ко има оружје. Тада је већи број њих, које оштећени назива „четницима“, тукло људе чиме су стигли – рукама, пендрецима, металним цевима и другим предметима. Претучено је око двадесетак људи, пред њиховим очима и то у једној групи, коју су они издвојили. Један кога су звали Петроније покушао је да одсече бајонетом косу Јосипу Туркању, а када му то није успевало, бесно је почео да му чупа косу. За тог Петронија је касније чуо од Миодрага Новаковића, мештанина Ловаса, да је из Панчева и да је провео четири године у затвору, а описао га је као високог, светле косе, јаке грађе, кратко подшишан и храпавог гласа. Осим Петронија, чије име је запамтио, људе је тукао и један кога су звали „Боксер“, који је носио посебну врсту рукавице са металним појачањем и тај га је ударио пендреком или неком металном шипком, а такође је тукао и један Никола који је био висок и снажне грађе. Бошко Бођанац је био убоден ножем у бутину, а пре изласка из дворишта задруге морали су сав новац што су имали код себе оставити, јер им је речено да им то више неће требати. Љубан Деветак је одредио да сви претучени иду брати грожђе, те је одредио Милана Рендулића зв. „Бува“, мештанина села, да их води до тог винограда, а са њим је био Илија Крксојевић. Међутим, командант специјалних јединица је тада рекао да сви иду брати грожђе.

Сведок-ошт. Јосип Сабљак наводи да су их у ноћним часовима 17./18.10.91.год. најпре пописали, а у јутарњим часовима су прво издвојили Луку Балића и одвели у кухињу, одакле су се чули његови крици и јауци. Када се вратио међу њих, једва су га препознали колико је био претучен. Следећег су издвојили Марка Филића, кога су такође зверски мучили у кухињи, а они су споља чули колико је запомагао, па су га потом преко зида и узвишеног трема бацили доле на земљу. Пошто је ту била механичка радиона, из исте су узели армиране цеви, шипке и палице, па су их тим предметима тукли, а од оних који су то чинили, запамтио је једног који се звао

Петроније и који је убадао људе ножем, затим неки „Боксер“, потом Никола. Били су обучени у маскирне униформе, а за то време опт.Љубан Деветак је стајао на узвишеном трему, са неким списком у рукама и био је такође у шареној маскирној униформи, а по том списку су људи издвајани и тучени гвозденим палицама, гуменим цревима, кроз које је била провучена жица и разним другим предметима. Ти људи који су тукли, нису то насумице радили, већ је то управо рађено по том списку. И он је тада добио ударац у главу, па када се сагнуо да подигне шешир, један од њих га је .ударио ногом у доњу вилицу, од чега је почео да крвари и од тог ударца су му испали зуби. До њега је седео Тома Златко, зв. „Золика“, кога је Петроније убоо ножем у дебело месо, па је крв липтала на све стране, а такође је тај Петроније убоо ножем и Николу Бадањка, Бошка Бођанца, Марка Сабљака и Ивицу Ђаковића зв. „Шкица“. Највише су тукли Петра Лукетића [redacted], а једном од њих је сва нога била у крви. Један од батинаша се посебно био окомио на Ивицу Цоњара и од тих батина, поједини су падали у несвест. Мато Ходак се био потпуно променио, када га је Никола истукао, више нису могли да га познају, глава му се сва извитоперила, очи исколачиле и био је сав крвав. У двориипте задруге су после неког времена ушли војници са шлемовима, који их нису тукли, међутим, ови батинаши су и даље наставили да их бију, па је видео када је Петроније ножем кидао косу Јосипу Туркању, а затим је наредио једном од заробљеника који је био брица, да га ошиша. Видео је када је Ивица Ђаковић зв. „Шкица“, који је био избоден ножем од стране Петронија, молио Љубана Деветака да га поштеди, јер су школски другови, па га је овај издвојио, тако да Ђаковић касније није са њим ишао на минско поље. Љубан је нешто објашњавао овима који ће водити ту колону, договарао се са њима, а ту је био и мештанин Ловаса Милан Рендулић. Петроније је у једном моменту бајонетом-ножем, превлачећи исти преко руке, показивао неку тетоважу и тражио да сви скупе новац колико имају, а ко буде утајио, да неће добро проћи. Двориште у задрузи је било потпуно крваво, људи су скакали, драли се, јаукали, а када су им наредили да излазе, нису изведени сви из задруге, јер је одвојена нека група за радове у пекари, а ови други који су остали, нису после живели ни сат времена, јер су били убијени по туђим кућама и гаражама.

Сведок-ошт. Петар Вулета наводи да је 18.10.91.год. око 7 часова у двориште задруге дошао опт. Деветак у пратњи опт. Милана Радојчића, Ђуре Продановића, опт. Миће Девчића, Милана Воркапића, тројице браће Тепаваца и команданта специјалних јединица. Са њима су били и један који се звао „Боксер“ и који их је претресао претходног дана, као и добровољац „Аждаја“. Један момак који их је пописао претходне ноћи, дао је списак опт. Деветаку и онда је тај непознати почео да их прозива по именима са списка и да их одваја, а Љубан је одлучивао ко од прозваних треба да се врати на клупе, а ко да стане у круг. Ти који су прозвани, морали су да устану и да се поређају са једне стране, где је био круг тих припадника паравојске, који су тада почели немилосрдно да их туку разноразним предметима, при чему су се највише истицали „Аждаја“, Петроније, Коста, Марко и други којима није знао имена. Када су њега прозвали, укочио се од страха и тада га је Деветак питао да ли је он Ходаков зет, а када је он то потврдио, Деветак је рекао да се врати на клупу. Међу онима који су послати у круг и били тучени, били су мештани: Мато Ходак, Марко и Иван Сабљак, Томо Сабљак, Марко Видић, Марин Мађаревић, Иван Цоњар, Марко Филић, Ивица Видић, Иван Палијан, Милко Кесер, Алојз Кризманић, Ђука Лукетић, Емануел Филић, Бошко Бођанац и други. Ударали су их железним шипкама, кундацима пушака, шакама, ногама, а ножевима су били избодени Марин Мађаревић, Бошко Бођанац, Лука Балић, Јосип Туркаљ, Алојз Кризманић, Ивица Цоњар, Ивица Ђаковић и други. Није уочио ко је мештане боо ножем, јер је ту била велика гужва и метеж. Видео је да је Ивица Цоњар, када су почели да га туку, пао и дословце се ногама бранио, а пар њих је скакало око њега и тукли га. Алојз Кризманић није показивао никакве знаке страха, док

су га тукли, него се напротив у лице смејао својим мучитељима, а када су их касније извели у двориште, њега су задржали и његово тело је после пронађено у капелици на гробљу. Такође су у дворишту задруге били тучени Петар, Ђука и Антон Лукетић, као и Ивица Видић, који после нису одведени на минско поље, али их више никада није видео јер су убијени. Док је седео на клупи, надао се некако да неће добити батине, међутим, у једном моменту му је пришао тај Марко за кога је чуо да је из Новог Сада и почео га млатити металном штанглом по леђима, врату и раменима. Тада му је пришао Петроније и песницом као боксер почео га ударати, псујући му мајку усташку, а када се срушио на земљу, пришао му је Марко и почео да га шутира и гази. Јосипа Туркаља, који је имао дугу косу су бајонетом шишали и виделе су му се рупе на глави. Деветак је био ту све време и даље прозивао имена са списка. Петроније је покупио сав новац од њих, тако што је наредио да Златко Божић, који је после страдао на минском пољу, скупља новац и да му преда. Запамтио је Петронија по томе што је имао истетовиране руке, од надлактице до рамена. После неког времена, опт. Деветак и командант специјалне јединице, казали су им да ће ићи да пронађу оне који су се сакрили, а некима од заробљеника је речено да иду брати грожђе.

Сведок-ошт. Томислав Шелебај наводи да су их, одмах након затварања у дворишту задруге, у вечерњим часовима 17.10.91..год. пописали, а неке одводили и тукли. Када су излазили ти наоружани људи у униформама, говорили су да су гледали видео-касете, са неких прослава ХДЗ-а и правили су нови попис, а мештанин села Миодраг Новаковић им је говорио имена људи. У јутарњим часовима је дошао опт. Љубан Деветак, један кога су звали „Боксер“, затим добровољац Петроније, који је био најсуровији и најокрутнији, Никола и други, те је уследила прозивка људи. Формирали су једну скупину, која је послата у ћошак, где су ударани - комадима гвожђа, хидрауличним цревима и другим предметима из механичке радионе, а међу онима који су тукли, били су Никола, Петроније, „Боксер“ и други. „Боксер“ је поједине људе прозивао и одвођени су унутар задруге, а одатле су излазили испребијани. Петроније је био посебно окрутан, па је хидрауличним цревом по глави ударао Јосипа Туркаља, тако да му је пукла кожа, обилно је крварио, а након тога га је шишао војничким ножем, пошто је Туркаљ имао косу до рамена. Док су прозивали имена са списка, наишли су на имена Лукетић Петра и његових синова, па пошто нису били међу њима, опт. Љубан Деветак је послао оружану пратњу да их доведе. Када су их довели, Петроније је убоо ножем у пределу слабине Анту Лукетића. Тада је Љубан Деветак рекао да они који нису претучени, иду да беру виноград, а у међувремену је издвојио још неке људе, који су му требали за радионицу, међу њима Милана Брајковића, Стјепана Брајковића, Павличић Стипу и Мату Мађаревића. „Боксер“ им је рекао да око села има још усташа, па ће их повести да то провере, а како усташе не би пуцали по њима, на шта је Деветак наредио двојици људи – Србину Илији Кресојевићу и Милану Рендулићу зв. „Бува“, који је Хрват, [redacted] да иду са њима и том оружаном пратњом и да им покажу пут. Љубан Деветак је остао у дворишту пољопривредне задруге, када су их педесетак људи у маскирним униформама (за које је чуо да су Ваљевци, од којих су неки имали капе, а неки шлемове), заједно са добровољцима, повели ка изласку из села.

Сведок-ошт. Емануел Филић наводи да су у јутарњим часовима 18.10.91.год. у двориште задруге почели пристизати припадници паравојне јединице и неко од њих је почео узвикивати имена са пописа, који је направљен током ноћи. Ти људи су одведени на једну страну, где су их окружилил добровољци и почели страховито туђи. Сазнао је да су добровољци гледали ХДЗ снимке са неке прославе где се пекао во, који су пронашли у селу, па су управо ти људи и претучени који су били на снимку, а то је сазнао управо од тих добровољаца. Тукли су их металним шипкама, шакама, ногама и другим предметима. Неке од њих су убадали ножем, крви је било свуда по дворишту, а

један од претучених – Марко Видић био је толико испребијан, да је изгледао као да му је око испало из дупље. Још док су седели на клупама, у двориште задруге доведени су Петар Лукетић [redacted] – Анте и Ђука. Пред свима су их тукли, они нису вођени са њима на минско поље, а касније је чуо да су њихови лешеви пронађени у капелици на гробљу. Ножем су избодени Марин Мађаревић, Ивица Ђаковић, Бошко Бођанац и други. Њему је један добровољац зв. Петроније ударио шамар и прокоментарисао: „Прави си, када ниси на мој ударац пао“. Тај Петроније је ишао купити новац и документе од преосталих окупљених мештана Хрвата, а иначе је био страх и трепет у селу. Био је обучен у маскирну униформу, плаве косе и стар око 40 година, а од оружја је имао аутомат, те је заједно са још једним Костом био најсуровији добровољац у селу. За то време док је трајала та туча, опт. Љубан Деветак је био у дворишту и тада је рекао да они који нису тучени и који су остали на клупама, да ће ићи брати виноград, а за ове који су добили батине, рекао је: „Ваши пријатељи ће ићи тражити људе који се крију“. Тада је један у СМБ униформи, за кога сведок сматра да је неки старешина, рекао да ће ићи сви.

Сведок-ошт.Станислав Франковић наводи да се у јутарњим часовима 18.10.91.год. у задружном дворишту појавио опт. Љубан Деветак, отишао у кухињу задруге, а након тога је почело прозивање људи који су ишли на испитивање. Сећа се да су у кухињи задруге прозвани и отишли Лука Балић, Марин Мађаревић, Берислав Филић и Јосип Туркаљ зв. „Јоја“. Тамо су доживели такве страхоте, чуло се ударање и лупање и Лука Балић је излетео сав крвав. Један кога су звали „Боксер“ је имао на рукама кожне рукавице без прстију, па је тако јако ударао да су људи од његових удараца падали, а поред њега је био неки Никола, те Зоран и Марко и сви су они ударали. Једна група људи која је издвојена, била је најжешће претучена. Тукли су их кундацима, чизмама, металним штанглама и другим предметима. Цело двориште је било обливено крвљу. „Јоја“ Туркаљ је био толико претучен, да је од њега капала крв по целом дворишту, а затим је један добровољац кога су звали Петроније, са личком капом на глави, бајонетом-ножем од аутоматске пушке убадао људе по телу и видео је када је убоо Ивицу Ђаковића у дебело месо и Бошка Бођанца, а и друге је шамарао и ударао. После је послао једног од њих да им покупи новац и накит и све друго што су имали код себе. Затим је видео када је Петроније тупим ножем шишао Јосипа Туркаља, који је имао дужу косу, а после тога је локални брица кренуо да га шиша, па пошто није могао, обријао му је главу и све су му се ране виделе по истој. У једном моменту су довели [redacted] Лукетић и [redacted] [redacted] те је видео да су их код капије страховито тукли, а ту је такође било пуно крви. Међу њима је био и Иван Видић и видео је да су Видић и [redacted] Лукетић са оцем остали на дворишту, када су они излазили из истог. После је сазнао да су убијени. Издвајања која су вршена у дворишту, била су по неким пописима, била је једна, друга група, а опт. Љубан Деветак је издвојио још једну групу, која је одведена изван дворишта задруге.

Сведок-ошт.Милан Радмиловић наводи да је у јутарњим часовима кренула прозивка у присуству опт. Љубана Деветака, који је лично или преко неког читао списак. Сви они који су били прозвани, морали су устати са клупе и тада је кренула туча. Прозване су ударали разним предметима, а један кога су звали Петроније је имао нож и људе убадао истим. Руке су му биле истетовиране, а на глави је имао личку капу са ресама. Поред њега је људе ударао и неки „Боксер“, који је на рукама имао црне кожне рукавице, без прстију, затим Марко, Никола и сви су они ударали те људе који су били прозвани. У једном тренутку је видео да Петроније или тај „Боксер“ покушавају да исеку ножем Јосипу Туркаљу зв. „Јоја“ његову дугу косу, а пошто је нож био туп, позвали су једног берберина да га ошиша, за које време га је тај други ударао металном цеви, па када се „Јоја“ срушио на земљу, тај стражар је наставио да га шутира, називајући га усташом и псујући му мајку. После тога је наређено берберину

да „Јоји“ обрије главу, што је овај и учинио, па су му се виделе ране на потиљку. Такође је видео да је Петроније ножем убоо Тому Златка зв „Золика“, Марина Мађаревића, Бошка Бођанца, Ивицу Ђаковића и друге. Никола је извукао пиштољ и као каубој пуцао у ногу Мати Краљевићу, а претходно је тражио да се са њим боксује. У једном моменту су постројили уза зид механичке радионице Петра Лукетића [redacted] – Анту и Ђуку, затим Алојза Кризманића и Ивицу Видића, те су их убадали ножевима и крвнички тукли. Они после тога нису са њима одведени из дворишта задруге, већ су остали ту, а касније је сазнао да су убијени у селу, а тела им пронађена по гаражама и у капелици на гробљу. Петроније је наредио једном од њих – Златку Божићу да покупи сав новац, па је овај то морао да учини, а успут им је припретио да ако у било кога нађе један динар, да ће га убити, због чега их је Златко молио да му предају сав новац.

Сведок-ошт. Драго Сабљак наводи да је у јутарњим часовима у задружно двориште дошла група добровољаца који су их тукли, након прозивке која је уследила, па су они који су прозвани устајали и били тучени, а ови који су остали на клупама, морали су држати савијене главе, руке на леђима и нису смели гледати. Недалеко од њега био је Ивица Ђаковић, кога је један са надимком Петроније убоо ножем у пределу дебелог меса, тако да је ишла крв на све стране. Пре тога је тај исти Петроније наредио Златку Божићу да у једној капи скупи новац и златан накит, што је овај и учинио и то му предао. Опт. Љубана Деветака није видео у тој гужви, а након скупљања оног новца, ухватио га је још већи страх, јер је тада помислио да ће их ликвидирати. У неко доба, почели су пристизати војници у маскирним униформама, за које је чуо да су резервисти из Ваљева. Тада су их постројили у колоне и повели ка излазу из села. Видео је да је мештанин Милан Рендулић, који је био у овој оружаној пратњи, када су дошли у центар села, говорио једном који је био у СМБ униформи и који је све то водио, на коју страну треба ићи.

Сведок-ошт. Влатко Палијан наводи да су их у јутарњим часовима добровољци јединице „Душан Силни“ у маскирним униформама прозивали, а потом тукли. Чуо је њихове разговоре, да су преко ноћи гледали касете са годишњице прославе ХДЗ, па су углавном прозивали оне, који су виђени на снимку, а ту су била некаква два-три списка. Они који су прозвани на првом списку, били су крвнички претучени и то: Иван Краљевић, Бошко Бођанац, Марин Мађаревић, Никола Бадањак, који је био одвојен и одведен у радионицу и тамо тучен, затим Златко Тома, Марко Филић, Мато Ходак, Иван Сабљак, Марко Сабљак, Марко Видић, Лука Балић, Јосип Туркаљ и други. Један добровољац кога су звали Петроније је Јосипа Туркаља хтео да шиша ножем, пошто је Туркаљ имао дугу косу, а видео је када је тај Петроније ножем убадао људе и то је чинио где год је кога стигао. Друга група заробљеника, међу којима је био и он, уопште нису били прозвани. Опт. Љубан Деветак који је био присутан говорио је да ће ићи брати грожђе, а у једном моменту однекуд су били доведени Петар Лукетић [redacted] – Ђука и Анте и они су на другој страни били издвојени, а са њима Алојз Кризмаиић, Ђуро Кризманић и Иван Видић, те су посебно претучени и сећа се да су они остали у дворишту задруге, као и Никола Бадањак, а после је сазнао да су убијени.

Сведок-ошт. Владо Бошњаковић наводи да су их у јутарњим часовима 18.10.91.год. малтретирали, боли ножевима, узимали им новац и тукли металним шипкама и цевима. Међу онима који су то чинили, један им се представио као Петроније. Најпре им је покупио сав новац, претећи да ће убити сваког код кога пронађе да му је новац остао, затим је боо ножем људе и видео је када је у задњицу убоо Ивицу Ђаковића, те је такође убоо и Тому Златка зв. „Золика“. Од оних који су били издвојени и тучени, сећа се Бошка Бођанца, Ивана Краљевића, Мате Краљевића, Ивана Цоњара, Марка Сабљака, Ивана Сабљака и Томе Сабљака,, а били су и други. Видео је када је тај исти Петроније тупим ножем шишао Јосипа Туркаља. После неког

времена у двориште задруге су стигли неки специјалци у маскирним униформама. Тада су постројени и изведени у колонама по двоје испред задруге, а потом поведени ка излазу из села.

Сведок-ошт. Јосип Острун наводи да их је у јутарњим часовима прозивао један кога су звали „Боксер“, а крај њега је стајао други, кога су звали Петроније и говорио: „Ти овамо, ти овамо“. Ту су вршили раздвајање заробљених и они који су били издвојени, добили су батине, тако што су тучени пушкама, цевима и другим предметима, а то су чинили неки у шареним маскирним уииформама, који су имали на капама ознаку четири „С“. Ивица Ђаковић је убоден ножем, није сигуран да ли је то учинио тај Петроније или један кога су звали Коста. Златко Божић, који је био међу заробљенима, требао је да покупи сав новац од њих, што је и учинио. Опт. Љубан Деветак је такође прозивао људе, а након тога рекао да ће ићи брати виноград. За Петронија наводи да је на глави имао фес са ресицама.

Сведок-ошт. Жељко Сомборац наводи да се у јутарњим часовима 18.10.91.год. у задружнон дворишту појавио опт. Љубан Деветак, који је отишао у кухињу и тамо су нешто састанчили, а након неког времена изашао је човек који се представио и рекао да га зову „Боксер“. Био је јак, са рукавицама без прстију, имао маскирну униформу и држао је у рукама неки списак са пописом људи, те почео читати имена оних, за које су они знали да су чланови ХДЗ. Били су прозвани Берислав Филић, Лука Балић, а потом уведени у унутрашњост задруге, где су били претучени, што су видели када су се вратили. Потом је овај „Боксер“ прочитао њих 12 или 14, те је свако ко је устао и пролазио поред њих, био ударен у стомак. Међу прозванима је био и он, а тукли су их добровољци Петроније, Коста, Аца „Коњ“ и други, које је виђао по селу претходних дана и чуо њихова имена. „Ацу Коња“ и Петрониа је запамтио још на дан напада, јер су са мештанином Миланом Воркапићем ,зв. „Трнда“ долазили у претрес његове куће. Ацу описује као крупног, крезавог и са великим крстом, а Петронија са тетоважама на руци. У једном моменту га је тај Аца „Коњ“ ударио кундаком аутоматске пушке у десну страну главе, изнад десног ува, где и данас има ожиљак и слабије чује. Од тог ударца је пао на земљу, а Аца му је рекао да устане и још га једном лупио, тако да га је почела хватати несвестица. Крај њега у дворишту је био Марин Мађаревић, који је такође издвојен и претучен. Истом приликом су поједини били избодени ножем и то Бошко Бођанац и Ивица Ђаковић, а Јосипа Туркаља су најпре претукли, а потом шишали. Пре тога су им покупили сав новац и злато, тако што је Златку Божићу наређено да иде од једног до другог и прикупља све што имају од новца или златнине код себе, што је овај и учинио. Једног момента су однекуд довели Ивана Видића, Алојза Кризманића, Петра Лукетића, његовог сина и тада су их тукли, а зид поред кога су они стајали, био је сав крвав. Касније је чуо да су њих одвели у подрум МЗ и да су убијени.

Сведок-ошт. Љубомир Солаковић наводи да су у јутарњим часовима почели у задружно двориште да пристижу добровољци и то један који се представио као Никола и који је одржао неки говор пун мржње, те је дошао опт. Љубан Деветак, кога није лично познавао, али су други шапутали да је то он и тада је уследило издвајање људи у групе. Деветак је читао списак, по коме је извојена група од двадесетак људи, која је била страховито претучена. Људи су падали у несвест од удараца, били су крвави, убадани ножем, те је видео да је Бошко Бођанац избоден ножем, а тучени су палицама и другим предметима свуда по телу. То су чинили Никола, Марко, Зоран, „Боксер“, Петроније и други. Поједине су уводили на саслушање у кухињу задруге и то Марка Филића, Јосипа Туркаља и друге и тамо су их тукли. Петроније је пред њима шишао ножем Јосипа Туркаља. Накнадно су довели Петра Лукетића и једног од његових синова, те Ивана Видића и њих су тукли близу задружне капије. Чули су се јауци и то је било страшно и гледати. Берислав Филић је остао да лежи на поду претучен. Наређено им је да скупе сав новац, који имају код себе и предају једном од мештана, коме су се

тресле руке од страха, када је прикупљао новац. После неког времена појавили су се резервисти у маскирним униформама, неки од њих су имали шлемове на глави, а један од паравојних заповедника је наредио да ће ићи брати грожђе, па је најпре требало да иду само они који су претучени, а после је дошло до промене плана и наређено да иду сви. Опт. Љубан Деветак је издвојио још неколико мештана, а остали су поведени ка излазу из села.

Сведок-ошт. Павле Шимуновић наводи да је опт. Љубан Деветак 17.10.91.год., међу њима који су затворени у дворишту задруге, издвојио радни вод од десетак људи, а сутрадн око 7-8 сати ујутру, поново се појавио и издвојио још неке људе, које је пустио кући и то Антуна Ковачевића, Томислава Таушановића и још неке. Након тога су почели поједине да одводе у унутрашњи простор задруге и тамо су их тукли, враћали су се крвави и изубијани и сећа се да су међу њима били Лука Балић и Марко Филић. Добровољци су их терали да вичу: „Хрвати су говна“, а такође им је речено да изваде сав новац из џепова и да ће свакога код кога нађу новац, убити. Пет-шест добровољаца, од којих су једног звали Петроније, дошли су са неким списком, па су прозивајући са тог списка, редом издвајали и тукли пендрецима, железним цевима, понеко је имао нож и ти који су били прозвани, су страховито претучени, а он се сећа да су међу њима били Марко Сабљак, Ивица Сабљак, Марин Мађаревић, Ивица Краљевић, Бошко Бођанац, Томо Сабљак, Иван Видић и многи други. Опт. Деветак је једно време био у унутрашњем простору задруге, а када је изашао, погледао је њих који су седели на клупама и рекао да ће ићи преко у задругу нешто радити. Када су они устали, отворила се велика капија и тада се Деветак негде изгубио, а у двориште су почели да улазе војници резервисти и тада су им рекли: „Сви назад, иду сви“. Постројили су их у колоне, а оружана пратња су били добровољци и ови резервисти, с тим што су добровољци, који су заповедали, били напред са њихових бочних страна, а резервисти су већином ишли позади.

Сведок-ошт. Драгутин Кризманић наводи да су целу ноћ провели седећи на клупама, а у јутарњим часовима почели су да пристижу добровољци, те је једном од заробљених-Златку Божићу наређено да скупи сав новац и злато које имају код себе и да им то предају. Затим је уследила прозивка и туча. Међу онима који су их тукли, издвајао се један кога су звали Петроније, био је ошишан до главе, имао је тетоваже по рукама и био врло јак. Ту је био и један Коста (црн и низак) и један кога су звали Никола, те су кренули разним предметима-пендрецима, монтирачима и неким цевима да их ударају свуда по телу, а то ударање је било углавном оних људи који су били прозвани са неког списка. На степеницама и на узвишеном трему стајао је опт.Љубан Деветак, а касније су дошли Милан Тепавац и опт. Милан Радојчић, као и [redacted] Зоран. Сећа се да су Марка Сабљака толико истукли, да су му очи изгледале као да су му испале, а поједини су попадали по земљи и нису могли устати, тако да је то било страшно гледати. У једном тренутку су Ђуку Лукетића, уз оружану пратњу послали да доведе оца и брата, па када су касније били доведени, [redacted] Петар и [redacted] Анте, у једном делу дворишта су их страховито тукли. После тога породицу Лукетић више иикада није видео, а сазнао је да су убијени. Јосипу Туркољу су шишали косу, а потом наредили да се обрије.

Сведок-ошт. Иван Мујић наводи да су у јутарњим часовима 18.10.91.год. у задружно двориште где су били затворени, почели долазити опт. Љубан Деветак, опт. Милан Девчић, Зоран Тепавац, опт. Милан Радојчић, Радован Тепавац и други, па су улазили и излазили у трпезарију задруге, где су вршена испитивања појединих затворених и тамо су увели Берислава Филића, Марка Филића, зв. „Гађа“ и Луку Балића, те се чуло њихово јаукање. Када су изашли одатле, били су отечени од батина, а Марка Филића су бацили на двориште и није се могао препознати од повреда. Потом је један по имену Никола (висок, кратке плаве косе) причао да ће ићи брати грожђе, па

ко стане на мину и погине, нема везе. Он је прозивао поједине затворенике, па је прозвао Марка Сабљака, Ивицу Сабљака, Мату Ходака, Милка Кесера, Перу Бадањка и многе друге, укупно њих око 20, а међу њима је прозвао и њега. Све њих прозване су почели туђи, ударали су их металним штанглама, палицама и другим предметима. Један кога су звали Петроније, ходао је са великим ножем и кога је стигао боо је истим по телу, те је видео да је убоо Марина Мађаревића, тако што му је нож забоо у ногу, а претходно му је тражио новац. Један је ишао све редом шамарао, други је тукао ногом у гениталије, трећи је лупао по бубрезима. Ивицу Сабљака су толико тукли, да када је пао доле, губио се и спомињао трактор и то је једноставно било страшно и гледати. Петру Бадањку, коме су у нападу на село убили [redacted] (Данијела и Цецилију Бадањак), уносили су се у лице и питали га: „Ко ти је убио маму и тату?“. Онда су ухватили Ђуку Лукетића, питали га где му је брат, те га пратили кући да доведе брата, а када се вратио Ђука и [redacted] Анте, те [redacted] Перо, код улазних врата од машинске радионице, почели су их туђи, као и Ивана Видића, који је ту стајао са њима. Њих пет-шест су их толико тукли палицама, шипкама, шакама, а Петроније их је боо ножем куд год је стигао. Липтала је крв на све стране, они су падали, дизали се и то је било страшно. Тада је Петроније на једну хоклицу посадио Јосипа Туркаља зв. „Јоја“, који је имао дугу косу, па му је исту шишао ножем. „Јоја“ се трзао и липтала је крв на све стране, а неко је довео брицу Адама Лукетића да га ошиша. Петроније је такође ножем избоо и Бошка Бођанца, а један од заробљених-Златко Божић је морао од свих њих да покупи новац и преда Петронију. Петроније је од Јосипа Балића узео ланчић, тражећи да га скине с врата и извео га ван из дворишта. Љубан Деветак је стајао на уздигнутом трему и то посматрао, те је у једном моменту извео Мирка Кесера ван из дворишта, а то се управо дешавало пре самог поласка из задруге. Петронија је описао као најкрволочнијег и најбезобразнијег, на глави је имао далматинску капу са ресама, а остале који су тукли, зна по надимцима и то: Никола, Марко (који је имао неку црну траку преко главе) и „Аждаја“ (који је био ћелав). Питали су затворенике [redacted] па када се јавио Иван Цоњар, био је претучен. Никола је неком од заробљеника пуцао у ноге из пиштоља, а крв је свуда шикљала око њих. У једном тренутку на капији је видео групу војника, који су се по изгледу разликовали од ових паравојника који су их тукли. Имали су једнобразне маскирне униформе као комбинезоне, шарене и светло-смеђе боје, а на главама су имали шлемове. Групи у којој се он налазио, наредили су да се построје у колоне по двоје и припадници ове специјалне јединице одмах су се распоредили са њихове обе стране, а мештанин Милан Рендулић је ишао први и предводио колону.

<u>Сведок-ошт.Тома Златко</u> наводи да се у јутарњим часовима у дворишту задруге појавио опт. Љубан Деветак и још један који је на глави имао црвену беретку. Тада су наоружани стражари кренули да уводе људе у неку собу за мучење и да их туку. Уведен је Лука Балић, чули су се његови крици и јауци, а када је изашао, лице му је било плаво од модрица и обливено крвљу, те је изгубио осећај за оријентацију. На дворишту су људе тукли: један кога су звали „Боксер“ и који је код себе имао железну палицу, затим неки Петроније, који је људе убадао ножем и многи други. Петроније је сео до њега и бајонетом-ножем га убоо у пределу леве натколенице, најпре једном, па други пут. Рекао је да он то не би учинио, али је принуђен пошто му треба новац. Био је тамније пути и са тетоважама на подлактици руке. Издвојили су десетак људи по неком списку и тукли пред свима, а то су били: Тома Сабљак, Лука Балић, Бошко Бођанац, Мато Ходак,“Јоја“ Туркаљ, Ђука Лукетић [redacted]. Тукли су их електричним кабловима и палицама и међу њима је најактивнији био „Боксер“. Друга група „четника“ је палицама ударала њих остале. Петроније га је такође ударио електричним каблом, а пре тога је донео боцу коњака и нудио пићем. Један други „четник“ га је кундаком ударио у потиљак. Издвојили су Ђуку Лукетић, [redacted] и они

нису вођени са њима, а касније је чуо да су одведени и ликвидирани на гробљу. Опт. Љубан Деветак је рекао да иду „брати грожђе“, а један са црвеном беретком је преузео дужност и наредио покрет, те је тада стигло још 50 војника, који су их повели ка излазу из села.

Сведок-ошт. Стјепан Пеулић наводи да су их у ноћи између 17. и 18.10.91. год. пописали, а у јутарњим часовима су почели одвајати људе, који су били када је била ХДЗ-ова прослава и пекао се бик, што је иначе снимљено на касети, па су тако одвојили двадесетак људи и њих је прочитао опт. Љубан Деветак. Приликом издвајања тих људи, видело се да су то углавном све младићи који су били у ХДЗ-у и који су били на тој прослави, поводом изборне победе и они су били најжешће тучени, а поједини бодени ножевима. Пре тога су неке уводили у трпезарију и тукли, а међу њима је био Берислав Филић, коме је глава била као кафа црна од батина, затим Мата Филић, кога су бацили на ауто у дворишту, те Лука Балић. Зидови у трпезарији су били крвави од батинања заробљених. Један кога су звали Петроније, а кога описује као снажног и плаве косе, тражио је новце од свих њих, тако што је наредио да Златко Божић иде редом и купи новац. Опт. Деветак је стајао на степеницама испред трпезарије, док је трајала ова туча, у којој су учествовали добровољци Петроније, Аца, Никола и други. Иначе га је Петроније ударио најпре по коленима, а потом чизмом у пределу браде, тако да му је пукао један зуб. Тучени су Ивица Мујић, Јосип Туркаљ, Пера Лукетић и [redacted] Марко, Иван и Тома Сабљак и било је ту још њих који су тучени, укупно око двадесетак. Ти људи који су прозвани, понашали су се као овце када у хладовину ставе главу, сакривали су се да не добију батине. Видео је да су ножем избодени Мато Ходак и Бошко Бођанац, а сматра да је то учинио добровољац Аца, а такође су ножем избодени Ивица Ђаковић, као и Марин Мађаревић. Јосипа Туркаља су ошишали, али није видео ко је то учинио. [redacted] Лукетић [redacted] су касније довели у двориште задруге, пред само њихово кретање и они нису ишли на минско поље. Видео је када су их тукли, а касније је [redacted] Ивица Филић, који је возио лешеве, покупио њихова тела. Опт. Љубан Деветак је прво рекао да ови што су прочитани, тучени и одвојени на једну страну, иду „брати грожђе“, а после је рекао да је покрет и да иду сви у „бербу грожђа“. Пре поласка на минско поље, испред задруге су пристигли припадници неке специјалне јединице, па су их постројили и након тога су кренули ка излазу из села. Тог Ацу добровољца описао је као црног и јаког, а док је био у Ловасу, говорио је да је Грк и долазио код његове прије Стане Кризманић, те причао да је он одвео Снежану Кризманић, да је не би Ловашчани убили. Баш код њега кући Аца је причао [redacted] Стани Кризманић, да су они доведени од стране опт. Љубана Деветака и да припадају јединици „Душан Силни“. Иначе је [redacted] [redacted] одлазила код [redacted] – Кате Радојчић и тамо је виђала све те добровољце – Косту, Драгана и неког „Јоцу“, који је био рањен на минском пољу и за кога је чуо да је гурнуо Ивана Краљевића, а касније је становао у кући Воргић, те је закључио да су ти добровољци јединице „Душан Силни“ под Љубановом командом. За Косту, Ацу и Драгана наводи да су били Љубанова пратња. У судници је препознао Александра Николајидиса, као тог Ацу, који је говорио да је Грк и који је учествовао у тучи заробљених мештана у задрузи.

Сведок-ошт.Ловро Герстнер наводи да су у јутарњим часовима били тучени у дворишту земљорадничке задруге пендрецима, кундацима, ногама и разним другим предметима, а један који се звао Петроније је људе убадао ножем. Описао га је као тамнопутог, са округлом капом са ресама, те је навео да је припадао “четницима“, односно јединици „Душан Силни“. Испред њих су била постављена два митраљеза на трему, а у кухињу задруге су уводили људе и тукли, па је међу њима видео Берислава Филића и Марка Филића. Када су изашли из кухиње, на њима су се виделе повреде, а Марка Филића су бацили на једног наранџастог „Фићу“, који је био у дворишту.

Пошто су у току ноћи били пописани, уследила је прозивка и издвајање по том списку. Опт. Љубан Деветак, кога до тада није познавао, али је том приликом чуо да је то тај човек, је са два официра ушао у просторије задруге, а када је изашао, рекао је тим официрима да ће један део издвојених ићи „брати грожђе“. Пре тога је видео да је његов кум Тома Златко убоден ножем, па је најпре тврдио да је то учинио Коста, кога је описао као нижег, а потом да га је убоо Петроније. Такође је видео да је Петроније секао косу Јосипу Туркању ножем, те је од свих њих одузимао новац и злато. Неки су били издвојени, као Ђука, Антон и Петар Лукетић, те Ђура Кризманић, који нису били поведени са њима, када су излазили из дворишта задруге, а касније је чуо да су убијени на гробљу. Док су их тукли, био је један који је имао „боксер“ на руци и како би кога ударио, тај је падао. Двориште задруге је било пуно крви, од људи који су убодени ножем. Након неког времена, дошли су резервисти у маскирним униформама, и постројили их испред задруге. Међу њима су били и официри, јер су имали опасаче и пиштоље и заједно са „четницима Душан Силни“ повели их према излазу из Ловаса.

Сведок-ошт.Марин Мађаревић наводи да је био са осталима затворен у простору земљорадничке задруге у ноћи између 17. и 18.10.91.год., а у јутарњим часовима дошао је један добровољац који се представио као Петроније и који је на левој руци имао тетоваже, а на глави личку или црногорску капу са ресама, па је пролазећи поред њега и видевши му у џепу новчаник, исти извукао и узео. Тада га је почео туђи и од сваког ударца, падао је на земљу, између клупа на којима су седели претходну ноћ. Када је устао, видео је да је Петроније наредио једном од заробљених да од свих постројених узме новац, што је овај и учинио. Након што је Петроније отишао, извршена је прозивка, у којој је прозвано њих двадесет заробљених. Постројили су их у врсту, а затим су Петроније и један кога су звали Никола, отпочели да их туку. Никола је имао једну железну полугу од комбајна и из све снаге је тукао њих прозване, а Петроније је имао нож у руци и кренуо је људе убадати истим. Иза њих је још једна група људи била тучена од неких других, те се сећа једног који се звао Марко, затим „Јоца“ и један кога су звали „Кум“. Ударали су кундацима, железним шипкама и разним предметима: Марка Видића, [redacted] Ивана и Марка Сабљака, Туркаљ „Јоју“, Милка Кесера и друге. Петроније је кренуо да их убада ножем, па је између осталих, пришао њему и убоо га у бутину леве ноге, а такође је ножем избоо Ивицу Ђаковића, Алојза Кризманића, Ивана Видића, Бошка Бођанца и друге. Тада је у тај круг у коме су они били тучени, ушао један војник и из те врсте издвојио њих петорицу заробљених, међу којима је био и он, те им рекао да крену према кухињи. Док је прилазио кухињи, угледао је на трему опт. Љубана Деветака, који је био у униформи, а у устима је имао незапаљену цигарету. Петроније је тада потрчао за њим у намери да га докрајчи и већ када је био близу улазних врата кухиње, а Петроније га скоро сустигао, тада је опт. Љубан Деветак интервенисао и наредио Петронију да се склони, говорећи му: „Марш ван“, те је он одмах одустао, а одлазећи је рекао да за ово што ради добија 5.000 марака. Деветак му је рекао да пође са њим у кухињу, што је он и учинио. Видео је да су унутра зидови крвави, ухватио га је страх, међутим, он га је одвео у једну собу до улице и тамо је затекао ножем убоденог Ивицу Ђаковића, те је опт. Деветак тада наредио мештанину Милету Радевићу да иде по доктора, који је убрзо дошао и превио и њега и Ђаковића.

Сведок-ошт. Берислав Филић наводи да након што су целе ноћи преседели на дрвеним клупама, ујутру су почели издвајати људе и крвнички их туђи.. Њему је пришао мештанин Мијо Клисурић и рекао му да су гледали током ноћи касету и да су видели њега да свира на прослави ХДЗ. Када је кренула прозивка, међу првима је био прозван, па му је пришао један, те га ударио руком на којој је имао „боксер“. Ударац је био толико јак, да му је одмах почела тећи крв из уста, па пошто је пао са клупе, овај га је дохватио и увукао степеницама у кухињу. Ту је затекао мештане Луку Балића и Марка Филића, које су тукли, а Лука Балић је био у једном ћошку и лежао повређен и

претучен. У међувремену је дошао опт. Љубан Деветак и причао са неком двојицом униформисаних људи, од којих је један имао беле опртаче, а њега је ту у трпезарији један са кундаком од пушкомитраљеза ударио у лице. Иако је Деветак ту био присутан и видео да су тукли и њега и Луку Балића и Марка Филића, није уопште реаговао. Након неког времена су га избацили из трпезарије, те увели у неку просторију где се смештају комбајни и ту су га наставили туђи.

Сведок-ошт. Јосип Петковић наводи да су их у ноћи између 17. и 18.10.91.год. у дворишту земљорадничке задруге, док су седели на клупама, чували припадници „Душана Силног“ и неки резервисти. У јутарњим часовима је дошао опт. Љубан Деветак, у маскирној униформи и рекао им је да ће ићи „брати грожђе“. Међутим, тада је ушло двадссет до тридесет наоружаних, за које сматра да припадају „Душану Силном“и почели су их ударати. Њега су ударили у пределу бубне опне и шакама по лицу. Један од њих који се звао Петроније, а кога описује да је био плав и имао неку црногорску капу на глави, ишао је около и боо ножем људе, говорећи им: „Извини, морам“, па је видео када је убоо Краљевића. Затим им је покупио сав новац, уз претњу да коме нађе пола динара, да ће га заклати. Остали су наступали као хорда паса, улетали су међу њих и ударали редом, како кога стигну. Петроније је Јосипа Туркаља зв. „Јоја“ који је имао дугачку косу, шишао ножем, држао га је за косу и ударао тим ножем, те је то био такав масакр, да се није могло гледати. Окупљених Хрвата је било око 50-70, па им је у једном моменту пришао неки који се звао Зоран, те је издвојио њих 5-6, међу којима је био и он и прокоментарисао да је Љубан рекао да изведе пар људи, да не би морали стоку сахрањивати. Тако се он спасао да не иде на минско поље, а после је заиста и учествовао у сахрањивању људи који су тамо страдали.

Сведок-ошт. Викица Филић наводи да је оног дана када се збио трагични догађа на минском пољу видела у дворишту МЗ Ивана Видића, који се прао на чесми, а био је сав крвав и по ногама избоден ножем, а када га је питала ко му је то учинио, он јој је одговорио – Петроније.

Исказе напред наведених сведока-оштећених, суд је прихватио као јасне и уверљиве, те међусобно сагласне на битне околности, па је стога несумњиво утврђено да је опт. **Петроније Стевановић дана 18.10.91.год.. у дворишту земљорадничке задруге убадао ножем затворене цивиле**, што су потврдили сведоци-ошт. Тома Златко, Милан Цоњар, Антон Кризманић, Јосип Сабљак, Томислав Шелебај, Станислав Франковић, Милан Радмиловић, Марин Мађаревић, Јосип Петковић, Драго Сабљак, Иван Мујић, Влатко Палијан, Влада Бошњаковић, Љубомир Солаковић, а то су такође потврдили и опт, Александар Николајидис и опт. Љубан Деветак, као и припадници ваљевске чете -Борисав Пребег, Милан Малетић, добровољац јединице „Душан Силни“ -Драган Милићевић, као и кувар у задрузи Слободан Грубач. Да је опт. Петроније Стевановић убадао људе ножем, потврдили су поред напред наведених сведока-оштећених и сведоци-ошт. Милко Кесер, који потврђује да је Анту Лукетића Петроније убоо ножем, Јосип Антоловић који тврди да је видео да је Петроније избоо двоје-троје људи, Марко Филић који наводи да је ножем избоо Ивана Ђаковића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Славко Лукетић који такође потврђује да је избоо ножем Ивана Ђаковића и Златка Тому, те потврђује да је ножем секао косу Јосипу Туркељу, Ђука Радочај који је видео када је Петроније Бошка Бођанца убоо ножем, Антон Лукетић који тврди да је убоо ножем Ивицу Ђаковића.

Да је **опт. Петроније Стевановић претученом и повређеном Јосипу Туркељу ножем секао дугу косу**, утврђено је из исказа сведока-ошт. Ловре Герстнера, Антона Кризманића, Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Станислава Франковића, Ивана Мујића, Влатка Палијана, Владе Бошњаковића, Љубомира Солаковића, Вјекослава Балића и Јосипа Петковића, а да је од **затворених одузимао новац преко Златка Божића**, утврђено је из исказа сведока-ошт. Стјепана Пеулића, Ловре Герстнер, Јосипа

Сабљака, Петра Вулете, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Драге Сабљак и Владе Бошњаковића.

Одговорност опт. Петронија Стевановића је у овом поступку несумњиво утврђена, јер готово да нема сведока који га није споменуо. Остао је упамћен по карактеристичном имену, а у време критичних догађаја био је кратко ошишан, тамнопут, са тетоважама на рукама, а на глави је имао личку капу црно-црвене боје са ресама, препознатљив по ножевима које је носио. Овај опис изгледа опт. Стевановића утврђен је на основу исказа многобројних сведока и оштећених и то: Милана Цоњара, Ловре Герстнера, Тома Златка, Јосипа Сабљака, Петра Вулете, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Јосипа Оструна, Ђуре Антоловића, Марина Мађаревића, Ивана Мујића и Марије Ђаковић, а што је потврдио и припадник ваљевске чете Борисав Пребег, који је препознао на фотографији опт. Петронија Стевановића.

Из лекарског извештаја здравственог службе Окружног затвора у Београду од 20.02.2009.год., утврђено је да опт. Петроније Стевановић има [redacted]

Да није било никакве замене идентитета између њега и добровољца Косте Гвозденов (сада покојног), утврђено је по томе што је Коста био црн и низак, носио је капу товарничког свештеника Бурика, црне боје, о чему су се изјашњавали сведоци Славко Ступар, Андрија Балић, Јосип Сабљак, Стјепан Пеулић, Антон Кризманић и Вјекослав Балић. Осим тога, да је опт. Петроније Стевановић имао нож у рукама и исти користио када су тучени мештани у задрузи 18.10.91.год., потврдили су и они који су га добро познавали и то опт. Александар Николајидис, који наводи да је доста њих убоо ножем, те опт. Љубан Деветак, наводећи да се у тој тучи мештана посебно истицао Петроније, који је ходао као луд са ножем, при чему опт. Деветак није споменуо да је управо он опт. Стевановића и друге добровољце претходне ноћи подстрекао да то чине, приказујући им касету са прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу и говорећи: „Е сада видите браћо ко су нам непријатељи“, а сутрадан у дворишту задруге био присутан и према исказима бројних сведока-оштећених вршио прозивку и одвајање, те контролисао комплетну ситуацију, па је за неке оштећене-Ивицу Ђаковића и Марина Мађаревића наводно позивао доктора, иако је управо он био тај који је подстрекао добровољце да их туку, а из исказа сведока-ошт. Марина Мађаревића јасно се утврђује да је опт. Љубан Деветак имао фактичку моћ и да је наређивао добровољцима, јер када је он опт. Петронију Стевановићу рекао: „Марш“, када је овај кренуо за Мађаревићем да га даље удара, опт. Стевановић је одмах одустао.

Да је опт. Љубан Деветак био врло активан када су повређивани мештани хрватске националности у дворишту задруге и да је учествовао у прозивању и одвајању људи, потврдили су поред напред наведених сведока-оштећених и сведоци Борисав Пребег, Миодраг Новаковић, Драган Милићевић, као и сведок-ошт. Марко Филић, који управо наводи да је приликом те прозивке он хтео да изађе, а опт. Љубан Деветак је рекао: „Ти не“. **Опт. Љубан Деветак је такође приликом прозивке и читања имена са списка, а видевши да међу заробљеним мештанима нема Петра и Анте Лукетића,** [redacted] **Ђуку Лукетића да са једним од стражара их доведе**, што потврђују својим исказима сведоци-ошт. Милко Кесер, Славко Лукетић, Антон Лукетић, а то исто тврди и сведок-ошт. Јелена Лукетић – [redacted], која наводи да је [redacted] Ђука по доласку кући са два наоружана стражара рекао: „Мама,.неће бити добро, Љубан је послао по тату и брата“. Тада су их отерали сву тројицу у задругу и после тога их више никада није видела. Накнадно је сазнала да су тамо мучени, те да су Петар и Ђука одведени и убијени у капелици на гробљу, а [redacted] Анте за кога су јој прво жене локалних Срба причале да је одведен у Сотин и убијен, што се испоставило да није истина, јер је накнадно сазнала да је убијен у Ловасу на некој пољани, с обзиром да је толико био повређен, да није ни могао да иде тамо куда су га повели да убију. Сведок-ошт. Томислав Шелебај је такође потврдио

да је опт. Љубан Деветак Ђуку Лукетића послао по [redacted] Петра и [redacted] Анту са још једним добровољцем, који су убрзо доведени и након тога брутално претучени, од којих је Анте Лукетић био избоден ножем. Сведок-ошт. Бранка Балић наводи да је приликом одласка у МЗ по пропусницу, у дворишту исте видела Лукетић Перу и [redacted] – Ђуку и Анту. Када се мало удаљио стражар Марко Јапунџа (мештанин села), онда јој је Анте Лукетић, који је јако крварио по бутинама, рекао да га је избоо ножем Петроније по наредби Љубана Деветака.

Да је опт. Александар Николајидис тукао људе у дворишту земљорадничке задруге 18.10.91год., пре него што су исти одведени на минско поље, утврђено је из навода опт. Петронија Стевановића, те исказа сведока-ошт. Жељка Сомборца, Стјепана Пеулића, сведока Драгана Милићевића, те делимично из казивања сведока-ошт. Марка Филића и Милана Цоњара.

Опт. Петроније Стевановић је на записнику из истраге од 31.10.2007. године (стр. 36 и 37 транскрипта) објашњавајући шта се дешавало после оне ноћи када им је Љубан приказивао касету и указивао ко су им непријатељи, навео да су сутрадан ујутру у дворишту задруге он и више других добровољаца тукли педесетак заробљених Хрвата, наводећи да је у тој тучи поред њега, учествовао и „Аждаја“, као и опт. Александар Николајидис, те да су их тукли пушкама и палицама.

Сведок-ошт. Жељко Сомборац наводи да је у групи добровољаца који су их тукли био и један кога су звали „Аца Коњ“, а запамтио га је јер му је долазио на дан напада, заједно са Петронијем и Миланом Воркапићем зв. „Трнда“ у претрес куће, те га је он кундаком аутоматске пушке ударио у десну страну главе, изнад десног уха, од ког ударца је пао, а Аца му је рекао да устане и још га једном лупио, тако да га је хватала несвестица, а и дан-данас има ожиљак и слабије чује на то уво.

Сведок Драган Милићевић зв. „Таки“-добровољац оружане групе „Душан Силни“ чије присуство опт Александар Николајидис потврђује у дворишту задруге критичном приликом, наводи да је он био лични возач и обезбеђење опт. Љубану Деветаку, а такође га је обезбеђивао и „Аждаја“, те да се у вечерњим часовима опт. Деветак обратио затвореним мештанима у дворишту задруге да кажу ко пуца или ће остати целу ноћ затворени, а сутрадн ујутру је имао неки састанак са два војна лица, који су имали чинове, те се сећа да је на том састанку био и Љуба из Краљева. Након тог састанка, заједно са Љубаном и официром, за кога мисли да је капетан, упутили су се у простор задруге, па је Љубан тада прошетао по дворишту међу затворене људе и прозвао по имену четири-пет затворених. Они су се постројили испред окупљених људи и тада је опт. Деветак рекао нешто Љуби из Краљева, а овај је пришао опт. Александру Николајидису (кога су звали „Аца Коњ“ и „Аца Грк“), Петронију, Кости и неком „Боксеру“, те су одмах потом они увели прозване Хрвате у хангар, који се налазио иза њих. Тада се чула галама и ударци, те је „Аца Коњ“ по изласку из хангара рекао да је поломио кундак на пушци, којом је ударао Хрвате. Такође је видео и да Пегроније ножем убада у задњицу једног човека. Након неког времена, Љубан му је наредио да једну жену вози на порођај у Шид, што је он и учинио, па је „Голфом“ територијалне одбране исту одвезао, а опт. Љубан је остао у команди. Сведок Милићевић је ово изјавио у предкривичном поступку у Управи криминалистичке полиције 08.11.2006. године, те 21.05.2007. године, те је исто потврђивао и пред истражним судијом 26.06.2007. (стр.14 и 15 транскрипта), а на главном претресу је покушао да изменом исказа помогне појединим оптуженима да избегну и умање своју кривичну одговорност, што суд није прихватио, с обзиром да је сведок Милићевић јасно раније тврдио да је видео како Петроније ножем убада у задњицу једног човека, као и чуо да је Александар Николајидис кундаком пушке ударао Хрвате, јер се тиме

хвалио. Када су му на главном претресу предочени његови ранији искази, није имао објашњење зашто мења исказ, те стога тако измењен исказ, суд није ни прихватио.

Сведок-ошт.Стјепан Пеулић такође потврђује да је опт. Александар Николајидис био у оној групи људи која је тукла њих заробљене, те га је препознао у судници, с тим што суд није прихватио део навода сведока да је истом приликом опт. Николајидис људе убадао и ножем, јер осим овог оштећеног, то нико други није наводио, те је сасвим могуће да сведок-ошт. Стјепан Пеулић није могао јасно да разазна ко је шта, од оних који су их тукли држао у рукама, али је категорично тврдио да је тај „Аца Грк“ био у тој скупини добровољаца који су их тукли, те је суд његов исказ у том делу прихватио.

Такође су и сведоци – ошт. Милан Цоњар и Марко Филић потврдили да један добровољац кога су звали „Аца“ тукао затворене у дворишту земљорадничке задруге.

Исказе напред наведених оштећених и сведока, те опт. Петронија Стевановића, у делу где наводи да је и опт. Александар Николајидис учествовао у тучи заробљених цивила у дворишту задруге, суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога неуверљива одбрана опт. Александра Николајидиса да је он само био присутан у дворишту задруге и све то посматрао, а да у тучи није учествовао, с обзиром да његово учешће потврђују како они који га познају – опт. Петроније Стевановић и сведок Драган Милићевић, тако и сведоци-ошт. Жељко Сомборац и Стјепан Пеулић, који га споињу по надимцима „Аца Коњ“ и „Аца Грк“ (које надимке иначе оптужени признаје за своје). Сведок-ошт. Жељко Сомборац наводи да му је тај „Аца Коњ“ био у претресу куће на дан напада са Петронијем и Миланом Воркапићем зв. „Трнда“ (мештанином села), а током поступка је неспорно утврђено да су ова три лица била заједно у нападу и у истој групи. Сведок-ошт. Стјепан Пеулић је у судници препознао опт. Александра Николајидиса и спомиње га као лице, које је из села одвело Снежану Кризманић, што је такође неспорно утврђено. Стога нема никакве сумње да се наводи сведока-ошт. Жељка Сомборца и Стјепана Пеулића управо односе на опт. Александра Николајидиса. Суд је имао у виду да на понуђеним фотографијама сведок-ошт. Жељко Сомборац није могао препознати опт. Александра Николајидиса, међутим, ова околност није утицала на закључак суда, имајући у виду да је од времена извршења кривичног дела протекло скоро двадесет година, а и фотографија опт. Николајдиса у списима, није из времена извршења кривичног дела.

Оцењујући одбрану опт. Петронија Стевановића, да он није људе убадао ножем, већ само тукао палицом, као и каснију измену одбране на гл.претресу, да 18.10.91.год. није ни био у Ловасу, суд није прихватио, јер је иста демантована свим напред наведеним многобројним исказима оштећених, сведока и појединих оптужених, да је управо ножем убадао и повређивао мештане у дворишту задруге 18.10.91.год.

Према томе, на основу свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да је опт Љубан Деветак у ноћи између 17. и 18. октобра 1991.г. са умишљајем подстрекао опт. Петронија Стевановића и неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ да према већем броју цивилних лица предузимају радње нечовечног поступања и повреде телесног интегритета, што су они и извршили у дворишту земљорадничке задруге, тако што је наведене ноћи у кући Боре Кесер, у њиховом присуству опт. Деветак организовао приказивање аудио-видео снимка са прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, говорећи им: „Е сада браћо, видите ко су нам непријатељи“, да би сутрадан ујутру 18.10.1991.г. већина виђених лица на снимку, у присуству опт. Деветака били брутално претучени од стране подстрекаваних и то најпре у кухињи задруге - Марко Филић, Лука Балић и Берислав Филић, након чега је у дворишту задруге опт. Деветак прозивањем издвојио око двадесетак цивила (Марка, Ивицу и Тому Сабљака, Мату Ходак, Милка Кесера, Петра и Николу Бадањка, Јосипа Туркаља, Ђуку Лукетића, Ивана Мујића, Ивана Цоњара, Марка Видића, Ивана Палијана, Алојза Кризманића,

Ивицу Ђаковића, Ивана Краљевића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Златка Тому, Ивана Видића), које су потом припадници оружане групе „Душан Силни“ („Аждаја“, „Коста“, „Никола“ и др.) песницама, ногама, кабловима, металним шипкама, палицама, хидрауличним цревима и другим предметима ударали свуда по телу, а њима се придружио и опт. Александар Николајидис ударајући цивиле кундаком пушке и повређујући им на тај начин телесни интегритет, као и припадник противдиверзантског одреда ТО Ваљево зв. „Боксер“, ударајући цивиле песницама, док је подстрекавани опт. Петрније Стевановић убадао ножем већи број цивила – Ивицу Ђаковића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Тому Златка, Ивана Видића и Антона Лукетића, који је накнадно доведен, заједно са [redacted] Петром, по наредби опт. Љубана Деветака упућеној Антоновом [redacted] Ђуки и једном од добровољаца, након чега су сва тројица претучени, тако да је по дворишту задруге и на оближњим зидовима остајао видљив траг крви беспомоћних цивила, те је истом приликом опт. Петрније Стевановић нечовечно поступао према већ претходно претученом и повређеном Јосипу Туркању, тако што му је ножем секао дугу косу, а цивилу Златку Божићу је наредио да од преосталих цивила прикупи сав новац и драгоцености и да му их преда, што је овај и учинио.

Убиства цивила

II-3.г) и IV-4-б) Да су опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић учествовали у убиствима цивилних лица хрватске националности, у време, на месту и на начин ближе описан у ставу II-3.г) изреке пресуде, а опт. Петрније Стевановић и Александар Николајидис такође учествовали у тим убиствима и тиме извршили радње описане у ставу IV-4-б) изреке пресуде, утврђено је следећим доказима:

Сведок Љубодраг Јелић[33] наводи да је са командантом ТО Миланом Радојчићем седео у истој канцеларији у МЗ, а недалеко одатле у истом дворишту налазио се подрум, у коме су затварани мештани хрватске националности. Опт. Милан Радојчић је сачињавао спискове затвореника, као и страже, коју су држали локални мештани Срби, а он је распоређивао стражу, која се у току дана није ни држала, већ само ноћу. Једном приликом, током октобра месеца 91.год., док је још ваљевска јединица била у селу, био је присутан у тој канцеларији коју је делио са Радојчићем, када су он, опт. Љубан Деветак и Божа Девчић ([redacted] Милана Девчића) разматрали списак затворених Хрвата, те дискутовали за свакога од њих шта би било добро да се уради са њима, при чему се опт. Љубан Деветак распитивао „ко је тај и тај човек“ и ко су му преци. Опт. Милан Радојчић и Божа Девчић су на том списку заокруживали имена, те када би Божа Девчић за некога рекао да се заокружи, Љубан би одговорио: „У реду“, а Милана Радојчића би Љубан дуже питао за појединости о том човеку који је на списку. При крају тог њиховог разговора, неко од њих тројице је рекао да треба да се формира екипа која ће то „педантно да одради“. Тада је он схватио да праве списак за ликвидацију, а чуо је да Радојчић и Божа Девчић коментаришу да неки заробљеници треба да се ликвидирају и опт. Милан Радојчић га је и питао: „Ко би то могао да одради?“, на шта му је он одговорио да га то не интересује. Чуо је касније да су контактирали са Славком Ступаром и он је пристао да са својом групом у томе учествује. Био је и присутан у МЗ када је „Ступарева група“ изводила затворенике из подрума, а дошли су са двоја-троја кола и одвели затворенике опт. Александар Николајидис зв. „Аца Грк“, опт. Петрније Стевановић и Коста Гвозденов зв. „Коле“, те један високи момак из „Ступареве групе“ са реденицима. Видео је да је Ступар стајао на степеницама наслоњен на пушку,

[33] Исказ давао на гл.претресима 13.11.2008., 20.10.2010., у истрази 10.08.2007.год. и у смислу чл.504-ј тада важећег ЗКП-а Управи криминалистичке полиције Београд, 07.12.2006.год. и 24.04.2007.год., као и Тужилаштву за ратне злочине 21.05.2007.год.

нерасположен и погнуте главе, а на дворишту је била једна жена, која је викала: „Мајку вам четничку, што нас не побијете као људе, него нас водите по подрумима, мучите и кољете“. Иначе је у том затвору у подруму МЗ било много више људи, око 30-40, а он је том приликом затекао само осам до девет људи, односно ту последњу групу коју су одводили. У једном тренутку је опт.Александар Николајидис ушао у канцеларију, у згради МЗ и тада је видео да је био напред сав крвав, од груди па све до белих патика, а на његово питање: „Шта је било?“, одговорио му је: „Радим посао“. Покупили су све те људе и одвели у непознатом правцу, а истог дана се сазнало у селу да су убијени и формирана је комисија од четворо мештана, да покупи и сахрани лешеве. Објашњава да је опт.Александар Николајидис пре тога улазио у тај затвор кад год је хтео, те малтретирао и шамарао затворене људе, а многи од њих су били и повређени, па је он у више наврата звао сеоског доктора да им укаже помоћ. Познато му је, такође, да је опт. Љубан Деветак Славку Ступару и Бориславу Михајловићу зв. „Бата“ дао неки новац када су напуштали село, после трагичног догађаја на минском пољу, а поједини добровољци су се поново враћали у село.

Исказ сведока Љубодрага Јелића, у напред наведеном делу, суд је прихватио као јасан, логичан и уверљив, те потврђен осталим изведеним доказима-исказима сведока-оштећених који су видели да се колима одвозе заробљени мештани, а потом чули да су убијени, те се стога ови искази уклапају у једну логичну целину и дају објективну слику догађаја, онако како су се они одиграли, а у појединим деловима исказ сведока Љубодрага Јелића је сагласан и са одбранама опт. Александра Николајидиса и Петронија Стевановића. С друге стране, овај сведок је фактички обављао дужност командира затвора у МЗ (исказ сведока-ошт. Марије Ђаковић, опт. Миодрага Димитријевића, опт. Петронија Стевановића), па и сам сведок тврди да су га звали командир и наводи да је распоређивао стражу, делио канцеларију са опт. Радојчићем, те је стога био у позицији да сазна напред описане догађаје, јер је био у најближем окружењу опт. Љубана Деветака и Милана Радојчића. Сведок је своје наводе категорично потврдио и приликом суочења са опт. Радојчићем и опт.Александром Николајидисом.

Суд је ценио покушај овог сведока да мења исказ на главном претресу, у корист појединих оптужених – Љубана Деветака и Петронија Стевановића, наводећи да је Деветак само ушао и изашао из те просторије, када се састављао списак, као и да опт.Петронија Стевановића није видео када су одвођени мештани, међутим, ову промену исказа суд није прихватио, јер је дата у намери да помогне овим оптуженима да избегну или умање своју кривичну одговорност, с обзиром да то у својим ранијим исказима није спомињао, а није имао логично објашњење зашто мења исказ, те када су му предочене разлике у том делу, он је потврђивао управо оно што је првобитно изјављивао, чак спомињући да је имао и претње и притиске, у вези чега је обавештавао и СУП Краљево, а за опт. Петронија Стевановића потврђује да је ипак био испред капије МЗ критичном приликом. Да је предметни списак о коме је сведок говорио, био управо списак по коме су мештани Хрвати касније убијени, сведок је јасно објаснио на записнику из истраге 10.08.2007. године (стр.17 транскрипта), записнику о гл. претресу од 13.11.2008.год. (стр.8, 9, 169, 173 и 174 транскрипта), те исказима Тужилаштву за ратне злочине 21.05.2007.год. и УКП Београд 24.04.2007.год. који се могу користити као доказ у поступку на основу чл.504-ј тада важећег ЗКП-а.

Да су мештани хрватске националности убијени управо на начин како је то објаснио сведок Љубодраг Јелић, и то тако што су претходно изведени из подрума у МЗ, потрпани у путничка возила, те одвежени на разне локације у селу, где су лишени живота, потврдили су делом у својим одбранама и опт. Александар Николајидис и Петроније Стевановић, као и сведоци-ошт.Јосип Кувеждић, Стјепан Павличић,

Томислав Шелебај, а исказ сведока Јелића потврђен је и делом и исказима сведока-ошт. Викице Филић, Мире Комјат, [redacted] и Петра Вулете.

Изјашњавајући се на наведене околности, опт. Александар Николајидис је у своју одбрану навео да је после трагичног догађаја на минском пољу, опт. Љубан Деветак рекао да ће доћи до смене војске, те да долази пуковник Ковач, који је много гадан и тражио је од њега да одведе доктора Слободана Качара у затвор у МЗ, да превије заробљене. Када је доктор видео рањене, одмах је рекао да треба да се воде на операцију и да он не може да им укаже помоћ, међутим, опт. Љубан Деветак, то није дозволио, говорећи да војска само што није стигла и тражио је да се ти људи „склоне“, а то је значило убију. Иначе се у селу Ловас говорило: „Одведи и склони“, за оне које треба убити. Он је одбио да у томе учествује, а после је видео да 10-15 мештана Хрвата, који су остали у затвору у МЗ, одводе Петроније, Коста, „Аждаја“ и са њима је био мали Новаковић, мештанин села. Заробљене је предавао Љуба Јелић, а био је присутан и видео да стављају двоје по двоје у кола, одвезу их и врате се без њих. Када су задња три човека-браћу Павлић и Стипу Долачког одводили, затекао се испред зграде команде и видео опт. Љубана Деветака и Милана Девчића, када су предали опт. Петронију Стевановићу ову тројицу. Пре тога су их испитали, те потом извели испред команде и предали Петронију, да би они били убијени. Он је пришао и питао: „Ко је пуцао?“, пошто је знао да су нон-стоп браћу Павлић испитивали везано за пуцање, а Девчић му је рекао да нису хтели да признају. Петроније га је питао, да ли хоће да пође са њим, а он је то одбио и видео када је отишао у правцу затвора ка МЗ, где су га чекали Коста, „Аждаја“ и мали Новаковић. Видео је двоја кола, која су га обишла, па је продужио за њима у правцу гробља и када је тамо дошао, Петроније је стајао испред капеле, чула се пуцњава и напоље су изашли Коста, „Аждаја“ и овај мали Новаковић. Поседали су у кола и отишли, а он је ушао у капелицу и видео сву тројицу мртвих. Чудио се за Стипу Долачког, зашто су га убили, те је после питао Девчића, а он му је рекао да има његов досије из Вуковара, где је био полицајац и да је тамо клао и убијао. На фотографијама жртава у списима предмета, опт. Александар Николајидис је препознао Стипу Долачког, Жељка и Дарка Павлића.

Напред наведене наводе опт. Александра Николајидиса, суд је прихватио, јер су сагласни са осталим изведеним доказима, изузев у делу где се брани да је он одбио да учествује у одвођењу цивила, које треба убити, као и у делу где наводи да су браћа Павлић предата Петронију од опт. Деветака и Девчића и убијени у капелици на гробљу, јер се у том делу наводи опт. Николајидиса не поклапају са осталим изведеним доказима (исказом сведока-ошт. Томислава Шелебаја, Берислава Филића, Јосипа Петковића и др.), а да је и опт. Николајидис учествовао у одвођењу цивила, потврђују и сведок Љубодраг Јелић и опт. Петроније Стевановић, који су те своје наводе категорично потврдили и приликом суочења са њим.

Опт. Петроније Стевановић наводи да су најопаснији Хрвати затварани у подруму МЗ, те да је опт. Љубан Деветак тражио да се ти људи „склањају“, јер долази војска и говорио му: „Петроније, то да се чисти“, а када је он питао како то да се чисти, Љубан му је одговорио: „Јел треба пуно да ти кажем, немој много да ми филозофираш, то има да нестане у тајности“. То „склањање“ је значило да људи треба да се убију, па када је он одговорио Деветаку да не може такве ствари да ради, овај му је одбрусио да није требало ни да долази. Када му је Љубан издавао ове налоге, били су присутни опт. Милан Радојчић, опт. Девчић, опт. Николајидис, те Воркапић и „Аждаја“. Љубан је објашњавао да због доласка војске не смеју онако рањене да их виде, а онда се опт. Александар Николајидис излетео и рекао Воркапићу да довезе и паркира „Пеглицу“ пред затвор, што је овај и учинио, па је тада видео да им је Љуба Јелић из Краљева предао четворицу заробљених из затвора у подруму МЗ. Воркапић није ни излазио из аута, а „Аца“ и Ступар су сели са спољне стране возила на хаубу, с тим што су пре тога

четворицу заробљених Хрвата набили у ауто. У истрази је објаснио да се све то дешавало после догађаја на тзв. „минском пољу“, а на претресу је мењао наводе, тврдећи да је он пре овог догађаја напустио Ловас, те да га је Љубан Деветак заједно са „Аждајом“ испратио из села, дао му четири до пет милиона динара и ауто „Застава 101“, којим се одвезао.

При суочењу између опт. Николајидиса и Стевановића, пребацивали су кривицу један на другог, везано за учествовање у одвођењу мештана из двориштa Месне заједнице, пре њиховог убиства, а из исказа сведока Љубодрага Јелића утврђено је да су обојица у томе учествовали. Своје наводе да је опт. Љубан Деветак наредио убиство цивила, опт. Николајидис и Стевановић су категорично потврдили приликом суочења са опт. Деветаком, на гл. претресу од 23.04.2008. године. при чему је опт. Стевановић јасно рекао опт. Деветаку: „Мени си рекао да их убијем“, те је суд њихове наводе у овом делу прихватио, јер су јасни, уверљиви, међусобно сагласни и уклапају се у логичну целину са осталим изведеним доказима, с тим што није прихватио наводе опт. Николајидиса и Стевановића, да они нису учествовали у одвођењу мештана хрватске националности на места где су убијени.

Сведок-ошт. Викица Филић наводи да је за време њеног боравка у простору МЗ, видела када су долазили добровољци Петроније, Аца, Коста, Ниџа и „Аждаја“, те је чула када су се у канцеларији опт.Милана Радојчића договарали са њим и опт.Љубаном Деветаком, ко им смета и кога ће убити од мештана хрватске националности, а њено присуство у том простору у свом исказу потврђује и сведок Љубодраг Јелић.

Сведок-ошз. Јосип Кувеждић наводи да је по налогу опт. Милана Радојчића најпре оспособио агрегат у Месном уреду, а после је морао да обавља различите друге послове, те му је опт. Радојчић такође наредио да спава прекопута Месног уреда. Одузели су му и возило марке „Рено-11“, у коме је виђао да се вози и опт. Милан Радојчић. Прекопута места где је он радио и спавао, био је дворишни простор Месног уреда, те један подрум у коме су Хрвати били затварани, а околни простор је био ограђен жицом и често су се ноћу чула запомагања и јауци. Тај затвор су држали домаћи мештани Срби, а код жице је виђао стражаре – ловаске Србе Илију Кресојевића и Рајка Ловрића. Наводи да су из тог затвора људи извођени, стављани у путничка возила и у пратњи непознатих људи одвожени, а после су се возила враћала без њих. Касније је сазнао да су ти мештани Хрвати убијени. Иначе су се ова одвођења људи дешавала непосредно пре и после трагичног догађаја на минском пољу, а управо је видео да су и његовим путничким возилом марке „Рено-11“ одвежени Лукетић и његов син. Преузети су из тог затвора у Месном уреду, те је видео када су убачени у ауто, две непознате особе су седеле на хауби возила, одвезли су их и након петнаестак минута се ауто вратио без Лукетића.

Сведок-ошт. Стјепан Павличић наводи да се дана 18.10.91.год.. када се десио трагични догађај на минском пољу, затекао испред станице милиције у селу и тада је видео како припадници јединице „Душан Силни“, из Месног уреда изводе браћу Павлић, те стављају у ауто. Такође је видео да су истом приликом износили Анту Лукетића, за кога не зна да ли је био жив или мртав, а чуо је како су припадници јединице „Дупшан Силни“ коментарисали: „Ах, види усташе, не може, онесвестио се“. Браћу Павлић и Анту Лукетића после више никада није видео, а чуо је да су убијени.

Сведок-ошт.Томислав Шелебај наводи да је 18.10.91.год. после трагичног догађаја на минском пољу, са још троје мештана, који нису били рањени, одређен да копа ров испред школе, те док су то чинили, видео је добровољца Николу, како пролази у белом „Голфу“ покреј школе, а у колима са њим су била браћа Жељко и Дарко Павлић, које су извели из затворског подрума у МЗ. Браћу Павлић више никада није видео, а од Антона Лукетића и Берислава Филића, који су по селу купили лешеве, чуо је да су они убијени са другим лицима затвореним у подруму МЗ и још некима који су

остали у дворишту задруге, након што су он и остали мештани поведени на минско поље.

Сведок-ошт. Петар Вулета наводи да након што су у дворишту задруге 18.10.91.год. били тучени, Петар, Ђука и Антон Лукетић, те Алојз Кризманић и Ивица Видић, они нису одведени на минско поље, али их више никада није видео. За опт. Милана Радојчића, који му се још 12.10.91.год. представио као командант ТО у Ловасу, чуо је од више људи у селу, да је правио спискове за ликвидације, као и спискове за протеривање становништва. Такође наводи да је у капелици на месном гробљу, добровољац зв. Петроније убио четворо мештана Ловаса, а то су видели људи који станују у близини гробља, пошто су посматрали и вирили са прозора својих кућа, када је Петроније изводио мештане, од којих је један био Алојз Кризманић.

Сведок-ошт. Мира Комјат, [redacted] наводи да је у склопу радне обавезе обављала различите послове и то тако што је послуживала у кухињи основне школе, чистила штаб ТО, те радила у гостионици „Код Реса“, као конобарица, па је врло често била у контакту са припадницима јединице „Душан Силни“, које оштећена назива „четницима“, те између осталих набраја Петронија, Николу из Добановаца, Зорана и др., а из њихових разговора је сазнала да јединица броји 74 особе, те да им је заповедник Љубан Деветак, чија су наређења сви морали слушати, те је такође сазнала да је опт. Милан Радојчић саставио списак од десет мештана Ловаса, које треба убити.

Исказе напред наведених сведока-оштећених, сведока Љубодрага Јелића, а делимично и одбране оптужених Александра Николајидиса и Петронија Стевановића, суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумљиво утврђено да су опт. Љубан Деветак и опт. Милан Радојчић учествовали у убиствима цивила хрватске националности, тако што су пре 18.10.91.год., сачинили „списак за ликвидацију“, означавајући на списку затворених мештана, оне које треба убити, па се најпре опт. Милан Радојчић распитивао код сведока Љубодрага Јелића ко би то могао да „одради“, а 18.10.91.год. опт. Љубан Деветак је наредио опт. Александру Николајидису и опт. Петронију Стевановићу да „склоне“ и прикрију, што је недвосмислено значило да убију повређене цивиле из подрума МЗ, пре доласка 46. партизанске дивизије ЈНА, те су њих двојица заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждајом“, Костом, Николом и другима), са више путничких возила („Рено-11“, „Голф“, „Пеглица“ и друга), одвозили цивиле из двориштa МЗ у напуштене куће, гараже, капелицу на гробљу и друга места, где су их из ватреног оружја поједини од њих лишили живота, те је тако убијено 14 цивила.

Такође је утврђено да је у убиству Стипе Долачког учествовао и опт. Милан Девчић, што произилази из одбране опт. Александра Николајидиса, чија је одбрана у том делу потврђена исказима сведока-ошт. Петра Вулете, Берислава Филића и Јосипа Петковића, те делом и исказом сведока- ошт. Вннке Долачки.

Наиме, опт. Милан Девчић за Стипу Долачког тврди да је био редарственик, врло екстреман, укључен у ХДЗ, приведен први дан 10.10.91.год. у задругу, а после прослеђен у затвор у Месној заједници, те да је за време држања хрватских цивилних стража у селу, од његовог оца Боже Девчића тражио ловачку пушку, што је потврдио и сведок-ошт. Јосип Бадањак, које околности упућују на мотив који је опт. Девчић имао за учествовање у убиству Стипе Долачког.

Опт. Александар Николајидис наводи да је видео када су испред зграде милиције – куће Боре Кесер, након испитивања опт. Љубан Деветак и опт. Милан Девчић предали Стипу Долачког опт. Петронију Стевановићу, да би овај био лишен живота. Петроније је са Долачким отишао до МЗ, где су били „Аждаја“, Коста и мештанин Новаковић, те су Стипу и још нека лица, са двоја кола одвезли до капелице на гробљу и тамо је лишен живота. Није сигуран да ли је то било 18. или 19.10.91.год., с обзиром да је најпре тврдио да је то било 18.10., а потом 19.10.91.год. Поводом убиства Стипе

Долачког, опт. Девчић му је објаснио да је Стипе Долачки, као полицајац у Вуковару, клао и убијао и да има његов досије. На фотографији жртава опт. Николајидис је препознао Долачког.

Исказ опт. Александра Николајидиса у делу где наводи да су истом приликом били присутни браћа Павлић, није потврђен осталим изведеним доказима, те од стране суда није ни прихваћен, јер се из исказа мештана који су скупљали лешеве-Берислава и Ивице Филића, утврђује да су тела браће Павлић пронађена у гаражи Иве Мађаревића у [redacted], а не у капелици на гробљу, као што наводи опт. Николајидис, а такође је и сведок-ошт. Томислав Шелебај видео 18.10.91.год. браћу Павлић, непосредно пре убиства, када их је белим „Голфом“ одвезао добровољац Никола.

Стога нема доказа да су опт. Милан Девчић и опт. Петроније Стевановић учествовали у убиству браће Павлић, јер у том делу наводи опт. Александра Николајидиса нису потврђени и другим доказима, што јасно указује да је опт. Николајидис помешао одвођење браће Павлић са другим жртвама, иако их препознаје на фотографијама.

Међутим, за Стипу Долачког, кога је такође опт. Николајидис препознао на фотографијама жртава, његови наводи су потпуно сагласни и потврђени другим изведеним доказима.

Наиме, сведок-ошт. Петар Вулета потврђује да је између осталих лица, Петроније довео четири цивила, који су лишени живота у капелици на гробљу, од којих је један био Алојз Кризманић, што је видело више мештана, који станују код гробља.

Из исказа сведока-ошт. Берислава Филића и Јосипа Петковића, који су скупљали лешеве по селу, утврђено је да су у капелици на гробљу покупили тела Стипе Долачког, Петра и Ђуке Лукетића и Алојза Кризкманића, што за Алојза Кризманића потврђује и сведок-ошт. Ивица Филић, који је трактором возио ове лешеве, а за Лукетиће то потврђује и сведок-ошт.Павле Шимуновић.

Сведок-ошт. Винка Долачки је такође сазнала од људи који су скупљали лешеве да је њен супруг 18.10.91.год. убијен у капелици на гробљу са Алојзом Кризманићем и Лукетићима, а пре тога је мучен у затвору у задрузи и МЗ, изломљен и изударан, што су јој причали људи који су са њим били затворени. Иначе је Стипе, почев од 12.10.91.год. све време био затворен, најпре у задрузи, а потом у подруму МЗ и није долазио кући. У циљу провере информације да јој је супруг заиста убијен, отишла је у милицију, те се обратила опт. Милану Девчићу, који јој је рекао: „Да, убијен је, па шта“. Њихов ауто марке „Голф“, који им је одузет други дан по нападу на село, када су и одвели њеног супруга, возио је и опт. Милан Девчић и опт. Милан Радојчић.

Према томе, напред наведени наводи опт. Александра Николајидиса, везани за убиство Стипе Долачког су потврђени осталим изведеним доказима, те је стога суд у том делу поклонио веру наводима опт. Александру Николајидиса да су Стипу Долачког, након испитивања и мучења, опт. Љубан Деветак и Милан Девчић предали Петронију, да би овај био лишен живота, што се и десило у капелици на гробљу, када су убијени поред Стипа Долачког, Петар и Ђука Лукетић и Алојз Кризманић.

Суд није прихватио наводе опт. Александра Николајидиса да се он због убиства Стипе Долачког свађао са опт Миланом Девчићем, јер је обећао његовој супрузи да ће га вратити, с обзиром да Винка Долачки то не потврђује, међутим, то што је опт. Николајидис желео да овим наводима прикаже себе у бољем светлу, не умањује доказну снагу навода опт. Николајидиса о учешћу опт. Деветака, Девчића и Петронија у тим радњама, јер су у овом делу његови наводи потврђени осталим изведеним доказима, а исте је категорично потврдио и приликом суочења са опт. Љубаном Деветаком и опт. Миланом Девчићем, који су неуверљиво тврдили да не знају шта се десило са Стипом Долачким и како је страдао, као и приликом суочења са опт. Петронијем Стевановићем.

Приликом утврђивања чињенице, која су лица била затворена у подруму МЗ, када су опт. Деветак и Радојчић сачињавали списак за ликвидацију, а која лица су била у том затвору, када је опт. Љубан Деветак издао наредбу опт. Александру Николајидису и опт. Петронију Стевановићу да их убију, суд се базирао на следећим доказима:

Сведок-ошт. Емануел Филић наводи да је видео 14.10.91.год. како премештају 12 мештана, који су са њим били затворени у затвору изнад механичке радионе, у затвор у подруму МЗ и набраја: Дарка Павлића, Жељка Павлића, Ђуру Кризманића, Андрију Девчића, Марка Дамјановића, Фрању Панђо, Јосипа Јовановића, Алојза Кризманића, Ивана Видића, Зорана Кризманића и двојице се није могао сетити, а ово исто потврђују и опт. Петроније Стевановић и сведок-ошт. Марија Ђаковић.

Сведок-ошт Ђуро Антоловић наводи да су у време његовог затварања у подруму МЗ, у истом били: Дарко Павлић, Жељко Павлић, Ђуро Кризманић, Андрија Девчић, Марко Дамјановић, Фрањо Панђо, Јосип Јовановић, Стипе Долачки и још један њему непознати човек, а сведок-ошт. Марија Антоловић наводи да је [redacted] Ђуро од куће одведен и затворен 17.10.91.год.

Сведок-ошт. Винка Долачки наводи да је [redacted] Стипо Долачки од куће одведен 12.10.91.год., те је најпре био затворен у задрузи, в потом у подруму МЗ, одакле је одведен 18.10.91.год. у капелицу на гробљу и тамо убијен. Кући уопште није долатио за све време док је био затгворен.

Опт. Милан Девчић потврђује да је Стипо Долачки био приведен у задругу, а потом прослеђен у затвор у МЗ, те за њега наводи да је био редарственик и доста екстреман, а такође објашњава да је Кризманић Ђуро био у ХДЗ, [redacted], Андрија Девчић да је имао [redacted] у ХДЗ, те да је био приведен јер је носио храну тим избеглицама у правцу према воћњацима и виноградима, за Марка Дамјановића тврди [redacted] за Фрању Панђо да је био у ХДЗ и да је цела његова фамилија сарадник тог покрета, [redacted], а за Јосипа Јовановића тврди да је био ухапшен још пре рата због шверца оружја и [redacted] Антуна и Анке Јовановић, који су убијени током напада.

Опт. Љубан Деветак потврђује да су између остлаих лица били затворени у подруму МЗ Фрањо Панђо зв. „Сатлак“и Андрија Девчић, јер се сумњало да им се [redacted] крију у атару, а Андрија је ухваћен када им је носио храну. Иначе је те затворенике видео иза жице, седели су на клупама и јели храну из задруге.

Сведок-ошт. Јосип Петковић наводи да је једном приликом носио неке деке у затвор, који се налазио у подруму МЗ и тада је видео много затворених људи у том подруму, који је био једна неусловна просторија, мала, где су људи спавали на поду, те се сећа да је видео [redacted] Марка Дамјановића зв. „Босанац“, његовог суседа Францику Панђо, Стипу Долачког и браћу Дарка и Жељка Павлића.

Сведоци-ошт. Жељко Сомборац, Влатко Палијан, Милан Радмиловић, Петар Вулета, наводе да су видели 18.10.91.год. у дворишту механичке радионе где је био окупљен већи број мештана, када су тучени Петар Лукетић и [redacted] Анте и Ђука, те Алојз Кризманић и Иван Видић, а присуство Петра Лукетића [redacted] као и Ивана Видића, потврђују и сведоци-ошт. Љубомир Солаковић и Иван Мујић, као и сведоци-ошт. Томислав Шелебај, Милан Цоњар, Емануел Филић, Драгутин Кризманић, Тома Златко, Стјепан Пеулић и Ловро Герстнер, који су истом приликом видели Петра Лукетића [redacted] а сведок-ошт. Марин Мађаревић је видео да су тада убадани ножем Алојз Кризманић и Иван Видић. Сведок-ошт. Милко Кесер, Славко Лукетић, Антон Лукетић и Јелена Лукетић наводе да је опт. Љубан Деветак послао уз оружану пратњу Ђуку Лукетића да доведе [redacted] Петра и [redacted] Анту у задругу.

Сведок-ошт. Вера Видић наводи да је 18.10.91.год. видела у центру села, на самој раскрсници, у близини куће Боре Кесер, колону од десетак мештана, коју су спроводили наоружани стражари, те је међу њима био [redacted] Иван Видић,

Лукетић и његова два сина и Алојз Кризманић, а осталих се не сећа. Њен супруг је био повређен-низ ногу му је лила крв. Сведок-ошт. Викица Филић је тог истог дана у простору МЗ видела на чесми Ивана Видића, који је био сав крвав по ногама и рекао јој том приликом да га је ножем избоо Петроније, а сведок-ошт. Бранка Балић је у истом дворишту такође 18.10.91.год. видела Петра, Ђуку и Анту Лукетића, који су стајали иза неке жице, те јој је Анте, који је доста крварио и био избоден по бутинама, причао да је то учинио Петроније.

Сведок-ошт. Снежана Кризманић наводи да је боравила у простору МЗ, где је одвео опт. Милан Радојчић 17.10.91.год. у ноћним часовима, након што је испитивао опт. Љубан Деветак, те је видела [redacted] Стипу Лукетића и [redacted] Марију када су доведени на испитивање, а сведоку-ошт. Марији Ђаковић је такође познато да је [redacted] (Марија Фишер) била затворена у подруму МЗ.

Сведок-ошт. Љубодраг Јелић наводи да је оног дана, када су мештани извођени из подрума МЗ и вођени на различите локације, где су убијени, једна жена међу њима викала на дворишту: „Мајку вам четничку, што нас не побијете као људе, него нас водите по подрумима, мучите и кољете“, што се очигледно односи на Марију Фишер, као једину затворену жену.

Сведок-ошт. Јосип Кувеждић наводи да је у ноћним часовима 17.10.91.год. видео када су у станицу милиције – кућу Боре Кесер доведени Лукетић Стјепан и [redacted] [redacted] од стране непознатих људи. Били су унутра на испитивању, потом су их извели и кроз петнаестак минута чуо је пуцњеве, а сутрадан је сазнао да је недалеко одатле – у „Централи“ виђено тело Стјепана Лукетића, што потврђују и многобројни сведоци-оштећени, да су видели тело Стјепана Лукетића, када су се кретали 18.10.91.год. у јутарњим часовима у правцу минског поља. Наводе ошт. Јосипа Кувеждића да је истом приликом убијена и [redacted] (Марија Фишер), јер су и њено тело видели мештани у „Централи“ када су поведени на минско поље, суд није прихватио, јер то нико није потврдио, а из исказа сведока- оштећених Ивице Филића, Антона Кризманића и Стјепана Павличића утврђено је да је њено тело пронађено у кући Ивице Кризманића, у улици [redacted] са телом Андрије Девчића, што јасно указује да Марија Фишер није убијена у исто време и на истом месту, [redacted], већ 18.10.91.год., приликом одвођења из затвора у МЗ са другим мештанима.

Исказе напред наведених оштећених и сведока суд је прихватио у том делу као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, па је стога несумњиво утврђено да су у подруму МЗ у континуитету били затворени **Дарко Павлић, Жељко Павлић, Ђуро Кризманић, Андрија Девчић, Марко Дамјановић, Фрањо Панђо, Јосип Јовановић и Стипо Долачки**, те стога следи јасан закључак да су најмање ових осам лица били на „списку за ликвидацију“, који су сачињавали опт. Љубан Деветак и опт. Милан Радојчић. [redacted] – **Марија Фишер** накнадно је затворена у затвор у подруму МЗ, после испитивања, када ју је видела сведок-ошт. Снежана Кризманић, а пре тога у милицији Јосип Кувеждић, као и **Алојз Кризманић, Иван Видић, Петар, Ђука и Анте Лукетић**, који су доведени 18.10.91.год., након што су претучени и повређени у дворишном простору механичке радионе, па су сва ова лица била обухваћена наредбом Љубана Деветака, коју је издао дана 18.10.91.год. опт. Петронију Стевановићу и опт. Александру Николајидису, да се исти убију. Стипо Долачки, кога је такође видео Ђуро Антоловић да је био у ноћи између 17. и 18.10.91.год. затворен у подруму МЗ, вођен је на испитивање у станицу милиције, а потом од стране опт. Милана Девчића и Љубана Деветака предат опт. Петронију Стевановићу, да би исти био убијен.

Из исказа сведока-ошт. Берислава Филића, Ивице Филића, Јосипа Петковића, Антона Кризманића, Шимуна Пејића, утврђено је да су у гаражи Иве Мађаревића у улици [redacted] пронађена тела: Дарка и Жељка Павлића,

Марка Дамјановића и Јосипа Јовановића, у капелици на гробљу: Петра Лукетића, Ђуке Лукетића, Алојза Кризманића и Стипе Долачког, у гаражи Боже Латас у улици [redacted]. [redacted] тела: Ђуре Кризманића и Фрање Панђо, у кући Ивице Кризманића у улици [redacted], тела: Андрије Девчић и Марије Фишер, у кући Владе Девчића у улици [redacted], тела: Ивана Видића, Марина и Катарине Балић, а из посредних сазнања сведока-ошт. Јелене Лукетић и Марије Лукетић, утврђено је да је Анте Лукетић убијен на некој пољани у селу, с обзиром да је био повређен и није се могао кретати, када су га повели.

Из писменог налаза и мишљења вештака медицинске струке др мед.спец. патологије и судске медицине Анте Блажановића од 08.06.2005. године, утврђено је да су све напред наведене жртве умрле насилном смрћу и то: 1) Дарко Павлић због стрелних рана тела, 2) Жељко Павлић због стрелне ране десне стране прсног коша, 3) Марко Дамјановић због стрелних рана тела, 4) Јосип Јовановић, због стрелних рана тела, 5) Петар Лукетић, због многоструких стрелних рана прсне коже, 6) Ђука Лукетић због стрелне ране врата, 7) Алојз Кризманић због стрелне ране јетре, 8) Стипо Долачки због вероватно стрелних рана, 9) Ђура Кризманић због стрелне ране главе и трупа, 10) Фрањо Панђо због стрелне ране прсног коша и трбуха, 11) Андрија Девчић због стрелне ране десног рамена, надклактице и леве стране трбуха, 12) Марија Фишер због стрелних рана тела, 13) Иван Видић због стрелних рана трбуха и удова, 14) Антон Лукетић због стрелних рана главе.

Према томе, напред наведеним доказима је несумњиво утврђено да је укупно ових 14 лица одвезено 18.10.91.год. путничким возилима на разне локације – напуштене куће, гараже, капелицу на гробљу и друга места, где су убијени, а тамо су их после нашли људи који су скупљали лешеве.

Током поступка није доказано да је опт. Љубан Деветак наредио убиство Стјепана Лукетића, јер се оптужницом Деветаку ставља на терет да је то наређење издао 18.10.91.год, како то произилази из навода опт. Александра Николајидиса и то после повређивања мештана у задрузи, у које време је према изведеним доказима, Стјепан Лукетић већ био мртав, јер се из исказа сведока-ошт. Јосипа Кувеждића утврђује да је Стјепан Лукетић убијен 17.10.91.год. ноћу, а његов леш су бројни оштећени који су се кретали према минском пољу, видели у тзв. „Централи“ 18.10.91.год. ујутру.

Такође **нема доказа да је Зоран Кризманић био међу лицима која су убијена 18.10.91.год**., јер га не спомиње једини преживели оштећени из затвора у подруму МЗ – Ђуро Антоловић, који је несумњиво тог дана био у подруму и први је изведен, те поведен својој кући да би тамо био убијен. Зоран Кризманић јесте пре тога био затворен у подруму МЗ, што произилази из исказа оштећеног Емануела Филића, који је видео сва та лица 14.10.91.год., када су их премештали из затвора у задрузи у Месни уред. Међутим, када је Кризманић убијен и по чијој наредби, те да ли је био у подруму МЗ када је сачињаван списак за ликвидацију, током поступка није доказано.

Према томе, током поступка је несумњиво доказано да је 18.10.91.год. по наредби опт. Љубана Деветака убијено 14 лица изведених из подрума МЗ и то: Дарко Павлић, Жељко Павлић, Марко Дамјановић, Јосип Јовановић, Петар Лукетић, Анте Лукетић, Ђука Лукетић, Алојз Кризманић, Ђура Кризманић, Фрањо Панђо, Андрија Девчић, Марија Фишер, Иван Видић, те Стипо Долачки, који је по извођењу из подрума, био одведен у станицу милиције на испитивање, а потом од стране опт. Љубана Деветака и Милана Девчића предат опт. Петронију Стевановићу ради убиства. Међу наведеним убијеним лицима, је најмање осам лица било са списка затворених људи, означених да се убију, који су саставили опт. Деветак и Радојчић, јер су ова лица у континуитету била затворена од 14.-18.10.91.год. и то: Дарко Павлић, Жељко Павлић, Марко Дамјановић, Јосип Јовановић, Ђуро Кризманић, Стипо Долачки, Фрањо Панђо и

Андрија Девчић. Њих је видео и једини преживели из овог затвора – Ђуро Антоловић када је затворен 17.10.91.год. Марија Фишер је накнадно доведена у овај затвор 18.10.91.год., као и Петар Лукетић и [redacted] Анте и Ђука, те Алојз Кризманић и Иван Видић, након што су 18.10.91.год. тучени и повређени у дворишту задруге испред механичке радионе.

Суд је ценио одбране опт. Љубана Деветака, Милана Девчића и Милана Радојчића, да они нису учествовали у овим убиствима, те да немају сазнања ко их је убио, с тим што је опт. Деветак тврдио да су та убиства вршили „Аждаја“ и Коста, а да је он добровољце јединице „Душан Силни“ избегавао, међутим, овакве одбране од стране суда нису прихваћене, јер су нелогичне, неуверљиве и искључиво срачунате на избегавање кривичне одговорности, те у супротности са напред изведеним доказима, које је као јасне и уверљиве суд прихватио, а оптужени су били потпуно неуверљиви приликом суочења са онима који их терете за учешће у овим убиствима и то опт. Милан Радојчић, приликом суочења са сведоком Љубодрагом Јелићем, опт. Љубан Деветак приликом суочења са опт. Александром Николајидисом и Петронијем Стевановићем, те опт. Милан Девчић приликом суочења са опт. Александром Николајидисом. Посебно је био неуверљив опт. Љубан Деветак, у делу где наводи да се он искључиво бавио пољопривредом, а да је добровољце оружане групе „Душан Силни“ избегавао, јер је многобројним доказима утврђено управо супротно, а то да је као командант села, вршећи ову фактичку функцију, контролисао све што се у истом дешава, те командовао добровољцима оружане групе „Душан Силни“, стално био у њиховом окружењу и издавао им наређења преко командира њихових група, а у појединим ситуацијама и непосредно.

Да су опт. Петроније Стевановић и опт. Александар Николајидис, поступајући по наређењу опт. Љубана Деветака, учествовали у убиствима и то опт. Николајидис најмање једног, а опт. Петроније Стевановић најмање 5 цивилних лица, тако што су их преузимали из дворишта и импровизованог затвора у подруму МЗ, опт. Петроније и испред куће Боре Кесер и заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ – „Аждајом“, Костом, Николом и другима, одводили путничким возилима на разне локације, где су они убијени од неидентификованих припадника ове оружане групе, утврђено је из исказа сведока Љубодрага Јелића, који тврди да су обојица у томе учествовали, да је чак опт. Александар Николајидис приликом обављања овог задатка био сав крвав од груди, па све до белих патика, у ком издању га је видела и сведок-ошт.Марија Ђаковић. Затим се опт. Александар Николајидис по исказу сведока Славољуба Ивановића хвалио како је убио више мештана Ловаса, опт. Петроније Стевановић потврђује да је опт. Николајидис у овоме учествовао, помињући поред њега да су у томе учествовали и Ступар и Воркапић, а опт. Александар Николајидис такође тврди да је у томе учествовао опт. Петроније Стевановић са Костом, „Аждајом“ и да је са њима био мали Новаковић, мештанин села, а из исказа сведока Љубодрага Јелића утврђено је да су обојица у томе учествовали и са њима добровољац Коста и још један високи, за кога опт. Николајидис наводи да је то био Стојан Илић, зв. „Апатинац“.

Из исказа сведока-ошт Јосипа Кувеждића, Петра Вулете, Томислава Шелебаја, Стјепана Павличића, утврђује се да су заиста на начин како је то описао сведок Љубодраг Јелић, добровољци јединице „Душан Силни“, колима из дворишта Месног уреда одвозили мештане Ловаса и убијали на разним локацијама по селу, у вези чега је сведок-ошт. Томислав Шелебај потврдио да је браћу Павлић добровољац Никола одвезао „Голфом“, сведок-ошт. Стјепан Павличић је видео 18.10.91.год. када су браћу Павлић из Месног уреда, добровољци јединице „Душан Силни“ изводили и стављали у ауто, као и Анту Лукетића, а сведок-ошт. Јосип Кувеждић је видео када су Петра Лукетића и његове синове возилом марке „Рено-11“, које је његово возило, одвезли, при чему су двојица били на хауби возила, а то је иначе виђао у више наврата,

непосредно пре и после догађаја на минском пољу и ти мештани више никада нису били међу живима, а сазнао је да су убијени.

Да су обојица оптужених, и Петроније Стевановић и Александар Николајидис у овоме учествовали, несумњиво је утврђено на основу њиховог суочења, те имајући у виду да су наводи сведока Љубодрага Јелића у овом делу потврђени исказима напред означених сведока-оштећених, а то да су мештани одвожени путничким аутомобилима, а сем тога, сведок-ошт. Викица Филић такође наводи да су у канцеларију Месног уреда долазили добровољци Петроније, Аца, Ница, Коста, „Аки“, те се са Љубаном Деветаком и Миланом Радојчићем састајали и разговарали кога ће убити.

Сведок-ошт.Петар Вулета потврђује да је више људи који станују у близини гробља видело када је Петроније довео у капелицу на гробљу четири лица, од којих је један био Алојз Кризманић, а која лица су ту и убијена. Из казивања опт.Александра Николајидиса утврђено је да је испред куће Боре Кесер опт. Петроније Стевановић од опт. Љубана Деветака и Милана Девчића преузео Стипу Долачког, те одвео у капелицу на гробљу, где је убијен, а чије тело је ту заиста и пронађено , заједно са Алојзем Кризманићем, Петром и Ђуком Лукетићем, а што је утврђено из исказа сведока-ошт. Берислава Филића, Јосипа Петковића, Павла Шимуновића, Ивице Филића и других који су скупљали лешеве.

Према томе, из напред наведеног, несумњиво је утврђено да је у убиствима ова четири лица и то Петра Лукетића, Ђуке Лукетића, Алојза Кризманића и Стипе Долачког, који су пронађени у капелици на гробљу, учествовао опт. Петроније Стевановић, преузимањем Стипе Долачког од опт. Деветеака и Девчића, испред куће Боре Кесер, након испитивања, те одвођењем до МЗ, где су му се придружили „Аждаја“, Коста и мештанин Миодраг Новаковић, те су у два возила сместили поред Долачког, и остала лица (Петра и Ђуку Лукетића, Алојза Кризманилћа), одвезли их до капелице на гробљу где су убијени. Ово одвођење је делом видео и сведок-ошт. Јосип Кувеждић и то његовим возилом марке „Рено-11“, а њихово довођење од стране опт. Петронија Стевановића у капелицу на гробљу, према казивању сведока-ошт. Петра Вулете, видело је више лица, те због свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да је опт. Петроније Стевановић учествовао у убиству ова четири лица. Опт. Стевановић је такође добио наредбу од опт. Љубана Деветака да убије Марина и Катарину Балић, према наводима сведока-ошт. Викице Филић, а на основу исказа сведока-ошт. Мире Комјат-Антоловић утврђује се да је испред зграде полиције видела Петронија како туче ногама и палицом Балића, који је исте ноћи убијен, што све јасно указује да је опт. Петроније Стевановић учествовао у убиствима најмање пет лица, како је то означено у отужници, заједно са другим припадницима јединице „Душан Силни“. Иако је током поступка утврђено да се ради о 6 лица, суд је прихватио наводе оптужбе, да не би прекорачио идентитет исте.

За опт. Александра Николајидиса суд није могао да утврди тачан број и идентитет лица, која је са другим припадницима јединице „Душан Силни“ одвозио из подрума МЗ ради убиства, али је несумњиво утврђено из исказа сведока Љубодрага Јелића, Викице Филић, Славољуба Ивановића и казивања опт. Петронија Стевановића, те извршеног суочења између опт. Александра Николајидиса и Петронија Стевановића, као и Љубодрага Јелића, да је у томе учествовао, па је у том смислу прихваћен навод оптужнице, да је опт. Александар Николајидис учествовао у убиству најмање једног од 14 лица описаних у ставу II.3г) изреке пресуде, изузимајући Марина и Катарину Балић, с обзиром да постоје несумљиви докази да је опт. Александар Николајидис поступајући по наредби опт. Љубана Деветака дана 18.10.91.год., учествовао у одвожењу цивила до места где су убијени, тако што је претходно тражио од Воркапића да довезе и паркира „Пеглицу“ испред затвора, где је са другим лицима од Љубодрага Јелића преузео

цивиле, који су стављени у ауто, а он сео на хаубу возила, којим су цивили одвежени на место где су убијени.

Суд је ценио одбране опт. Александра Николајидиса и Петронија Стевановића, који негирају своје учешће у убиствима, наводећи да су такву наредбу добили од опт. Деветака, али су одбили да у томе учествују, међутим, њихове одбране у том делу суд није прихватио, јер су нелогичне, неуверљиве, у супротности са напред наведеним доказима и искључиво срачунате на избегавање кривичне одговорности, а опт. Петроније Стевановић је уз то још и мењао своју одбрану, тврдећи најпре у истрази да је у том периоду, када су мештани убијени, био у селу, а потом на гл. претресу да је још 14.10.91.год. напустио Ловас, а многобројни докази указују да је управо у том периоду био у Ловасу и учествовао у напред наведеним радњама, што уосталом и сам потврђује на претресу, наводећи .да је видео опт. Александра Николајидиса да одводи мештане са „Аждајом“, Ступаром и Воркапићем.

Нечовечно поступање током напада на Ловас

IV-4. Да су опт. Петроније Стевановић и Александар Николајидис дана 10.10.91.год. нечовечно поступали према цивилним лицима Љубици Адамовић и Маријани Радочај, тако што су за време напада на село, у породичној кући Радочај, у [redacted] [redacted] у присуству [redacted] претили оштећенима да ће их убити, а опт. Петроније и да ће их силовати, изазивајући тиме код њих осећај тешке душевне патње и страха, утврђено је из исказа сведока-ошт. Љубице Адамовић, који је потврђен исказима сведока Славољуба Ивановића и Данице Воркапић, те казивањем опт. Милана Девчића.

Сведок-ошт. **Љубица Адамовић** наводи да је у време напада на Ловас, [redacted] била у кући [redacted] [redacted], Маријане Радочај, где су се поред њих налазили и свекар и свекрва. Склонили су се у подрум, када је после извесног времена након гранатирања, дошла група наоружаних униформисаних људи, који су неуредно изгледали, са косама и брадама и личили на паравојну формацију. Провалили су им у кућу, те почели да галаме да ће у подрум бацити бомбе, због чега су деца плакала и вриштала, а када су изашли, један крупан црн, седластог носа, за кога је касније сазнала да се зове „Аца Коњ“, је држећи некакав списак у рукама, испитивао свекра [redacted] [redacted], а њу и Маријану [redacted] [redacted]. Пошто нису добили жељене информације, претили су им да ће их вратити у подрум, „гурнути“ бомбу и да ће их побити. Сећа се да је ту био присутан тај Аца зв. „Коњ“, један кога су звали Зоран и још један нижи растом, мало културнијег изгледа, за кога је касније сазнала да се зове Славољуб Ивановић и који их је практично заштитио, рекавши им да их пусте док не дође командир да одлучи шта ће са њима. За то време је један коврџаве косе и буцкастог изгледа, тражио и узео златан накит и новац од свекрве, уз претњу да ће јој вадити златне зубе, ако им то не преда. Док су претурали по кући, друга група добровољаца је довела једног рањеног добровољца на праг њихове куће. Међу њима је био један кога су звали Коста, те један брадоња, ниског раста, крезуб са шипком у руци, за кога је касније чула да се зове Петроније. Он је био пијан, рекао је да ће их све одвести у кукуруз и убити, те инсистирао да их силују у кукурузу и убију. После неког времена појавио се један уредног изгледа, за кога мисли да им је био командир, те је наредио Славољубу Ивановићу да остане са њима у кући. Тај Славољуб Ивановић их је касније одвео у кућу Данице и Илије Воркапић, да би биле заштићене од ових претњи, говорећи им да су код њих дошли најопаснији и да не смеју остати кући, а добровољац звани „Аца Коњ“, Петроније и Коста су и ту долазили да их траже наредног дана, те претили убиством, због чега их је опт. Милан Радојчић, кога је доживела као неку власт, пребацио у њихов штаб у кући Боре Кесер.

Сведок Даница Воркапић потврђује ове наводе сведока-ошт. Љубице Адамовић, да су код ње кући долазили добровољци, у време боравка Љубице Адамовић, њене деце, Маријане Радочај и Драгице Радочај, те су их хтели убити.

Сведок-ошт. Славољуб Ивановић такође потврђује наводе сведока-ошт. Љубице Адамовић, да је током напада спасао неке жене са децом, касније је сазнао да се једна од њих зове Маријана Радочај, а то је учинио тако што су му се оне жалиле да хоће да их убију добровољци, указујући на опт Александра Николајидиса зв. „Аца Коњ“ и опт. Петронија Стевановића, па их је он најпре одвео у кућу мештана Илије Воркапића, а потом су пребачене у станицу милиције. Такође су се жалиле да су им добровољци узели злато и новац.

Опт. Милан Девчић наводи да су ошт. Љубица Адамовић и Маријана Радочај имале проблема са опт. Александром Николајидисом и Петронијем Стевановићем, јер су их присиљавали на обљубу, а током напада им је група, у којој су се они налазили, одузела злато и новац, што су оштећене причале боравећи у милицији.

Опт. Александар Николајидис и Петроније Стевановић признају своје присуство у кући породице Радочај критичном приликом, међутим, бране се да нису упућивали напред наведене претње оштећенима, коју одбрану суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива и срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности, јер уколико таквих претњи није било, поставља се логично питање, зашто су уопште ошт. Љубица Адамовић и Маријана Радочај биле одведене у кућу Данице Воркапић, а потом у станицу милиције, па је једино логично објашњење управо оно да су им упућиване претње да ће бити убијене и силоване, што се утврђује из исказа сведока-ошт. Љубице Адамовић, сведока Славољуба Ивановићар, Данице Воркапић и казивања опт. Милана Девчића.

Наводе опт. Александра Николајидиса да опт. Петроније Стевановић критичном приликом није ни улазио у кућу Радочај, нису прихваћени, јер и сам опт. Петроније Стевановић наводи да је улазио у њихову кућу, уневши рањеног добровољца, али се кратко задржао и после кроз прозор тражио од опт. Александра Николајидиса да му дода гајбу пива. Да су то учинили управо опт. Александар Николајидис и Петроније Стевановић, а не неки други добровољци, потпуно је јасно из исказа сведока Славољуба Ивановића, такође добровољца јединице „Душан Силни“, који је са њима и учествовао у нападу, јер код њега није могло бити забуне у вези њиховог идентитета, као ни код опт. Милана Девчића, а и сведок-ошт. Љубица Адамовић их је потпуно верно описала и сазнала њихова имена, односно надимке, јер су их прогањали и наредног дана у кући Данице и Илије Воркапић, као и приликом одласка из села, које су напустили управо због ових претњи.

Радње опт. Миодрага Димитријевића, Љубана Деветака и Дарка Перића
(описане у ставу III - 1. и 2. изреке пресуде)

Командна овлашћења опт. Миодрага Димитријевића

Опт. Миодраг Димитријевић је током поступка негирао да је имао командна овлашћења по доласку у Републику Хрватску, наводећи да иако је био активно војно лице у чину потпуковника, његова улога није била наредбодавна, већ саветодавна, те да је његов задатак по усменој наредби пуковника Ратка Ђокића, његовог претпостављеног, био да се стара о позадинском обезбеђењу јединица ТО и у том смислу контактира са 2. пгмбр ЈНА, да им буде морална подршка и да води рачуна да Друга бригада не изда неки тежи задатак јединицама из Зонског штаба ТО Ваљево, у коме је он био помоћник начелника штаба за оперативно-наставне и обавештајне

послове. У истрази је тврдио да он није био координатор за борбена дејства, већ координатор за садејства са ТО, а на претресу је променио одбрану, те тврдио да није био ни координатор и да такво место не постоји у војним структурама. Тврди да је он команданта противдиверзантског одреда ТО Ваљево опт. Дарка Перића, који је био резервни капетан, само саветовао и предлагао му, али није могао ништа да му нареди.

Овакву одбрану оптуженог суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са изведеним доказима, јер да је опт. Миодраг Димитријевић, као активно војно лице у чину потпуковника, при томе и највиши по чину војни старешина у критичном периоду у Ловасу, имао командна овлашћења у односу према старешинама јединица Четврте оперативне зоне ТО Ваљево, утврђено је како из писмених доказа, тако и из исказа сведока и то:

Читањем наређења Оп.бр.10 команде 2. пгмбр, Стр.пов.бр.364-1 од 10.10.91.год., у коме је констатовано под тачком 12. да ТО Ваљево поседа са првом и другом четом село Ловас по ослобађању села, а са противдиверзантским одредом рејоне села Берак, Бокшић, Чаковци, Томпојевци и Миклушевци, те да је командно место ТО Ваљево у селу Чаковци, што јасно указује да су се јединице ТО Четврте оперативне зоне Ваљево, приликом уласка у састав 2. пгмбр ЈНА претпочиниле као целина, а не по деловима и да је командно место ТО Ваљево било у селу Чаковци, где се тада налазио пп Миодраг Димитријевић, који је овим наређењем управо одређен да командује свим јединицама ТО Ваљево и на тај начин врши координацију заједничких дејстава између јединица Четврте оперативне зоне ТО Ваљево и 2. пгмбр ЈНА.

Читањем Редовног борбеног извештаја команде 1. пгмд (Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије), стр.пов.бр.3-500 од 21.10.91.год., утврђено је да је пп Миодраг Димитријевић у овом акту означен као командант ТО Ваљево, а што својим исказима потврђују и сведоци Драго Ромић, помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове у 1. пгмд, који је иначе и сачинио овај извештај, као и сведок Александар Васиљевић, начелник Управе безбедности ССНО у том периоду.

Читањем тачке 52. Упутства о употреби територијалне одбране ССНО од 20.07.1977. године, утврђује се да команде јединица ЈНА, штабови и команде јединица ТО могу размењивати представнике – официре са посебним овлашћењима, ради **координације заједничких дејстава**. Могу се, такође,, упућивати и представници у потчињене штабове и команде, као и штабове ТО суседних ДПЗ, ради организовања садејстава, ако су у питању задаци од заједничког интереса. Представници штабова ТО ширих ДПЗ, који се упућују у штабове ужих ДПЗ и у команде непосредно потчињених јединица, поред преношења усмених задатака и наређења, могу бити овлашћени да у духу издатих директива, заповести и наређења, предузимају допунске мере, да би се остварила идеја претпостављеног команданта.

Опт. Дарко Перић – командант противдиверзантског одреда ТО Ваљево наводи да му је у Републици Хрватској надређени био опт. Миодраг Димитријевић, те да се са командантом 2. пгмбр, пп Душаном Лончаром никада није ни упознао, нити било када ишао на реферисање код њега, а да је једино од пп Миодрага Димитријевића примао наређења, која је извршавао или преносио, па је тако од њега најпре примио наређење да диверзантски вод са њим пође у Ловас, да чета ТО Лозница иде у Опатовац, те су сва ова наређења извршена, као и наређење да противдиверзантска чета ТО Ваљево, чији је командир био опт. Радован Влајковић, дође у Ловас, а потом је уследило наређење за претрес терена у рејону винограда и обезбеђивање затвора.

Сведоци Миодраг Радосављевић - начелник ПВО у 2. пгмбр и Милосав Милутиновић - начелник артиљерије у истој бригади, наводе да је опт. Миодраг Димитријевић долазио на реферисање у команду 2. пгмбр ЈНА.

Сведок Душан Лончар наводи да му се пп Миодраг Димитријевић по доласку са јединицама ТО Ваљево на његово командно место представио као координатор, те да је о стању у Ловасу редовно примао извештаје од резервног капетана Градимира Вељовића и опт. Миодрага Димитријевића и нису указивали ни на какве проблеме.

Опт. Миодраг Димитријевић такође тврди да је ишао у команду 2. пгмбр и био на састанку 16.10.91.год., када су позивани сви команданти и командири јединица у саставу 2. пгмбр.

Сведок Градимир Вељовић – резервни капетан и командант ТО Лајковац наводи да му је пп Миодраг Димитријевић био надређени и да је ишао на реферисање код команданта 2. пгмбр Душана Лончара, те је контактирао са месним руководством.

Сведоци из најближег окружења опт. Миодрага Димитријевића – Мирољуб Марић, Зоран Милошевић, Игор Борић, Горан Брковићм (војници који су били у његовом обезбеђењу), означавају пп Димитријевића као команданта, при чему сведок Мирољуб Марић тврди да је он био командант за борбена дејства.

Сведок Живорад Божић – војник из противдиверзантске чете ТО Ваљево наводи да када су полазили на ратиште у Хрватску, још у Ваљеву им је командант Ратко Ђокић рекао да ће им тамо пп Димитријевић бити претпостављени.

Сведок Ратко Ђокић (пуковник) – командант Четврте оперативне зоне ТО Ваљево тврди да је пп Димитријевић био координатор између 2. пгмбр и ЈНА и јединица ТО, али га означава као „спољног момка за позадинско обезбеђење“, које наводе као и одбрану опт. Миодрага Димитријевића, суд није прихватио, имајући у виду све напред изнето, а посебно писмене акте 2. пгмбр и 1. пгмд, по којима је јасно означен пп Миодраг Димитријевић као командант, а наводи сведока Ратка Ђокића, као и опт. Миодрага Димитријевића да је он био само „спољни момак за позадинско обезбеђење“, те „саветник“ резервном капетану опт. Дарку Перићу, су крајње неуверљиви и потпуно нелогични, посебно у делу, где наводе да је опт. Миодраг Димитријевић требао да не дозволи употребу јединица ТО у борбеним дејствима, а при том није имао командна овлашћења. Осим тога, ПДО ТО Ваљево је имао позадински вод са командиром капетаном прве класе, те му стога није био потребан опт. Миодраг Димитријевић за позадинска питања, који чак наводи да никакав контакт није остварио са позадинском јединицом 2. пгмбр. Посебно су нелогични наводи сведока Ратка Ђокића да је пп Димитријевић био надређени старешина јединицама ТО Лајковац и ТО Љиг, а „саветник“ команданту ПДО ТО Ваљево, резервном капетану Дарку Перићу, имајући у виду да су све ове јединице у саставу Четврте оперативне зоне ТО Ваљево. Затим, формацијско место „саветника“ у војсци и не постоји, што је у свом писменом налазу и мишљењу потврдио и вештак војне струке - контраадмирал Бошко Антић, изјашњавајући се да је пп Миодраг Димитријевић могао имати командна овлашћења, уколико је такав задатак добио од пп Душана Лончара, као команданта 2. пгмбр ЈНА, којој су се претпочиниле јединице IV оператинне зоне ТО Ваљево. Имајући у виду управо наређење команданта пп Душана Лончара, Оп.бр.10-Стр.пов.бр.364-1 од 10.10.91.год., којим он одређује командно место команданта свих јединица IV оператине зоне ТО Ваљево у месту Чаковци, у коме се тада налазио пп Димитријевић, потпуно је јасно да је такав задатак и наређење да командује свим јединицама ТО Ваљево, пп Миодраг Димитријевић добио од команданта 2. пгмбр Душана Лончара, у чији састав су ушле ове јединице приликом претпочињавања и на тај начин се све јединице Четврте оперативне зоне претпочиниле као целина, на челу са једним командантом, а то је био управо пп Миодраг Димитријевић, чији је задатак био да у Републици Хрватској координира заједничка дејства између 2. пгмбр ЈНА и јединица Четврте оперативне зоне ТО Ваљево.

Суд је имао у виду наводе сведока Душана Лончара који негира да му је пп Димитријевић био потчињен, те негира да је ПДО ТО Ваљево био у саставу 2. пгмбр

ЈНА, међутим, тај део његовог исказа суд није прихватио, јер га у томе демантују бројни писмени докази – војни акти, како Друге бригаде, тако и Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије, те се стога овакви наводи сведока Душана Лончара могу протумачити искључиво намером да избегне било какву своју одговорност у вези критичних догађаја у Ловасу, те настојање да у том смислу избегне било какву надређеност над актерима критичних дешавања.

Суд такође није прихватио измењене исказе на гл. претресу сведока Мирољуба Марића, да опт. Миодраг Димитријевић није био координатор за борбена дејства, иако је то у истрази тврдио, те сведока Градимира Вељовића да опт. Димитријевић није био његов надређени, иако је супротно тврдио у истрази, с обзиром да ови сведоци нису имали логично објашњење зашто на претресу мењају своје исказе, имајући у виду да су управо и један и други сведок потпуно јасно објаснили функцију и улогу опт. Миодрага Димитријевића пред истражним судијом, а нису имали логично објашњење зашто сада мењају своје исказе, па је закључак суда да су својим промењеним исказима хтели да помогну опт. Миодрагу Димитријевићу да умањи своју кривичну одговорност.

Опт. Радисав Јосиповић наводи да је опт. Дарко Перић саопштавајући им задатак претреса винограда исти пренео као наређење пп Миодрага Димитријевића.

Да је опт. Миодраг Димитријевић имао командна овлашћења и да је иста спроводио у Ловасу, указују и записи у његовом личном подсетнику – бележници и то: „Да се установи ко је отворио ватру ... видети за један вод војне полиције, јер велики број људи је у затвору и ради чишћења терена ... обавестити становништво да се забрањује било какав излазак из села ... никакав контакт са сељанима ... свако озбиљније отварање ватре мора одмах бити пријављено ... никакве акције самостално, за све мора ја да знам да би их синхронизовао ... сутра опште мировање, забрањујем било какве акције ...“, које записе опт. Миодраг Димитријевић потврђује да је својом руком уписивао, а који јасно указују својом садржином и наредбодавним карактером, да је опт. Миодраг Димитријевић у селу Ловас над јединицама у саставу Четврте оперативне зоне имао командна овлашћења и то је и остваривао.

Суд је ценио наводе опт. Миодрага Димитријевића да је он из штаба Четврте оперативне зоне и да не може бити командант, јер испод себе није имао јединицу, међутим, ове наводе није прихватио, јер је тачком 52. Упутства о употреби територијалне одбране јасно прописано да војна лица из штабова могу имати командна овлашћења, што је у свом налазу и мишљењу потврдио и вештак војне струке контраадмирал Бошко Антић, а током поступка је такође утврђено да су и друга лица која су била из штабова ТО – Градимир Вељовић и Миле Гавриловић такође командовали.

Сведок Ратко Ђокић наводи да се не сећа да је икада упознао пп Душана Лончара и команданта противдиверзантског одреда опт. Дарка Перића, те сведок Душан Лончар такође наводи да никада није упознао опт. Дарка Перића, што потврђује и опт. Перић, а из исказа сведока Ратка Ђокића се утврђује да му је приликом његове посете у Ловасу опт. Миодраг Димитријевић рекао да их убише снајперисти и да ће да иде у „чешљање терена“, што му је он забранио и рекао му да то пренесе потпуковнику Лончару, те да он донесе одлуку о употреби јединице у „чешљању терена“, што јасно указује на основу овог дела исказа сведока Ратка Ђокића какав је задатак имао опт. Миодраг Димитријевић у Ловасу, а то управо да врши координацију између 2. пгмбр ЈНА и јединица ТО Ваљево, које су ушле у састав Друге бригаде као целина и на тај начин се претпочиниле, а не по деловима. Због напред изнетог, се никда нису ни упознали опт. Дарко Перић-командант ПДО ТО Ваљево и Душан Лончар – командант 2. пгмбр, иако се одред претпочинио бригади, јер је та карика у командном ланцу био управо пп Миодраг Димитријевић, који је вршио ту координацију и сходно томе имао командна овлашћења.

Суд је ценио исказе сведока Миленка Стефановића, Драгана Грујића и Милета Гавриловића, које је предложио бранилац опт. Миодрага Димитријевића, а који су покушали пред судом да представе да су се све јединице ТО Ваљево претпочињавале по деловима, као и да координатори нису имали командна овлашћења, међутим, исказе ових сведока суд није прихватио, јер су дати искључиво у намери да помогну опт. Миодрагу Димитријевићу да избегне или умањи своју кривичну одговорност, с обзиром да су икази ових сведока били потпуно конфузни, контрадикторни свим осталим изведеним доказима, те контрадикторни и међусобно, јер сведок Миленко Стефановић (командир противдиверзантске чете ТО Лознице) која је била у саставу противдиверзантског одреда ТО Ваљево чији је командант био опт. Дарко Перић), наводи да је наредбу за одлазак у Опатовац добио у Ловасу од Славета Стојанова *(начелник службе 2. пгмбр)*, описујући га као плавог и крупног човека, међутим, сви у судници су могли да уоче да је сведок Славе Стојанов изразито црн и низак човек. Затим сведок Драган Грујић је такође дао један конфузан исказ и није могао да објасни по чијем наређењу је он био координатор најпре тврди чете ТО Љиг, потом чете ТО Лозница, наводећи да је он самоиницијативно отишао у Ловас, да је тамо затекао и опт. Миодрага Димитријевића и опт. Дарка Перића, те имао састанак и са њима и са опт. Љубаном Деветаком, а тамо се сусреће и са Миленком Стефановићем, чијом је четом он требао да координира, а наводи да се то дешавало између 10. и 12. октобра 1991. године, што је контрадикторно свим осталим изведеним доказима, па чак и одбранама оптужених, јер ни опт. Миодраг Димитријевић, ни опт. Дарко Перић у том периоду уопште нису били у Ловасу, а и сам опт. Миленко Стефановић наводи да је опт. Драгана Грујића упознао у Опатовцу, те стога такве њихове исказе као нејасне, неразумљиве, контрадикторне и међусобно и са осталим изведеним доказима, суд није ни прихватио, јер је једини задатак ових сведока био да пред судом потврде да координатори нису наређивали, већ су имали улогу, „да помогну и да посаветују“. С друге стране, и опт. Дарко Перић и опт. Љубан Деветак тврде да чета ТО Лознице није уопште била у Ловасу, а из одбране опт. Дарка Перића се утврђује да је ова чета из његовог одредак, још у Чаковцу по наредби опт. Миодрага Димитријевића упућена у Опатовац. Сведок Миле Гавриловић – који је био помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове у Општинском штабу ТО Љиг и вршио функцију командира „љишке чете“ док је она боравила у Ловасу, наводи да је он придодат тенковској чети 2. пгмбр, чији је командир био Јоца зв. „Трта“ и да је од њега примао задатке, међутим, сведок није имао објашњење шта се десило са његовом четом када је тенковска чета напустила Ловас 16.10.91.год. те имајући у виду да чак није могао именом и презименом да означи свог надређеног, као и да је његов исказ у контрадикторности са исказом сведока Градимира Вељовића, који тврди да је испред чете ТО Љиг и ТО Лајковац он остваривао координацију са командантом 2. пгмбр Душаном Лончаром и првих дана ишао на реферисање, док није дошао 14.10.91.год. у Ловас пп Миодраг Димитријевић, а да је у том смислу испред ове две чете вршио и контакт са месним властима. Сведок Ратко Ђокић, и у истрази и на претресу, тврди да је надређени старешина над четама ТО Лајковац и Љиг био опт. Миодраг Димитријевић (записник из истраге од 19.06.2007.год.-стр.8 и записник о гл.претресу од 24.09.2009.год.-стр.84). Стога исказ сведока Милета Гавриловића од стране суда није прихваћен, јер је дат у намери да помогне опт. Миодрагу Димитријевићу да избегне и умањи своју кривичну одговорност и наводно представи да су се јединице територијалне одбране из састава Четврте оперативне зоне претпочиниле по деловима у поједине саставе 2. пгмбр, што је апсолутно неистинито и демантовано је како исказима сведока, тако и писменим доказима (актима 2. пгмбр и 1. пгмд), а посебно наређењем команданта 2. пгмбр Оп.10 – стр.пов. број 364-1 од 10.10.91.год.

Осим тога, поред свега напред наведеног, командна овлашћења опт. Миодрага Димитријевића произилазе и из тачке 37. Правила службе оружаних снага, где је у ставу 2 јасно прописано да су лица на служби у оружаним снагама дужна да извршавају наређења најстаријег присутног старешине, када није присутан претпостављени старешина и када је неопходно да се хитно предузму мере за извршење неодложних задатака, посебно у борби, ванредним приликама и у условима успостављања нарушене организације рада и прописаног реда и дисциплине.

Опт. Миодраг Димитријевић, у критично време у чину потпуковника, је у Ловасу био најстарији присутни старешина опт. Дарку Перићу (резервном капетану прве класе), а претрес терена због сумње у непријатељска дејства, свакако представља неодложни задатак. Чак и да се прихвати одбрана опт. Миодрага Димитријевића, да он није био претпостављени старешина опт. Дарку Перићу, његова командна овлашћења произилазе из тачке 37. став 2 Правила службе оружаних снага, на шта је указао и вештак војне струке, контраадмирал Бошко Антић, а суд је током поступка несумњиво утврдио да је опт. Миодраг Димитријевић издавао наређења.

III-1а) и б) Да су опт. Миодраг Димитријевић и опт. Љубан Деветак нечовечно поступали према хрватским цивилима, тако што су на састанцима одржаним 17.10.91.год. у преподневним и поподневним часовима, постигли договор о задржавању и затварању цивила у двоништу земљорадничке задруге, у циљу утврђивања виновника ноћних оружаних провокација, као и да се 18.10.91.год. затворени цивили поведу и користе у акцији претреса терена у рејону винограда, као „живи штит“ – обезбеђење од евентуалних дејстава хрватских оружаних снага и њихових минских поља, те својим потчињенима наредили извршење ових задатака, чиме су починили радње описане у ставу III-1а) и б) изреке пресуде, утврђено је следећим доказима:

Опт. Дарко Перић у своју одбрану наводи да је 17.10.91.год. у јутарњим часовима радио-везом добио наређење од пп Димитријевића, које му је пренео неко из одељења везе, да у Ловас треба да иде једна чета и то због лоше ситуације у том селу. Упутио је ваљевску противдиверзантску чету у Ловас и одлучио да и он крене са том јединицом. Успут су се мимоишли са тенковском четом, која је излазила из Ловаса и претпоставља да је због тога и позвана чета из његовог одреда, а у само село су стигли око поднева. Објашњава да су војници из његовог одреда имали од опреме маскирна одела, класичне качкете и шлемове, а од наоружања аутоматске пушке, те наводи да се један од његових курира бавио боксом и сви су га знали по надимку „Боксер“. По доласку у Ловас, пп Димитријевић је одредио да се чета смести у сеоској школи, а након тога је био на састанку у једној кући *(указао на кућу Боре Кесер у фотодокументацији у списима)*, где су поред пп Димитријевића били опт. Љубан Деветак, представник добровољаца јединице „Душан Силни“, старешина лајковачке и љишке чете и други, којих се не може сетити, па је тада добио више задатака од пп Димитријевића. Он му је најпре наредио да војници из ваљевске чете обезбеђују један мањи и један већи затвор, који су обезбеђивали територијалци, те му је такође наредио да ваљевска противдиверзантска чета заједно са групом добровољаца „Душан Силни“ и припадницима месне јединице територијалне одбране, оде на претрес терена у рејону „Борово“ фабрике и изврши испитивање винограда и објекта „Гумара“, јер се сумњало да одатле дејствују снајперисти, чија су се дејства чула и претходну ноћ. Тада је рекао да се у акцију поведу заробљени мештани из двоништа економије, као сигурносни тампон и гарант да ће операција проћи у миру, јер на њих нико неће пуцати, а такође и због тога што се у том рејону налазе минска поља, те ће ти заробљени Хрвати знати ако су њихови постављали мине и сигурно неће ићи тамо. На том састанку је од пп Димитријевића сазнао да ће добровољцима командовати неки са надимком „Јоца“, који

није био присутан, а за кога је речено да има доста ратног искуства. По добијеном задатку, он је хтео да иде са четом у исти, међутим пп Димитријевић је рекао да ће четом командовати командир чете, јер се не ради о много опасном задатку, а њему је наредио да иде у један други, по њему опаснији задатак – извиђање шуме „Бадњара“, у који су такође требали да иду добровољци јединице „Душан Силни“ и неки територијалци.

Увидом у подсетник-бележницу опт. Миодрага Димитријевића, коју је оптужени читао у склопу своје одбране и за коју потврђује да је уписивао веродостојне податке, утврђено је да је за састанак одржан 17.10.91.год. у 8 часова, констатовао: „Зваћу појачање једне чете и треба ми смештај“, те је такође записао да се војска узнемирила због одласка тенкова и да се у месту пуца, уз констатацију: „Никакве акције самостално, за све мора ја да знам да би их синхронизовао“. Од лица која су присутна на састанку, евидентирани су: Љубан, Милан, „Бата“, Ступар, Љуба и „Вељa“. Такође је у бележници за састанак одржан истога дана у 18 часова констатовао: „Одлучено да се људи задрже у некој економији, да се види да ли ће мање дејствовати ... Војска дошла и може се ангажовати ... У овчарник се иде око 10 h“, у вези чега оптужени потврђује да се ова констатација односила на акцију, која је предмет оптужбе, а нема објашњење зашто је он фиксирао време, ако је како наводи, о томе требао да одлучи опт. Дарко Перић, по његовом предлогу. Такође је констатовао присутна лица: Љубана, Ступара, Љубу, „Бату“, Дарка и Милана. За састанак одржан 18.10.91.год. у 8 часова, опт. Миодраг Димитријевић је у бележници констатовао: „Задатак претрес терена у вођњацима (западно од нас по рубу насеља) ... Изабрати око 40 војника од остатка војника и само оне који су најспретнији ... Да се иде полако и без журбе, у рејону детелине испод „Гумаре“ минско поље ... Не разминирати ништа, већ обићи путем ... Акцију води командир чете ... У обе акције водити по 4-5 мештана, у „Бадњару“ обавезно ловце ... Овде ће „Бата“ и Ступар да изаберу неколико својих најбољих људи („Јоца) ... Може се водити и више мештана ако се делите у више група“.

Сведок-ошт. Томислав Шелебај наводи да му је дана 17.10.91.год. наређено да прочита наредбу, коју је потписао опт. Љубан Деветак и у којој је стајало да се сви мушкарци старости између 18 и 55 година окупе испред задруге око 16 часова и 30 минута, што се и десило, па када се окупило седамдесетак мештана хрватске националности, око њих су се сјатили наоружани војници, за које је чуо да су Ваљевци. Након претреса су их утерали у двориште задруге, а међу њима је био и један кога су звали Петроније, те је видео да су на трему, у дворишту прекопута механичке радионе, постављени митраљези. Када је пао мрак пописали су их, а поједине одводили и тукли.

Сведок-ошт. Петар Вулета наводи да након што су се окупили испред задруге, око њих је почело да се скупља све више припадника неке специјалне јединице, од којих су неки имали беле опасаче, а на главама су носили шлемове. Међу њима је било и оних који су имали петокраке, а неки од војника који су их утеривали у простор задруге, имали су симбол орла. Око 5 сати поподне, стигао је опт. Љубан Деветак са једним човеком по надимку „Аждаја“, који је на обријаној глави носио мараму са црном траком и преко чела знак белог орла. Деветак је био у маскирној униформи и рекао им да ће остати унутра у задрузи преко ноћи и да ће морати да кажу ко је синоћ пуцао.

Сведок-ошт. Јосип Острун наводи да им је 17.10.91.год. испред задруге био заказан састанак, те да су на улазу у задружно двориште претрешени, а међу онима који су то чинили, био и један по надимку „Боксер“, који их је ударао шакама по глави, уколико је неко имао некакав предмет код себе и сећа се да је ударио Петра Палијана, јер је имао ножић.

Сведок-ошт. Иван Мујић наводи да је 17.10.91.год. мештанин Томислав Шелебај у пратњи једног војника ударао у добош и позивао мушкарце старости од 18 до 55

година да око 4 сата дођу пред машинску радионицу задруге. Када се у заказано време окупило 60-70 мештана Хрвата, добровољци „Душан Силни“ су их утерали у затворени простор задружног дворишта. Наредили су им да поседају на постављене клупе, а на уздигнутом трему је био постављен митраљез. То вече се појавио опт. Љубан Деветак, ту је био и припадник јединице „Душан Силни“ из Старе Пазове и оптужио их да су пуцали претходне ноћи, те им је речено да ће остати до 8 ујутру, а уколико не буде пуцања по селу, то ће значити да је претходне ноћи пуцао неко од њих. Љубан Деветак је тада пустио технички вод – људе задужене за неке радове (пекаре, електричаре и др.), све укупно око 12-13 људи.

Сведоци-ошт. Емануел Филић и Жељко Сомборац такође наводе да је у њиховом затварању у простору земљорадничке задруге учествовала нека уредна јединица у новим маскирним униформама, а сведок-ошт. Љубомир Солаковић наводи да су у њиховом претресу учествовали и неки паравојници, који су их увели у двориште задруге, где су морали седети на клупама целу ноћ, уз присуство 5-6 наоружаних стражара у маскирним и СМБ униформама, а у њих су била уперена два митраљеза. Поједине међу њима су те ноћи тукли и ту су се највише истицали неки Марко, Петроније и један кога су звали „Боксер“.

Сведок-ошт. Игор Борић наводи да је са групом од десетак добровољаца ТО Ваљево дошао у Ловас, те да су по доласку у село били сачекани од једног момка, који им је рекао да су под командом Љубана Деветака - команданта села. Распороедили су их да спавају у школи и тих пар дана су држали стражу по селу, све док није дошао пп Димитријевић, који им је од тада па надаље био командант, те су они били група, која је директно њему одговарала и од њега примала наређења. Након пар дана, у село је дошла и једна противдиверзантска чета, на челу са опт. Дарком Перићем, кога је познавао из виђења из Ваљева и сећа се да су припадници Даркове јединице имали задужене прскане маскирне униформе из два дела, а исте униформе су и они узели, у вези чега је Дарко тражио да он потпише реверс да су и они примили те униформе. Такође наводи да му је војник из Даркове јединице Маре Јовановић причао да су цивиле у дворишту задруге затворили неки војници из јединице Дарка Перића и припадници јединице „Душан Силни“.

Сведок Борисав Пребег – војник противдиверзантске чете ТО Ваљево, наводи да је по доласку у Ловас, након смештања у школу, по њега и још тројицу војника дошао опт. Влајковић или Јосиповић да их зове да чувају мештане села затворене у задрузи. Не сећа се ко их је од ове двојице одвео до задруге, али наводи да је тамо био опт. Дарко Перић, који им је рекао да ће у току ноћи чувати заробљенике да их неко не малтретира. Сведок такође наводи да је у току ноћи један добровољац, кога су звали „Марко Четник“, малтретирао заробљене када су хтели да иду у WC, јер су се по повратку из истог, враћали изубијани.

Сведоци-ошт. Емануел Филић, Јосип Антоловић, Вјекослав Балић, Иван Мујић, Стјепан Пеулић, Владо Бошњаковић, Милан Радмиловић, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Станислав Франковић, Жељко Сомборац, Љубомир Солаковић. Павле Шимуновић, Јаков Пеулић, Мате Мађаревић, наводе да је 17.10.91.год. опт. Љубан Деветак био присутан, након што су доведени и затворени у задружни простор, те да је опт. Деветак вршио издвајање људи, који су му требали за рад, а што су потврдили и сведоци-оштећени, који су том приликом били издвојени и то: Јосип Кувеждић, Стјепан Павличић, Јосип Бошњаковић, Иван Пољак и Антун Лутровић.

Сведок Илија Кресојевић – припадник ТО Ловас наводи да је дана 18.10.91.год. у јутарњим часовима по њега и Милана Рендулића, који су стражарили код Дома културе где је био водовод, дошао мештанин села Мирко Рудић и рекао им да иду у милицију. Када су дошли тамо у једној канцеларији је седео за столом опт. Љубан Деветак и наредио њему и Рендулићу да иду у претрес вођњака и винограда, те им

рекао да оду пред механичку радиону, што су они и учинили, а када су дошли тамо, видели су око 60 мештана хрватске националности, распоређених у две колоне, а са њихових бочних страна су били оружани пратиоци, такође распоређени у две колоне.

Сведок Ратко Ђокић – командант Четврте оперативне зоне ТО Ваљево иначе надређени опт. Миодрагу Димитријевићу на простору Републике Србије, наводи да је управо њему приликом посете Ловаса, а непосредно пре трагичног догађаја на минском пољу, опт. Миодраг Димитријевић рекао: „Друже пуковниче, убише нас снајперисти са овог брда, ја ћу да покренем да идемо у „чешљање“, на шта му је он скренуо пажњу да то не чини и да се обрати пп Душану Лончару о употреби јединице.

Сведок Борислав Михајловић зв. „Бата“ наводи да је био присутан на састанку, који је одржан 17.10.91.год. у вечерњим часовима, на коме су били и опт. Љубан Деветак и Миодраг Димитријевић, те да је на овом састанку договорена акција претреса терена према виноградима, као и претрес терена у рејону шуме „Бадњара“. Спомињана је могућност постојања постављених минских поља, као и вођење људи који познају терен, те га је пп Димитријевић, који је командовао ваљевском јединицом, замолио да и неки његови људи учествују у овоме, што је он и прихватио. Наредног дана је од опт. Саше Стојановића тражио да позове неке људе из њихове групе да се прикључе војсци, што је и учињено, па су у акцији учествовали и војсци се прикључили опт. Драган Бачић, опт. Зоран Косијер, опт. Јован Димитријевић, опт. Саша Стојановић, Мијо Вукосављевић и Слободан Хрњачки. Други људи из његове јединице су отишли у акцију „Бадњара“, па је са њима отишао и Зоран Обреновић зв. „Аждаја“.

Сведок Љубодраг Јелић наводи да је једном приликом био присутан на састанку у згради милиције, на коме су били потпуковник Димитријевић, опт. Дарко Перић, опт. Љубан Деветак, мештанин Милорад Воркапић, „Бата“, Ступар, Милан Радојчић и Градимир Вељовић, када је разговарано да се изврши претрес терена на излазу из села и да се поведу притворени Хрвати да покажу где су минска поља, која су поставиле хрватске снаге. Тада је договорена и маршрута кретања, а после трагичног догађаја на минском пољу, сазнао је да је у ходу промењена маршрута кретања при извршењу задатка, у вези чега су се расправљали потпуковник и Дарко Перић, а био је и неки конфликт опт. Перића са опт.Деветаком и опт. Радојчићем, у вези чега не зна детаље.

Опт. Зоран Косијер у својој одбрани коју је дао у предкривичном поступку УКП Београд у присуству браниоца 28.05.2007. године, наводи да је у току ноћи често било пуцњаве по селу и да су Хрвати пуцали на војску из правца „Јелашке“ шуме, због чега је војска захтевала од Љубана Деветака, који је био командант ТО Ловас, да територијалци и добровољци иду у претраживање терена у правцу „Јелашке“ шуме. Љубан Деветак је пренео налог који је добио од војске и то од пп Димитријевића да добровољци и територијалци треба да очисте терен у правцу „Јелашке“ шуме и тај налог је пренео Бориславу Михајловићу или Обреновићу, који су командовали његовом добровољачком јединицом. Сећа се да је у јутарњим сатима на економији, када је отишао на доручак, сазнао за наведени задатак „чишћења“ терена, те да је по доласку на економију, тамо видео Борислава Михајловића, Зорана Обреновића и неког старешину који је имао чин десетара. Борислав Михајловић је том приликом групи добровољаца у којој је био и он, рекао да је из правца винограда отворена ватра на ЈНА и да ће због тога бити организован претрес терена према виноградима, који су се налазили при крају села, са десне стране пута, на излазу из истог. Видео је у дворишту економије изведене заробљенике којих је било око 30-60 и тада је Љубан Деветак рекао да заробљенике поведу испред њих, да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село и да се предају.

Исказе напред наведених оштећених и сведока, као и опт. Дарка Перића и Зорана Косијера у наведеном делу, суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумњиво утврђено да је дана 17.10.91.год. у преподневним

часовима опт. Љубан Деветак издао писмено наређење о обавези окупљања свих мушкараца старости од 18 до 55 година испред зграде земљорадничке задруге око 16 часова, наводно због посла, које наређење је мештанин Томислав Шелебај, крећући се улицама уз добошарење, јавно саопштавао по селу, па када се око 70 мештана окупило испред задруге, по претходном договору опт. Миодрага Димитријевића и опт. Љубана Деветака, а у циљу утврђивања виновника ноћних оружаних провокација, задржани су целу ноћ на отвореном простору испред механичке радионице, тако што су их припадници оружане групе „Душан Силни“ и неколико припадника противдиверзантске чете ТО Ваљево, претресли и утерали у ограђено двориште задруге, потом пописали и наредили да морају непомично седети на дрвеним клупама, при чему је испред њих на узвишеном трему, био постављен пушкомитраљез, а обезбеђивали су их наоружани стражари из наведених оружаних састава, од којих су поједини физички злостављали мештане у току ноћи.

Суд је ценио одбране опт. Љубана Деветака и Миодрага Димитријевића, који се бране да они немају учешће у затварању мештана хрватске националности, пребацујући кривицу један на другог, међутим, њихове одбране суд није прихватио, јер су нелогичне, неуверљиве, срачунате искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са свим изведеним доказима, при чему опт. Љубан Деветак нема логично објашњење зашто је у наредби за окупљање становништва, коју је добовањем читао сведок-ошт. Томислав Шелебај, био његов потпис. Такође опт. Деветак негира да је из задружног дворишта, од окупљених мештана, издвојио њих 12 као радни вод, што је потврдило око двадесетак сведока-оштећених, због чега одбрана опт. Љубана Деветака није прихваћена, јер све активности које је предузимао, како пре затварања хрватских мештана, тако и за време док су били затворени у дворишту задруге, што је описано у ставу IV-1, као и у образложењу пресуде везано за овај став, упућује на несумњив закључак суда да је опт. Деветак учествовао у затварању мештана хрватске националности у договору са опт. Миодрагом Димитријевићем, постигнутом на састанку од 17.10.91.год. у јутарњим часовима, након чега је уследила наредба Љубана Деветака о окупљању мештана, а потом су исти затворени и чувани целу ноћ уз учешће припадника оружане груие „Душан Силни“ и противдиверзантске чете ТО Ваљево.

Одбрану опт. Миодрага Димитријевића да он нема сазнања о затварању мештана хрватске националности, суд такође није прихватио, јер се из јасне и уверљиве одбране опт. Дарка Перића, коју је суд у том делу прихватио, несумњиво утврђује да је противдиверзантска чета ТО Ваљево по наредби опт. Миодрага Димитријевића и дошла у Ловас, те да му је управо он дао задатак да неколико војника ПД чете обезбеђује затворене мештане у дворишту задруге у ноћи између 17. и 18.10.91.год. Осим тога, опт. Миодраг Димитријевић потврђује да је натписе у свом подсетнику-бележници: „Звању појачање једне чете“ и: „Одлучено да се људи задрже у некој економији да се види да ли ће мање дејствовати“, управо он написао, а није имао логично објашњење зашто је то написао, с обзиром да се бранио да он није имао сазнања о затварању мештана. Имајући у виду да се из исказа напред наведених сведока-оштећених утврђује да су у затварању и претресу мештана учествовали и припадници јединице „Душан Силни“ и припадници ПД чете ТО Ваљево, која је тек пристигла у Ловас, онда је потпуно јасно да је ово скупљање становништва и потом њихово затварање резултат заједничког договора опт. Миодрага Димитријевића и опт. Љубана Деветака, који су реализовали њихови потчињени.

Да су опт. Миодраг Димитријевић и опт. Љубан Деветак на састанку одржаном 17.10.91.год. у поподневним часовима, постигли договор да комбинована оружана група састављена од припадника ПД чете из ПДО ТО Ваљево, оружане групе „Душан Силни“ и два припадника ТО Ловас као водича, изврши претрес терена у рејону винограда, те да поведу и користе мештане хрватске националности затворене у

задрузи, као „живи штит“ – обезбеђење од евентуалних напада хрватских оружаних снага и њихових минских поља, а потом наредили и извршење овог задатка и то опт. Миодраг Димитријевић опт. Дарку Перићу, а опт. Деветак појединим припадницима јединице „Душан Силни“ и двојици припадника ТО Ловас да буду мештани водичи, утврђује се из јасне и уверљиве одбране опт. Дарка Перића, који наводи да је такву наредбу добио од опт. Миодрага Димитријевића на одржаном састанку, на којем је био присутан и опт. Љубан Деветак, те навода сведока Борислава Михајловића и Љубодрага Јелића, који потврђују присуство опт. Љубана Деветака на том састанку, као и договарање о акцији претреса терена, исказа сведока Илије Кресојевића –припадника ТО Ловас, који тврди да је њему и Милану Рендулићу опт. Љубан Деветак наредио учешће у тој акцији. Да је опт. Деветак давао налоге појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“, везано за ову акцију, утврђује се из одбране опт. Зорана Косијера, са записника УКП Београд од 28.05.2007. године, где је у присуству браниоца јасно навео да је њима добровољцима Љубан Деветак рекао да заробљенике поведу испред њих, да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село да се предају, а и опт. Драган Бачић је на записнику УКП Београд од 28.05.2007. године у присуству браниоца, навео да је Љубан наредио да преузму људе из задруге и воде, што је њему пренео Воркапић, који је био близак са Љубаном, а касније је погинуо од бомбе, с тим што се опт. Бачић бранио да су требали да воде људе из задруге на рад у силос, а током поступка је несумњиво утврђено да су их одвели на минско поље.

Суд је ценио одбрану опт.Љубана Деветака који се брани најпре да није присуствовао на састанку од 17.10.91.год. и да му није било познато да се у рејону детелине налази минско поље, потом да није наредио добровољцима јединице „Душан Силни“, Илији Кресојевићу и Милану Рендулићу да учествују у овој акцији, те да је критичном приликом само ушао и изашао из задруге, међутим, овакву одбрану опт. Деветака суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са свим осталим изведеним доказима. Пре свега, опт. Деветак се различито бранио у вези свог присуства на састанку од 17.10.91.год. у вечерњим часовима, наводећи најпре у истрази да није био на том састанку и реферисању код пп Димитријевића, будући да није био ни позван, иако је чекао до 23 часа, те је отишао на спавање. На главном претресу од 21.04.2008. године, променио је одбрану, те тврдио да је био присутан на том састанку и тада први пут упознао опт. Дарка Перића, а потом је поново променио своју одбрану, истичући да можда и није био присутан, те да није сигуран, а ако је био присутан, реферисао је свој радни извештај и отишао. Међутим, изведеним доказима на главном претресу и то из одбране опт. Дарка Перића, одбране опт. Миодрага Димитријевића, исказа сведока Љубодрага Јелића и Борислава Михајловића, несумњиво је утврђено присуство опт. Љубана Деветака на овом састанку, а његове даље активности – издвајање људи затворених у задрузи, те издавање наређења припадницима ТО Ловас – Илији Кресојевићу и Милану Рендулићу да буду мештани водичи, приликом акције претреса терена, као и наредбе добровољцима јединице „Душан Силни“ о вођењу мештана, што тврде у својим одбранама опт. Зоран Косијер и опт. Драган Бачић, несумњиво упућују на закључак суда да су опт. Миодраг Димитријевић и опт. Љубан Деветак на одржаном састанку постигли договор да припадници ПД чете ТО Ваљево, оружане групе „Душан Силни“ и ТО Ловас изврше претрес терена у рејону винограда и да поведу цивиле. Наводи опт. Љубана Деветака да њему није било познато да се у рејону детелине налази минско поље, суд такође није прихватио, јер се из исказа сведока Горана Јеремића – припадника јединице „Душан Силни“ утврђује да је управо онога дана када је инжењеријска јединица 2. пгмбр ЈНА постављала минско поље у близини „Борово“ фабрике, он био са Зораном Обреновићем зв. „Аждаја“ и Бориславом Михајловићем и то видео, а када су се вратили у село и питали опт. Деветака шта то војска ради, он им

је рекао да војска минира и да не смеју тамо да се враћају. Такође и опт. Миодраг Димитријевић наводи да је свим учесницима састанка било познато да се у рејону детелине, поред које се пролази на путу ка виноградима, налази постављено минско поље. С друге стране, и чињеница да је приликом постављења једног од минских поља у Ловасу дана 13.10.91.год.[34] погинуо један војник, а четворо рањено, свакако није могла остати непримећена од свих оружаних састава који су тада боравили у селу, а посебно то није било непознато опт. Љубану Деветаку, као команданту села и директору пољопривредне задруге, на чијој је ливади била једна од локација за минирање и на којој се касније и десио трагичан догађај.

Комплетне активности опт. Љубана Деветака дана 17.10.91.год. и 18.10.91.год., несумњиво упућују на закључак да је у свему овоме учествовао, јер је он 17.10.91.год. у вечерњим часовима извео око 12 људи из скупине затворених мештана и то оне који ће му требати за рад, знајући да ће осталима бити доведен у опасност живот, а наредног дана учествује у издвајању мештана који су брутално претучени пред њим у дворишту испред механичке радионице, при чему осталим затвореним цивилима каже да ће њихови пријатељи ићи да потраже оне мештане који се крију (наводи сведока-ошт. Емануела Филића и Петра Вулете), а овим другима саопштава да ће ићи у „бербу грожђа“ (наводи сведока-ошт. Влатка Палијана, Јосипа Оструна, Милана Цоњара, Андрије Балића, Ловре Герстнера, Томе Златка, Стјепана Пеулића, Томислава Шелебаја и др.). Сведок-ошт. Јосип Сабљак наводи да је опт. Љубан Деветак пре њиховог поласка из задруге нешто објашњавао овима који ће водити ту колону, а ту је био и мештанин Милан Рендулић. Стога је потпуно јасно да је опт. Љубан Деветак учествовао у договору са опт. Миодрагом Димитријевићем, да се затворени мештани хрватске националности воде у акцију претреса терена, а потом да је наредио својим потчињенима учешће у истој и то појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ и припадницима ТО Ловас Илији Кресојевићу и Милану Рендулићу, што је сведок Илија Кресојевић категорично потврдио приликом суочења са опт. Љубаном Деветаком. То што је опт. Зоран Косијер на гл.претресу мењао своју одбрану, наводећи да он није знао за акцију претреса терена и да није критичног јутра 18.10.91.год. улазио у простор задруге, суд није прихватио, јер опт. Косијер није имао логично објашњење због чега мења одбрану, имајући у виду да је потпуно јасно објаснио у предкривичном поступку и пред истражним судијом да је опт. Љубан Деветак рекао да заробљенике поведу испред њих да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село и да се предају, а каснија измена одбране опт. Косијера уследила је искључиво у намери да избегне сопствену одговорност и да помогне опт. Љубану Деветаку да избегне одговорност за ове радње.

Опт. Љубан Деветак наводи да се у јутарњим часовима 18.10.91.год. само кратко задржао у задрузи, не могавши да објасни зашто видевши малтретирање мештана хрватске националности, то није пријавио опт. Миодрагу Димитријевићу, за кога тврди да је одредио то затварање, те наводи да је по препоруци Римар Мирослава, Милана Миљковића, као и Милана Рендулића, зв. „Бува“, издвајао људе, јер је од њих сазнао да им треба 30 људи за рад, па је најпре тврдио да се не сећа да му је опт. Миодраг Димитријевић одобрио да одвоји тих 30 људи, а на гл.претресу од 21.04.2008. године променио је одбрану и рекао да му је потпуковник то одобрио, не могавши да објасни зашто сада тврди другачије. Наводи да је након тога између 8 и 9 сати отишао у Сремску Митровицу и да га је возио добровољац јединице „Душан Силни“ Драган Милићевић зв. „Таки“. Међутим, ови наводи опт. Љубана Деветака нису прихваћени, јер су демантовани изведеним доказима, с обзиром да сведок Милан Миљковић не потврђује да је критичном приликом по његовој препоруци опт. Деветак издвајао неке

[34] Ванредни борбени извештај 1. пгмд стр.пов.бр.3-448 од 13.10.91.год; Оперативни извештај 1. пгмд стр.пов.бр.3-453 од 14.10.91.год.

људе, а из исказа бројних сведока-оштећених утврђује се да су људи издвајани и тучени, углавном по критеријуму припадности ХДЗ-у. Такође ни сведок Драган Милићевилћ зв. „Таки“ не потврђује одбрану опт. Љубана Деветака да га је возио у Сремску Митровицу том приликом, већ наводи да је опт. Деветак остао у команди села, а њему издао наредбу да једну трудницу вози у Шид, што је он и учинио. Стога је одбрана опт. Љубана Деветака у напред наведеном контрадикторна свим изведеним доказима, којима је несумњиво утврђено да је извршио радње описане у ставу III – 1а) и б) изреке пресуде.

Суд је ценио одбрану опт. Миодрага Димитријевића у делу где наводи да иако је акција претреса винограда била његова идеја, он није наредио ову акцију опт. Дарку Перићу, јер није имао овлашћење да му наређује, као и да није знао да ће затворени мештани цивили бити поведени и коришћени у овој акцији, међутим, овакву одбрану оптуженог суд није прихватио, јер је неуверљива, нелогична и срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности, те је у супротности са јасним и уверљивим признањем опт. Дарка Перића, који категорично током изношења своје одбране, почев од истраге и на свим одржаиим претресима, као и приликом суочења са опт. Миодрагом Димитријевићем, тврди да је од пп Миодрага Димитријевића добио такву наредбу да припадници ПД чете у садејству са припадницима оружане групе „Душан Силни“, уз присуство припадника ТО Ловас као мештана водича, изврше претрес терена у рејону винограда, као и да се затворени мештани цивили поведу и користе ради заштите од непријатељских дејстава и њихових минских поља („живи штит“). Осим тога, и наводи сведока Ратка Ђокића да му је опт. Миодраг Димитријевић, непосредно пре ове акције, рекао да ће да иде у „чешљање“ терена, на шта му је он скренуо пажњу да то не чини, јасно указују да је опт. Миодраг Димитријевић планирао и са опт. Љубаном Деветаком договорио и наредио акцију претреса терена у рејону винограда, а што се утврђује и из навода сведока Борислава Михајловића, као и из подсетника – бележнице опт. Миодрага Димитријевића, коју је он читао у својој одбрани, а делом и из његове одбране, имајући у виду да је приликом сведочења Борислава Михајловића 16.11.2007. године (стр.34 транскрипта), постављајући истом питање, изговорио: „Када сам ја Перићу издавао задатке, да ли сам вама нешто рекао.“ Затим, опт. Миодраг Димитријевић наводи да он никада никога није питао одакле цивили у тој акцији, а нема логично објашњење зашто није поставио такво питање, уколико му није било познато да се цивили воде у акцију, већ наводи да он није био надлежан да то утврђује, што јасно указује да опт. Миодраг Димитријевић није ни имао потребе никога ово да пита, јер је на одржаном састанку коришћење цивила у акцији било договорено. Осим тога, из редовног борбеног извештаја команде 1. пгмд строго пов.бр.3-500 од 21.10.91.год. који је упућен команди Прве војне области, такође се утврђује да је опт. Миодраг Димитријевић као командант ТО Ваљево наредио акцију претреса („чишћења“) винограда, уз коришћење приведених мештана села Ловас. Због свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да је опт. Миодраг Димитријевић извршио радње описане у ставу III-1а) и б) изреке пресуде.

С обзиром да је током поступка несумњиво утврђено да је опт. Миодраг Димитријевић наредио извођење акције претреса терена опт. Дарку Перићу, његова одбрана да није имао командна овлашћења, уколико би од суда била прихваћена, још више би отежала његов положај у кривичном поступку и повећала степен његове одговорности.

Суд је ценио наводе сведока Љубодрага Јелића да је на одржаном састанку са војском договорено разминирање минског поља, међутим, наводи овог сведока у том делу нису прихваћени, јер нису потврђени ниједним изведеним доказом, а приликом суочења са опт. Миодрагом Димитријевићем и опт. Дарком Перићем, сведок је у овом делу остао неуверљив, тврдећи да су Хрвати само требали да покажу минска поља, да

би се иста касније разминирала, те стога следи логичан закључак да је овим наводима сведок Јелић хтео да помогне припадницима оружане групе „Душан Силни“ из његове групе, да умање своју кривичну одговорност, с обзиром да је током поступка несумњиво утврђено да су они на терену вршили разминирање минског поља, уз помоћ цивила, иако то на одржаном састанку није договорено, а по наредби неидентификованог налогодавца, па се стога може само претпоставити да су то чинили по налогу оних, чија су наређења и иначе извршавали, а о чему се изјаснила команда 2. пгмбр у свом редовном борбеном извештају, стр.пов.бр.461-1 од 18.10.91.год. упућеном команди 1. пгмд. Међутим, како тужилац у свом оптужном акту, није означио ниједно лице као наредбодавца за разминирање минског поља, нити је било ко хтео да потврди да је добио такву наредбу, то се суд у овом делу није посебно бавио идентитетом овог лица. Оно што је несумњиво доказано је да такав задатак није био предмет разматрања на састанку, а да су припадници оружане групе „Душан Силни“, уз помоћ цивила на терену спроводили акцију разминирања минског поља.

Према томе, на основу свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да су опт. Миодраг Димитријевић и Љубан Деветак договорили и наредили нечовечно поступање према цивилима хрватске националности, иако су били свесни да ће цивили бити изложени тешким душевним патњама, па су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођења у опасност њихових живота.

III-2. Да је опт. Дарко Перић, као резервни капетан прве класе, у својству команданта противдиверзантског одреда ТО Ваљево, наредио да се према хрватском цивилном становништву врши нечовечно поступање, тако што је својим потчињеним старешинама – опт. Радовану Влајковићу и Радисаву Јосиповићу пренео наређење опт. Миодрага Димитријевића, да се у акцију претреса винограда поведе цивилно становништво затворено у задрузи и користи као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава хрватских оружаних снага („живи штит“) и њихових минских поља, а када су они присутни војници изразили своје негодовање, одлучно поновио да се наредба мора извршити, те тиме извршио радње описане у ставу III-2. изреке пресуде, утврђено је из признања опт. Дарка Перића, делом из одбрана опт. Радована Влајковића и Радисава Јосиповића, исказа сведока Мирослава Плавшића, Зорана Јовановића и прочитаних писмених доказа.

Опт. Дарко Перић признаје да је наређење опт. Миодрага Димитријевића пренео својим потчињеним старешинама опт. Радовану Влајковићу – командиру противдиверзантске чете ТО Ваљево и опт Радисаву Јосиповићу - командиру првог вода ове чете, те командиру још једног вода Мирославу Плавшићу, на састанку који је са њима одржао у школи, у вечерњим часовима 17.10.91.год., те им нагласио да ће бити поведено 40-50 заробљених мештана, које ће преузети из дворишта земљорадничке задруге, указавши им да ће они бити гарант да се по њима неће дејствовати и ради заштите од евентуалних минских поља, уколико их је поставила хрватска страна. Такође им је рекао да ће са њима у извршењу задатка ићи и припадници јединице „Душан Силни“, којима ће командовати лице са надимком „Јоца“, те је опт. Влајковићу рекао да се консултује са тим „Јоцом“ и да у садејству командују, што је значило да свако командује својима, а такође им је у вези правца кретања помињао да ће ићи мештани водичи и дословце им пренео оно што је и њему наредио опт. Миодраг Димитријевић, објаснивши им да он неће ићи са њима, јер је ангажован за другу акцију. Даље наводи да му опт. Радован Влајковић том приликом није одбио наређење, већ да је било разговора о томе, да иду на минирано подручје, па је опт. Влајковић[35]

[35] Записник о суочењу опт. Дарка Перића и опт. Радована Влајковића Ки.В.7/2007 од 31.10.2007.год., стр.7.

тражио транспортна кола за разминирање, што нема ни командант дивизије, међутим, није дошло ни до какве свађе том приликом, већ га је само опт. Радован Влајковић накнадно обавестио да су се војници узнемирили поводом предстојећег задатка. Због тога се он, не сећа се да ли у вечерњим или јутарњим часовима, након што је опт. Влајковић окупио чету, истој обратио и на њихово негодовање, само је рекао да свако одбијање и неизвршавање наређења повлачи одговорност, да могу бити ухапшени, јер се налазе у рату и да могу одговарати пред војним судом. Сећа се да је неко од војника поставио питање у вези разминирања минских поља, а он им је одговорио да она имају неку своју функцију, те том приликом ниједном војнику није претио, већ је издао напред наведено упозорење.

Опт. Радован Влајковић и Радисав Јосиповић наводе да је на састанку у школи који је одржан 17.10.91.год. у вечерњим часовима, командант одреда опт. Дарко Перић од њих тражио да противдиверзантска чета изврши претрес терена у рејону према виноградима, јер се одатле отварала митраљеска или снајперска ватра на село, у ком правцу постоји и неко минско поље, о коме Перић није ништа детаљно знао да им објасни. Обавестио их је да ће са њима ићи и припадници јединице „Душан Силни“, те рекао да ће користити заробљене мештане у тој акцији, помињући да ће са њима ићи и мештани водичи. Опт. Јосиповић је навео да је овај задатак Перић саопштио као наређење свог претпостављеног старешине, потпуковника Димитријевића, а да је вођење заробљених мештана из двориштa задруге, спомињао у јутарњим часовима, док је опт. Влајковић тврдио да је то спомињао у вечерњим часовима. Наводе такође да је на састанку, који је Перић одржао са њима, дошло до расправке, да је командир чете опт. Влајковић тражио оклопно средство за извршење тог задатка, а опт Перић је рекао да нису команданти дивизија и да су у обавези да изврше наређење. Опт. Влајковић такође спомиње да је опт. Перић тражио безусловно да се изврши задатак, претећи им да могу бити ухапшени и послати на војни суд. Пошто су се војници бунили, након што им је пренето ово наређење, опт. Дарко Перић је разговарао са војском.

Наводе опт. Влајковића и Јосиповића_да је истом приликом опт. Влајковић одбио наређење, а опт. Перић одредио добровољца јединице „Душан Силни“ да командује четом, суд није прихватио, јер су ови наводи контрадикторни свим осталим изведеним доказима и срачунати на избегавање кривичне одговорности, а такође није прихваћено ни касније мењање одбране опт. Влајковића и Јосиповића, да нису знали за вођење затворених мештана у акцију, с обзиром да нису имали логично објашњење зашто су у истрази тврдили да им је опт. Перић то саопштио, те зашто су ишли у задругу.

Сведок Мирослав Плавшић – командир трећег вода у противдиверзантској чети ТО Ваљево наводи да им је командант одреда опт. Дарко Перић у јутарњим часовима рекао да се иде на задатак у претрес винограда и да ће са њима ићи јединица „Душан Силни“, поводом чега се војска мало бунила, говорећи какав је сада то претрес, када су дошли да обезбеђују село, а опт. Перић је тада говорио да има војни суд и да се мора ићи. Објаснио је да нико није одбио да иде на задатак, да је и он са својим водом учествовао у овој акцији и да током читаве акције припадници јединице „Душан Силни“ нису ништа наређивали припадницима његове чете, а када је након трагичног догађаја и страдања мештана хрватске националности на минском пољу, опт. Дарко Перић дошао на место догађаја, грдио је командира чете опт. Радована Влајковића, зашто су ишли кроз детелину и ко је то наредио, а Влајковић му је одговорио да он није могао да води акцију и да су ови из јединице „Душан Силни“ то чинили, те да њега нико ништа није питао.

Сведок Зоран Јовановић – војник првог вода противдиверзантске чете ТО Ваљево, чији је командир био опт. Радисав Јосиповић, наводи да су пре одласка на задатак били постројени испред школе, те да им се обратио командант одреда, опт. Дарко Перић и рекао да иду у претрес винограда, јер су неки снајперисти пуцали на село. Настала је пометња међу војницима, капетан Дарко је рекао да задатак мора да се изврши и чак је било и претње војним судом, те су после убеђивања кренули и дошли до задруге. Објашњава да нико од старешина није рекао да ће јединицом командовати неко други, те да добровољци јединице „Душан Силни“ нису ни командовали њиховом четом, већ заробљеним Хрватима који су поведени из дворишта задруге.

Читањем редовног борбеног извештаја 1. пгмд бр.3-500 од 21.10.91.год. утврђено је да су припадници противдиверзантске чете ТО Ваљево након сазнања да је терен око винограда миниран, негодовали и одбијали да изврше задатак, али да их је командант одреда, капетан прве класе, опт. Перић убеђивао да ће испред њих ићи приведени мештани, те су они пристали да пођу на задатак. Део иизвештаја у коме се наводи да је то убеђивање вршио и опт. Миодраг Димитријевић, суд није прихватио, јер то није потврђено изведеним доказима.

Према томе, из признања опт. Дарка Перића и напред наведеним доказима, несумњиво је утврђено да је извршио радње ближе описане у ставу II-2 изреке пресуде, при чему је опт. Перић био свестан да ће извршењем напред наведеног задатка цивили бити изложени тешким душевним патњама, па је то и хтео, при чему је пристао и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођење у опасност њихових живота.

Суд је ценио одбрану опт. Дарка Перића да је он само пренео наређење опт. Миодрага Димитријевића, те да стога није извршио никакво кривично дело, међутим, овакву одбрану оптуженог суд није прихватио, имајући у виду јасне одредбе чл.53. Закона о служби у оружаним снагама и одредбе тачке 37. Правила службе оружаних снага, којима је прописано да су војна лица дужна да извршавају наређења претпостављених старашина која се тичу службе, осим ако је очигледно да би извршење наређења представљало кривично дело, те да ако прими наређење чије би извршење представљало кривично дело, војно лице је дужно да о наређењу одмах извести вишег претпостављеног старешину или старијег од лица које је наређење издало.

Према томе, опт. Дарко Перић, као резервни капетан прве класе и командант противдиверзантског одреда ТО Ваљево, када је примио наређење од опт. Миодрага Димитријевића, да се цивили воде као обезбеђење од непријатељске ватре и ради заштите од непријатељских минских поља, био је дужан да одбије такво наређење, које очигледно представља кривично дело и да о томе обавести непосредно вишег старешину или старијег од лица које је наређење издало, а уколико му није било познато ко је у Хрватској претпостављени опт.Миодрагу Димитријевићу, као што наводи, био је дужан да такво наређење безусловно одбије и не преноси га својим потчињеним старешинама. Опт. Перић то није учинио, већ је наређење пренео својим потчињенима и инсистирао на његовом извршењу, јер када су војници ПД чете негодовали због таквог наређења, он их је упозорио да могу одговарати пред војним судом, што и сам наводи. Вођење заштићених лица у војну акцију, у којој им живот може бити угрожен, је недозвољено и свакако представља нечовечно поступање, а опт. Перићу као официру је то морало бити познато. Осим тога, непознавање правила међународног права и војне службе, не искључује његову кривичну одговорност. Преношење наређења вишег претпостављеног старешине се такође врши наређењем, што је опт. Дарко Перић и учинио, наредивши својим потчињеним старешинама да изврше задатак, а био је дужан да одбије извршење таквог наређења, на основу чл.53. Закоан о служби у оружаним снагама и на основу тачке 37. Правила службе оружаних снага, јер је било очигледно да извршење овог наређења представља кривично дело.

Стога се не може прихватити одбрана оптуженог да он није извршио никакво кривично дело, самим преношењем наређења опт. Миодрага Димитријевића.

Радње опт. Радована Влајковића, Радисава Јосиповића, Јована Димитријевића, Саше Стојановића, Драгана Бачића, Зорана Косијера
(описане у ставу III-3 изреке пресуде)

О догађајима који су претходили смртном страдању и повређивању мештана хрватске националности на минском пољу, изјашњавали су се сведоци-оштећени, који су преживели овај трагични догађај и који наводе да су их након затварања у дворишту задруге и боравка у истом на дрвеним клупама у ноћи између 17. и 18.10.91.год. сутрадан ујутру по групама прозивали и те прозване брутално тукли, убадали ножем, а потом им рекли да ће ићи у „бербу грожђа“ и тражити усташе који се крију, те одвели ван села, у близини фабрике „Борово“, на задружну ливаду, засејану детелином. Ту су их терали да дозивају одбегле хрватске мештане да се предају, те им је наређено да претражују ливаду, у циљу проналажења минског поља, а потом када су наишли на минско поље, уследила је наредба за његовим разминирањем. О напред изнетом су се изјашњавали сведоци-оштећени:

Сведок-ошт.**Томислав Шелебај** наводи да им је пре изласка из задружног дворишта један кога су звали „Боксер“ рекао да око села има још усташа и да ће их повести да то провере, како усташе не би пуцали по њима. Видео је када је опт. Љубан Деветак наредио двојици мештана села – Илији Кресојевићу и Милану Рендулићу зв. „Бува“ (*тасту Милана Девчића*), да иду са њима и том оружаном пратњом и да им покажу пут. Када су они изашли из дворишта задруге, Деветак је остао у истом. Тада је видео да се окупило око педесетак војника у маскирним униформама, који су били уредно обучени, деловали су као специјална јединица и чуо је да су из Ваљева, те су сви заједно распоређени у четири колоне и то две колоне сачињене од њих заробљених, а са њихових бочних страна су се распоредили ти оружани пратиоци. Неки од њих су имали на главама капе, неки шлемове, а сем тих припадника специјалне јединице, било је ту и „Јовићеваца“ у разноликим униформама маскирним и СМБ, са кокардама као обележјем. Док су се кретали према излазу из села,, убили су Бошка Бођанца, који због повреда није могао даље да се креће. Видео је у делу села које су називали „Централа“, леш Стјепана Лукетића. Када су се примакли излазу из села, наређено им је да измене распоред, те су сада ти наоружани пратиоци били у средини, а они заробљени са стране тих колона. Ова наредба је уследила са објашњењем да ако усташе буду пуцале, прво пуцају по њима.

Сведок објашњава да је вођа страже био млад човек, стар око 27 година и висине између 175-180 цм. Његови људи су га звали „Јоца“, имао је маскирну униформу и аутоматску пушку, а први пут га је уочио још у дворишту задруге. Тај „Јоца“ им је наредио да стану испред поља детелине, да се поређе у један ред и да се ухвате за руке, јер ће морати проверити има ли у пољу мина. Такође им је рекао да ће убити било кога, ко покуша побећи и да се ако чују пуцњаву, не смеју бацати на земљу. Стражари су остали иза њих на асфалту, а „Јоца“ им је тада наредио да крену напред, држећи се за руке. Најпре су се кретали по ширини тог поља, које је иначе било широко око 50 метара и тада су ишли узбрдо, држећи се за руке, а када су стигли до краја поља, наређено им је да се окрену за 90 степени и опет формирају врсту, те да се крећу по дужини поља према фабрици „Борово“. Још увек су се морали држати за руке, али им је тада наређено да ногама разгрћу и газе детелину, која је била висока око 30 цм, док не угледају мину. „Јоца“ им је рекао да ако наиђу на мину, да врста треба да стане и тај ко

угледа мину, да је покаже, а иначе им се он налазио иза леђа. Стражари су се поделили у две скупине, једна је формирала ред и следила их на одређеној удаљености, док се друга постројила поред цесте. У једном тренутку се зачула експлозија, у вези чега је касније чуо како је Иван Краљевић нехотично активирао мину. Неколико секунди је владала тишина, а онда је почела пуцњава. Неко од тих стражара је почео викати да прекину паљбу, јер је „Јоца“ рањен, а ранила га је у ногу крхотина од мине, која је екплодирала. Пуцњава је тада престала, а на цести се зауставио један војни пицгауер, из кога је изашао официр и почео испитивати шта се то догађа. Када су му стражари почели објашњавати да су усташе поставиле мине, он им је одговорио да то није истина и да је мине поставила ЈНА након уласка у село. Наредио је да се побрину за рањене, а да остале који нису повређени, врате у село. Након што је тај официр отишао, њима је наређено да наставе да ходају кроз ливаду, а ко опази мину, морао је викнути да упозори на исту, те су тада почели деактивирати мине по упутствима једног коги су звали „Саша“. Он је стајао на путу, посматрао их двогледом и давао упутства шта треба радити у циљу размииирања. Између осталих заробљених и он је учествовао у разминирању минског поља, по упутствима овог „Саше“. Након што су деактивирали мине, наређено им је да покупе рањенике, па је приликом обављања те радње, Стјепан Пеулић нагазио на једну мину и повредио стопало. Сведок наводи да је тог дана на минском пољу смртно страдало 17 људи, што му је познато, јер је он учествовао у скупљању лешева и утовару у један камион.

Сведок-ошт. **Иван Мујић** наводи да је пре њиховог изласка из задруге, на капији видео групу војника, који су се по изгледу разликовали од паравојске, јер су били обучени у једнообразне маскирне шарене униформе, на главама су имали шлемове, а од оружја аутоматске пушке и личили су на неку специјалну јединицу. Тада су им наредили да се построје у две колоне, а припадници те специјалне јединице су се распоредили са њихових спољних страна. Пре самог њиховог поласка из задруге, у двориште су ушли мештани Милан Рендулић и Илија Кресојевић, тако да је Милан Рендулић ишао први и предводио те колоне на почетку, са оружаном пратњом припадника те специјалне јединице, а иза њих су ишле колоне, које је предводио мештанин Илија Кресојевић и које су имале оружану пратњу добровољаца јединице „Душан Силни“. Кретали су се ка излазу из села и када су дошли до последње куће, чуо је Бошка Бођанца који је завапио да не може даље, а потом је уследио рафал из аутомата, којим је Бошко убијен. Када су дошли до ћуприје у Долу, дошло је до измене распореда, па су оружани пратиоци ушли у средину, а они – заробљеници су били са спољних страна. У близини „Борово“ фабрике, када су стигли до једне ливаде засађене детелином, ширине око 30-50 метара, а дужине око 100 метара, Милан Рендулић је скренуо удесно са пута и сви заробљени су почели улазити у ту ливаду, а припадници специјалне јединице заузели су позиције на путу до леве ивице поља, као и дуж десне ивице поља по ширини. Њих заробљене су распоредили у врсту, па им је најпре наређено да се крећу по ширини поља, у правцу кукуруза, а када су прешли целу ширину и дошли до кукуруза, тада им је наређено да се окрену улево, те да се спусте до цесте, ухвате за руке и машу ногама по детелини, као да косе. Тада су ишли по дужини поља, у правцу „Борово“ фабрике. Кретали су се тако неко време и одједном су стали, видевши серијски повезане мине, једну за другом. Тада су неки повикали „мине“ и у једном моменту, уочио је да Иван Краљевић пада. Био је скоро на крају врсте близу цесте, а сведок закључује да га је заскочио и одгурнуо тај оружани пратилац, који му је био иза леђа. Тада је загрмело, почела је серија експлозија тих мина и убрзо се зачула рафална пуцњава војника по њима. Оружани пратилац, што се кретао иза Краљевића, био је повређен по ногама, око њега су се сјатили, те га одмах збринули и одвели одатле, а касније је у једанаестом месецу 91.год. долазио у Ловас, те је чуо да је живео код мештанке [redacted]. Крај њега је лежао Златко Божић, тешко је дисао и рекао

је: „Убијте ме, да се не патим“, па је један оружани пратилац пришао и убио га са два метка. Окренуо се и видео мештанина Милана Рендулића, који је био у клечећем положају, са пушком на готовс. Издалека се чуо глас и наређење онима који нису повређени да иду даље и да разминирају мине, па је тај глас говорио и давао инструкције како да то учине, те су по његовим упутствима разминирање вршили Ђука Радочај, Петар Вулета и Славко Лукетић.

Сведок наводи да је у тој ливади смртно страдало око двадесетак људи, а њих 13 је било повређено, међу њима и он и задобио је повреду у пределу врата, рамена, бутине, стомака и грудног коша, те је обилно крварио. Већина повређених и смртно страдалих је задобила повреде од метака. Када су га из ливаде износили Стјепан Пеулић и Драган Кризманић, Пеулић је нагазио на једну мину, која му је откинула палац. Чуо је такође да се на путу зауставио неки џип, те је лице из тог џипа галамило и питало „шта радите са људима?“, а после извесног времена дошао је мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“, те их камионом одвезао до Шида. За њима је ишло једно возило марке „Застава“, па их је тај оружани пратилац, који је дошао тим возилом терао да перу крв у амбуланти, где су били збринути.

<u>Сведок-ошт. **Златко Тома**</u> наводи да им је пре изласка из задруге, опт. Љубан Деветак рекао да ће ићи „брати грожђе“, а поред њега је био један са црвеном беретком, који му је изгледао као неки заповедник, те је тада овај преузео дужност и наредио покрет. Стигло је још око 50 војника, у маскирним униформама и распоредили су их у две колоне, а ти војници су се распоредили са њихове леве и десне стране. Међу том оружаном пратњом било је и оних који су имали СМБ униформе. Успут су убили Бошка Бођанца, који се због повреда није могао даље кретати, те су га бацили у канал крај пута. Када су стигли до једног поља засађеног детелином, један од оружаних пратилаца их је обавестио да су ту усташе поставиле мине и да треба да их деактивирају. Наредили су им да се ухвате за руке и крећу преко поља, те да ногама машу лево-десно као да косе, што су они и чинили. Иван Краљевић је стао када је угледао парче жице и сви су стали, а један од оружаних пратилаца кога оштећени назива „четником“, им је наредио да наставе даље да се крећу. Тада је видео да Иван пада, чула се експлозија од мине и настала је пуцњава, од које је он рањен у леву руку, а већи број гелера од екплодираних мина, зарио му се у леву страну тела. Док су били у пољу детелине, препознао је међу наоружаним лицима мештане Милана Рендулића и Илију Кресојевића. У самој ливади је смртно страдало око двадесетак људи, а непосредно у његовој близини, видео је да су погинули Мато Ходак и Иван Цоњар. После неког времена путем је наишао један војни џип, из кога је изашао официр и почео да виче на те оружане пратиоце, говорећи им: „Ко им је дозволио да воде људе у минско поље?“. Након одласка тог официра, наредили су им да деактивирају преостале мине, а упутства је давао један у СМБ униформи, који је стајао на цести и објашњавао на који начин то да раде. Повређене, међу којима је био и он, одвезли су у Шид, потом их вратили у Ловас, где су поједини хтели да их убију.

<u>Сведок-ошт.**Стјепан Пеулић**</u> наводи да су се пре њиховог напуштања задруге појавили војници у уредним униформама, сви једнообразно обучени и изгледали су као нека специјална јединица. Они су их постројили, а приликом постројавања им је говорено: „Уколико ваши буду пуцали, да прво пуцају по вама“. Опт.Љубан Деветак им је најпре рекао да они што су прочитани и тучени, те одвојени на једну страну, да ће они ићи „брати грожђе“, а после је рекао да је покрет и да иду сви брати грожђе. Кретали су се ка излазу из села, а када је један војник видео код Јосипа Оструна хлеб у рукама, рекао му је: „Баци то, неће ти више требати“. Успут су убили Бошка Бођанца, јер није могао даље да иде и доста је крварио. Када су на изласку из села дошли до једне ливаде засађене детелином, наређено им је да скрену у исту, те им је тада тај заповедник који их је водио до те ливаде, рекао да су Хрвати поставили мине. Сведок

се није могао изјаснити којој формацији тај заповедник припада. Иначе су и други наоружани пратиоци говорили да су Хрвати поставили мине и да сада они то иду разминирати. Постројили су их и неко време су се кретали по детелини, војници су им наређивали да разгрћу ногама исту, а након неког времена чуо је да је уследила експлозија и потом пушчана паљба. Касније је од Ивана Мујића чуо да је тај са надимком „Јоца“ гурнуо Ивана Краљевића на мину и да је тако дошло до експлозије, а иначе је и тај „Јоца“ рањен и познато му је да је припадао добровољцима јединице „Душан Силни“, да је становао у кући [redacted], као и да је са осталим добровољцима виђан у кући [redacted] пунице. У његовој близини су били Станислав Франковић, Емануел Филић, који је добио метак у дебело месо. Пошто је био инжињерија у војсци, видео је два реда потезних мина, постављених на најлону и везане, описујући их као коцкасте, а тако су повезане да када се активира једна, онда се активира више њих. После неког времена, када се стишала пуцњава и експлозија, наишао је један официр, те наредио да се рањени изнесу. По одласку тог официра, један војник је са цесте наредио њима заробљенима да скидају мине. Док је износио рањеног Ивана Мујића, сведок је нагазио на једну мину и озледио палац. После неког времена мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“ је дошао камионом и одвезао их у болницу у Шид, одакле су враћени у село, а потом су њих четворицу и то Ивана Мујића, Станислава Франковића, Томислава „Золику“ и њега возили у Сремску Митровицу, јер су били најтеже повређени. Наводи да је у пољу смртно страдало око 20 мештана, као и да је већина страдала од метака, а врло мали број од мине. У његовој близини су били Мијо Шалај, Марко Видић и Златко Божић, те је њихове лешеве јасно видео.

Сведок-ошт.**Ловро Герстнер** наводи да је двориште задруге било пуно крви од људи који су убадани ножем, а након неког времена појавили су се резервисти у маскирним униформама, међу којима је уочио официре, познавши их по опасачима и пиштољима. Ти резервисти су их постројили испред задруге, пре њиховог кретања распоредивши их у колоне, тако што су их заробљени били са унутрашње стране, а наоружани стражари са спољне. Током кретања дошло је до измене распореда, тако што су наоружани стражари прешли у средину, а они заробљени са спољне стране, при чему су им објашњавали да могу усташе пуцати по њима. Видео је када је Бошка Бођанца, који је био избоден ножем и једва се кретао, један у маскирној униформи убио. Он се налазио на зачељу тих колона, а када су дошли до једне ливаде засађене детелином, која се налази са десне стране, гледано у правцу њиховог кретања, један од тих војника је рекао да су усташе ту поставиле мине и да они сада то треба да разминирају. Постројили су их у врсту, па су се најпре кретали по ширини ливаде, у правцу кукуруза који се налазио на крају исте, а иза тог кукуруза је био виноград. Потом им је наређено да се крећу по дужини ливаде, да се држе за руке и разгрћу детелину ногама, као да косе. Сматра да је команду на детелини издавао један официр висине око 175 цм, обучен у маскирну шарену униформу. Док су се кретали и разгртали ногама детелину, налазио се у средини врсте, а с обзиром на конфигурацију терена, да се према асфалтном путу земљиште налази у благом паду, видео је када је Иван Краљевић застао угледавши мину, међутим, наређено је да иду даље, па се тада зачула експлозија и претпоставља да је Ивана Краљевића гурнуо војник, који му се налазио иза леђа. Након те експлозије, пуцали су по њима рафалном паљбом и од те пуцњаве он је рањен у ногу. Тај војник за кога претпоставља да је гурнуо Краљевића, такође је био рањен, те су до њега дотрчали његови да га извуку из детелине. После неког времена, наишао је војним возилом један официр и чуо је када је питао „шта се дешава“, а када му је један од припадника јединице „Душан Силни“ рекао да су усташе бежале, па утрчале у своје минско поље, чуо је да су се свађали. Сведок наводи да је смртно страдало 17 људи, а да је њих 13 рањено. Они који нису рањени, добили су наредбу да наставе разминирање минског поља, а инструкције им је давао тај за кога он

мисли да је официр и који им је претходно издавао команде када су се кретали по детелини. Вађење тих мина било је искључиво ради разминирања, а не ради њиховог изласка из ливаде, пошто су се они могли повући истим путем којим су и дошли, јер се иза њих нису налазиле мине. Када су били у ливади, тада је први пут уочио мештане Ловаса Илију Кресојевића и Милана Рендулића, које није видео док су се кретали кроз село. Још док су се кретали кроз ливаду, приметио је да су ови наоружани стражари легли на земљу са упереним пушкама у њихова леђа.

Сведок-ошт.**Милан Цоњар** наводи да док су још били у задрузи, у исту су ушли припадници специјалне јединице из Ваљева у маскирним униформама, а опт. Љубан Деветак је у друштву једног официра рекао им да ће ићи „брати грожђе“ у виноград. Тада су им наредили да излазе из задруге, распоредивши их у колоне, тако што су са спољне стране били оружани пратиоци сачињени од специјалаца из Ваљева и неколико њих из паравојне јединице. Сви су они имали маскирне униформе, с тим што је код припадника специјалне јединице из Ваљева маскирна униформа била светлије боје, а ови из паравојне јединице су такође имали маскирне униформе тамније боје. Међу оружаном пратњом уочио је и два мештана Ловаса – Милана Рендулића и Илију Кресојевића. Кретали су се ка излазу из села и када су стигли до самог излаза, дошло је до измене распореда, па су у даљем кретању оружани пратиоци били са унутрашње стране, а они затвореници са спољне стране, уз објашњење тих оружаних пратиоца да се мења распоред, јер би усташе могле пуцати и по њима. Успут је убијен Бошко Бођанац, који је био избоден ножем и много крварио. Током тог кретања командовао је заповедник специјалне јединице, стално је био у покрету, ишао напред-назад, био и са једне и са друге стране колоне и одређивао ритам у кретању. Иначе је у колонама било око 50 оружаних пратилаца и исто толико њих мештана Хрвата.

Када су стигли до једне задружне ливаде, наређено им је да уђу у исту, а оружани пратиоци су се распоредили изван ливаде до цесте, те су они заробљени морали најпре да се крећу узбрдо по ширини ливаде, вукући ноге и разгрћући детелину као да косе, те држећи се за руке. Када су дошли до краја ширине ливаде, наређено им је да дозивају бегунце који се крију да изађу из скровишта. Пошто су прешли ливаду по ширини и нису наишли на мине, тада је уследила наредба да се окрену и да иду по дужини ливаде – према „Борово“ фабрици. Док су се кретали у том правцу, приметио је да су наоружани пратиоци иза њих били залегли. Рекли су им да се одмах јави ко први угледа мину, те када су наишли на први ред мина и стали, наређено им је да иду даље. Тада је Иван Краљевић рекао: „Ја ћу први“, закорачио је и дошло је до експлозије. Потом су им запуцали у леђа и почело је да прашти са свих страна, те је ватра долазила и иза њихових леђа и са стране. Сведок објашњава да док су се кретали по тој ливади, наредбе су долазиле са више страна и сви су нешто галамили: „Уради ово, уради оно“, потеривали их да се крећу кроз ливаду. До њега је био Златко Пањик, који је погинуо на минском пољу, а са друге стране је био Емануел Филић који је рањен. Он није повређен. Видео је после неког времена да је дошао један официр, изашао је из возила и обратио се том заповеднику специјалне јединице, а овај му одговорио да су Хрвати бежали и упали у своје минско поље, на шта му је официр узвратио да је то војска поставила. Након што је официр отишао, поново им је наређено да се крећу према „Борово“ фабрици и да траже мине, те да исте разминирају, што су чинили по упутствима једног војника кога су звали „Саша“, а који је стајао на цести и имао СМБ униформу, те није припадао специјалној јединици. На тај начин су разминирали око 15 мина. Морали су сами да извлаче рањене из детелине. Његов брат Иван Цоњар је погинуо на минском пољу, а њих 16, међу којима је и он, је прошло без повреда, с тим што је око 20 људи погинуло и 12 је рањено.

Сведок-ошт.**Антон Кризманић** наводи да је опт. Љубан Деветак наредио да крену из задруге и да иду претраживати виноград. Припадници специјалне јединице из

Ваљева постројавали су их у две колоне, а са њихових спољних страна били су оружани пратиоци у маскирним униформама, у две нијансе и то припадници специјалне јединице су били у светло-зеленим маскирним униформама, а друга групација је имала тамније зелене маскирне униформе. Кренули су ка излазу из села, па су им успут ти оружани стражари наредили да промене распоред, тако што ће сада заробљени бити са спољних страна колона. Успут је један од стражара пуцао и убио Бошка Бођанца. Док су се кретали, један од специјалаца из Ваљева, за кога је чуо да се зове „Гане“, издавао је команду у смислу да иду брже, а војницима да воде рачуна да неко не побегне. Када су дошли до једне задружне ливаде, која се налази са десне стране у правцу њиховог кретања, наређено им је да скрену у исту и тада су добили наредбу да се крећу по ширини ливаде, која је била засађена детелином, а у правцу кукуруза, који су били на крају исте. Пошто су прешли ливаду по ширини, стигла је наредба да иду по дужини исте у правцу „Борово“ фабрике. Такође им је наређено да машу ногама и да се ухвате за руке. Иза својих леђа је чуо више гласова и као да је више људи издавало наређења. На самој ливади је видео мештане Милана Рендулића и Илију Кресојевића. Док су се кретали наоружани стражари су им говорили да су њихови тј. Хравати поставили мине и да они требају исте наћи и очистити. Он се налазио на десном крилу ближе кукурузима и са десне стране му је био Станислав Франковић, а са леве Иван Сабљак. У једном тренутку је зачуо експлозију, видео је како Ивица Краљевић пада, а касније је чуо од људи који су били у његовој близини, да се сам бацио. Потом су ти стражари који су ишли иза њихових леђа, отворили ватру по њима. Чуо је Мату Ходак како моли да га убију, јер је био рањен у главу, а са свих страна је уследила рафална паљба. Неко од тих оружаних стражара је викао да је рањен њихов човек. После неког времена, наишао је војни џип са неким официром, који је издао наредбу оружаним пратиоцима да престану то даље да раде, викао је на присутне војнике, говорећи им да је то минско поље поставила ЈНА. Након што је официр отишао, један војник је стајао на путу и довикивао им упутства како да деактивирају мине, па су са неким грицкалицама они заиста и секли најлонске жице и исте скидали. Разминирање које је уследило, није било у циљу да рањени изађу из ливаде, јер су могли изаћи повлачећи се уназад, већ је било искључиво у намери да се поље разминира. Док су извлачили рањене, Стипе Пеулић је нагазио на „паштету“, пошто су се сами извлачили, уз помоћ оних који нису повређени. У ливади је остало да лежи око двадесетак лешева, а Јосип Туркаљ који му је био најбољи друг, био је рафалом пресечен по средини тела. Он није био повређен у овом догађају, па када су стигли у двориште пољопривредне задруге, дошао је Петроније, који је млатарао неком секирицом и претио да ће их све побити. Заштитио их је тај „Гане“ из Ваљева, обезбедио им оброке и поставио стражу. Пошто су рањени вожени за Шид камионом, накнадно је чуо да је Јосип Туркаљ издахнуо на путу до Шида. Наредних дана док је скупљао тела, смртно страдалих на минском пољу, видео је на Томи Сабљаку и Дарку Солаковићу трагове од метака, на кожним јакнама.

Сведок-ошт.**Андрија Балић** наводи да је опт. Љубан Деветак одредио да сви претучени иду на брање грожђа, те је одредио Милана Рендулића зв. „Бува“ да их води до тог винограда, а са њим је био Илија Кресојевић, обојица локални мештани. Међутим, неки командант специјалних јединица, кога је сведок описао као смеђег и високог, је тада рекао да сви иду брати грожђе и појавили су се тада већи број припадника специјалне јединице у маскирним униформама. Када су били испред задруге, један од тих припадника специјалне јединице им је рекао да се построје у две колоне, што су они и учинили. Оформљене су четири колоне, тако што су две колоне сачињавали они који су заробљени, а са њихових спољних страна су били оружани пратиоци. На челу тих колона био је Милан Рендулић, и у предњем делу колоне са леве и десне стране војници специјалне јединице у маскирним униформама, а иза њих је

ишла већа група „четника“ у неуредним и прљавим маскирним униформама, те је међу њима препознао Илију Кресојевића. Опт. Деветак је остао у дворишту задруге и наредио његовој жени да почисти трагове крви, којих је било свуда по дворишту. Тај заповедник специјалне јединице није ишао са њима, када су пошли према излазу из села. Успут док су се кретали, Бошко Бођанац, који је био избоден ножем, добио је наређење да иступи из колоне, након чега су се чули пушчани рафали и био је убијен. Он се у том кретању налазио на зачељу колоне и када су дошли до дела села који се зове „Дол“, дошло је до измене распореда, тако што су оружани пратиоци били у средини, а они затвореници са стране. Укупно је било њих око 50-60 заробљеника и исто толико оружане пратње. Та оружана пратња је била шаролико обучена, те поред маскирних униформи, које су биле различите, било је и неких у СМБ униформама.

У једном тренутку неко на челу колоне, наредио је да се скрене десно у једну ливаду, а тада су им ови у маскирним прљавим униформама, који нису припадали специјалној јединици, говорили куда да иду и како да се крећу. Распоредили су их дужином канала поред цесте, наредивши им да се ухвате за руке и да крену преко поља детелине, вукући стопала по земљи, као да косе. Најпре су ишли по ширини детелине, у правцу Јакшиног винограда, а када су дошли до краја исте, онда им је наређено да се спусте ка цести и крећу по дужини ливаде, у правцу „Борово“ фабрике. Иза леђа су им били ти „четници“, у маскирним неугледним униформама, а међу њима је видео Милана Рендулића и Илију Кресојевића. Када су наишли на мине, које су биле повезане најлонском жицом, неко од заробљених је повикао: „Мине“, па су стали, а ови „четници“ иза њих су викали да морају ићи напред. Тада је видео да пада Иван Краљевић, али не зна да ли се бацио, случајно пао или је погођен снајпером. Чула се експлозија и након тога су ови који су им били иза леђа, отворили ватру из аутомата по њима. Сви су се бацили на земљу, а „четници“ су им наредили да сместа устану и да наставе даље. Међутим, томе се супротставио овај који је командовао специјалном јединицом, рекавши им да не треба да наставе да се крећу, јер има рањених. Но, без обзира на њихово противљење, „четници“ су им наредили да ипак поново устану, да се поређају у врсту и поново крену преко поља. Тада је један у СМБ униформи издао наређење да стану, говорећи им да су то одскочне мине и да могу убити и њих, а не само заробљене и по његовим упутствима су поједини од заробљених, као Ђука Радочај и други, деактивирали мине. У тој гужви је успео некако да допуже до канала, ту се сакрио и остао до вечери, а потом се скривао три дана.

<u>Сведок-ошт.</u>**<u>Јосип Сабљак</u>** наводи да је након њиховог премлаћивања у дворишту задруге 18.10.91.год. после неког времена у двориште ушла група војника са шлемовима на глави и маскирним униформама, који нису били тако агресивни као Марко, Никола, Петроније и други који су их пре тога тукли. Тада им је речено да иду на рад у виноград, а по наредби једног чији чин није препознао, поређани су у две колоне, тако што су они заробљеници били у средини, а оружана пратња са стране. У „Долу“ је неко убио Бошка Бођанца, који је био избоден ножем и није могао даље да се креће. Не зна ко је командовао док су се кретали, мисли да је то био неки потпоручник, јер је шетао од почетка до краја колоне. Када су изашли из села и дошли до једне задружне детелине, која се налази са десне стране, гледано у правцу њиховог кретања, неко је наредио да се скрене у исту, те је уследила наредба да се ухвате за руке и крену кроз детелину, да трљају ногама по истој, рекавши им да су ту Хрвати поставили мине и да сада они треба да их нађу. Тих оружаних пратилаца је било око 60, с тим што није могао да определи ко је тачно те наредбе издавао, објаснивши да су поступајући по тим наредбама, најпре ишли по ширини ливаде, у правцу винограда, а потом по дужини у правцу „Борово“ фабрике.

Неко од тих оружаних пратилаца је рекао да када наиђу на мину, стану, а пошто су они то заиста и учинили, када су се кретали по дужини детелине и дошли до задњег

краја исте, но и поред тога што су стали, уследила је наредба да иду даље. Одједном је чуо експлозију, а затим је отпочела пуцњава од ових који су им се налазили иза леђа и међу којима је препознао мештанина Милана Рендулића. Ти оружани пратиоци су били удаљени од њих тридесетак метара. Са његове десне стране био је Марко Филић, који је рањен, а са леве Ивица Сабљак, који је подлегао ранама од задобијених метака. У његовој близини био је Тома „Золика“ који је такође рањен, а у једном моменту је чуо те „четнике“ иза његових леђа, како наређују да устану и да иду даље. Један од тих „четника“ је стао на обод поља, непосредно поред друма и узвикивао наредбе војницима да пуцају, говорећи једном од тих војника: „Мајковићу, нареди војницима да пуцају, ти си им командант“. Међутим, у том тренутку је наишао један пицгауер и чуо је како тај исти „четник“, који није био припадник регуларне војске, него како је касније чуо, формације „Душан Силни“ и кога су звали поручник, обраћао се неком вишем официру ЈНА, који је изашао из пицгауера, ословљавајући га са „пуковниче“, те му је објашњавао да су хрватски гардисти поставили мине у пољу и да су они Хрватима наредили да деактивирају исте. Тада му је тај високи официр наредио да сместа престану и да рањенике пребаце да им се укаже помоћ. Након што је тај официр отишао, наредили су им да они који нису рањени, разминирају минско поље, што се и десило, а рањене заробљенике су морали сами да извлаче из поља, па се у том извлачењу када је водио једног рањеног, Стјепан Пеулић повредио нагазивши на мину. Након неког времена дошао је мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“ камионом „Фап“, одвезао их у Шид, а за њима су ишла једна путничка кола, те је управо тај који је тамо заповедао на ливади, за кога је мислио да је поручник, а касније је чуо да је припадник јединице „Душан Силни“, у Шиду им одузео сва документа, а потом онако рањене терао их да рибају под у Дому здравља, те пред окупљеннм људима говорио за њих да су усташе, који кољу српску браћу. Наводи да је на минском пољу смртно страдало око 18 људи, а рањено 12-13. За оне које са сигурношћу може потврдити да су настрадали на минском пољу, наводи Дарка Солаковића, Ивана Палијана, Златка Пањика, који му је братић и који се иза првих рафала дигао и викао: „Убијте ме“, а онда га је други рафал покосио, те је до њега убијен његов брат Туна Пањик, Славко Кузмић, Иван Сабљак, Мијо Шалај, који му је брат од тетке, Ивица Краљевић, Марко Сабљак, Славко Штрангаревић и други којих се не може сетити. За Јосипа Туркаља наводи да је умро приликом транспорта до амбуланте у Шиду.

Сведок-ошт.**Петар Вулета** наводи да су им након њиховог премлаћивања у дворишту задруге опт. Љубан Деветак и командант неке специјалне јединице рекли да ће ићи да пронађу оне који су се сакрили, а некима од заробљеника, што је касније чуо, тада је речено да ће ићи „брати грожђе“. Наредили су им да стану у ред по двојица, оформљене су колоне и он је био у задњем делу тих колона, те су се кретали према излазу из села, а са њихових бочних страна била је оружана пратња, сачињена од 60-70 пратилаца. Чуо је да су успут убили Бошка Бођанца и то у делу села који се назива „Дол“, пошто је он викао да не може даље да се креће, јер је тешко повређен, а онда га је неко од њих убио, с тим што је он само чуо пушчану паљбу, а није смео да се окрене да види ко је то учинио. У даљем кретању су им наредили измену распореда, па су оружани пратиоци прешли у средину, а они заробљени са стране. Када су дошли до једне ливаде засејане детелином, која припада сеосој задрузи, уочио је Хрвата Милана Рендулића зв. „Бува“, мештанина села и Србина Илију Кресојевића, који су на себи имали обичне зелене чојане униформе и пушке. Видео је тројицу-четворицу са снајперским пушкама. Тада им је наређено да уђу у ту ливаду и да се поређају дуж ивице пута, те су прво морали по њиховим наредбама да се крећу по ширини ливаде и да дозивају оне који су наводно побегли из села да се предају, а потом су се кретали по дужини ливаде, у правцу „Борово“ фабрике. Са његове десне стране био је Станислав Франковић, а са леве Златко Божић. Дозивали су нестале да изађу из склоништа, с

обзиром да им је било припређено да ће бити убијени, ако то не чине. Истовремено им је наређено да вуку стопала по земљи, па када је то кретање на тај начин било настављено и по дужини ливаде, схватио је да их користе за откривање мина.

Када су прешли пола детелине по дужини, те почели да прелазе другу половину детелине, неко од заробљених је рекао „мина“, међутим, „четници“ су наредили да морају ићи и ходати даље. Чим је чуо реч „мина“, кришом се окренуо и видео да оружани пратиоци више не иду иза њихових леђа и да су неки од њих полегали по земљи. Тада је уследила наредба: „Не окрећите се и не покушавајте да бежите и не лежите на земљу, нека дигне руку онај ко је видео мину“. Један заробљеник је подигао руку и истог тренутка је пао преко мине. Чула се експлозија, оружани пратиоци су почели да вриште: „Не спуштајте се на земљу“, а потом су на њих отворили ватру. Касније је чуо да је преко мине пао Ивица Краљевић. Он није видео моменат када се то дешавало и било је различитих прича, тако да су једни причали да је гурнут, неко да се бацио, а постојала је и могућност да је снајпером погођен. Не може да закључи ко је командовао том оружаном пратњом, јер је ту било више гласова, један општи метеж и сматра да је команда долазила са више страна. Видео је Златка Божића који је био до њега, да му је трбух био скроз разнесен и почео је запомагати да дођу да га убију. Тада је један од стражара репетирао пушку и испалио рафал у Златка. Станислав Франковић је имао озлеђену шаку, толико да му се рука расцветала. Тада је уследила команда да наставе опет истим путем. Међутим, у једном тренутку се појавио војни џип са пуковником, па пошто је један од тих оружаних пратилаца објашњавао том официру шта се десило, видео је да је између њих избила свађа. Тада је пуковник отишао са места догађаја, а ту је остао један млађи војник у СМБ униформи, који им је издавао наредбе да разминирају минско поље. Неки од њих су псовали и говорили том у СМБ униформи да пусти усташе да изгину, а по упутама тог млађег војника у СМБ уннформи, он, Ђука Радоча, Драган Кризманић и још неки заробљени су деактивирали око петнаестак мина. Чинили су то тако што су у једној руци носили експлозивно пуњење, а у другој упаљач. Оних 12 тешко рањених су остали да леже на пољу, а међу њима је било и оних који су већ били мртви и мисли да је таквих било око двадесетак. Ове наредбе за даље разминирање нису биле да би рањени изашли из поља, него да би се ливада разминирала. Иначе је у току целог догађаја била само једна експлозија, а када су износили рањене, била је још једна мања експлозија, од које је Стјепан Пеулић нагазивиши на мину, остао без пола стопала. Рањене су износили сами без ичије помоћи, они заробљени који нису били повређени.

Сведок-ошт.**Емануел Филић** наводи да је опт. Љубан Деветак, још док су били у дворишту задруге, рекао да они који су остали на клупама и нису прозвани, ће ићи да беру виноград, те је показао је на људе који су били тучени и рекао: „Ваши пријатељи ће ићи да траже људе који се крију“. Тада је један у СМБ униформи рекао: „Не, иду сви“. Војници који су дошли 17.10.91.год., у новим униформама, за које је касније чуо да су Ваљевци, дошли су испред задруге, ушли у круг, те су их постројили у две колоне, а у том постројавању је учествовао и један Саша из Београда, у СМБ униформи, црне косе, а чије је име сазнао још док је био затворен у канцеларијама изнад механичке радионе, јер му се овај тако представио. Са сваке стране тих постројених колона, била је колона војника. Кретали су се најпре према „Долу“, а потом према излазу из Ловаса, те је међу том оружаном пратњом видео мештане – Милана Рендулића зв. „Бува“ и Илију Кресојевића, који су показивали куда треба ићи. Док су се кретали кроз село, испред њега је био мештанин Јосип Острун, коме је један војник, видевши га да носи хлеб, рекао да то баци јер му више неће требати. Њих заробљених мештана Хрвата је било око 50, а исто толико и оружане пратње. Бошка Бођанца, који је био избоден ножем и тешко се кретао, успут су убили.

Када су стигли до једне ливаде засађене детелином, у близини „Борово“ фабрике, тај „Саша“ из Београда им је рекао да се зауставе, да се ухвате за руке, да се развуку у њиви и да се крећу најпре по ширини исте према брду и кукурузима, а потом када су прешли целу ширину ливаде, речено им је да се спусте према асфалту и да се крећу по дужини ливаде, у правцу „Борово“ фабрике. Саша им је рекао да су усташе поставиле мине у том пољу и да ће они морати исте пронаћи и разминирати. Скоро сви оружани пратиоци су имали маскирне униформе, једино су Милан Рендулић, Илија Кресојевић и тај Саша били у СМБ униформама. Први са његове десне стране у тој врсти док су се кретали по дужини детелине у правцу „Борово“ фабрике, био је Љубо Солаковић. Сматра да је неколико мина већ било разминирано, па је одједном чуо некакав звук, не може да определи да ли је то била експлозија или ватра из пушке, инстиктиво се бацио на земљу и док је падао, рањен је од пушчаног метка, којим је погођен у дебело месо. Када се окренуо иза себе, угледао је на ливади Илију Кресојевића и Милана Рендулића, имали су старе пушке, калибра 7,9 мм и он је добио метак из те пушке, јер му је исти касније извађен у болници у Ријеци. Накнадно је сазнао да је дошло до експлозије мине и да је Ивица Краљевић страдао од исте. Иначе су са свих страна након те експлозије, њима иза леђа и са леве стране од асфалта, пуцали на њих. Они који су стајали поред Краљевића, причали су да је он намерно активирао мину. То су биле потезне мине и њима је после тога наређено да устану и да наставе даље да иду по пољу у потрагу за минама, да би исте деактивирали. Те наредбе им је давао тај „Саша“ из Београда, рекавши им да када наиђу на мину, подигну руку, а потом је требало да се удаље пар метара одатле и да се јаве добровољци који ће мине да деактивирају, па су се јавили Ђука Радочај и Славко Кризманић или његов брат, те успели да деактивирају неколико мина. У једном тренутку је наишло неко возило у коме су била два официра, па је један од њих питао „Сашу“, шта цивили раде у минском пољу и обуставили су даље разминирање. Када су се та два официра одвезли, њима је наређено да изађу из поља, па је он успео некако да отпуже до цесте и лежао у јарку са другим рањеницима, док није дошао мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“, који их је камионом пребацио до амбуланте у Шиду, а најтежи рањени су после збринути у болници у Сремској Митровици. На минском пољу је смртно страдало око двадесетак Хрвата.

<u>Сведок-ошт.</u>**<u>Станислав Франковић</u>** наводи да након што је опт. Љубан Деветак издвојио још једну групу људи која је одведена иза дворишта задруге, појавили су се резервисти из Ваљева са шлемовима на главама, под пуним наоружањем, ушли су у задружни круг и рекли да ће ићи у „бербу грожђа“. Онако премлаћени, морали су се постројити у колоне и кренути изван задруге. Пошто се отворила велика капија, били су постројени у две колоне, а са њихове леве и десне стране су били резервисти из Ваљева и 5-6 припадника јединице „Душан Силни“, који су се кретали свуда около тих колона. Те колоне су предводили локални мештани Милан Рендулић и Илија Кресојевић, а од оних који су у току ноћи и ујутру били у задрузи, са њима су кренули један кога су звали Зоран и неки Марко. Када су већ дошли до излаза из села, уследила је измена распореда, па је оружана пратња прешла у средину, а њих заробљене су истурили са леве и десне стране. Успут је убијен Бошко Бођанац, који није могао даље да се креће, с обзиром да је много крварио, пошто га је у дворишту задруге Петронијe избоо ножем. Када су дошли у близину фабрике „Борово“; неко је издао команду да се скрене у задружну ливаду, засађену детелином, а када су ту скренули, било им је наређено да се ухвате за руке, распореде у врсту и да иду узбрдо према кукурузима, који су се налазили на крају ливаде, те да успут ногама косе детелину. Један који се звао Драган, је издавао наредбе и предводио те резервисте из Ваљева, а иначе се чуло више гласова и више њих је издавало наредбе на путу до те ливаде, као и тамо док су се кретали по истој. Док су се кретали по ширини ливаде, у правцу кукуруза, оружана пратња се није

кретала иза њих, већ су остали на ивици ливаде, а након што су стигли до кукуруза, било им је наређено да се врате према путу и да се крећу према погону „Борово“. Тада се оружана пратња распоредила иза њих, на удаљености од око 50-70 метара, а неки су остали на путу. Крећући се по дужини ливаде према „Борово“ фабрици, дошли су скоро до краја исте и на једно 15-20 метара од њене ивице и сеоског пута који се ту налази, угледали су два, три реда противпешадијских мина, па су тада сви стали. Онда је неко командовао „напред“, тј. да се иде даље и одједном је чуо само експлозију, а након исте уследила је пушчана паљба, која је долазила иза њихових леђа. Тада је био рањен у леву ногу од пушчаног метка, као и по левој руци од мине. Око двадесетак Хрвата је остало да лежи мртвих, а 13-14 их је рањено. Наишао је један војни пицгауер , у којем је био потпуковник, кога су звали „Рашо“, те је почео да се расправља када су му ови војници рекли да су мине поставиле усташе, у вези чега је он одговорио да је то војска поставила мине и прекинуо је даљу акцију. Након његовог одласка, по наредбама једног војника морали су да разминирају преостале мине, а потом су они који нису повређени извлачили рањене, при чему је један од заробљених нагазио на мину и повредио ногу. После неког времена дошао је камион који је возио мештанин Воркапић зв. „Трнда“, одвезао их до Шида, где им није пружена адекватна лекарска помоћ, већ су касније збринути у сеоској амбуланти код доктора Качара. Јосип Туркаљ је умро у камиону, тако да му није ни указана помоћ у Шиду, а од ових који су смртно страдали на минском пољу, сећа се да је остао да лежи Иван Сабљак, Марко Сабљак, Лука Балић, Златко Божић зв. „Црни“, Мато Ходак зв. „Мечка“ и многи други којих се не може сетити. Најтеже повређени, међу којима је био и он, су сутрадан војним возилом одвежени у болницу у Сремској Митровици, где је имао више операција и провео два месеца.

Сведок-ошт.**Милан Радмиловић** наводи да је након физичког малтретирања мештана хрватске националности у дворишту задруге, дошао један вод резервиста, који су се постројили до капије у задрузи, гледали су шта се дешава, међутим нису им могли помоћи. Они су били у маскирним униформама и тада је било речено да ће заробљени ићи да беру грожђе. Постројили су их у две колоне, а са њихове леве и десне стране налазила се оружана пратња, сачињена од војника у маскирним униформама са различитим нијансама, тако да су неке биле светлије зелене, неке тамније, а поједини су били у СМБ униформама. Када су изашли испред задруге, видео је два мештанина из Ловаса – Милана Рендулића зв. „Бува“ и Илију Кресојевића, који су се придружили оружаној пратњи. Кренули су према излазу из села и успут је убијен Бошко Бођанац, јер је био избоден ножем и није могао даље да се креће. Само се чуо рафал и Бошко је остао да лежи у каналу поред пута. Кретали су се још неко време и тада им је било наређено да скрену са десне стране у једну њиву засејану детелином, а потом да се ухвате за руке и да распоређени у врсту, један поред другог, вукући ноге кроз детелину као да косе, иду најпре узбрдо, а када стигну до врха падине, наређено им је да стану и да дозивају наводно хрватске снајперисте, иако тамо никога није било. Када су они то учинили, пуцано је из пушака преко њихових глава. Пошто су прешли ту њиву по ширини, наређено им је да се спусте према путу и да сада прелазе поново по дужини њиве, у правцу „Борово“ фабрике. Он се налазио пети или шести од ивице која је раздвајала поље од пута, а у једном тренутку неко је узвикнуо „жица“, након чега су ови војници који су били на око тридесетак метара иза њих, полегли по земљи и наредили им да стану. Тројица војника су пришли да виде где је жица и док су се они приближавали, Ивица Краљевић је повукао жицу стопалом, у вези чега сведок претпоставља да је то намерно учинио, након чега је дошло до експлозије мине, као и рањавање она три војника. Биле су то противпешадијске мине, међусобно повезане жицом. Пошто су склонили своје рањенике, војници су отворили ватру по њима, те је он задобио повреду од пушчаног метка у пределу левог образа, а шрапнели од мина су

му се зарили у оба колена, у десну бутину и у крста и све те ране су му обилно крвариле. У једном тренутку се појавио војни џип са неким официром, који је питао ове оружане пратиоце: „Шта ови људи ту раде?“, а када му је један од „четника“ одговорио да су усташе ту поставиле мине и да сада треба они то сами да очисте, овај официр је то негирао, рекавши да је то ЈНА поставила. Ту је дошло до препирке, официр се удаљио и отишао својим путем. Затим су ови оружани пратиоци наредили онима који нису рањени да устану и да деактивирају мине. Та упутства им је давао извесни „Саша“, који је био у СМБ униформи, стајао на цести и код себе имао двоглед. Све мине су биле очишћене и поређане поред пута. Даље им је било наређено да изађу на пут и да помогну да се пренесу тешки рањеници и у том'преносу рањеног Ивана Мујића, Стипе Пеулић је нагазио на једну мину и разнео палац на стопалу. На крају целе акције појавио се из правца Ловаса камион, који је возио мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“ и сви рањени су одвежени у Шид, а након тога враћени у сеоску амбуланту код доктора Качара. Видео је да је 14 њих заробљених било рањено, а сазнао је да је 17 Хрвата погинуло на минском пољу. Не може да тврди ко је био заповедник тим оружаним пратиоцима, који су их водили до ливаде, на којој је било минско поље. Сећа се да је један од стражара био висок, црн, зечије усне, са тамним наочарима и када су се приближили ливади, он је тада рекао: „Ко хоће да бежи, нека то слободно учини“, међутим, то нико није ни покушао.

Сведок-ошт.**Драго Сабљак** наводи да су их испред задруге постројавали резервисти у маскирниим униформама, за које је чуо да су из Ваљева, а на главама је већина њих имала шлемове. Оформљене су колоне од њих заробљених, а са њихове леве и десне стране се налазила оружана пратња. Видео је мештанина Милана Рендулића у оружаној пратњи и када су дошли у центар села, он је говорио једном који је све то водио, на коју страну треба ићи. Тај за кога сведок сматра да је све то водио, био је у СМБ униформи, међутим, он није био сам, било је ту још неких поред њега, а Милан Рендулић је усмеравао куда треба да се крећу. Док су излазили из села, један у цивилној одећи који је био наоружан и који му се налазио са леве стране, га је све време ударао. Успут је убијен Бошко Бођанац, јер је био толико повређен да није могао даље ходати. Када су изашли из села, уследила је наредба да скрену са асфалта у једну њиву посејану детелином, висине око 20 цм, те да се ухвате за руке и да се крећу по тој ливади, машући ногама као да косе. Кретали су се неко време и у једном тренутку чула се детонација мине, осетио је као да га је нешто запекло у десној нози и да му је нога влажна и видео крв на својим сомотским панталонама. После те експлозије мине, чула се пуцњава, па су око њега људи падали као покошени и видео је у близини њега Марка и Ивана Сабљака, који су остали да леже. Он је био повређен по десној потколеници, али као лакше рањен, помагао је овима који су били теже рањени да изађу из ливаде, а укупно је било око 14 рањених. По њих је дошао камион из села и одвезао их у правцу Шида, а када су тамо чекали на ред код доктора, успео је да побегне и упутио се код [redacted]. Касније је чуо да је Иван Краљевић намерно стао на мину, јер је био много повређен од претходне туче у задрузи, јаукао је успут и вероватно је себи хтео да скрати муке. Зна сигурно да су смртно страдали Марко Сабљак, Иван Сабљак, Марко Видић, Јосип Туркаљ, као и многи други, али није могао све лешеве видети тада том приликом, јер је и сам био повређен. Видео је да је Стјепан Пеулић зв. „Максо“ приликом изласка из детелине стао на мину и откинуо палац на нози.

Сведок-ошт.**Влатко Палијан** наводи да се у неко доба у дворишту задруге појавио опт. Љубан Деветак и рекао им да ће ићи „брати грожђе“, те су тада од стране војника у маскирним униформама који су претходног дана дошли у село и били једнообразно обучени, постројени у две колоне испред задруге. Било их је негде око педесетак, са њихове леве и десне стране постројила се ова војска и кренули су ка излазу из села. Биле су две колоне од по тридесетак заробљених Хрвата, а наоружани

стражари су најпре били распоређени са спољних страна колона, а у току њиховог кретања при изласку из села, дошло је до измене распореда па су онда стражари били у средини, а заробљени мештани са стране, објаснивши им ову измену да ако усташе буду пуцале, да прво пуцају по њима. Видео је да један од заробљеника – Бошко Бођанац, који је у дворишту био малтретиран и избоден ножем, посустао и срушио се баш испред њега, а убрзо затим чуо је глас Милана Рендулића – мештанина који је такође био у њиховој пратњи и он је рекао да га препусте њему, те да ће га он средити, а након тога се зачула пушчана паљба и Бошко је убијен. Осим Милана Рендулића, у пратњи је био и мештанин Илија Кресојевић, а када су стигли у близини винограда, који се иначе налази са леве стране, гледано из правца њиховог кретања, они су им рекли да продуже даље, још педесет метара и стигли су до једне њиве посејане детелином, с десне стране, где им је речено да скрену. Тај који је заповедао војницима док су се кретали према тој њиви засађеној детелином, био је осредњих година, у маскирној униформи и средње висине. Мисли да је припадао онима који су били стационирани у школи. Наређено им је тада да се ухвате за руке, стану један поред другог и да крену да прелазе то поље, померајући стопало у страну као да косе, те говорећи им да морају да пронађу мине, које су поставиле усташе. Најпре су прелазили преко дела поља које је уже, односно кретали се по ширини поља, а када су дошли до краја, речено им је да се врате и да сада поље прелазе по дужини и да се крећу у правцу „Борово“ фабрике. Војници су се тада распоредили тако што су неки остали на цести, а неки су били иза њих у њиви. Речено им је такође да не смеју да се бацају на земљу, ако мина експлодира. Када су стигли на педесетак метара пре краја поља по дужини, неко од заробљених је повикао: „жица“, а када се заробљеник Ивица Краљевић бацио преко једне мине и изазвао експлозију, тада је отпочела пуцњава по њима. Да се Ивица Краљевић бацио, то је касније сазнао од оних који су били око њега. Они који се нису бацили на земљу, погинули су, а остали су били рањени или остали неповређени. Док су још лежали на земљи, путем је наишао један џип, који се зауставио и из њега је изашао официр, те се обратио једном из оружане пратње питањем: „Шта се ту ради?“, а када му је овај рекао да су усташе поставиле мине и да сада треба да их разминирају, официр за кога мисли да је капетан, одговорио му је да то није истина и да је ЈНА поставила те мине. Након што је тај официр отишао, један у маскирној униформи који је све време заповедао, повикао је да дигну руку сви они који нису рањени и њима је тада наређено да деактивирају мине, што је и он чинио, па је неких петнаестак мина деактивирано грицкалицом за нокте. Постројили су их у две колоне и вратили у пољопривредну задругу и тек тада је видео да је у пределу леве лопатице био повређен од метка. У трагичним дешавањима на минском пољу, наводи да је погинуло 17-18 мештана, те набрајући оне који су смртно страдали, спомиње свог стрица Ивана Палијана, Маријана Марковића, Томислава Сабљака, Дарка Солаковића, Златка Пањика, Славка Кузмића, Ивана Сабљака, Мију Шалај, Ивана Краљевића, Златка Божића, Антуна Пањика, Марка Видића, Луку Балића, Марка Сабљака, Мату Ходак, Ивана Цоњара.

Сведок-ошт.**Владо Бошњаковић** наводи да су се након премлаћивања мештана хрватске националности у дворишту земљорадничке задруге, појавили неки „специјалци“ у маскирним унифрормама и тада их постројили испред задруге у колоне по двоје, а са њихове леве и десне стране распоредили су се они и добровољци. У тој оружаној пратњи били су и мештани из села – Милан Рендулић зв. „Бува“ и Илија Кресојевић зв. „Шмики“. Кретали су се према излазу из села и тада им је било речено да ће тражити њихове мештане Хрвате који се крију. Успут када су прошли једну кривину, коју они у селу зову „Циндрићева кривина“, убили су Бошка Бођанца, који је био тешко повређен и није могао даље да се креће. Након тога, било им је наређено да скрену десно у једну задружну њиву засејану детелином, а потом да се построје у

врсту, држе за руке и да се крећу по тој ливади, разгрћући ногама детелину, а ако неко наиђе на мину или дође до неке експлозије, да не смеју да залегну, јер ће пуцати у њих. Када су већ скоро прешли целу њиву и дошли до краја исте, одједном је зачуо експлозију, бацио се на земљу и тада је осута паљба по њима. Они који су остали да стоје, били су убијени или рањени, а он је остао неповређен, јер се одмах бацио када је зачуо експлозију. Тада је асфалтним путем наишло неко војно возило, из кога је изашао официр и обратио се оружаним пратиоцима речима: „Шта то радите са људима?“, а када су му одговорили да траже од њих да разминирају мине, које су они и поставили, то војно лице је одговорило да то нису поставили Хрвати, већ да су они поставили то минско поље. Након тога је од њих тражено да разминирају преостале мине, па је он један од оних који је учествовао у разминирању, тако што је грицкалицом секао зелене најлоне, којима су мине биле повезане. Сами су се извлачили из те детелине, помагали рањенима да изађу, па је у том извлачењу Стјепан Пеулић зв. „Макса“ нагазио на мину и откинут му је палац на нози. Видео је да је рањен и један од припадника оружане пратње, који се налазио близу заробљених у ливади.

Сведок-ошт.**Јосип Острун** наводи да је Љубан Деветак који је био главни у селу и све наређивао, дошао испред њих, прозивао људе, а након тога рекао да ће ићи брати вниноград. Кренули су из дворишта пољопривредне задруге у уверењу да иду у бербу грожђа, распоређени у колонама, а са њихових бочних страна су били оружани пратиоци. Чуо је да су у тој пратњи били и њихови мештани Милан Рендулић и Илија Кресојевић, међутим, он их није видео. Приликом кретања Бошку Бођанцу, који је био много повређен и није могао даље да се креће, један је рекао да стане и да ће доћи хитна кола по њега, након чега су се чула два пуцња и Бошко Бођанац је убијен. Доласком до парцеле на којој је била посађена детелина, рекли су им да се ухвате за руке и да ходају напред и говоре: „Вратите се, предајте се“, а то се односило на њихове мештане, који су се крили по селу. Прешли су детелину према западу и када су дошли до краја, оружани пратиоци су им наредили да се врате назад, па су поново морали да се рашире и уследила је наредба да иду према југу. У једном тренутку неко је повикао „мина“, уследила је експлозија и тада је почела пуцњава по њима. Он није рањен, а касније је чуо да је Ивица Краљевић налетео на мину, која је експлодирала и том приликом је рањен један војник, након чега су запуцали по њима. До њега у пољу детелине био је један мештанин Маријан Марковић зв. „Маринко“, који је на месту погођен и подлегао повредама. Тешко му је сетити се осталих. Након тога, уследила је наредба да устану они који нису рањени, те су по упутствима једног из оружане пратње скидали преостале мине. Стјепан Пеулић је повређен накнадно, када је једног од рањених извлачио из детелине.

Сведок-ошт.**Жељко Сомборац** наводи да им је у дворишту задруге један кога су звали “Боксер“ рекао да ће ићи „брати грожђе“, па када су изашли испред задруге, угледао је њихове мештане Милана Рендулића, зв. „Бува“ и Илију Кресојевића, који су били у униформама и наоружани, те се прикључили овој оружаној пратњи. Кренули су у колонама ка излазу из села и ишли такозваном „Централом“, тако што су они заробљени Хрвати били у средини тих колона, а са њихових бочних страна су ишли оружани пратиоци, који су углавном били у маскирним униформама, изузев Ловашчана Милана Рендулића и Илије Кресојевића, који су имали на себи СМБ униформе. Бошко Бођанац који је био избоден ножем и тешко повређен, убијен је на тзв. „Циндрићевој кривини“, само се чуо пуцањ и Бошко је остао да лежи. Када су дошли у близини једне ливаде, наређено им је да скрену у десно, па су се они зачудили, јер се виногради налазе лево. Ту је била једна ливада, засађена детелином, високом 25 цм, дугачка 150-200 метара, а широка око 80 метара. Тада су им наредили да се ухвате за руке, распореде као у „стрелце“, да крену напред и ко види мину, да стане. Такође су им рекли да се држе за руке и да ногама машу лево-десно као да косе, док не дођу до мина.

Чак су им запретили да нико не сме пасти док не добије метак или гелер од мине. Наишли су до једне линије, где су видели најлоне и повезане мине, па су ту стали. Он је видео мину испред себе на око 5-6 метара и у том моменту чуо је екплозију, након чега је уследила пуцњава са свих страна, а тек касније је сазнао да је Иван Краљевић пре те експлозије по неким причама био гурнут на мину. До њега је у тој ливади био сусед Лука Балић, а са десне стране багериста Мато Ходак зв. „Мечка“ и били су обојица рањени, Мато је крклјао, јер је добио рафал по плућима и грлу, те су обојица погинули. Од експлозије мине био је бачен уназад и није био рањен. Након тога су оружани пратиоци тражили да сви који могу устану, да се сакупе у групу и поново крену напред. У том моменту је наишло једно војно возило са неким старешином ЈНА, који је питао шта то раде са људима и објашњавао да су они поставили мине. Након тога је онај који је водио ту оружану пратњу, давао упутства за скидање мина. То су чинили по његовим упутствима мештанин Ђука Радочај, Петар Вулета који је имао неку грицкалицу при себи и Јосип Острун. После су скупили рањене у један камион, који је дотерао Милан Воркапић зв. „Трнда“, а када су износили рањенике, Стјепан Пеулић је стао на једну мину и откинут му је прст на нози. Они који нису рањени, вратили су се у село под оружаном пратњом, а када су били у задрузи, дошао је Петроније аутом марке „Пеглица“, махао неком секирицом и рекао да ће их све побити и да ће бити исечени, јер је један њихов погинуо.

<u>Сведок-ошт.**Љубомир Солаковић**</u> наводи да су после физичког малтретирања мештана Хрвата у задругу пристили разни војници и њихови заповедници, резервисти у маскирним униформама, од којих су неки имали шлемове на глави. Није тада видео никога од Ловашчана, али је чуо глас мештанина Милана Рендулића. Некакав паравојни заповедник наредио је да ће ићи брати грожђе, па је најпре требало да иду само ови претучени, а после је дошло до промене плана и наређено је да иду сви. Издвојено је још неколико мештана, а то је учињено по личном познанству од стране опт. Љубана Деветака. Распоређени су били у колонама, при чему је оружана пратња била са спољних страна, а током кретања при изласку из села, оружана пратња је била са унутрашње стране. Успут су убили Бошка Бођанца, који се због задобијених рана од убода ножем, није могао више кретати и целим путем је крварио. Он се налазио при крају тих колона и мисли да је спреда неко наређивао, те да је тај издавао наредбе током целог хода до њиве. Није могао да опише то лице, те је пред Županijским судом у Вуковару на записнику од 22.11.2007. год. изјавио да је сигуран да је имао шлем на глави, а на главном претресу од 26.05.2010.год. сведок није могао да потврди да ли је лице које је издавало наредбе, имало шлем на глави или не. Описао је ту њиву у коју су их скренули да је површине око хекгтар, оивичена по дужинама са једне стране асфалтним путем, са паралелне стране кукурузом, а по ширинама са једне стране уским сеоским путем и некаквом живицом, са паралелне стране према „Борово“ фабрици једним путем који је био насут каменом. Најпре су били поређани паралелно са асфалтним путем и наређено им је да се крећу по ширини детелине у правцу кукуруза, који се налази са супротне стране, да разгрћу ногама детелину, а тада се иза њих није кретала никаква оружана пратња. Када су стигли до краја ливаде и били код кукуруза, пуцано им је изнад глава, јер су вероватно оружани пратиоци мислили да ће неко од њих побећи, а даље им је наређено да се спусте у правцу асфалтног пута, што су они и учинили, те да се крећу држећи се за руке по дужини детелине, разгрћући ногама исту. Тада је оружана пратња кренула да иде иза њих и то су учинили на удаљености од око 50-70 метара. Он се налазио скроз на десном крилу и био је последњи у тој врсти, одмах до кукуруза.

Када су дошли скоро до пред крај парцеле, неко је приметио конопце који су повезивали мине, те је у једном тренутку на делу ливаде у близини цесте, дошло до експлозије. Од те експлозије неколико људи је погинуло, а неколико рањено. Тада су

оружани пратиоци почели да пуцају по њима из ватреног оружја, а он се бацио на земљу, као и остали до њега. Био је рањен од метка у леву страну дебелог меса. Тада је неко повикао да дигну руку они који су рањени и то је наређење дошло од човека који је заповедао све време и како су остали дизали руке, дигао је и он, након чега је уследила пуцњава по њима рањенима. Други метак је добио у надлактицу леве руке, а до њега је погинуо Маријан Марковић зв. „Маринко“, те до њега његов рођени брат Дарко Солаковић. Више се није јављао да је рањен, а после неког времена наишло је једно војно возило и из њега је изашао један војни старешина и дословце рекао: „Шта то радите, за то ће неко одговарати“, те тражио да се та акција прекине и да се рањени покупе. Након одласка тог старешине, уследиле су наредбе за разминирање и то су радили Острун Јосип и Бошњак Владо, који су нестручни за то. Сведок наводи да је при овом трагичном догађају око двадесетак људи погинуло, од којих се сећа да је крај њега остао да лежи мртав Маријан Марковић, његов брат Дарко Солаковић, Томислав Сабљак, браћа Иван и Марко Сабљак, Иван Цоњар, Мато Ходак, браћа Антун и Златко Пањик и још многи други, чијих се имена не може сетити. Четрнаест људи се јавило као рањени, па су убачени у камион и одвежени до Шида. Сведок је објаснио да су Маријан Марковић и његов брат страдали тек након друге пуцњаве, јер је Маријан прво био рањен са три метка, а његов брат је добио по ногама за време прве пуцњаве, па пошто су им оружани пратиоци наредили да дигну руке који су рањени, а потом пунили оружје и настала је друга пуцњава, после које су Маријан и његов брат Дарко убијени, јер су добили више метака. Описујући заповедника, сведок је објашњавао да је он био паравојни заповедник, висок око 175 цм и да мисли да је имао маскирну униформу, наводи да је командовао целим путем и то начин кретања, а такође је издавао наредбе свима, као и њима цивилима, а када су ушли у њиву, он им је рекао да би ту негде требали бити конопци, којима су мине повезане.

Сведок-ошт.**Павле Шимуновић** наводи да су их резервисти и територијалци после уласка у простор задруге постројили у колоне и кренули су ка излазу из села, с тим што су у оружаној пратњи поред ових резервиста, били и добровољци, објашњавајући да су добровољци заповедали. Када су већ били на излазу из села, на једној кривини претучени Бошко Бођанац је рекао да не може да иде даље, те му је тада добровољац рекао да седне у канал и када се он спустио, тај га је из пушке убио рафалом. Када су дошли до једне задружне ливаде засађене детелином, викали су прво да стану, а онда су их распоредили у врсту један до другог дуж детелине, па су се најпре кретали по ширини исте, при чему им је командант добровољаца говорио да су они ту поставили мине и да ће их сада разминирати. Резервисти су се поређали на крају њиве, а добровољци су се распоредили на ивици детелине по дужини. Добровољци су заповедали да крену према брду и да пронађу мине, за које су тврдили да су их наводно они ту поставили, а пошто су прошли детелину по ширини и ништа нису нашли, наредили су им да се окрену и да се спусте према цести, те да иду по дужини детелине, као и да исту чешљају ногама и траже мине. Командант добровољаца им је све време викао да не смеју да дижу стопала и да морају да их истурају лево-десно. Наставили су да се крећу и када су дошли близу самог места где су мине постављене, тада им је речено да стану и није прошло дуго времена, једна мина је експлодирала. Он то није видео, али је касније чуо да се Ивица Краљевић бацио на мину, а други су причали да је неко други активирао. Попадали су сви доле, а по њима је осута паљба. Он је на тренутак изгубио свест, а када је дошао к себи, видео је војни џип и двојицу војних лица са чиновима. Један је имао чин капетана и почео је викати на ове оружане пратиоце: „Шта ви то радите?“ и онда је наредио да се рањени одвезу и да им се укаже помоћ. После ове препирке, командант добровољаца је наредио да се рањеници спусте у јарак поред пута, а њима који нису били рањени, и таквих је било 8 или 9, наредио је да деактивирају мине, довикивао им је упутства како да то чине, а

затим наредио да сваку деактивирану мину донесу и ставе уз ивицу пута. Они који су били рањени, излазили су сами или су им помагали други Хрвати, а Стјепан Пеулић је приликом помагања Ивану Мујићу, нагазио на мину и био му је разнет палац. Након тога наредили су да те мине даље разминирају, па су поједини скидали те кочиће, покупили и изнели у канал, те је један добар део мина разминиран. Касније је дошао мештанин Милан Воркапић зв. „Трнда“, довезао камион и одвезао повређене у Шид. Припадници територијалне одбране су одједном некуда нестали, а остали су само ти добровољци, који су их постројили и вратили у село. Скупљао је лешеве мртвих са минског поља и уочио том приликом да је само три или четири човека погинуло од мина, а сви остали од пушчане паљбе, те се сећа да је скупио око двадесетак лешева, а између осталих леш Марка Сабљака, Ивице Сабљака, Марка Видића, Ивице Краљевића, Златка Пањика, Томе Сабљака и других којих се не може сетити.

Сведок-ошт.**Драгутин Кризманић** наводи да је до задруге дошло око шездесетак војника и поређали су их у две колоне, тако што је њих заробљених Хрвата било око педесетак, а ти војници су се распоредили са њихове леве и десне стране по тридесет, с тим што су били постројени тако да су у средини били они заробљеници, а са стране је била та оружана пратња. Повели су их према центру села и ту су неких пет-шест минута стајали на раскрсници, а потом су их водили ка излазу из села. Он је мислио да ће ићи товарити грожђе, а успут је чуо када су већ били при крају кретања, да је испаљен неки рафал, те је касније сазнао да је Бошко Бођанац тада убијен, јер је био избоден ножем и није могао даље да се креће. Успут су људимаи који су имали код себе хлеб, говорили да то слободно баце и да им то неће требати. Када су дошли до једне њиве, посејане детелином, која иначе припада земљорадничкој задрузи, налази се са десне стране испод саме творнице „Борово“, наредили су им да скрену десно у њиву и потом да крену од канала према крају њиве, држећи се за руке и да ногама машу и разгрћу детелину, што су они и чинили. Када су наишли на постављене мине, Ивица Краљевић зв. „Пипо“ се тада бацио на једну од њих, дошло је до експлозије и уследила је пуцњава по њима. Он се у једном тренутку окренуо и видео да су ти који пуцају удаљени око четрдесетак метара иза њих, а међу њима су били и мештани Милан Рендулић зв. „Бува“ и Илија Кресојевић. Обојица су имали оружје у рукама, те је био запањен када их је видео, с тим што не зна да ли је њима наређено да тако нешто чине. Тада је око себе видео Пањик Антуна, који је крклјао и био погођен у душник, до њега је био његов брат Златко Пањик, затим Јосип Туркаљ, који је био погођен у кичму, Дарко Солак је запомагао, није имао ваздуха и крклјао је. Мато Ходак је био страшно повређен по стомаку и молио да га убију. Када му је Јосип Туркаљ рекао да поздрави мајку и бају, свестан тога да му је дошао крај, те изговорио: „Хајде збогом“, он је тада заплакао. Сведок сматра да би их све поубијали да се није појавио са војним возилом један старешина, капетан прве класе, који је тада почео да виче на оружане пратиоце, да се тако ни стока не уводи у минско поље, да престану то да чине, па се он после тога удаљио. Неки војник им је тада демонстрирао на који начин ће да скидају преостале мине и то им је показивао са цесте, а Ђука Радочај је био први који је по његовој наредби демонтирао мине, па је и он, пошто није био рањен, у томе учествовао. У једном тренутку је размишљао да активира мину, јер је ионако сматрао да ће их све поубијати, а када је то рекао, Лукетић Антун зв. „Брица“ га је молио да то не чини, рекавши му да жели још једном [redacted]. Такође им је наређено да рањенике изнесу из њиве и сместе у један камион, који је накнадно дошао. Било је 14 рањених, а тачан број погинулих не зна, с тим што је сигуран да су на минском пољу страдали његова браћа од ујака – Сабљак Иван, Сабљак Марко, Сабљак Томислав, затим браћа Пањик Златко и Пањик Антун, Солаковић Дарко, Марковић Маринко, Штрангаревић Славко, Мато Ходак и многи други чијих се имена не може сетити.

Исказе напред наведених сведока-оштећених, суд је прихватио као јасне, логичне, уверљиве и на битне околности међусобно сагласне, па је стога несумњиво утврђено да су припадници противдиверзантске чете ТО Ваљево и оружане групе „Душан Силни“ (опт. Саша Стојановић) учествовали у постројавању цивила испред земљорадничке задруге, да су их повели у акцију претреса терена као „живи штит“ – ради заштите од непријатељских дејстава и њихових минских поља, због чега је у току кретања дошло до измене распореда (премештање цивила са спољне стране колона), те да су на терену цивили коришћени у циљу лоцирања минског поља и његовог разминирања (кретање цивила најпре по ширини поља, а потом по дужини, те наредба да укажу када наиђу на мину, а потом и коришћење цивила ради демонтаже истих – уклоњено око 15 мина). У току акције разминирања минског поља, један од цивила – Иван Краљевић је пао преко једне од постављених мина (бацивши се на исту или нехотице), након чега је дошло до експлозије, а потом и пушчане паљбе припадника наведених оружаних састава, услед чега је на самом пољу смртно страдало 17 цивила, један је преминуо при транспорту рањених, 11 њих је задобило тешке и лаке телесне повреде, а један цивил је накнадно рањен (Стјепан Пеулић) приликом извлачења других повређених.

Да су цивили коришћени ради заштите од непријатељских дејстава потврдили су својим исказима и опт. Дарко Перић, те припадници противдиверзантске чете ТО Ваљево Драгош Лекић и Станко Параментић. Да су цивили на задружној ливади коришћени за откривање минског поља, а потом и његовог разминирања, потврдили су својим исказима и припадници противдиверзнатске чете ТО Ваљево и то: сведок Зоран Милић, који наводи да је један високи добровољац говорио да се направи размак између њих и цивила, да би они „открили минско поље“, сведок Милан Малетић који наводи да је команде цивилима на ливади издавало више припадника јединице „Душан Силни“, а један од њих им је рекао да ко наиђе на мину, каже – ево је, па када се то десило, тај припадник јединице „Душан Силни“ и Влајковић су кренули да демонтирају мину, сведок Зоран Иванковић, који наводи да су пркпадници јединице „Душан Силни“ на пољу распоређивали цивиле у врсту и говорили им да су они поставили минско поље, те сведок Зоран Јовановић наводећи да је један добровољац са пута издавао наредбе цивилима шта да раде када угледају мину.

Суд није прихватио исказе сведока – ошт. Ивана Мујића и Ловре Герстнер у делу где наводе да је цивил Иван Краљевић гурнут на мину, као и исказе сведока-ошт. Стјепана Пеулића и Жељка Сомборца који наводе да су то чули, с обзиром да нико од ових оштећених то није видео, нити био у близини Ивана Краљевића, па је закључак суда да је то њихова претпоставка, а из исказа сведока-оштећених који су били или у близини Ивана Краљевића или то чули од оних из његовог најближег окружења, утврђено је да је Иван Краљевић сам пао преко мине, бацивши се или пао од изнемоглости, због претходног повређивања у задрузи (сведоци-ошт.Милан Цоњар, Антон Кризманић, Емануел Филић, Милан Радмиловић, Драго Сабљак, Влатко Палијан, Павле Шимуновић, Драгутин Кризманић, Тома Златко, Андрија Балић, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Јосип Острун).

С обзиром да војни органи нису извршили попис смртно страдалих цивила на минском пољу, већ су то препустили месним властима, које су смртно страдалим цивилима на минском пољу, додали и цивиле убијене истога дана у селу[36] (Стјепан Лукетић и Никола Бадањак), те како је један од оптужених – Зоран Косијер оспоравао број смртно страдалих цивила (наводећи да их је било 7), то је суд за сваког појединачног погинулог, означеног у оптужници, утврђивао уз помоћ сведока и оштећених да ли је страдао на минском пољу, те је тако утврђено следеће:

[36] Списак погинулих мештана Ловаса 18.10.91.год. на минском пољу Месног уреда Ловас

Да је **Маријан Марковић** зв. „Маринко“ смртно страдао на минском пољу утврђено је из исказа сведока-ошт. Јосипа Оструна и Љубомира Солаковића, који тврде да је био до њих у ливади, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Драгутина Кризманића и сведока-ошт. Јање Марковић, која је од преживелих сазнала [redacted] смртно страдао на минском пољу. Да је **Томислав Сабљак** смртно страдао на минском пољу, утврђено је из исказа сведока-ошт.Томислава Шелебаја, Емануела Филића, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, Павла Шимуновића, Милка Кесера, Драгутина Кризманића, коме је Томислав брат од ујака, те Антона Кризманића, који је поред тога што је један од преживелих, скупљао и лешеве са минског поља и видео тело Томислава Сабљака, на чијој је кожној јакни уочио рупе од метака. За **Дарка Солаковића** је утврђено из исказа сведока-ошт. Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Драгутина Кризманића, Милка Кесера, Антона Кризманића, који је скупљајући лешеве са минског поља и на Дарковој јакни такође видео рупу од метка, Љубомира Солаковића који тврди да је његов рођени брат Дарко у ливади стајао до Маријана Марковића, те [redacted] Марице Солаковић која је од преживелих сазнала да је на минском пољу трагично страдао [redacted]. За **Ивана Палијана** је утврђено из исказа сведока-ошт. Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Љубомира Солаковића, Влатка Палијана, коме је Иван стриц, Антона Лукетића који тврди да је Иван Палијан био до њега у ливади, Јосипа Антоловића који тврди да је Иван погођен из ватреног оружја, те да је почео крклјати и ту је остао да лежи, те [redacted] Катице Палијан која је сазнала од преживелих – девера Петра Палијана и синовца Влатка да је њен [redacted] трагично страдао на минском пољу. За **Златка Пањика** је утврђено из исказа сведока-ошт. Милана Цоњара, који тврди да је Златко био до њега у ливади, Јосипа Сабљака који тврди да му је то братић и да је после првих рафала пао и викао да га убију, па га је покосио други рафал, те исказа сведока – ошт.Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Павла Шимуновића и Драгутина Кризманића. За **Славка Кузмића** је утврђено из исказа сведока – ошт. Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, [redacted] Ане Кузмић, која је накнадно сазнала о месту страдања [redacted] [redacted], те рођаке Славице Антоловић. За **Ивана Сабљака** је утврђено из исказа сведока-ошт.Антона Кризманића и Јосипа Сабљака који наводе да је он био до њих у ливади, те исказа сведока-ошт. Драге Сабљак који тврди да је био у његовој близини, исказа сведока-ошт.Томислава Шелебаја, Емануела Филића, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, Павла Шимуновића, Драгутина Кризманића, коме је Иван [redacted] [redacted], Милка Кесера, те Николе Кризманића који је скупљао тела трагично страдалих на минском пољу. За **Мију Шалаја** утврђено је из исказа сведока-ошт.Славка Лукетића, који тврди да је Мијо био са његове десне стране, те да је задобио рану у врат из које је шикљала крв, сведока-ошт.Јосипа Сабљака коме је Мијо [redacted] [redacted], Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, Стјепана Пеулића, који наводи да је Мијо био у његовој близини, те Владимира Шалаја који је за свог оца чуо да је трагично страдно на минском пољу од Јосипа Антоловића, као и Антона Кризманића који је скупљао лешеве. За **Ивицу Краљевића** утврђено је из исказа сведока-ошт.Ивана Мујића, Антона Кризманића, Милана Цоњара, Ловре Герстнера, Стјепана Пеулића, Томе Златко, Јосипа Сабљака, Петра Вулете, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Павла Шимуновића и других преживелих сведока-оштећених, јер готово није било оштећеног који га није споменуо. За **Златка Божића** утврђено је из исказа сведока-ошт.Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Стјепана Пеулића, који тврди да је Златко био у његовој близини, те Ивана Мујића који тврди да је Златко био до њега и тражио да га

убију, да се не пати, те исто потврђује и Петар Вулета наводећи да му је трбух био разнет и да је тражио да га убију. За **Антуна Пањика** утврђено је из исказа сведока-ошт.Јосипа Сабљка који тврди да је Антун био до [redacted] Златка, сведока-ошт.Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, Драгутина Кризманића, који наводи да је Антун кркљао и био погођен у душник, а до њега је био [redacted] Златко, сведока-ошт. Владе Бошњаковића и Милка Кесера. За **Марка Сабљака** утврђено је из исказа сведока-ошт.Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Емануела Филића, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Драге Сабљак, који тврди да је Марко био у његовој близини, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, Павла Шимуновића, Драгутина Кризманића, коме је Марко [redacted], Николе Кризманића, Милка Кесера. За **Мату Ходак** утврђено је из исказа сведока-ошт.Томе Златка, који тврди да је у ливади Мато био у његовој близини, Антона Кризманића који наводи да је Мато молио да га убију након што је био повређен, те сведока-ошт.Томислава Шелебаја, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Жељка Сомборца, који наводи да је Мато Ходак био страшно повређен по стомаку и молио је да га убију. За **Ивана Цоњара** утврђено је из исказа сведока-ошт. Томе Златка који тврди да је у ливади Иван био у његовој близини, сведока-ошт.Милана Цоњара који је гледао трагично страдање [redacted], Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Влатка Палијана, Љубомира Солаковића, те [redacted] Ане Цоњар која је од преживелих сазнала да јој је на минском пољу смртно страдао [redacted]. За **Славка Штрангаревића** утврђено је из исказа сведока-ошт.Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Емануела Филића, Милана Радмиловића, Љубомира Солаковића, Драгутина Кризманића и Ане Штрангаревић, која је од преживелих чула да је на минском пољу убијен [redacted]. За **Јосипа Туркаља** утврђено је из исказа сведока-ошт.Антона Кризманића, који наводи да га је рафал покосио посред тела, Јосипа Сабљака који тврди да је умро на путу до шидске болнице, Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Љубомира Солаковића, Драгутина Кризманића. За **Марка Видића** утврђено је из исказа сведока-ошт.Томислава Шелебаја, Милана Радмиловића, Драге Сабљак, Влатка Палијана, Павла Шимуновића, Стјепана Пеулића, који тврди да је Марко Видић био у његовој близини на ливади, те Марије Видић која наводи да је од преживелих чула да је трагично страдао на минском пољу [redacted].

Током поступка није несумњиво доказано да је Петар Бадањак трагично страдао на минском пољу, мада су га поједини сведоци-оштећени спомињали набрајајући смртно страдале, али нико није могао да потврди да је видео тело Петра Бадањка или да је евентуално био у њиховој близини на ливади где се десио трагичан догађај, а неки су спомињали да су га последњи пут видели у задрузи, тако да није било несумњивих доказа да је и ово лице страдало на минском пољу. Међутим, током поступка је доказано да је Лука Балић трагично страдао на минском пољу, о чему се посебно изјашњавао сведок-ошт.Жељко Сомборац, наводећи да је управо у ливади Лука био до њега и да је након експлозије и пуцњаве остао да лежи на ливади, међутим, како ово лице није било обухваћено као жртва измењеном оптужницом, то га суд и није ставио у изреку пресуде, јер би на тај начин прекорачио оптужбу.

Из писменог налаза и мишљења вештака медицинске струке Анте Блажановића, прочитаног уз сагласност странака, утврђено је да је Маријан Марковић умро насилном смрћу, због вероватно стрелне ране главе, Томислав Сабљак, умро на начин који није могуће одредити, како нарав, тако и механизам смрти, Дарко Солаковић умро насилном смрћу због највероватније експлозивних рана тела и удова, но могуће су и неке ране нанесене деловањем пројектила испаљеног из ручног ватреног оружја, Иван Палијан умро насилном смрћу због стрелне ране главе, Златко Пањик умро насилном смрћу због опсежних стрелних рана главе и десног рамена, Славко Кузмић умро насилном

смрћу због стрелне ране леђа, у подручју десне лопатице, Иван Сабљак умро на начин који није могуће одредити, како нарав, тако и механизам смрти, Мијо Шалај умро насилном смрћу због многоструких стрелних рана у подручју кранијума, Иван Краљевић умро на начин који није могуће одредити, како нарав, тако и механизам смрти, Златко Божић, умро насилном смрћу због стрелних рана прсног коша, Антун Пањик умро насилном смрћу због највероватније стрелне ране прсног коша, Марко Видић умро насилном смрћу због вишеструких озледа прсног коша и опсежних озледа главе, могуће као последица деловања више пројектила испаљених из ручног ватреног оружја, али и деловањем крхотине експлозивне направе, Марко Сабљак умро насилном смрћу због стрелних и експлозивних рана тела, Мато Ходак умро на начин који није могуће одредити, како нарав, тако и механизам смрти, Иван Цоњар умро насилном смрћу због стрелних рана прса, Славко Штрангаревић умро насилном смрћу због стрелне озледе главе, Јосип Туркаљ умро насилном смрћу због вишеструких стрелних рана прсног коша, с прострелом десне здјелице и Бошко Бођанац умро на начин који није могуће одредити, како нарав, тако и механизам.

Иако је за Бошка Бођанца, Томислава Сабљака, Ивана Сабљака, Ивана Краљевића и Мату Ходак у налазу вештака констатовано да су умрли на начин који није могуће одредити, током поступка је несумњиво утврђено да су ова лица умрла насилном смрћу, јер су за Бошка Бођанца многобројни сведоци-оштећени потврдили да је упуцан из ватреног оружја, током кретања од задруге ка излазу из села, а преостала лица су трагично страдала на минском пољу, услед дејства или експлозије или пројектила из ватреног оружја.

Даље је из налаза и мишљења вештака медицинске струке Анте Блажановића, медицинске документације за оштећене, прочитаног извештаја Дома здравља „Шид“ од 08.10.2008. године, пописа рањених цивила од 19.10.91.год. др Слободана Качара и на основу исказа сведока-оштећених утврђено да су критичном приликом задобили телесне повреде и то: Станислав Франковић особито тешку телесну повреду у виду експлозивне ране леве руке, прелом прве и треће доручне кости леве руке, која повреда је настала деловањем крхотина експлозивне направе, те обичну тешку телесну повреду у виду стрелне ране леве препонске регије, насталу деловањем пројектила испаљеног из ручног ватреног оружја или деловањем крхотине експлозивне направе, Иван Мујић задобио особито тешку телесну повреду опасну по живот у виду стрелне ране трбуха, с раздором танког црева и корена танког црева,, насталу деловањем пројектила испаљеног из ручног ватреног оружја и тешку телесну повреду у виду експлозивне озледе леве надлактице и леве натколенице, настале деловањем крхотина експлозивне направе, Златко Тома задобио тешку телесну повреду у виду стрелне ране леве надлактице, насталу деловањем пројектила испаљеног из ручног ватреног оружја, а није могуће искључити и деловање крхотине експлозивне направе, те особито тешку телесну повреду опасну по живот у виду стрелне ране леве стране прса, насталу или пројектилом испаљеним из ручног ватреног оружја, или крхотином експлозивне направе, Љубомир Солаковић задобио тешку телесну повреду у виду стрелне ране левог лакта с трајним оштећењем (парезом) левог лакатног живца, насталу деловањем пројектила испаљњеног из ручног ватреног оружја, Јосип Сабљак задобио повреду леве шаке, изазвану експлозијом, Јосип (Ловро) Герстнер задобио тешку телесну повреду у виду прострелне ране леве закољенске регије, с тешким оштећењем левог тибијалног живца, насталу деловањем једног пројектила испаљеног из ручног ватреног оружја, Емануел Филић задобио обичну тешку телесну повреду у виду устрелне ране десне седалне регије, а у подручју оштећења пронађено је метално тело облика метка, која повреда је настала деловањем пројектила испаљеног из ручног ватреног оружја, Милко Кесер задобио повреду десне натколенице насталу од ватреног оружја, Мато Краљевић задобио повреде десног ока и ноге изазване експлозијом, Милан Радмиловић

задобио тешку телесну повреду у виду експлозивне озледе десне натколенице, насталу деловањем крхотина експлозивне направе, Марко Филић задобио тешку телесну повреду у виду експлозивне озледе леве потколенице са страним телом у рани и страним телом у десном оку, настале деловањем крхотина експлозивне направе, Стјепан Пеулић задобио особито тешку телесну повреду у виду трауматске ампутације палца десне ноге, насталу деловањем експлозивне направе.

Радње опт.Радована Влајковића и Радисава Јосиповића

Опт. Радован Влајковић и Радисав Јосиповић признају да су са војницима противдиверзантске чете ПДО ТО Ваљево учествовали у критичном догађају, при којем су вођени цивили у акцију претреса винограда, али се бране да је опт. Влајковић одбио да командује четом, те да је командант одреда опт. Дарко Перић одредио да акцијом и четом командује добровољац оружане групе „Душан Силни“. Иако су у истрази тврдили да им је било познато да ће заробљени цивили бити вођени у ову акцију, на претресу мењају одбрану и то негирају, те такође негирају да су учествовали у разминирању минског поља, уз помоћ цивила, који су претреживали ливаду, ради лоцирања минског поља и разминирања. Опт. Јосиповић се брани да током читаве акције није командовао војницимаи свога вода, којих је било око 20, јер никакво наређење ни од кога није примио, па није могао ни да га пренесе.

Овакве одбране оптужених суд није прихватио, јер су нелогичне, неуверљиве, срачунате на избегавање и умањење кривичне одговорности, те контрадикторне саме себи и међусобно, у супротности су са другим изведеним доказима и своје одбране су обојица оптужених мењали током поступка.

Наиме, опт. Влајковић нема логично објашњење зашто је ишао у извршење задатка, уколико је одбио наређење, те зашто није обавестио вишег старешину, сходно Правилима службе. У својим првобитним исказима пред УКП Београд у присуству браниоца 29.05.2007. године и пред истражним судијом 30.05.2007. године, тврдио је да им је Дарко на одржаном састанку у вечерњим часовима рекао да ће користити заробљене мештане у тој акцији, а на претресу мења одбрану наводећи да му то није било познато. Затим наводи да су сви командири водова на састанку одбили Дарково наређење, мада они то сви негирају (опт. Јосиповић, Мирослав Плавшић, Живан Стојковић). Такође наводи да је наредио својим потчињенима да обавесте остале војнике о чему се разговарало на састанку са Перићем, те се кретао по школи и консултовао војнике, у вези одласка у акцију, извршио селекцију и одабир војника, тако што је млађе и неискусне одредио за неке споредне задатке, а на претресу опт. Влајковић мења одбрану и наводи да су то учинили командири водова, а он није имао контакт са војском. Затим наводи да је војницима пренео да не треба да учествују у задатку, али није могао да објасни зашто се онда војска бунила, па је променио своју одбрану и то негирао, објаснивши да он нема право да војницима каже да не изврше наређење. На једном претресу тврди да његова чета није била задужена шлемовима, а потом на следећем претресу тврди супротно, да су били задужени, али их нису носили у тој акцији. У вези постројавања заробљеника и војника његове чете испред задруге, пре поласка на задатак, најпре наводи да их је постројио Перић, па потом мења одбрану и тврди да је то учинио командир јединице „Душан Силни“. Иако је пред истражним судијом на записнику од 30.05.2007. године изјавио да се не сећа и не може да опише тог човека који је командовао акцијом, већ је само видео да је повређен по лицу током акције, на претресу га описује као плавог, средње висине, ошишаног и у маскирној униформи. За себе је најпре тврдио да је био метар-два од чела колоне, при кретању

исте, од задруге до ливаде, а потом је променио наводе и тврдио да је био у средини. Наводи најпре да нико није убијен при том кретању, а потом тврди да јесте и да је он то касније чуо. Такође је прво наводио да је било неконтролисаног пуцања и бацања бомби успут од стране оружане пратње, а потом да тога није било. Негира да су се цивили држали за руке, да им је било ко помињао мине, да су мењали правац кретања по ливади (кретали се по ширини и по дужини) и не сећа се да су разгртали ногама детелину, а што је све несумњиво утврђено из сагласних исказа напред наведених бројних сведока-оштећених, који су преживели трагичан догађај. Наводи да је кренуо да прекине акцију, када је заробљени цивил био у близини мине, а није имао логично објашњење зашто он да прекида акцију, ако није командовао. Најпре наводи да није дошло до пушчане паљбе после експлозије, а потом тврди да јесте, али да су пуцали припадници „Душана Силног“. Потврђује наводе сведока Мирослава Плавшића да је након трагичног догађаја Перићу објашњавао да није могао да води акцију, већ да је исту водио неко из „Душана Силног“, те такође посебно упитан изјављује да је Дарку рекао да је јединицом командовао и акцију водио добровољац јединице „Душан Силни“, а није имао логично објашњење зашто је то објашњавао опт. Дарку Перићу.

За разлику од опт. Влајковића који је на битне околности мењао одбрану, опт. Јосиповић на те битне околности није могао да се изјасни, обојица у намери да избегну или умање своју кривичну одговорност, а које околности су разјашњене изведеним доказима.

Пре свега, **опт.Радисав Јосиповић** није имао логично објашњење зашто је кренуо у извршење задатка, ако никакво наређење ни од кога није примио, те зашто у току извршења комплетног задатка, почев од припреме војске за исти, кретања јединице, па и током акције, није командовао војницима свога вода, с обзиром да он наводи да он није одбио извршење задатка. Даље наводи да је након завршеног састанка са командантом одреда Перићем, закључак истог био пренети војницима шта је командант одреда рекао, што су они и учинили, па су командир чете, он и остали командири водова сишли и испричали војницима шта се на састанку дешавало, а он је војницима свога вода пренео шта ће да раде, рекао да јединицу очекује задатак – претрес винограда и садржај тог задатка. Иако је у истрази два пута тврдио да је у јутарњим часовима опт. Дарко Перић рекао да ће са њима ићи један број заробљеника, на претресу је променио одбрану, наводећи да му то није било познато, затим је такође у истрази на записнику од 30.05.2007. године рекао да им је опт. Перић ујутру саопштио да ће јединицом командовати добровољац јединице „Душан Силни“, да би на записнику од 16.10.2007. године променио одбрану и навео да је Перић то рекао увече, а на главном претресу се изјашњавао да не зна када је то било. Такође је наводио да је својим војницима пренео да Влајковић неће да води акцију, иако то ниједан војник не тврди, већ напротив, наводе да им то нико није саопштио. Не сећа се да ли им је рекао да ће акцијом командовати добровољац јединице „Душан Силни“, те не може да се сети да ли је био одабир војника, не зна да ли су на главама имали шлемове или качкете, те не зна тачно ко је водио јединицу до задруге, као и да нико није наредио да уђу у задругу, већ су спонтано ушли, а нема објашњење како је дошло до тога да спонтано улазе у један затворен простор, те наводи да не зна ко је извршио постројавање војника испред задруге са једне и друге стране постројених цивила, у ком делу је чак и мењао одбрану с обзиром да је у истрази тврдио да их је постројавао добровољац. Иако је у истрази тврдио да су два-три добровољца успут бацали бомбе, а од једног војника је чуо да је неки цивил убијен, на главном претресу је навео да је то чуо тек након целокупног догађаја,. Такође је наводио да не зна ко је наредио војницима његове чете да уђу у ливаду, да су цивили разгртали детелину ногама, али не зна ко им је то наредио, с тим што им је добровољац наредио да се построје у стрељачки строј и да крену по дужини те ливаде, а ово разгртање детелине објаснио је чињеницом да у

ливади може да буде мина. Наводио је да се не сећа да се мењао правац кретања по ливади, те се не сећа да ли је цивилима речено да стану ако наиђу на мину и да су то усташе минирале, као и да је накнадно сазнао да је један број војника његове чете отворио ватру према силосима, након експлозије. Објашњава да није знао да је ливада минирана, нико им то није рекао, јер се свакако не би излагали ризику да су то знали.

Одбране опт. Радована Влајковића и Радисава Јосиповића да је опт. Влајковић одбио наређење да командује четом, да је опт. Дарко Перић одредио добровољца јединице „Душан Силни“ да командује истом, да је тај добровољац током акције командовао војницима њихове чете, да су током акције они били ван својих командних улога, опт. Влајковић командира чете, а опт. Јосиповић командира вода, те да им није било познато да ће заробљеници бити вођени у акцију, као и да нису учествовали у акцији разминирања минског поља уз помоћ цивила, суд није прихватио, јер су такве њихове одбране демантоване следећим доказима:

Да опт. Радован Влајковић није одбио наређење опт. Перића, несумњиво је утврђено из одбране опт.Дарка Перића, који је јасно и уверљиво навео да му опт. Влајковић никада није одбио наређење, па ни критичном приликом, а своје наводе је категорично потврдио и приликом суочења са обојицом оптужених, те је објаснио да им је пренео наређење опт. Миодрага Димитријевића, да ће у акцију претреса винограда цивили бити поведени као заштита од непријатељских дејстава и њихових минских поља. Командири водова Мирослав Плавшић и Живан Стојковић, саслушани као сведоци, такође немају сазнања да је њихов командир чете одбио наређење, чак сведок Мирослав Плавшић тврди да нико није одбио да иде на задатак. Опт. Радисав Јосиповић тврди да су командир чете, остали командири водова и он пренели задатак војницима, а он је војницима свога вода пренео шта ће да раде и рекао им да јединицу очекује задатак – претрес винограда и садржај тог задатка. Опт. Влајковић, док није променио одбрану, тврди да је он извршио селекцију и одабир војника за акцију, те се кретао по школи и консултовао војнике у вези одласка у акцију, а млађе и неискусне војнике је одредио за неке споредне задатке. Све ово јасно указује да су опт. Влајковић и Јосиповић приступили реализацији наређења добијеног од команданта одреда. То исто потврђују и бројни војници противдиверзантске чете ТО Ваљево, саслушани у својству сведока, који немају сазнање да је опт. Радован Влајковић одбио наређење, наводећи да нико од старешина није помињао да је дошло до било каквог одбијања наређења и да ће им неко други командовати, што су тврдили сведоци: Радивоје Мојсиловић, Богосав Давидовић, Живорад Божић, Зоран Иванковић, Зоран Јовановић, као и Милан Малетић, Станко Параментић и Саша Симовић, док нису променили своје исказе, а сведок Томислав Саватић је тврдио да је у току акције поступао по наређењима својих старешина. Сведок Верољуб Милетић наводи да су им командир чете и командири водова пренели садржај састанка са опт. Дарком Перићем, а то да ће ујутру ићи у претрес винограда. Сведок Томислав Саватић наводи да су се од школе до задруге кретали постројени по водовима (први, други и трећи вод), а да се командир чете Радован Влајковић кретао поред постројене колоне војника, а у истом поретку су били поређани док су се кретали од задруге према ливади, те су њихови командири – чете и водова су били са стране тих колона и ишли тамо-вамо. Исто потврђује и сведок Станко Параментић наводећи да нико није одбио наређење, да је чуо да ће цивили ићи са њима као нека заштита од снајперских дејстава, а да су током ове акције били постројени по водовима, најпре први, други, па трећи вод. Сведок Мирослав Плавшић наводи да се опт. Влајковић током кретања од задруге према ливади шетао дуж колоне, био у средини, погом долазио на крај колоне, где су били војници његовог трећег вода. Сведок Бранислав Исаиловски наводи да су до пољопривредне задруге одведени од стране командира чете и командира водова, што потврђује и сведок Томислав Саватић док није променио исказ, као и сведок Драгош Лекић, наводећи да је командант одреда

Дарко Перић тада био у задрузи и да су их до исте довели Влајковић и Јосиповић. Сведок Саша Симовић док није променио исказ, наводи да им је командир чете Влајковић рекао да је добио наређење од Перића да чета иде у претрес винограда, те је њему као свом куриру наложио да позове сву војску, која је изашла на ходник школе. Сведок Зоран Јовановић наводи да су неки из његове чете заједно са припадницима јединице „Душан Силни“ извели цивиле из задруге, а опт. Радисав Јосиповић потврђује да је са војницима свога вода ушао у двориште задруге, те видео малтретирање цивила. Сведок Зоран Милић наводи да су припадници његове јединице заједно са добровољцима повели цивиле ка излазу из села.

Сведок Милан Малетић наводи да је њих тридесетак војника ушло у двориште земљорадничке задруге, заједно са командиром њиховог вода опт. Јосиповићем и командиром чете Влајковићем, а да нити од једног старешине нису добили информацију да ће њима командовати неко други, а не њихове старешине, те да на терену војницима њихове чете нису командовали припадници јединице „Душан Силни“, већ су цивилима издавали наређења, а један од њих је рекао: „Ко наиђе на мину, да дигне руку и да каже – ево је“, па када је један од Хрвата наишао на мину и рекао „ево је“, уследила је наредба припадника јединице „Душан Силни“ да стану и када су сви стали, тада је тај из „Душана Силног“ заједно са Влајковићем кренуо да демонтирају мину. Овај цивил се бацио на мину и тада је дошло до експлозије, а потом и до пуцњаве.

Сведок Зоран Иванковић тврди да су припадници јединице „Душан Силни“ успут људе испитивали и помињали минско поље, а сведок Зоран Јовановић објаишњава да су се цивили држали за руке и померали ноге као да косе, док су се кретали кроз ливаду, што су уосталом потврдили бројни сведоци-оштећени, који су преживели трагичан догађај, те Јовановић даље наводи да у тренутку када је један Хрват био у близини мине и рекао „ево једне мине“, у његовом правцу су потрчали командир чете Влајковић и још два добровољца, након чега се тај цивил бацио на мину и Влајковића је један гелер погодио у ногу, те је сведок објаснио да је пре тога једна мина већ била скинута и донета на пут.

Сведоци Драган Стојановић и Иван Ненадовић објашњавају да командант одреда Дарко Перић никада није директно издавао наредбе војницима, већ је то увек чинио преко командира водова.

Да противдиверзантском четом ТО Ваљево није командовао добровољац током акције, изјаснили су се сведоци – припадници ове чете: Бранислав Исаиловски, Драгош Лекић, Милан Малетић, Живорад Божић, Зоран Иванковић, Александар Драгојловић, Зоран Јовановић, Мирослав Плавшић, Томислав Саватић, при чему су се сведоци Зоран Јовановић, Саша Симовић, Бранислав Исаиловски, Зоран Милић и Мирослав Плавшић изјашњавали да је добровољац давао наредбе цивилима, описујући га као високог, крупног и ошишаног или прећелавог.

Сведок Драгош Лекић – војник првог вода ПД чете наводи да је после експлозије опт. Радисав Јосиповић наредио војницима да гледају у силос, а потом да прекине паљба.

Бројни сведоци-оштећени, који су преживели трагичан догађај на минском пољу, изјашњавали су се да су их испред задруге постројавали припадници специјалне јединице, за коју су поједини чули да је из Ваљева, наводећи да се ради о резервистима (сведоци-ошт.Иван Мујић, Златко Тома, Стјепан Пеулић, Ловро Герстнер, Антон Кризманић, Милан Радмиловић, Драго Сабљак, Влатко Палијан, Владо Бошњаковић, Павле Шимуновић и др.). Сведок-ошт. Емануел Филић такође потврђује да су их Ваљевци који су дошли 17.10.91.год. у Ловас постројавали испред задруге у две колоне, у том постројавању је учествовао и један Саша из Београда у СМБ униформи, црне косе, чије име је сазнао још док је био затворен у канцеларијама изнад механичке

радионе, јер му се овај тако представио, а током поступка је несумњиво утврђено да се ради о опт. Саши Стојановићу.

Исказе напред наведених сведока-припадника ПД чете ТО Ваљево, у цитираном делу, суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, те је прихватио напред наведене исказе сведока-оштећених, као и одбрану опт. Дарка Перића, па је стога несумњиво утврђено да опт. Радован Влајковић није одбио да командује противдиверзантском четом у акцији претреса винограда, те је утврђено да су он и оптужени Радисав Јосиповић приступили реализацији примљеног наређења од команданта одреда, опт. Дарка Перића да се цивили воде у акцију претреса терена у рејону винограда, као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава непријатељске стране и њихових минских поља, а да током акције добровољци јединице „Душан Силни“ нису командовали противдиверзантском четом, нити је опт. Дарко Перић одредио било ког добровољца да командује истом. Опт. Радован Влајковић и Радисав Јосиповић су током акције били у својим командним улогама и то опт. Влајковић-командира чете, а опт. Јосиповић-командира првог вода.

Осим тога, и наводи опт. Влајковића да је после трагичног догађаја објашњавао команданту одреда опт. Дарку Перићу да није могао да води акцију, већ је исту водио добровољац јединице „Душан Силни“, несумњиво указују да опт. Перић није одредио добровољца да командује четом, јер зашто би му онда опт. Влајковић то објашњавао, у вези чега ни сам нема логично објашњење.

Према томе, на основу свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да су војници противдиверзантске чете били под командом опт. Радована Влајковића, као и да су војници првог вода били под командом опт. Радисава Јосиповића, те да њима није командовао нико из добровољачке оружане групе „Душан Силни“, иако су они имали одлучујућу улогу у вођењу комплетне акције и издавали наредбе цивилима. Командир чете опт. Влајковић и командир вода опт. Јосиповић су са својим војницима учествовали у акцији и пристали да се цивили воде кроз ливаду, у којој је евиидентно било да се налази минско поље, иако је то било ван наредбе коју су добили од команданта одреда, да иду у претрес винограда. Такође су пристали да учествују у акцији разминирања уз помоћ цивила, с обзиром да су били присутни када су цивилима издаване наредбе од стране припадника јединице „Душан Силни“ да стану када угледају мину, па када је један од њих повикао „ево је“, опт. Влајковић, опт. Јован Димитријевић и још неки добровољци су потрчали у том правцу, а циљ је био уклањање мине.

Суд је ценио исказе припадника противдиверзантске чете ТО Ваљево, у делу где наводе да старешине њихове чете нису ништа наређивали, па у том делу исказе ових сведока није прихватио, имајући у виду да су сви војници који су саслушавани као сведоци, учесници акције вођења цивила на минско поље, те да су због своје евентуалне одговорности управо и давали такве исказе у намери да умање одговорност, како припадника своје чете у критичном догађају, тако и да помогну својим командирима да избегну или умање кривичну одговорност. Сведоци нису имали логично објашњење – ако њихови командири чете и командири водова не командују, почев од јутарњих часова, када су се из соба у школи спустили у хол, потом постројили по водовима, затим када су кретали од школе до задруге, испред задруге, затим при кретању од задруге до ливаде на којој је дошло до трагичног страдања цивила, потом на самој ливади, где су једни остали на асфалту, а други ушли у исту, па с обзиром да већина сведока тврди да им команде нису издавали ни прииадници оружане групе „Душан Силни“, нити њихове старешине, а не могу да објасне на који начин су се они онда понашали и под чијом командом су били. Имајући у виду све напред изнето, као и то да су њихови командири били присутни, онда је потпуно јасан и несумњив закључак суда да су били под командом својих старешина, па су наводећи да им њихови

командири нису командовали и нису им издавали никаква наређења, хтели да им помогну да избегну и умање кривичну одговорност.

Суд је имао у виду да су поједини сведоци – припадници ПД чете ТО Ваљево, предложени од одбране опт. Влајковића, покушали да на главном претресу својим промењеним исказима помогну опт. Радовану Влајковићу да избегне или умањи своју кривичну одговорност, па те њихове измењене исказе није прихватио и то: исказ сведока Зорана Милића, који је везиста командиру чете Влајковићу и који је на главном претресу од 10.06.2011. године наводио да је Радован Влајковић одбио наредбу да се цивили воде у овај задатак и да се уопште иде у претрес винограда, с обзиром да током истраге иако је овај сведок изричито питан на те околности, то није спомињао, па упитан да ово појасни, да ли му је Радован Влајковић рекао да је одбио наређење, сведок се изјаснио да није и није имао објашњење зашто мења исказ, а такође суд није прихватио његове наводе да је један добровољац висок и ошишан преузео команду, те је наређивао током акције и његовој чети, с обзиром да сведок није могао да објасни како и када је он преузео команду, па је рекао да никоме лично ништа није наређивао, па ни њему, те је потом тврдио да је њему наредио као везисти да зове команду села, не могавши да објасни кога је звао, иако је у истрази тврдио да је он звао Дарка Перића, пошто му је Перић и рекао да га позове када буде завршена акција. Такође није прихватио промењени исказ сведока Саше Симовића, који је био курир командиру чете Радовану Влајковићу у делу где наводи да му је Влајковић рекао да је одбио наређење, што је тврдио на претресу, а током истраге је наводио потпуно другачије, а то да није имао информацију шта се дешавало на састанку. Није прихваћен ни исказ сведока Верољуба Милетића, у делу где наводи да је у школи и задрузи Дарко рекао да ће један крупан, прећелав преузети команду, пошто њихове старешине нису способне да командују, наводећи да су Влајковић, Јосиповић и Живан Стојковић одбили да командују, као и да је добровољац командовао и да их је тај добровољац са Дарком постројио испред школе, с обзиром да је исказ овог сведока у контрадикторности са свим осталим исказима војника противдиверзантске чете, па чак и са одбранама оптужених Влајковића и Јосиповића, с обзиром да нико није помињао оваква дешавања у школи и задрузи, па ни сам Јосиповић да је одбио наређење, као ни Живан Стојковић, а приликом суочења са опт. Дарком Перићем, он поново мења исказ, те наводи да није чуо од командира чете и старешина да су одбили наређење, већ од војника, чије име не зна, а посебно нико од саслушаних сведока – војника припадника ПД чете, није рекао да их је испред школе постројавао добровољац заједно са Дарком, па је и сам сведок био контрадикторан, јер је наводио да су старешине водова наредиле постројавање у у школи, те је потпуно јасно да је овакав исказ сведок дао у намери да помогне опт. Влајковићу да избегне или умањи кривичну одговорност, као и напред наведени сводоци Саша Симовић и Зоран Милић, који су мењали своје исказе у истом циљу. Исказ је такође мењао и сведок Станко Параментић, који тврди да му је Јосиповић комшија и даља фамилија, па је у истрази наводио да је Дарко рекао да он неће командовати, а на претресу је додао да је Дарко рекао да неће командовати ни он ни Влајковић, а није имао објашњење зашто мења свој исказ у овом делу, па тако промењен исказ суд није ни прихватио. Сведок Томислав Саватић је тврдио на претресу да је чуо да је Влајковић одбио наређење, а није могао да објасни ни од кога је то чуо, наводећи да је у току акције поступао по наређењима својих старешина, да никакве наредбе од добровољаца ни он ни припадници његове чете нису добијали, да су били постројени по водовима, да су командири чете и командири водова у току кретања били са стране колона и ишли тамо-вамо, па стога његови наводи да је чуо да је Влајковић одбио наређење нису ни прихваћени, јер он за њих није имао објашњење.

Такође је исказ мењао и сведок Богосав Давидовић, који у истрази није тврдио да њему и припадницима његове чете наређују припадници паравојне формације, већ то

тврди на претресу, а упитан да објасни како је изгледао тај што је наређивао, он је рекао да не може да га опише, нити какву је униформу имао, нити какво наоружање, конфузно објашњавајући да су команду преузели „ови из паравојне формације“, да није командовао ни Влајковић ни Јосиповић, а упитан да то објасни, наводи да Јосиповић није рекао да он неће командовати током акције, нити да ће неко други командовати, те није могао да објани по чијим командама је постуипао у тренутку када је ушао у двориште задруге, затим док се кретао од задруге према ливади, затим у самој ливади када је дошао до кукуруза, неуверљиво наводећи најпре да му је наређено, а потом да је то била његова инстиктивна реакција, па у том смислу није могао да објасни како му је онда наређивао припадник паравојне формације када се он самоиницијативно кретао по ливади и ишао до кукуруза. Имајући у виду да наводи да није видео ни да се цивили држе за руке, као ни да разгрћу ногама детелину, па с обзиром да је мењао исказ, те тврдио да он не поступа ни по чијим наредбама, а потом да је поступао по наредби неког добровољца из паравојне формације, кога није могао ни да опише, нити да објасни шта му је наредио, због чега исказ овог сведока у делу где наводи да није био тог дана под командом опт. Јосиповића и Влајковића, суд није ни прихватио. Сведок Драгош Лекић је у истрази тврдио да је Дарко рекао да ће им командовати добровољац, а на претресу је променио своје наводе па је рекао да им је Дарко рекао да ће их у акцију водити добровољац, међутим, приликом суочења са опт. Дарком Перићем, променио је своје наводе, изјаснивши се да није сигуран да је Дарко то рекао, па у том делу његов исказ није ни прихваћен.

Имајући у виду исказе бројних сведока – оштећених, који наводе да су се кретали и по ширини и по дужини ливаде, а да је током поступка утврђено да је један део војника ваљевске чете ушао у ливаду тек када је иста била испитана по њеној ширини и да су ушли у тај део, који су цивили већ прешли, а већи део војника ваљевске чете остао је на асфалтном путу, онда је потпуно јасно на основу бројних доказа да се сумњало да је у ливади минско поље, Опт. Радован Влајковић не само да није одбио наређење опт. Дарка Перића, већ је као командир чете активно учествовао у овој акцији и од самог почетка приступио извршењу наређења – пренео војницима наређење; вршио одабир војника који ће да иду у акцију, водио војнике од школе до задруге, где су били заробљени мештани, потом се са њима кретао у оружаној пратњи, водећи цивиле, затим када је био потпуно свестан да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља, он у томе и даље учествује заједно са својим војницима, иако то излази из оквира наређења које је претходно примио од команданта одреда. Такође је и опт. Јосиповић са војницима свога вода којих је било око 20, учествовао у овој акцији и од самог почетка водио војнике од школе до задруге, улазио у задругуо са војницима и присуствовао малтретирању и иживљавању добровољаца јединице „Душан Силни“ над цивилима, учествовао у извођењу цивила из задруге, те обојица оптужених у постројавању својих војника поред цивила, с обзиром да су били постројени по водовима, те се кретао као и опт. Влајковић у оружаној пратњи заједно са војницима свога вода водећи цивиле, затим када је био потпуно свестан да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља, што је било очигледно на основу исказа многобројних сведока-оштећених, он у томе и даље учествује, улазећи са опт. Влајковићем и војницима у део ливаде који је већ пређен од стране цивила по њеној ширини, иако то излази из оквира наређења које је издао командант одреда.

Припадници ПД чете ТО Ваљево и њихове старешине које су тужене – командир чете опт. Радован Влајковић и командир првог вода опт. Радисав Јосиповић, иако од почетка нису били упознати да ће цивили осим као „живи штит“ бити вођени и ради разминирања минског поља, када су на пољу детелине били суочени са овим, за њих новим задатком, који су испуњавали припадници оружане групе „Душан Силни“ (иако то излази из оквира наређења које су они примили), пристају да учествују у

овоме, заједно са својим војницима, распоређујући се по пољу детелине у делу који су цивили већ претходно прешли и који је био безбедан да се по истом гази, при чему је опт. Радован Влајковић у томе активно учествовао пошавши са опт:Јованом Димитријевићем у правцу цивила који је указао на мину, као што и сам наводи, због чега га је након експлозије један гелер погодио у ногу.

Опт. Радован Влајковић, као командир чете и опт. Радисав Јосиповић, као командир вода, су били дужни сходно чл.53 Закона о служби у оружаним снагама и на основу тачке 37. Правила службе оружаних снага, да одбију наређење које су примили од опт. Дарка Перића као команданта одреда, јер исто очигледно представља кривично дело, што они нису учинили, а опт. Влајковић се неистинито брани да јесте, (иако је ишао у извршење задатка), те су такође били дужни да одмах обавесте вишег претпостављеног старешину или старијег од лица које је наређење издало, а с обзиром да су на одржаном састанку чули да је наређење издао опт. Миодраг Димитријевић, (што наводи опт. Радисав Јосиповић), онда су били дужни да обавесте или пп Душана Лончара или старијег по чину од опт. Миодрага Димитријевића, тј. да се обрате пуковнику Ратку Ђокићу.. Па чак и ако се прихвати њихова одбрана да су били затечени комплетном ситуацијом и да нису смели да реагују од добровољаца „Душан Силни“ и издају било какво наређење о забрани даљег извршења задатка, најмање што су могли да учине, то је да нареде својим војницима да сс повуку са извршења задатка и то је најпре требало да нареде оног момента када су видели повређене цивиле у дворишту задруге, избодене ножевима и тешко повређене, потом успут када је један цивил убијен и на крају на самој детелини када су видели да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља.

Имајући у виду да је изведеним доказима несумњиво утврђено да опт.Радован Влајковић није био ван своје командне улоге командира чете, онда је улога опт. Радисава Јосиповића као командира вода, у критичном догађају била знатно мања при извршењу задатка. Тужилац опт. Влајковића и опт. Јосиповића и није тужио, нити су оглашени кривим да су они нешто наређивали, већ да су са војницима своје чете односно вода, учествовали у нечовечном поступању, а касније и наношењу великих патњи цивилима, што је несумњиво утврђено.

Суд је ценио наводе опт. Радисава Јосиповића да су преостала два командира вода имали иста командна овлашћења као и он, па иако су били на извршењу задатка, нису тужени, међутим, чињеница да тужилац није тужио остала два командира вода, не искључује кривичну одговорност опт. Јосиповића.

Радње опт. Јована Димитријевића, Саше Стојановића, Драгана Бачића и Зорана Косијера

Опт. Јован Димитријевић признаје да је присуствовао догађају, у коме је дошло до смртног страдања и повређивања цивила у минском пољу, у којем је и сам повређен, али се брани, да када је на позив Хрњачког или Бачића пошао у оружаној пратњи цивила, иако није знао где се иде, није никог ни питао. У вези тога, нема логично објашњење, већ наводи да је претпоставио да иду у бербу воћа, мада у рукама цивила није видео никакве судове, а непосредно пре кретања је чуо разговор да ће цивили, ако је негде минирано, показати где су мине. Није видео да су цивили повређени. Негирао је да је он или неко од припадника његове групе, наређивао цивилима кретање по ливади, наводећи да није видео и да не зна ко је издавао наредбе, те је негирао да је добио задатак и да је учествовао у разминирању минског поља. Није имао објашњење зашто је ушао у ливаду и кретао се за цивилима, а када је чуо речи једног од њих: „Стој, мина“, тврди да иако се плаши мина, из радозналости је кренуо у том правцу, наводећи да ије знао да је ливада минирана, јер не би улазио у исту да

угрози свој живот. Током поступка је мењао своју одбрану, па је у истрази тврдио да му је надимак „Јоца“ и да у његовој групи није био више нико са тим надимком, а на претресу је негирао да му је то надимак. У истрази је тврдио да је припадао јединици „Душан Силни“, под вођством Борисава Михајловића зв. „Бата“ и Зорана Обреновића зв. „Аждаја“, а на претресу је негирао своју припадност тој јединици. Затим је на претресу од 18.09.2008. године негирао да је пре Ловаса био са том јединицом на ратишту у Тењи, а потом је на претресу од 24.01.2011. године потврдио да је тада био и то у саставу исте јединице. У вези убиства једног цивила, док су се кретали од задруге према ливади, најпре је тврдио да је у току кретања колона чуо да је цивил убијен, а потом променио одбрану и наводио да је то сазнао тек када је други пут дошао у Ловас.

Напред наведену одбрану оптуженог суд није прихватио јер је нелогична, крајње неуверљива, контрадикторна сама себи, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са изведеним доказима, којима је утврђено следеће:

Сведок-ошт.Томислав Шелебај наводи да је вођа страже био стар око 27 година, висок око 175-180 цм, са шареном униформом, имао је аутоматску пушку и његови су га звали „Јоца“, а рањен је у току ове акције у ногу од крхотине мине, која је експлодирала. Први пут га је уочио у дворишту задруге, а када су били испред поља детелине, наредио им је да стану и да се построје у један ред, ухвате за руке, јер ће морати проверити има ли у пољу мина, те је наредио да крену напред, прво по ширини детелине, а потом по дужини. „Јоца“ им је рекао да ако наиђу на мину, да врста треба да стане и тај ко угледа мину да је покаже, а иначе им се налазио иза леђа. После извесног времена, зачуо је најпре експлозију, те је уследила пушчана паљба, а потом је неко од стражара почео викати да прекину паљбу, јер је „Јоца“ рањен. Касније је сазнао да је Иван Краљевић нехотице активирао мину.

Сведок-ошт.Милан Радмиловић наводи да не може да са сигурношћу потврди ко је био заповедник у колони, којом су се кретали до ливаде са детелином, међутим да се сећа једног од стражара, који је био висок, црн, зечије усне, са тамним наочарима и када су се приближили пољу са детелином, он је тада рекао да ко хоће да бежи, нека то слободно учини, међутим, то нико није ни покушао. Опт.Јован Димитријевић одговара овом опису сведока Радмиловића – има зечију усну, а у завршној речи његов бранилац је потврдила да се наводи сведока-ошт. Радмиловића односе на опт. Јована Димитријевића, који је прихватио завршну реч свога браниоца.

Опт. Дарко Перић наводи да је од пп Миодрага Димитријевића чуо да се тај који ће командовати добровољцима јединице „Душан Силни“ у акцији претреса терена зове Јоца, а у подсетнику-бележници опт. Миодрага Димитријевића везано за акцију претреса терена, уписано је: „Овде ће „Бата“ и Ступар да одаберу неколико својих најбољих људи (Јоца)“.

Опт. Драган Бачић у својој одбрани наводи да су Слободан Хрњачки, Јован Димитријевић, један Хрват са брковима и он били на челу колоне која се кретала од задруге према излазу из села.

Опт. Зоран Косијер у својој одбрани, док је није променио, наводи да су хрватски цивили вођени у правцу кукуруза и винограда, одакле се отварала ватра на војску, да позову своје одбегле да се предају, што им је управо испред задруге рекао опт. Љубан Деветак.

Опт. Радован Влајковић наводи у својој одбрани да је тај добровољац што је командовао рањен по лицу, те је најпре пред истражним судијом изјавио да не може да га опише, а онда је мењао своју одбрану, описујући га као плавог, прећелавог или ошишаног до главе.

Опт. Радисав Јосиповић наводи да је видео да је тај добровољац што је командовао рањен у ноге и да је из клечећег положаја пуцао у заробљенике, а ватру је отворио још један са десне стране, мало изнад њега.

Читањем медицинске документације ВМА Београд од 25.10.91.год., утврђено је да је опт. Јован Димитријевић критичном приликом задобио устрелну рану промера 0,3 х 0,3 цм изнад корена носа, улазну рану на десној потколеници и излазну на левој.

Сведок Борислав Михајловић зв. „Бата“ наводи да су јединицу „Душан Силни“ сачињавали добровољци прикупљени преко странке Српска народна обнова, да тај назив егзистира почев од догађаја у Пакрацу 1991. године, те да су улазили у евиденције територијалне одбране приликом пребацивања на ратом захваћена подручја. Пре доласка у Ловас, добар део добровољаца из његове групе од раније је имао маскирне униформе, пошто су били на ратишту у Хрватској - поједини у Ади, неки у Тењи, где је и упознао опт. Драгана Бачића, зв. „Пљока“, Јована Димитријевића, Сашу Стојановића и Зорана Косијера. Поред набројаних добровољаца у његовој групи су били Никола Вуковић, те Зоран Обреновић зв. „Аждаја“, Слободан Хрњачки, зв. „Сајџија“ и Мија Вукосављевић који су сада покојни. У вези акције претреса терена, наводи да је био присутан на састанку који је одржан 17.10.91.год. у вечерњим часовима, на којем је био и опт. Љубан Деветак и на том састанку је договорена акција претреса терена према виноградима. Помињана је могућност постојања постављених минских поља, као и вођења људи који познају терен, а пп Димитријевић који је командовао ваљевском јединицом, га је замолио да и неки његови људи учествују у овоме, што је он и прихватио. Наредног дана је од Саше Стојановића тражио је да позове неке људе из њихове групе да се прикључе војсци, што је и учињено, па су у акцији учествовали и војсци се прикључили опт. Драган Бачић, Зоран Косијер, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, као и Мија Вукосављевић и Слободан Хрњачки.

Сведок Никола Вуковић наводи да је припадао јединици „Душан Силни“, да је Јован Димитријевић зв. „Јоца“ био у његовој групи, којом су командовали Борислав Михајловић зв. „Бата“ и Зоран Обреновић зв. „Аждаја“, а који су иначе добијали наређења од команде места, коју су сачињавали опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић, те су те команде преносили њима добровољцима. У вези трагичног догађаја на минском пољу, чуо је од Драгана Бачића и Јована Димитријевића, да су на терену вршили разминирање, те да је један од тих Хрвата видео мину, подигао руку у знак да је наишао на исту, па су ту прву мину отклонили, а када је настављено даље да се иде кроз ту ливаду, други је дигао руку, опт. Јован Димитријевић је притрчао да би мину уклонио и тај исти Хрват се бацио на мину, услед чега је Јоца рањен.

Сведок Зоран Јовановић – припадник првог вода противдиверзантске чете ТО Ваљево наводи да су неки војници из његове чете извели хрватске цивиле из задруге, заједно са припадницима јединице „Душан Силни“, те да су их сви заједно повели према излазу из села, а када су дошли испред поља детелине, цивили су се распоредили у стрељачки строј, држали су се за руке, ишли напред и ногама махали као да косе детелину. Један млађи добровољац издавао је команде овим цивилима који су се кретали по пољу, шта да раде када наиђу на мину. Давао им је инструкције да клекну доле, постављао питања како је мина намештена, а потом објашњавао шта да ураде, те је један од Хрвата то све по његовим упутствима и радио, извадио је једну мину и донео на пут. Потом се вратио у строј, па су наставили даље и после можда неких десетак метара, више њих се јавило: „Ево једне мине“; а тада се један од Хрвата отргао и бацио на мину. У том моменту, када је тај други Хрват био у близини мине, у његовом правцу су потрчали опт. Влајковић и још два добровољца јединице „Душан Силни“, па након што се овај цивил бацио на мину, уследила је експлозија, а потом и пуцњава од стране ових добровољаца „Душан Силни“ који су се налазили у првом реду иза цивила.

Сведок-ошт.Емануел Филић наводи да када су стигли до поља детелине, у близини „Борово“ фабрике, један добровољац зв. „Саша“ из Београда, који је био у СМБ униформи и кога је упознао раније док их је чувао у просторијама задруге, рекао

је да се ухвате за руке, да се развуку у пољу и да се крећу најпре по ширини истог, према брду и кукурузима, а потом када су прешли целу ширину поља, речено им је да се спусте према асфалту и да се крећу по дужини истог, у правцу „Борово“ фабрике. Саша им је рекао да су усташе поставиле мине у том пољу и да ће они морати исте пронаћи и разминирати. Неколико мина је већ било уклоњено, пре него што је дошло до експлозије и пуцања из ватреног оружја. Овог Сашу такође спомиње да их је постројавао када су били испред задруге, заједно са војницима који су дошли претходног дана и за које је чуо да су Ваљевци, те је такође давао инструкције за разминирање минског поља и после експлозије.

Сведок Саша Симовић наводи да је један из паравојне формације, за кога је касније у разговору са војницима чуо да се зове „Јоца“, давао наредбе цивилима да се крећу по пољу детелине, а иза цивила су се кретали ти из паравојске, те у трећој врсти је био он, опт. Влајковић и још неколико војника из њихове чете. Тај „Јоца“ је командовао да се цивили ухвате за руке, да се крећу кроз детелину у врсти и они су били 20 метара испред њих, када је у једном тренутку неко од тих цивила повикао „мина“, а у том правцу су тада кренула три или четири припадника паравојске, којима се придружио опт. Влајковић, након чега се чула експлозија, а потом пуцњава. Сведок Симовић у истрази уопште није детаљно описивао то лице са надимком „Јоца“, а на претресу даје његов детаљан опис да је тај човек ћелав и висок, па када му је предочено да је такав опис у истрази дао за неког другог човека који је у дворишту задруге малтретирао затворенике, сведок није имао објашњење за ово своје накнадно сећање.

Сведок Зоран Иванковић – припадник ПД ТО Ваљево чете наводи су припадници јединице „Душан Силни“ распоређивали у врсту цивиле, испитивали их и помињали минско поље, водећи разговор са њима као да су га они поставили, те су им издавали наредбе да се крећу по тој ливади.

Сведок Милан Малетић – припадник ПД чете ТО Ваљево наводи да је команде цивилима издавало више припадника јединице „Душан Силни“, а један од њих им је рекао да ко наиђе на мину, каже – ево је, па када се то десило, тај из „Душана Силног“ и Влајковић су кренули да демонтирају мину. Такође су и други припадници ПД чете – командир трећег вода Мирослав Плавшић, сведок Зоран Милић, Бранислав Исаиловски, Томислав Саватић, потврдили да су наредбе цивилима давали припадници јединице „Душан Силни“, односно добровољци, при чему су поједини спомињали једног високог, плавог и ошишаног, други као Саша Симовић помињали лице по надимку „Јоца“, а трећи једног у СМБ униформи који је са пута давао наредбе цивилима.

Такође су и сведоци-оштећени потврдили ове наводе војника противдиверзантске чете да су добровољци давали наредбе цивилима, па је сведок-ошт. Андрија Балић рекао да су им „четници“ у маскирним прљавим униформама, који нису припадали „специјалној јединици“, говорили куда да иду и како да се крећу, те су им се они кретали иза леђа, а међу њима су били мештани Милан Рендулић и Илија Кресојевић. Сведок-ошт.Јосип Сабљак такође потврђује да је један за кога је он мислио да је поручник, а касније је чуо да је припадник јединице „Душан Силни“, давао наредбе док су били на пољу детелине. Сведок-ошт.Павле Шимуновић наводи да су добровољци заповедали, а да је командант добровољаца говорио да су они ту поставили мине и да ће их сада ићи разминирати, те да су им управо ти добровољци заповедали да крену према брду и да пронађу мине, а командант добровољаца им је све време викао да не смеју да дижу стопало и да морају да их истурају лево-десно.

Сведоци-ошт.Милан Цоњар, Антон Кризманић, Петар Вулета и Станислав Франковић потврђују да су им наредбе долазиле од више лица.

Сведоци-ошт. Антон Кризманић, Андрија Балић, Петар Вулета, Иван Мујић, Ловро Герстнер, Милан Цоњар, Станислав Франковић, Влатко Палијан, Љубомир

Солаковић, Томислав Шелебај и Емануел Филић навели су да је током њиховог кретања од задруге до поља засађеног детелином, при изласку из села, дошло до измене њиховог распореда кретања, тако што је најпре оружана пратња била са њихових спољних страна, распоређени такође у две колоне, а потом су прешли у средину, истуривши њих заробљене са спољних страна, са објашњењем да ако Хрвати буду пуцали, да прво пуцају по њима.

Сведоци-ошт. Иван Мујић, Милан Цоњар, Антон Кризманић, Андрија Балић, Јосип Сабљак, Петар Вулета, Марко Филић, Станислав Франковић, Милан Радмиловић, Влатко Палијан, Јосип Острун, Љубомир Солаковић, Павле Шимуновић, Ловро Герстнер, Томислав Шелебај и Емануел Филић потврдили су у својим исказима да су се критичном приликом кретали и по ширини и по дужини поља засађеног детелином, те држали за руке и разгртали ногама детелину као да косе.

Исказе свих напред наведених оштећених, сведока и оптужених у цитираном делу, суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумњиво утврђено да је опт. Јован Димитријевић био један од добровољаца оружане групе „Душан Силни“, који је учествовао у акцији претреса терена и да је заједно са осталим припадницима своје групе, повео цивиле ради заштите од непријатељских дејстава и разминирања минског поља, а такође је издавао наредбе цивилима како да се крећу по пољу детелине, те шта да раде када угледају мину. Кретао се иза њихових леђа у првом реду заједно са опт.Драганом Бачићем, опт.Зораном Косијером и мештанима Миланом Рендулићем и Илијом Кресојеивићем – припадницима ТО Ловас. У моменту када је цивил Иван Краљевић наишао на једну од мина, те поступајући по упутствима које је давало више припадника оружане групе „Душан Силни“, указао на мину,, опт. Јован Димитријевић је кренуо у његовом правцу у циљу демонтаже мине, након чега је Краљевић пао преко једне од мина (намерно је активиравши или је пао од изнемоглости), услед чега је дошло до експлозије у којој је опт. Јован Димитријевић рањен. Такође је истом приликом у том правцу поред опт. Јована Димитријевића, кренуо и опт.Радован Влајковић, те још пар добровољаца.

По налажењу суда, наводи сведока-ошт. Томислава Шелебаја о лицу са надимком „Јоца“, несумњиво упућују на закључак да се ради о опт. Јовану Димитријевићу, који потврђује да је имао шарену маскирну униформу, да је рањен у овој акцији у ногу, што је утврђено и другим доказима, те потврђује да је то јутро био у дворишту земљорадничке задруге на доручку, где га је ошт.Шелебај први пут и уочио. Када је опт. Јован Димитријевић схватио да га опис сведока-ошт.Шелебаја разоткрива, као једног од оних који је давао наредбе цивилима, онда је тврдио да му надимак није „Јоца“, што је током овог поступка несумњиво утврђено, а и сам је у истрази спомињао да му је то надимак, те је такође из истих разлога негирао да је имао аутоматску пушку, већ тврди да је имао полуаутоматску пушку, а из исказа сведока Горана Јеремића – његовог кума и припадника исте групе и јединице „Душан Силни“, утврђује се да су сви имали аутоматске пушке. Такође је имао и тамне наочаре, што потврђује сведок-ошт. Милан Радмиловић. Затим сведок – ошт. Томислав Шелебај наводи да се тај „Јоца“ кретао иза њихових леђа, а опт. Јован Димитријевић у својој одбрани такође наводи да када су се цивили кретали у правцу силоса, за њима је ишао он, Бачић и још један добровољац, не сећа се који, а из одбране опт. Зорана Косијера утврђено је да је он био тај трећи добровољац на десном крилу, у близини кукуруза. Сасвим је могуће да је још неки припадник оружане пратње рањен у овој акцији, али је једини опт.Јован Димитријевић зв. „Јоца“ идентификован као лице са тим надимком, које издаје наредбе цивилима, креће се иза њихових леђа и које је рањено у акцији, а уз то је био на блиском одстојању од Ивана Краљевића, односно потрчао у том правцу, као што и сам наводи, те стога нема никакве сумње да се наводи и опис сведока-ошт.Томислава Шелебаја односе управо на опт. Јована Димитријевића.

Да је опт. Јован Димитријевић припадао оружаној групи „Душан Силни“ потврђује командир његове групе – сведок Борислав Михајловић, те припадници исте групе – сведоци Горан Јеремић и Никола Вуковић, а то је утврђено и бројним другим доказима, као и то да је био на ратишту у Тењи са овом јединицом, што је и сам после потврдио на главном претресу од 24.01.2011. године, а сем тога још у истрази је тврдио да је био припадник јединице „Душан Силни“, па је после на претресу то негирао, а изведеним доказима је несумњиво утврђена његова припадност овој оружаној групи.

Имајући у виду наводе сведока Николе Вуковића да је након критичног догађаја сазнао од опт. Драгана Бачића и опт. Јована Димитријевића да је на терену вршено разминирање, несумњиво се утврђује да је циљ предметне акције код припадника јединице „Душан Силни“, као и опт. Јована Димитријевића, био разминирање минског поља и да су са таквим задатком и кренули из задруге, истовремено користећи цивиле и као „живи штит“, а што потврђују и бројни оштећени спомињући да је њима успут говорено да ће признати где су минирали, чак им је спомињано да ће разминирати минско поље када су се приближили пољу са детелином, те наређивано да дозивају „своје“ да се предају, што потврђују и поједини припадници ПД чете (Милан Малетић, Зоран Милић), те имајући у виду да су се цивили кретали и по ширини и по дужини поља детелине, разгртали ногама исту, онда је потпуно јасно да је опт. Јован Димитријевић у свему овоме свесно и вољно учествовао, са тачно одређеним задатком – разминирање минског поља, при чему је био један од наредбодаваца цивилима како да се крећу док не наиђу на мину и шта потом да учине.

Према томе, имајући у виду све напред наведено, одбрана опт. Јована Димитријевића да је случајно кренуо са опт. Драганом Бачићем не знајући куда иде, као и да је случајно ишао по тој ливади иза цивила који су ногама разгртали детелину и тражили мине, па иако се плаши мина, из радозналости је пошао у том правцу, када је чуо повике „стој, мина“, од стране суда није прихваћена, јер је крајње нелогична, неуверљива, демантована изведеним доказима и срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности, посебно што опт. Јован Димитријевић нема никакво логично објашњење зашто је ишао за цивилима у ливади, те зашто је кренуо када је чуо повике „стој, мина“, те посебно није имао објашњење како је он то кренуо у оружаној пратњи цивила претпостављајући да иду у бербу воћа, а при томе није ни питао никога куда иду, нити шта ће им толика оружана пратња. Имајући у виду да је исто јутро био у дворишту задруге на доручку, где су цивили физички малтретирани, тучени разним предметима и убадани ножевима, те потом онако повређени поведени, распоређени у колонама, онда је потпуно јасно да опт. Јован Димитријевић није могао бити ни у каквој заблуди да се ови заробљени и повређени људи, који су успут крварили, воде наводно у бербу воћа.

Суд је ценио наводе одбране опт. Јована Димитријевића да он не би ушао у ливаду да је знао да је она минирана, међутим, ти наводи су потпуно контрадикторни његовој одбрани, јер он наводи да је чувши узвик цивила „стој, мина“, потрчао из радозналости у том правцу, па је стога потпуно јасно да је опт. Јован Димитријевић заједно са другим добровољцима оружане групе „Душан Силни“ врло добро знао да је у једном делу задружна ливада минирана, а цивиле су користили ради лоцирања минског поља и његовог разминирања. Уосталом, и сведок Горан Јеремић-припадник исте јединице и његов кум, наводи да им је управо опт.Љубан Деветак скренуо пажњу да је та ливада минирана, што је сведок Јеремић тврдио у предкривичном поступку, а потом на главном претресу у том делу покушавао да мења исказ, коју измену суд није прихватио.

Суд је имао у виду да су опт. Радован Влајковић и његов курир – сведок Саша Симовић покушали да тог који је повређен по лицу, по наводима опт. Влајковића, односно тог кога су звали „Јоца“, по наводима сведока Симовића, а за кога су обојица

тврдили да је командовао, на главном претресу описују као плавог, ћелавог и високог, иако је у истрази опт. Влајковић тврдио да не може да га опише, а сведок Симовић је такав опис давао за друго лице, које је вршило малтретирање у задрузи, те стога такве њихове измењене наводе, суд није прихватио, јер су очигледно дати у намери да помогну опт. Јовану Димитријевићу да избегне и умањи кривичну одговорност, а опт. Радован Влајковић и у циљу избегавања и умањења сопствене кривичне одговорности, јер је опт. Јован Димитријевић неко ко је могао да прича о његовим активностима током читавог догађаја.

Опт. Јован Димитријевић није ни тужен да је он командовао акцијом претреса терена, већ да је са другим припадницима оружане групе „Душан Силни“ и припадницима ПД чете ТО Ваљево водио цивиле у ову акцију, користећи их као заштиту од непријатељских дејстава („живи штит“) и за разминирање минског поља, што је током поступка несумњиво доказано, с тим што су припадници оружане групе „Душан Силни“, као и опт. Јован Димитријевић кренули у претрес терена са задатком разминирања минског поља у рејону „Борово“ фабрике, а припадници ПД чете су се тек на лицу места код „Борово“ фабрике суочили са овим задатком, у коме су пристали да учествују.

Опт. Саша Стојановић признаје да је по захтеву свог претпостављеног - Борислава Михајловића ишао у акцију претреса терена око села, у којој је поред њега било још 5 добровољаца, који су припадали његовој групи: Јован Димитријевић, Зоран Косијер, Драган Бачић зв. „Пљока“, Мија Вукосављевић и Хрњачки зв. „Сајџија“. Наводи да се војсци и цивилима прикључио испред школе, не знајући због чега су поведени цивили и мислећи да ће они изводити неке радове. Није приметио да су цивили повређени. Видео је да је рафалном паљбом успут упуцан један цивил, али не зна ко је то учинио, нити зна ко је командовао акцијом. Објашњава да је он стајао на асфалтном путу у СМБ униформи, осматрајући околину и забринут да не дође до дејстава по њима, док су се цивили кретали по пољу детелине и пипали ногама по истој, у вези чега није посумњао да траже мине. Зорана Косијера је видео у близини цивила, као и Јована Димитријевића након рањавања. Негира да је читава акција спровођена ради разминирања минског поља и да је он такав задатак добио, те негира да је он издавао наредбе цивилима и давао инструкције за разминирање минског поља. На битне околности није могао да се изјасни, па тако наводи да није сигуран да ли је дошло до промене распореда у кретању цивила од задруге до поља детелине, не зна ко је наредио цивилима да скрену у то поље, нити ко им је наредио да се крећу по истом, није сигуран да ли су се цивили држали за руке, те није могао да се изјасни да ли су се кретали најпре по ширини, а потом по дужини поља, а не сећа се да је неко наредио претрагу ради разминирања минског поља.

Овакву одбрану оптуженог суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са изведеним доказима – јасним и уверљивим исказима оштећених и сведока, те казивањима појединих оптужених, којима је утврђено следеће:

Опт. Зоран Косијер наводи да је након експлозије, те смртног страдања и повређивања цивила, док су још лежали у пољу детелине, опт. Саша Стојановић са пута давао инструкције цивилима како да деактивирају мине, говорећи им да се полако крећу и када угледају жицу, значи да је ту потезна мина и онда им показао како да јој прићу, да не помере осигурач и на који начин да изваде експлозив из тела мине и да је оставе, па је на тај начин уклоњено доста мина. Објашњење опт. Косијера да је разминирање уследило да би рањени изашли из поља, суд није прихватио, јер су се преживели сведоци-оштећени јасно изјаснили да су повлачењем уназад могли да изађу из поља, као што су уосталом изашли и добровољци који су били иза њих, те да су ове

наредбе за скидање мина уследиле искључиво ради разминирања минског поља (сведоци-ошт.Милан Цоњар, Антон Кризманић, Петар Вулета, Ловро Герстнер и др.).

Опт.Јован Димитријевић наводи да је критичног јутра ишао на доручак у задругу и видео четрдесетак мештана, који су стајали, а такође је у дворишном простору задруге видео опт. Сашу Стојановића, Драгана Бачића, Хрњачког и опт. Љубана Деветака. Непосредно пре кретања колона, чуо је разговор да ће цивили показати ако је негде минирано.

Сведок-ошт.Емануел Филић наводи да је првих дана после напада на село, док је био затворен са осталим мештанима, у канцеларијама изнад механичке радионице задруге, стражарио један војник у СМБ униформи, црне косе, који им се представио као Саша из Београда, а исти тај војник их је 18.10.91.год. ујутру постројавао испред задруге са ваљевским војницима, пре поласка на поље детелине. Када су дошли до поља, Саша им је наредио да стану, те рекао да су ту усташе поставиле мине и да ће их они морати пронаћи и разминирати. Наредио им је да се ухвате за руке, развуку у њиви и да се крећу најпре према брду и кукурузима (по ширини поља), а потом им је речено да се спусте ка асфалту и да иду ка „Борово“ фабрици (по дужини поља). Након експлозије и пушчане паљбе, те њиховог смртног страдања и повређивања, како његовог, тако и осталих повређених мештана, после чега су већина њих полегли по пољу, Саша им је наредио да устану и да наставе да иду по пољу у потрази за минама. Говорио им је да ко наиђе на мину, подигне руку, а потом је требало да се удаље пар метара одатле и да се јаве добровољци који ће мине да деактивирају, па се сећа да је то чинио Ђука Радочај и још неки, који су успели да деактивирају неколико мина, а иначе се радило о потезним минама.

Сведок Станко Параментић – припадник ПД чете ТО Ваљево наводи да је један од тих непознатих добровољаца, који се очигледно добро разуме у мине и који је изгледао као неки дечкић, давао упутства цивилима који су остали неповређени да прићу минама и да их погледају који је тип мине. Он им је објашњавао на који начин да исте разминирају. У судници је на главном претресу, сведок у опт. Саши Стојановићу препознао тог дечкића.

О разминирању минског поља након експлозије и пушчане паљбе, те смртног страдања и повређивања цивила, изјашњавали су се у својим исказима и сведок-ошт.Милан Цоњар, који наводи да је војник у СМБ униформи кога су звали „Саша“, са цесте заповедао да скидају мине, сведок-ошт.Томислав Шелебај који тврди да један кога су звали „Саша“ са пута давао упутства за разминирање и имао код себе двоглед, сведок-ошт.Милан Радмиловић, који такође потврђује да је војник у СМБ униформи кога су звали „Саша“, давао инструкције за разминирање и имао код себе двоглед, а сведоци-ошт.Андрија Балић и Златко Тома, наводе да је један у СМБ униформи наредио да устану и да деактивирају мине по његовим упутствима. Сведок-ошт.Петар Вулета тврди да је један млађи војник у СМБ униформи наређивао разминирање и давао упутства, по којима су он, Ђука Радочај и Драган Кризманић скинули око 15 мина. Сведок-ошт.Јосип Лукетић такође наводи да је упуте за разминирање давао један за кога је чуо да је из Београда, објашњавајући да је стајао 70 метара удаљен од њих и двогледом је пратио разминирање.

Сведоци Мирослав Плавшић и Зоран Милић – припадници ПД чете ТО Ваљево такође потврђују да је један у СМБ униформи давао цивилима инструкције како да разминирају мине и да је на тај начин разминирано око 15 мина.

Сведок Горан Јеремић-припадник јединице „Душан Силни“ и то групе у којој су били опт. Јован Димитријевић, Драган Бачић, Саша Стојановић и Зоран Косијер наводи да су он, Зоран Обреновић зв. „Аждаја“ и Борислав Михајловић зв. „Бата“, пар дана пре критичног догађаја, враћајући се из Шида, видели како војска копа рупе, те нешто минира на 400 метара од силоса, где се касније и збио критични догађај, а након

доласка у село, опт. Љубан Деветак им је рекао да војска поставља мине и да не смеју тамо да се враћају. Сведок је ово изјављивао у предкривичном поступку, а када је на главном претресу покушао да у овом правцу мења исказ, суд те његове измењене наводе није прихватио, јер су срачунати искључиво на избегавање кривичне одговорности његових сабораца.

Цитиране исказе напред наведених оштећених, сведока и оптужених суд је прихватио као јасне, уверљиве и међусобно сагласне, те је стога несумњиво утврђено да је опт. Саша Стојановић критичном приликом давао наредбе цивилима за разминирање минског поља, а да се напред наведени наводи сведока-ошт.Емануела Филића, других оштећених и сведока, управо односе на опт. Сашу Стојановића, указао је својим исказом и опт. Зоран Косијер, код кога свакако није могло бити забуне о идентитету опт. Стојановића, који и сам потврђује да је имао СМБ униформу и стајао на асфалтном путу. Сведок Борислав Михајловић потврђује да је опт. Саша Стојановић првих дана држао стражу испред затвора у земљорадничкој задрузи, што не спори ни опт. Стојановић да је стражарио испред задруге, а управо га је ту сведок Емануел Филић први пут и упознао.

Да се опт. Саша Стојановић није прикључио испред школе, постројеним цивилима и оружаној пратњи, као што наводи, произилази из исказа опт. Јована Димитријевића, који га је видео у дворишном простору задруге, што потврђује веродостојност исказа сведока-ошт.Емануела Филића да их је „Саша“ са „Ваљевцима“ постројавао испред задруге.

Према томе, на основу свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да је опт. Саша Стојановић учествовао у постројавању цивила испред задруге, пре поласка у акцију претреса терена (отуда му је и позната прецизна бројка како цивила, тако и припадника „ваљевске чете“), затим је заједно са осталим припадницима оружане групе „Душан Силни“ давао наредбе цивилима за кретање кроз поље детелине, а све у циљу лоцирања минског поља и разминирања истог, са којим задатком је и пошао у претрес терена, те је и након смртног страдања и повређивања цивила, наставио да истрајава на извршењу овог задатка, упућујући наредбе неповређеним цивилима да устану и дајући им инструкције како да разминирају преостале неексплодиране мине, на који начин је деактивирано око 15 мина.

Чињеница да је опт. Саша Стојановић и након повређивања и смртног страдања цивила инсистирао да се настави са акцијом разминирања минског поља, док рањени људи леже и крваре, јасно указује да су добровољци оружане групе „Душан Силни“ добили такав задатак од непознатог налогодавца, који је опт. Стојановић извршио до краја. Па и сама чињеница, коју наводи опт.Саша Стојановић, да је управо он након критичног догађаја позван на разговор код пп Миодрага Димитријевића, да објашњава ко је водио акцију, указује да његова улога у критичним дешавањима није била нимало безначајна.

Стога је, имајући у виду све напред наведено, несумњиво утврђено да је опт. Саша Стојановић извршио радње описане у изреци пресуде, а његова одбрана да је сматрао да цивили иду у неке радове и да он није давао инструкције за разминирање, није прихваћена, јер је усмерена искључиво на избегавање кривичне одговорности и компромитована бројним изведеним доказима, из којих јасно произилази да је опт. Саша Стојановић, заједно са осталим припадницима оружане групе „Душан Силни“, од првог момента повео цивиле као заштиту од борбених дејстава (услед чега је и мењан распоред цивила и пратње у току кретања) и ради разминирања минског поља, у пољу детелине код фабрике „Борово“, због чега им је заједно са другим припадницима оружане групе „Душан Силни“ и наређивао да стану када су стигли до овог поља, које је требало разминирати, након чега су уследиле његове наредбе и наредбе осталих припадника оружане групе „Душан Силни“ да се цивили крећу по ширини и дужини

ливаде, потом да укажу када наиђу на мину, а све у циљу лоцирања минског поља и разминирања истог, у чему је опт. Саша Стојановић својим наредбама упућеним цивилима и после трагичног страдања истих, истрајао до краја, тј. док нису уклоњене све неексплодиране мине.

Опт. Драган Бачић зв. „Пљока“ признаје да је био присутан критичном догађају, за који је тужен, те водио мештане са својим школским другом Јованом Димитријевићем зв. „Јоца“, међутим, брани се да он није припадао оружаној групи „Душан Силни“, која се везује за критични догађај, те да никада није носио оружје и униформу, а да је критичном приликом заједно са „Јоцом“, Слободаном Хрњачким зв. „Сајџија“ и једним Хрватом водио мештане на рад у силос, по наредби опт. Љубана Деветака, коју му је пренео мештанин Воркапић, а за који задатак је сазнао претходне вечери од свог кума Зорана Обреновића зв. „Аждаја“, што је овај рекао њему и „Јоци“.

Овакву одбрану оптуженог да није носио ни униформу ни оружје, нити припадао оружаној групи „Душан Силни“, те да је цивиле критичног дана водио у радове, суд није прихватио, јер је потпуно неуверљива, нелогична, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и демантована бројним изведеним доказима, којима је утврђено следеће:

Сведок Никола Вуковић наводи да је као добровољац припадао јединици „Душан Силни“ и то групи, којом је у почетку командовао Борислав Михајловић зв. „Бата“, а потом Зоран Обреновић зв. „Аждаја“. Са њим у тој јединици и у истој групи су били Драган Бачић зв. „Пљока“, Јован Димитријевић зв. „Јоца“, Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“; Владимир Ферко зв. „Паче“ и други. За опт. Драгана Бачића, који је као и он из Добановаца, тврди да је био на ратишту у Старој Тењи, те увек носио аутоматску пушку и маскирну униформу. У вези критичног догађаја, најпре је од Драгана Бачића, а потом и од Јована Димитријевића, сазнао да су на терену вршили разминирање, те да је један од Хрвата видевши мину, подигао руку у знак да је наишао на исту, па су ту прву мину отклонили, а када је настављено даље да се иде, други је дигао руку, Јован Димитријевић је притрчао да би мину уклонио и тај Хрват се бацио на мину, услед чега је „Јоца“ рањен.

Сведок Борислав Михајловић наводи да је у његовој групи добровољаца, у јединици коју су звали „Душан Силни“ био Драган Бачић зв. „Пљока“, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Зоран Косијер и са свима њима се упознао још у Тењи.

Сведок Горан Јеремић потврђује да је припадао јединици „Душан Силни“, те наводи да су са њим у истој јединици и групи били Јован Димитријевић зв. „Јоца“, који му је касније постао кум, Драган Бачић зв. „Пљока“, а обојицу је упознао још раније, када су били на ратишту у Тењи, те спомиње да су у истој јединици били Саша Стојановић, Зоран Косијер, Миодраг Вукосављевић зв. „Мија“, Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“, Никола Вуковић зв. „Кракоња“ и др.

Опт. Зоран Косијер наводи за опт.Драгана Бачића зв. „Пљока“ и Јована Димитријевића да су имали маскирне униформе, објашњавајући да је „Пљока“ имао комбинезон сашивен од шаторског крила, те да су критичном приликом водили заробљене да позову своје да се предају, а опт. Саша Стојановић наводи да је опт. Бачић, кога зна од раније из Тење, припадао његовој јединици и групи и да је био наоружан, као и да је био у аутобусу којим су дошли у Ловас.

Сведок-ошт.Марија Бадањак наводи да су их водили у присилне радове – брање грожђа, кукуруза и остало, те да се сећа једног оружаног пратиоца Драгана зв. „Пљока“, са наочарима, у униформи и са оружјем, те је на главном претресу од 19.11.2010. године оштећена у судници препознала опт. Драгана Бачића као то лице, спомињући да јој је управо он рекао да је њен муж пети на списку за убијање.

Сведок-ошт.Јосипа Балић такође наводи да је морала ићи у пољске радове, уз оружану пратњу добровољаца, од којих се сећа једног са надимком „Пљока“, који је имао наочаре са дебелим стаклима и аутоматску пушку.

Сведок-ошт.Вера Видић наводи да су [redacted] Ивана Видића, док је био заробљен, доводила кући двојица војника, од којих су једног звали Драган „Пљока“; а имао је наочаре са дебелим стаклима, оружје и шарену блузу, те је још једном долазио после убиства њеног супруга и када је видео како јој деца плачу, рекао јој је: „Селе, ми никога не знамо, кога су ваши наредили и упрли прстом, ми смо то радили“.

Сведок-ошт.Славица Антоловић наводи да је чистећи куће у којима су били смештени добровољци јединице „Душан Силни“, сазнала надимке неких од њих и то: „Аждаја“, „Коста“, „Сајџија“, „Бастаја“, Петроније, „Пљока“, те су они између себе причали да се за све мора питати Љубан Деветак. „Пљоку“ је описала као човека средње висине, са дебелим наочарима и у униформи.

Исказе напред наведених оштећених, сведока и оптужених, у цитираном делу, суд је прихватио као међусобно сагласне, јасне и уверљиве, те је стога несумњиво утврђено да је опт. Драган Бачић припадао оружаној групи „Душан Силни“, као и да је имао и оружје и униформу, а описи оштећених Јосипе Балић, Славице Антоловић, Вере Видић и Марије Бадањак, се управо односе на опт. Драгана Бачића, који признаје надимак „Пљока“ као свој, а уз то и носи наочаре са дебелим стаклима. Такође је утврђено из исказа оштећених да је опт. Драган Бачић водио жене у радове и био у њиховој пратњи, што и сам наводи, негирајући да је носио оружје, а што је током поступка несумњиво доказано и из исказа оштећених и припадника његове јединице.

Везано за критични догађај, бројним доказима је утврђено да опт. Драган Бачић није цивиле који су претходне ноћи били затворени у задрузи, повео у радове, као што наводи, а његову одбрану, да је њему и „Јоци“ то рекао Зоран Обреновић претходне вечери, не потврђује чак ни опт. Јован Димитријевић, нити је било ко од оштећених спомињао да су требали ићи на рад у силос.

Да је опт. Драган Бачић заједно са осталим припадницима оружане групе „Душан Силни“ критичном приликом повео цивиле у циљу заштите од непријатељских дејстава и ради разминирања минског поља, утврђено је из свих напред наведених доказа образлаганих код осталих оптужених, учесника критичног догађаја, а сем тога, оптужени је и по сопственом казивању, те казивању опт. Јована Димитријевића, био у првој линији, одмах иза цивила, док су се кретали по пољу детелине, у правцу „Борово“ фабрике, заједно са опт. Јованом Димитријевићем, опт. Зораном Косијером и на тај начин активно учествовао у критичном догађају, при коме су цивили терани да газе преко ливаде, разгрћу ногама детелину, а све у циљу проналажења минског поља и његовог разминирања, што је уосталом потврдио и сведок Никола Вуковић – припадник његове јединице, наводећи да су му управо Драган Бачић и „Јоца“ Димитријевић причали да се на терену вршило разминирање.

Стога, све напред утврђене чињенице – да је опт. Драган Бачић био у дворишту задруге у јутарњим часовима пре него што су цивили поведени, што наводи опт. Јован Димитријевић, те да су цивили постројавани, а око њих оружана пратња, потом да је са опт. Јованом Димитријевићем, „Сајџијом“ и једним Хрватом био на челу колоне, што и сам наводи, затим да је цивилима успут пређено да ће признати где су минирали, те да је на изласку из села дошло до измене распореда цивила и оружане пратње, тако што су цивили истурени са спољне стране, те да им је наређивано да се крећу и по ширини и по дужини поља детелине, уз спомињање да ће пронаћи мине и исте разминирати, а при чему те наредбе цивилима упућују управо припадници оружане групе „Душан Силни“, што наводе бројни сведоци-оштећени чији су искази напред цитирани, па све ово заједно јасно указује да се сва ова дешавања тешко могу повезати са одбраном опт. Драгана Бачића да је цивиле повео на рад у силос, посебно када се узме у обзир да је

чак и мењао одбрану, па је најпре тврдио да су поведени људи заробљеници, потом да су радна група, а све у циљу избегавања сопствене кривичне одговорности.

Према томе, на основу свега напред наведеног, несумњиво је утврђено да је опт. Драган Бачић извршио радње описане у изреци пресуде, те свесно и вољно учествовао у акцији претреса терена, у којој су цивили вођени ради заштите од непријатељских дејстава и ради разминирања минског поља, при чему је опт. Бачић ово чинио заједно са осталим оптуженима – припадницима оружане групе „Душан Силни“, прихватајући предузете радње и других као заједничке и саглашавајући се са њима, због чега његова одбрана као крајње неуверљива, није ни прихваћена.

Опт. Зоран Косијер признаје да је учествовао у критичном догађају, за који је тужен, али се брани да није извршио кривично дело, мењајући у вези битних околности своју одбрану током поступка више пута (стр.57 образложења пресуде), те је тако признао да су цивили вођени на правац одакле се пуцало, да су се по пољу детелине кретали у правцу кукуруза (по ширини поља) и у правцу „Борово“ фабрике (по дужини поља), али негира да су разгртали ногама детелину, да су се држали за руке, те наводи да иако су се кретали у првој врсти иза цивила, он, Драган Бачић, Јован Димитријевић, Слободан Хрњачки, Мија Вукосављевић, неко ближе, неко даље од њих, те иако је Саша Стојановић након експлозије давао инструкције цивилима како да уклањају мине, негира да су цивили коришћени за разминирање минског поља и да су такав задатак добили добровољци оружане групе „Душан Силни“.

Овакву одбрану оптуженог суд није прихватио, јер је нелогична, неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности и у супротности са изведеним доказима.

Пре свега, оптужени признаје да су задатак претреса терена, он и други добровољци добили од Борислава Михајловића, да је у јутарњим часовима 18.10.91.год. био у задрузи, где им је опт. Љубан Деветак рекао да поведу заробљенике и да они иду испред њих, да позову одбегле хрватске бандите, да не пуцају и да дођу у село да се предају.

Одбрана оптуженог у овом делу, од стране суда је прихваћена, с обзиром да се уклапа у логичну целину са осталим изведеним доказима – наводима сведока Борислава Михајловића, одбраном опт. Саше Стојановића о акцији претреса терена, а и сам оптужени је на главном претресу од 17.01.2012. године, поново мењајући своју одбрану, потврдио да им је Борислав Михајловић још увече рекао да ће ићи на извршење задатка у претрес терена, а из исказа сведока Николе Вуковића, одбране опт. Александра Николајидиса и Петронија Стевановића, који су се изјашњавали о улози опт. Љубана Деветака, као и његовом односу према добровољцима оружане групе „Душан Силни“ и издавању наредби и задатака истима, те имајући у виду и исказе сведока-ошт. Милана Цоњара и Петра Вулете, да су терани док су се кретали по ширини поља и дошли до кукуруза, да позивају одбегле Хрвате да се врате у село и предају, што јасно указује да су првобитни наводи опт. Зорана Косијера веродостојни, а то да им је опт. Љубан Деветак рекао да заробљенике поведу испред њих, да иду и да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село да се предају.

Касније измене одбране опт. Косијера у делу где наводи да није био у задрузи критично јутро, да је за задатак претреса терена сазнао успут, не сећа се од кога, да опт. Љубана Деветака не познаје, да опт. Саша Стојановић .није давао инструкције за скидање мина, већ само како да заобиђу мине да изађу из поља, те да су цивили вођени да покажу пут, што све заједно суд није прихватио, јер оптужени није имао логично објашњење зашто мења своју одбрану, па је најпре тврдио да он пред радницима УКП Београд 28.05.2007. године није спомињао цивиле као „живи штит“, а они су то унели у записник, међутим, оптужени је и пред истражним судијом на записнику од 30.05.2007.

године (стр.5 транскрипта), појаснио на питање истражног судије, где су вођени цивили, те рекао: „Водили смо их у правцу кукуруза и винограда, одакле се отварала ватра константно на положај ЈНА и ишли су са намером да те своје, да ли комшије или родбину, ко је кога знао, и да иду напред и да вичу да се предају војсци ЈНА“, а на главном претресу од 20.10.2008. године, изјашњавајући се о цивилима (стр.8 транскрипта), такође је рекао: „Идем за њима у претрес терена, да се види одакле се пуца на војску, јер је сваке ноћи пуцано на војску“. Према томе, ови наводи оптуженог и у истрази и на претресу јасно указују да су цивили вођени као заштита од непријатељских дејстава, што је оптужени сам изјавио на оба записника, те стога негирање онога што је изјавио пред радницима полиције у присуству браниоца, те навођење да су цивили вођени да покажу пут, од стране суда није ни прихваћено, већ је то била његова одбрана у циљу избегавања кривичне одговорности, посебно када се узме у обзир да своју изјаву коју је дао радницима полиције у присуству браниоца оптужени није оспоравао пред истражним судијом ни 30.05.2007. године, ни 16.10.2007. године, а после је на претресима управо то исто поновио, због чега његове измењене наводе суд није ни прихватио.

Суд није прихватио ни измењене наводе оптуженог, а то да Драгана Бачића и Јована Димитријевића није видео у пољу и да је накнадно сазнао да су и они били, с обзиром да оптужени и у овом делу није имао логично објашњење зашто мења одбрану, а из одбране опт. Јована Димитријевића и Драгана Бачића се утврђује да су и они били у првој врсти иза цивила и кретали се по пољу, а када је опт. Косијеру предочено да је за опт. Сашу Стојановића врло јасно објашњавао на који начин је давао упутства за уклањање мина, на гл.претресу од 20.10.2008. године рекавши „да је опт. Стојановић говорио цивилима да се полако крећу и када угледају жицу да то значи да се ради о потезној мини, онда им показао како да њој прићу, осигурач да не помере и на који начин да изваде експлозив из тела мине и да оставе, те је на тај начин уклоњен велики број мина“, оптужени је поново потврђивао да је опт. Стојановић давао инструкције за разминирање, а не само да им је помагао саветима како да заобиђу мине, као што је у својој промењеној одбрани на гл.претресу од 17.01.2012. године покушао да помогне опт. Стојановићу да избегне и умањи кривичну одговорност. Такође нису прихваћени ни наводи оптуженог да је ово уклањање мина било ради извлачења рањених цивила из поља, с обзиром да је изведеним доказима утврђено да су цивили могли да се извуку, повлачењем уназад, као што су то објаснили сведоци-ошт.Милан Цоњар, Антон Кризманић, Петар Вулета, Ловро Герстнер и други, наводећи да је то било искључиво ради разминирања.

Нису прихваћени ни наводи опт.Косијера да цивили нису разгртали ногама детелину и држали се за руке, с обзиром да су сви преживели оштећени то потврдили, па и опт.Јован Димитријевић, такође потврђује да су цивили разгртали ногама детелину. Имајући у виду и остале цитиране исказе сведока-оштећених, а то да им је још успут пређено да ће признати где су минирали, да им је по доласку до поља говорено да су Хрвати поставили мине и да ће они то разминирати, те и наводе да су се кретали и по ширини и по дужин поља, што потврђује и опт. Косијер, онда је потпуно јасно да је циљ предузете акције био разминирање минског поља, с којим су добровољци оружане групе „Душан Силни“, па и сам Косијер, били упознати од почетка, те су у том правцу предузимали радње и давали наредбе цивилима, као што потврђују сведоци-ошт. Андрија Балић, Јосип Сабљак, Емануел Филић, Павле Шимуновић, те сведоци Зоран Иванковић, Милан Малетић, Мирослав Плавшић, Зоран Милић, Бранислав Исаиловски, Томислав Саватић, Саша Симовић и Зоран Јовановић. Уосталом, и припадник оружане групе „Душан Силни“ – Никола Вуковић то такође потврђује, наводећи да је управо од опт. Бачића и Јована Димитријевића чуо да су на терену вршили разминирање.

Активности опт.Зорана Косијера на пољу детелине, спомиње и он сам, наводећи да се кретао у првој врсти иза цивила, а с обзиром да се брани да циљ акције није било „разминирање“, нема објашњење шта они то раде и зашто се цивили крећу најпре по ширини, а потом по дужини поља.

Својом одбраном да је, поред мештанина Милана Воркапића зв. „Трнда“, који је возио камионом цивиле, он једини из оружане пратње, који је са рањеним цивилима био у Дому здравља „Шид“, опт. Косијер је помогао суду да утврди његове активности у пољу детелине, као и пре и после тога.

Наиме, из исказа сведока-ошт. Јосипа Сабљака се утврђује да је управо тај оружани пратилац, који је са њима био у Дому здравља „Шид“, за кога је он у први мах мислио да је поручник, а после чуо да је припадник јединице „Душан Силни“, дошао за њима путничким аутом, рекао окупљеним мештанима да су они усташе и да кољу српску браћу, покупио им документа, терао их да рибају под, што потврђује и сведок-ошт.Иван Мујић, те управо за њега сведок-ошт.Јосип Сабљак наводи да је на самом пољу детелине био један од оних који је заповедао, те после експлозије, када су већ неки лежали мртви, а други били рањени, тражио је од војске да пуцају у њих.

Затим се из исказа сведока-ошт. Марије Ђаковић и навода опт.Александра Николајидиса утврђује да је опт. Косијер у време критичног догађаја био ошишан до главе, а из исказа припадника ПД чете ТО Ваљево се утврђује да је један од наредбодаваца јединице „Душан Силни“ био ошишан до главе или ћелав.

Такође су неосновани наводи опт.Косијера да је у минском пољу смртно страдало само 7 цивила (иако је најпре тврдио да није бројао смртно страдале), с обзиром да се из одбране опт. Дарка Перића, Радисава Јосиповића, исказа сведока Драге Ромића, борбеног извештаја 1. пгмд бр.3-500 од 21.10.91.год., те исказа преживелих сведока – оштећених утврђује да је на самом пољу смртно страдало укупно 17 лица, а да је Јосип Туркаљ умро при транспорту из Дома здравља „Шид“. Такође је из исказа преживелих оштећених несумњиво утврђен идентитет лица која су смртно страдала на пољу детелине, а једино за Петра Бадањка који је означен у оптужници нико од оштећених није могао са сигурношћу да потврди да је био у његовој близини или да га је видео да лежи на пољу после експлозије и пушчане паљбе, с тим што је за цивила Луку Балића утврђено да је смртно страдао на самом пољу (сведок-ошт.Жељко Сомборац), међутим, ово лице није означено у диспозитиву оптужнице као жртва, па стога ни у изреци пресуде.

Суд је ценио наводе оптуженог о неким лицима у „прсканим“ шареним униформама, које он назива „пацовима“, а које иначе није спомињао у своја три претходна исказа (пред радницима УКП, у два наврата пред истражним судијом), за које оптужени нема логично објашњење зашто их раније није спомињао, већ наводи да је о њиховим активностима сазнао током поступка из списа предмета, а иначе и не спомиње шта су они то радили на пољу детелине, те су стога овакви наводи оптуженог без икаквог значаја и утицаја на његову кривичну одговорност, па чак и под претпоставком да су још нека лица учествовала у акцији претреса терена, то не искључује кривичну одговорност оптуженог, као и осталих оптужених за догађај на минском пољу, јер су њихове радње несумњиво утврђене и доказане.

Према томе, на основу свега напред наведеног, а везано за став III тачка 3. изреке пресуде и догађај на минском пољу, несумњиво је утврђено да су опт. **Радован Влајковић**, као резервни поручник, у својству командира противдиверзантске чете ПДО ТО Ваљево, опт.**Радисав Јосиповић**, такође резервии поручник у својству командира првог вода исте чете, а опт. **Јован Димитријевић, Саша Стојановић,**

Драган Бачић и Зоран Косијер, као припадници добровољачке оружане групе „Душан Силни“, у саставу ТО Ловас, према цивилном становништву хрватске националности предузимали радње **нечовечног поступања и наношења великих патњи**, тако што су дана 18.10.91.год. опт. Радован Влајковић и опт. Радисав Јосиповић приступили реализацији примљеног наређења од команданта одреда опт. Дарка Перића-да се цивили воде у акцију претреса терена у рејону винограда, као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава непријатељске стране („живи штит“) и њихових минских поља, иако су били свесни да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођење у опасност њихових живота, те долазе са око 50 припадника ПД чете до дворишта земљорадничке задруге, где се непосредно уверавају да су поједини цивили, чак и тешко повређени, а након извођења цивила из дворишта и формирања колона испред задруге, придружују им се припадници оружане групе „Душан Силни“ – опт. Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић, Зоран Косијер и још двојица, сада покојних припадника ове групе (Слободан Хрњачки зв. „Сајџија“ и Миодраг Вукосављевић зв. „Мија“), са задатком добијеним од неидентификованог налогодавца – да се цивили користе осим као „живи штит“ и за разминирање минског поља постављеног на пољу детелине код фабрике „Борово“, који задатак су пристали да изврше, иако су били свесни да ће извршењем овог задатка цивили бити изложени великим душевним патњама, а повређени цивили великим телесним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали на могуће додатно повређивање цивила, па чак и смртно страдање, те су сви оптужени заједно са осталим припадницима њихових оружаних састава и два мештана водича – припадника ТО Ловас, укупно њих око 50, повели исто толико цивила ка излазу из села, према фабрици „Борово“, сви распоређени у четири колоне, којом приликом се наведена оружана пратња до изласка из села, кретала са стране, цивили у средини, а након тога у обрнутом поретку, те је у даљем кретању неидентификовани припадник из оружане пратње убио цивила Бошка Боћанца, тешко претученог и избоденог ножем у дворишту задруге, који се више није могао кретати, а након што су дошли до поља детелине, код фабрике „Борово“, припадници оружане групе „Душан Силни“ наређују цивилима да са пута скрену у поље, које је требало разминирати, затим да се држе за руке, разгрћу ногама детелину и најпре крећу по ширини поља, а потом по дужини, те да стану када угледају мину, а све то у циљу проналажења минског поља и разминирања истог. Опт. Влајковић и Јосиповић, видевши да ће цивили бити коришћени за размиинрање минског поља, настављају да са својим војницима у овоме учествују, иако то излази из оквира наређења које су претходно примили, те сада свесни да ће цивили бити изложени великим душевним и телесним патњама, које су хтели, пристајући и на повреде телесног интегритета цивила, па чак и смртно страдање, при чему се у току даљег кретања цивила по дужини поља, поједини из оружане пратње распоређују иза њих, по њиховој сопственој процени на безбедном одстојању, али када је један од цивила – Иван Краљевић, претходно тешко претучен и повређен, пао преко једне од постављених мина, дошло је до њеног активирања, након чега је у насталој хаотичној ситуацији, један број припадника из оружане пратње на беспомоћне цивиле отворио пушчану паљбу, па је услед оба ова дејства на самом пољу смртно страдало 17 вођених цивила, а Јосип Туркаљ је преминуо при транспорту из Дома здравља „Шид“. Једанаест цивила је задобило тешке и лаке телесне повреде, а цивил Стјепан Пеулић је нагазио на једну од мина, када је износио рањеног цивила Ивана Мујића из ливаде. Опт. Саша Стојановић, у циљу реализације примљеног задатка – разминирања минског поља, и након рањавања и смртног страдања цивила, нечовечно поступа према једном броју лица, која нису била рањена (Ђуки Радочају, Томиславу Шелебају, Драгутину Кризманићу), тако што им је са асфалтног пута и на безбедном

растојању наређивао давањем упутстава, како да разминирају и преостале неексплодиране мине, иако су ови цивили за такву врсту радњи били потпуно необучени, свестан да им таквим чињењем наноси тешке душевне патње, што је и хтео, при чему је деактивирано око петнтаестак мина, а ова лица срећом нису повређена.

Налаз и мишљење вештака војне струке

Из налаза и мишљења вештака војне струке – контраадмирала у пензији Бошка Антића, ванредног професора на Војној академији у Београду, који је анализирао расположиву војну документацију у списима предмета, утврђено је да је напад на село Ловас изведен под командом 2. пгмбр ЈНА и то по наређењу за напад Оп.бр.9-Стр.пов.бр.350-1 од 09.10.91.год., а чему је претходило писмено наређење команде 1. пгмд ЈНА, Стр.пов.бр.851-25 од 09.01.91.год. да се село Ловас реши сопственим снагама и усмено наређење команданта дивизије[37], у циљу обезбеђења десног крила исте и спречавања пребацивања снага непријатеља. У наређењу за напад 2. пгмбр је констатовано да су у селу Ловас стациониране снаге ЗНГ јачине једне чете, те да се главним снагама, обухватним дејствима блокирају југоисточне ивице села и дејствује по објектима у њему, а помоћним снагама (ТО с Товарник и милиције) изврши „чишћење“ села од припадника ЗНГ и МУП-а, као и становништва које је непријатељски настројено. За извршење овог задатка, ангажован је први оклопни батаљон, хаубички дивизион 122 мм, мешовити противоклопни артиљеријски дивизион и извиђачка чета. У задатку првом оклопном батаљону одређено је да ватру отварају са дистанце, без уласка у село и да на тај начин врше подршку одреда територијалне одбране села Товарник и милиције, а уколико дође до предаје становништва у селу, не отварати ватру. У мерама обезбеђења наведено је да се одред територијалне одбране, који се претпочињава бригади, прихвати, организује и припреми за извршење задатка. Задатак хаубичном дивизиону 122 мм је био да подржава дејство главних снага у нападу, припремајући и остварујући концентрисану ватру 201 по рејону југоисточних падина села и концентрисану ватру 202 по средини села. Из оперативног дневника 2. пгмбр вештак је утврдио да је у току напада дејствовао само хаубички дивизион 122 мм, а да нису дејствовали први оклопни батаљон и мешовити противоклопни артиљеријски дивизион, те да је дана 10.10.91.год. у 7,12 h уследило наређење хаубичком дивизиону за отварање ватре, већ у 7,26 h дошло је до застоја у кретању првог оклопног батаљона због магле, хаубички дивизион 122 мм је у 7,34 h добио наређење за гађање циљева по дубини, а у 7,56 h дошло је до прекида артиљеријске ватре.

Изјашњавајући се о оправданости напада на село Ловас, вештак је навео да је било оправдано успостављање контроле над територијом у зони, у којој војне јединице изводе своја борбена дејства, међутим да онако како је организован и изведен, напад на село Ловас није оправдан, јер је у процени ситуације, недовољно процењен и прецењен „непријатељ“, с обзиром да се показало да у селу није било процењених оружаних снага Хрватске, као и да није пружан отпор. Такође у наређењу за напад у тачки 1. непријатељ није јасно дефинисан, пренаглашено је да се становништво села непријатељски односи према припадницима ЈНА, јер то не може бити разлог за извршење напада. Посебно је неприхватљиво издавање задатка да се изврши „чишћење“ села од становништва које је непријатељски настројено, с обзиром да становништво не може бити предмет напада. „;Чишћење села“ (иако овај термин не

[37] Наређење 2. пгмбр – Оп.бр.10 – Стр.пов.бр.364-1 од 10.10.91.год.

постоји у војној терминологији) могло се применити само у циљу уништавања отпорних тачака, уколико их је било у селу. И ова борбена радња, као и све друге, морале су се одвијати под јединственом командом. У војним актима у списима нема података под чијом командом је на терену извођена ова борбена радња, која је иначе у надлежности војне полиције. Термин „чишћење села“ не може се сматрати оправдањем за убиство и насиље над ненаоружаним становништвом.

Изјашњавајући се о активностима јединица ТО Четврте оперативне зоне Ваљево и активностима опт. Миодрага Димитријевића, активног пешадијског потпуковника, помоћника начелника штаба за оперативно-наставне и обавештајне послове у штабу ТО Четврте оперативне зоне Ваљево, вештак налази да су се ове јединице претпочиниле, као целина, Другој пролетерској гардијској механизованој бригади и ушле у њен састав, што је констатовано наређењем Оп.бр.10 команде 2. пгмбр – Стр.пов.бр.364-1 од 10.10.91.год., где је у тачки 12 овог наређења јасно означено да ТО Ваљево: поседа са првом и другом четом село Ловас по ослобађању села, а са противдиверзантским одредом поседа рејон села Берак, села Бокшић, села Чаковци, села Томпојевци и села Миклошевци, те је као командно место Територијалне одбране Ваљево, што значи свих јединица из Четврте оперативне зоне (ТО Љиг, ТО Лајковац и противдиверзантског одреда ТО) у селу Чаковци. На основу овога вештак закључује да су све јединице Четврте оперативне зоне ТО Ваљево на челу имале једног команданта, који је био под командом команданта 2. пгмбр – Душана Лончара. Иако у списима нема акта – наредбе о упућивању пп Миодрага Димитријевића на ратну дужност *(који је од стране суда више пута тражен од војних органа, те је одговорено да тај акт ме поседују)*, међутим, из редовног борбеног извештаја команде Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије – Стр.пов.бр.3-5 од 21.10.91.год. се утврђује да је командант ТО „Ваљево“ потпуковник Миодраг Димитријевић. Све јединице које су заузеле и „поселе“ с Ловас су и даље под јединственом командом команданта Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде, а по доласку у то село пп Миодрага Димитријевића, он је „најстарији“ по чину војни старешина у селу, па су присутне јединице биле дужне да извршавају његова наређења, сходно тачки 37. Правила службе оружаних снага, где је дефинисано да су лица на служби у оружаним снагама дужна да извршавају наређења најстаријег присутног старешине, када није присутан претпостављени старешина и када је неопходно да се хитно предузму мере за извршење неодложних задатака, посебно у борби, ванредним приликама и у условима успостављања нарушене организације рада и прописаног реда и дисциплине. Под појмом координација борбених дејстава, вештак је објаснио да се подразумева функција командовања у процесу планирања и организовања борбе, која укључује и одређене елементе командовања и контроле, када у реализацији задатака учествује више команди и јединица. Једна од њих, обично највиша, усмерава акције и делатности свих учесника у складу са већ прихваћеним и одобреним планом, те је стога то лице за координацију могао поставити само командант Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде, а што је и учинио актом – наређењем Оп.бр.10-Стр.пов.бр.364-1 од 10.10.91.год. одредивши да је командно место територијалне одбране Ваљево у селу Чаковци, а у саставу исте су се налазиле прва и друга чета (ТО Лајковац и ТО Љиг), које су поселе село Ловас по ослобађању села и противдиверзантски одред ТО, који је посео рејоне с Берак, с Бокшић, с Чаковци, с Томпојевци и с Миклошевци.

Даље је из налаза и мишљења вештака утврђено да у селу Ловас, а ни било где у зони борбених дејстава Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије, а тиме и њених јединица, није заведена војна управа, јер то није констатовано ни у једном документу, нити је било могуће, с обзиром да није било проглашено ратно стање. Према расположивој документацији у списима, Југословенска народна армија није формирала затворе у селу Ловас, нити је војна полиција уопште ангажована у том селу,

те не постоји ниједан акт који указује да је ЈНА уводила радну обавезу, а дужност команданта села, уколико је успостављена, то је учињено незаконито и самовољно. Вештак се такође изјаснио да је за формирање јединица ТО потребно време од 24-48 часова, а да се на основу војних докумената, потврда ТО Ловас, те „Службеног гласника Српске области“ број 1 од 19.12.1991. године утврђује да је у време критичних дешавања била успостављена ТО Ловас, чији су припадници учествовали и у нападу на село, те да командант територијалне одбране Српске области издаје наређења командантима територијалне одбране насељених места за употребу, мобилизацију снага итд., а да је Министарство одбране САО СБЗС надлежно за организовање и функционисање територијалне одбране.

Изјашњавајући се о предметном минском пољу на коме се десио трагичан догађај, вештак је навео да је на основу „Ситуационог плана“ Полицијске управе Вуковарско-сремске број 11-15-04 од 04.10.2007. године, те записника о минско-експлозивним препрекама, Ванредног борбеног извештаја Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије – Стр.пов.бр.3-448 од 13.10.91.год. и Стр.пов.бр.3-453 од 14.10.91.год., утврђено да је ово минско поље положено на катастарској парцели бр.1715, те је означено као МП-8 у записницима о минско-експлозивним препрекама, а да је постављено од инжињеријског батаљона 2. пгмбр дана 13.10.91.год. и то у три реда мина, без остављеног пролаза, укупно 22 мине, од чега 6 противпешадијских антимагнетних мина – ПМА 3 и 16 противпешадијских потезних распрскавајућих мина –ПМР 2-а и чије је убитачно дејство у кругу пречника 25 метара, а опасно дејство парчади и до 100 метара.

Налаз вештака војне струке, суд је у напред наведеном делу прихватио као стручан и јасан, те потврђен и другим доказима, како писменим, тако и исказима сведока и оштећених, са којима се уклапа у једну логичну целину, а истакнуте примедбе на налаз вештака, које чак нису ни конкретизоване, суд није прихватио, јер задатак вештака није ни био да оцењује одбране оптужених и исказе сведока и оштећених, с обзиром да је то у искључивој надлежности суда, већ се вештак на основу писмене војне документације и правила војне струке изјашњавао о напред наведеном, а какво је заиста било фактичко стање у селу, могао је да утврђује само суд, на основу свих изведених доказа, којима је потпуно и несумњиво утврдио чињенично стање:

Правна квалификација радњи оптужених

Током поступка је неспорно утврђено, а то је и општепозната чињеница, да је у време извршења радњи оптужених, на простору Републике Хрватске (тада федералне чланице СФРЈ), где се налази место Ловас, трајао унутрашњи (немеђународни) оружани сукоб, између ЈНА и других оружаних јединица под њеном командом и контрнолом (ТО из Републике Србије, самоорганизоване локалне „српске“ ТО и милиције са добровољачким јединицама из Србије у свом саставу), с једне стране и самоорганизованих оружаних јединица Збора народне гарде (ЗНГ) и МУП-а Републике Хрватске, са друге стране. Сви оптужени су били припадници „српске“ стране у оружаном сукобу.

Одредбама **чл.3 IV Женевске конвенције о заштити грађанских лица за време рата** од 12.08.1949. године, прописано је да у случају оружаног сукоба, који нема карактер међународног сукоба и који избије на територији једне од Високих страна уговорница, свака од страна у сукобу биће дужна да примењује бар следеће одредбе: 1) према лицима која не учествују непосредно у непријатељствима, подразумевајући ту и припаднике оружаних снага, који су положили оружје и лица

онеспособљена за борбу услед болести, рана, лишења слободе или из којег било другог узрока, поступаће се у свакој прилици човечно, без икакве неповољне дискриминације засноване на раси, боји коже, вери или убеђењу, полу, рођењу или имовном стању, или било коме другом сличном мерилу. У том циљу забрањени су и забрањују се, у свако доба и на сваком месту, према горе наведеним лицима следећи поступци: а) повреде које се наносе животу и телесном интегритету, нарочито све врсте убистава, осакаћења, свирепости и мучења; б) узимање талаца; ц) повреде личног достојанства, нарочито увредљиви и понижавајући поступци; д) изрицање и извршење казни, без претходног суђења од стране редовно установљеног суда и пропраћеног свим судским гарнцијама, које цивилизовани народи признају за неопходне.

Одредбама **чл.4 став 1 и 2 тачка а), е) и х) Допунског протокола о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II)** уз наведену конвенцију, прописано је да: 1) сва лица која не узимају директно учешће или која су престала да учествују у непријатељствима, без обзира на то да ли је њихова слобода била ограничена или не, имају право да њихова личност, част и убеђење и верско убеђење, буду поштовани. Она ће у свим приликама бити хумано третирана, без икакве дискриминације. Забрањено је наређивати да не сме бити преживелих. 2) Не дирајући у начелни карактер напред наведених одредаба, следећа дела против лица поменутих у ставу 1) јесу и остају забрањена у свако доба и на сваком месту: а) насиље над животом, здрављем и физичким или менталним благостањем људи, нарочито убиство и окрутно поступање, као што су мучење, сакаћење или било који облик телесне казне; е) вређање људског достојанства, нарочито понижавајући и деградирајући поступак, силовање, принудна проституција и сваки облик недоличног напада; х) претње извршењем било ког од горе поменутих дела.

Одредбама **чл.13 став 1 и 2 Допунског протокола II** прописано је: 1) цивилно становништво и појединиц цивили уживају општу заштиту од опасности које проистичу из војних операција. Да би се спровела та заштита, следеће правила биће поштована у свакој прилици. 2) цивилно становништво и поједини цивили неће бити предмет напада. Забрањени су акти или претње насиљем, чији је главни циљ да шире страх међу цивилним становништвом.

Квалификујући радње оптужених, суд налази да се у радњама опт. Жељка Крњајића, описаним у ставу I изреке пресуде, стичу обележја кривичног дела **ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ**, а у радњама осталих оптужених, описаним у ставу II до IV изреке пресуде, стичу обележја истог кривичног дела, извршеног у саизвршилаштву, у вези чл.22. КЗ СРЈ, јер су оптужени за време унутрашњег оружаног сукоба, као припадници једне од страна у оружаном сукобу, кршили напред наведена правила међународног права и то тако: опт. Жељко Крњајић радњама описаним у ставу I изреке извршио напад на цивилно становништво и поједине цивиле, који је имао за последицу смртно страдање цивила, иако је био свестан да услед таквог његовог понашања – чињења и нечињења, могу наступити забрањене последице у виду смртног страдања цивила, он је на њих пристао; опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић, Милан Девчић, Петроније Стевановић и Александар Николајидис, радњама описаним у ставу II и IV изреке пресуде, наређивали или извршавали, а опт. Љубан Деветак радњама под IV-1 и подстрекавао, нечовечно поступање, мучење, повреде телесног интегритета и убиства цивилних лица, иако су били свесни наступања забрањених последица, па су исте хтели; опт. Љубан Деветак, Миодраг Димитријевић и Дарко Перић, радњама описаним у ставу III – 1) и 2) изреке пресуде, наређивали нечовечно поступање према цивилном становништву, иако су били свесни да ће извршењем њихових наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођења у опасност њихових живота; опт. Радован

Влајковић, Радисав Јосиповић, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер, радњама описаним у ставу III тачка 3 изреке пресуде, вршили нечовечно поступање према цивилима и наношење великих патњи истима, иако су били свесни да ће извршењем тих радњи цивили бити изложени тешким односно великим душевним и телесним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођење у опасност њихових живота, односно смртно страдање цивила. Према томе, у односу на све предузете радње и последице, оптужени су поступали са директним умишљајем, изузев код радњи описаних у ставу I и ставу III изреке пресуде, где су оптужени у односу на смртне последице и телесно повређивање цивила, као и довођење у опасност њихових живота, поступали са евентуалним умишљајем.

С обзиром да је опт. Зоран Косијер у току поступка истицао да има извесних [redacted], суд је по службеној дужности обавио вештачење [redacted] овог оптуженог, па је на основу писменог налаза и мишљења судског вештака [redacted], доктора Светислава Мишковића од 16.05.2008. године, прочитаног уз сагласност странака, који је као стручан и јасан суд прихватио, па је утврђено да код опт. Зорана Косијера није откривено постојање знакова [redacted], а у време извршења дела које му се ставља на терет, његова способност да схвати значај истог, као и могућност да управља својим поступцима, била је очувана.

Како није било околности које би иксључивале кривичну одговорност оптужених, суд их је за извршена кривична дела огласио кривим.

На основу чл.4. КЗ СРЈ суд на оптужене није применио КЗ СФРЈ који је важио у време извршења дела и за исто предвиђао смртну казну, већ је имајући у виду да је после извршења кривичног дела закон мењан више пута, применио КЗ СРЈ као најблажи закон за оптужене као учиниоце.

Одмеравање казни (олакшавајуће и отежавајуће околности)

Одлучујући о врсти и висини казни, које ће изрећи оптуженима, суд је узео у обзир све околности предвиђене чл.41 КЗ СРЈ, које утичу да казна буде мања или већа.

1.**Опт. Љубану Деветаку** суд је <u>од олакшавајућих околности</u> узео у обзир да је [redacted], сходно његовим годинама. Наводи оптуженог да је ранијих година имао [redacted], нису цењени, јер нису потврђени никаквом документацијом, нити медицинским прегледима. Од <u>отежавајућих околности</u> суд је узео у обзир бројност предузетих радњи, којима је остварена већина облика извршења предметног кривичног лела. Код овог оптуженог постоји висок степен кривичне одговорности, јер је у критичном периоду имао највећи ауторитет, фактичку власт и утицај у Ловасу, те је користећи своју фактичку функцију команданта села и хвалећи се да за њега не важе наредбе војске (по наводима ошт.Марије Ђаковић), утицао и на друге оптужене да предузимају инкриминисане радње, злоупотребљавајући у појединним ситуацијама и алкохолисано стање појединих оптужених, поједине награђивао и стимулисао новцем за предузимање недозвољених радњи, а све је то чинио на један врло лукав и перфидан начин (како ошт.Мато Мађаревић наводи „у рукавицама“), те користећи своје политичке и војне везе, да такво стање потраје у једном релативно дужем периоду. Резултат инкриминисаних активности опт. Деветака је смртно страдање преко 30 лица, од којих су у неким случајевима то биле породице са два и три члана ([redacted] Марин и Катарина Балић, [redacted] – Петар, Ђука и

Анте Лукетић, [redacted] Павлић, [redacted] Сабљак, [redacted] Пањик и др.), а последице смртног страдања ових породица и данас осећају њихови преживели чланови, затим су убијани потпуно недужни људи – родитељи, због тога што им деца припадају другој страни у оружаном сукобу или политичкој странци ХДЗ (Фрањо Панђо, Андрија Девчић, Балићи и др.), што показује својеврстан кукавичлук и висок степен осветољубивости и безобзирности. Оштећени који су преживели трагичне догађаје у Ловасу, и данас осећају физичке и психичке последице, које последице посебно психичке ће остати трајне. Суд је такође ценио и понашање оптуженог током овог поступка и његов однос према жртвама, јер је у пар наврата на главним претресима вређао поједине оштећене и сведоке (Викицу Филић, Вукомана Јовановића).

Одмерена му је казна затвора у трајању од 20 година, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 29.04.2011. године.

2.Опт.**Милану Девчићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted] Од отежавајућих околности узео је у обзир већи степен кривичне одговорности овог оптуженог, због чињенице да је у време извршења дела био професионални полицајац, те фактички вршио функцију командира милиције, па стога са позиција те функције, био дужан и требао спречавати оваква и слична кривична дела и утицати на друге да то не чине, што је управо у његовом случају било супротно, а у појединим ситуацијама је поступао из осветољубивих побуда (Стипо Долачки), што је и у судници јасно показао испитујући оштећене ко им је у фамилији био члан ХДЗ, припадник „зенги“ или МУП-а Хрватске, а што у конкретном случају није било у вези са предметом оптужбе, те је на тај начин покушао да настави она испитивања која није завршио те давне 1991. године, а суду јасно указао на свој мотив и побуде из којих је предузимао инкриминисане радње, за које је оглашен кривим.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 10 година, у коју се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 13.10.2010. године.

3.Опт.**Милану Радојчићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted]. Од отежавајућих околности суд је ценио да фактичка функција команданта територијаллне одбране на којој се налазио, повећава степен његове кривичне одговорности за радње, које су предузимане континуирано и у једном дужем временском периоду, те је узео у обзир и бројност предузетих радњи, као и утицај на друге (Петронија Стевановића) да чине кривична дела. Суд је имао у виду да је управо опт. Радојчић спроводио и реализовао замисли опт. Љубана Деветака и како то поједини оштећени наводе био његова „десна рука“ и њевог заменик, а ценио је и број смртно страдалих лица – најмање осам на „списку за ликвидацију“, који је резултат његовог заједничког деловања са опт. Деветаком.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 13 година, у коју се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 13.10.2010. године.

4.Опт.**Жељку Крњајићу** суд је од олакшавајућих околности ценио да је [redacted], од којих је једно [redacted] Од отежавајућих околности, узео је у обзир број смртно страдалих лица у нападу, као резултат деловања оптуженог и припадника оружане групе којом је командовао (7 лица), при чему је степен његове кривичне одговорности висок управо због чињенице да је он као командир милиције Товарник и командир групе у нападу, био дужан да спречава нападе на цивиле и да их заштити, а не да својим примером негативно утиче на остале припаднике милиције и његове групе, при чему он од првог момента када је кренуо у напад, претучене цивиле (Драгана Накића и Стјепана Маринковића), води као заштиту од минских поља (исказ сведока Славка Ступара), а такво понашање према цивилима наставља и даље током трајања напада и акције чишћења села.

Одмерена му је казна затвора трајању од 10 година, у коју му се урачунава време прооведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

5.Опт.**Миодрагу Димитријевићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је стар [redacted], те је ценио његово здравствено стање, а то да је [redacted]. Од отежавајућих околности суд је узео у обзир веома висок степен кривичне одговорности код овог оптуженог, који произилази из чињенице да је он у то време био активно војно лице, у чину потпуковника, највиши по рангу и чину војни старешина у Ловасу, чија је обавеза била да не дозволи кршење правила међународног хуманитарног права, посебно оних правила, која се односе на цивиле. Напротив, он је уместо да заштити цивиле од било каквог нехуманог поступања, забринут за своју безбедност у селу, злоупотребио свој положај, будући да без наредбе претпостављене команде, у овом случају 2. пгмбр, није смео ангажовати припаднике ПД одреда за претрес терена, што му је уосталом изричито забранио и командант Четврте оперативне зоне, пуковник Ратко Ђокић и упутио га да о евентуалним снајперским дејствима обавести потпуковника Лончара, команданта 2. пгмбр, па и поред свих тих упозорења, опт. Димитријевић се одлучио да нареди извршење акције претреса терена уз коришћење цивила, чиме је иницирао и кривичну одговорност опт. Перића, Влајковића и Јосиповића. Такође је узео у обзир и тежину настале последице у виду броја смртно страдалих и повређених цивила.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 10 година, у коју се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 30.06.2009. године.

6.Опт.**Дарку Перићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted], да је у потпуности признао инкриминисане радње и својим признањем допринео правилном и потпуном утврђивању чињеничног стања, испољио осећај кајања још на првом претресу, затим његово понашање после трагичног догађаја, у смислу предузетих радњи да се заштите рањени цивили од добровољаца који су хтели да их ликвидирају, а такође су цењене околности под којима је извршио кривично дело, а то да је поступао по наређењу претпостављеног старешине, дошавши дан пре критичног догађаја у село. Од отежавајућих околности суд је узео у обзир тежину настале последице, као и то да је у критично време био по чину резервни капетан прве класе, командант одреда, те био дужан да поштује правила међународног хуманитарног права и да се стара да иста поштују и његови потчињени.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 5 година, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 21.10.2008. године.

7.Опт.**Радовану Влајковићу** суд је од олакшавајућих околности ценио да је [redacted], поступао по наређењу надређеног старешине, изразио своје негодовање и неслагање са издатим наређењем, при чему је извршење овог дела за њега било ситуационе природе, на непознатом терену, са непознатим људима и без довољно времена и могућности да се упозна са конкретним задатком, с обзиром да је у Ловас дошао дан пре критичног догађаја. Од отежавајућих околности суд је узео у обзир тежину настале последице у виду броја смртно страдалих и повређених цивила, те су цењене све околности под којима је кривично дело извршено, а то да се у војну акцију воде повређени цивили, један убија успут, као и то да је оптужени као командир чете поступао и мимо издатог наређења пристајући да са својим војницима учествује у разминирању минског поља, уместо да нареди својим командирима водова и војницима да се повуку са извршења задатка.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 5 година, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 24.09.2007. године.

8.Опт.**Радисаву Јосиповићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted], [redacted], околности под којима је кривично дело извршено, а то да је при извршењу задатка био присутан његов надређени – командир чете опт. Радован Влајковић, а дело је и за њега било ситуационе природе и извршено на непознатом терену, у присуству непознатих људи, у кратком временском интервалу и по наређењима више претпостављених старешина, без довољно времена и могућности, да се упозна са конкретним задатком и последицама које могу наступити, с обзиром да је дан пре критичног догађаја дошао у село. Од отежавајућих околности суд је узео у обзир тежину настале последице, тј. број смртно страдалих и рањених цивила, те све напред наведене околности под којима је кривично дело извршено. Имајући у виду све напред наведене околности, те посебно ценећи улогу опт. Радисава Јосиповића у извршењу дела, изнад кога су три старешине наредиле или прихватиле овај задатак и чија је улога с обзиром на присуство његовог командира чете, нешто мало већа од улоге обичног војника, те узимајући у обзир и његово коректно понашање на суду, чињеницу да је и поред свог здравственог стања и његове болести, трудио се да тиме не омета вођење поступка и наставио уредно да долази на претресе, то је свим овим околностима суд дао значај особито олакшавајућих околности и уз примену чл.42. и 43. КЗ СРЈ, ублажио му казну испод законског минимума казне прописане за ово дело.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 4 године, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 24.09.2007. године.

9.Опт.**Јовану Димитријевићу** од олакшавајућих околности суд је ценио околност да је [redacted] а од отежавајућих околности узео је у обзир тежину настале последице у виду броја смртно страдалих и повређених цивила, те све околности под којима је кривично дело извршено, а то да се воде повређени људи, а један успут убија, те да на пољу детелине, управо он заједно са другим припадницима оружане групе „Душан Силни“ преузима иницијативу и води акцију издајући наредбе цивилима, налазећи се у првом реду иза њих, све у циљу проналажења минског поља и разминирања истог, при чему је суд имао у виду да је и он као и остали припадници оружане групе „Душан Силни“ поступао по наређењу, међутим, одбијање оваквог наређења за њих није повлачило никакве последице.

Одмерио му је казну затвора у трајању од 8 година, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 19.09.2008. до 25.09.2008. године.

10.Опт. **Саши Стојановићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted]. Од отежавајужих околности узео је у обзир тежину настале последице – број смртно страдалих и повређених цивила, те све напред наведене околности под којима је кривично дело извршио, као и то да је био врло активан приликом извођења овог задатка, постројавао цивиле испред задруге, затим издавао наредбе цивилима на пољу детелине, те и поред насталих последица након експлозије у виду смртног страдања и повређивања цивила и даље истрајава на извршењу задатка разминирања минског поља.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 8 година.

11.Опт.**Драгану Бачићу** суд је од олакшавајућих околности ценио околност да је [redacted]. Од отежавајућих околности суд је ценио тежину настале последице у виду броја смртно страдалих и повређених цивила, те све напред наведене околности под којима је кривично дело извршено, као и то да је са осталим припадницима оружане групе „Душан Силни“ на пољу детелине врло активно

учествовао у терању цивила да газе преко исте, налазећи се у првој врсти иза њих са осталим припадницима своје оружане групе.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 6 година, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године.

12.Опт.**Зорану Косијеру** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted]. Од отежавајућих околности поред тежине настале последице у виду броја осмртно страдалих и повређених цивила, те његовог активног учешћа приликом терања цивила да газе преко миниране ливаде и кретања у првој врсти иза њих, суд је посебно ценио понашање оптуженог после извршеног кривичног дела, а то да је након експлозије и пушчане паљбе, те смртног страдања и повређивања цивила, инсистирао да се пуца у њих, а затим је приликом збрињавања рањених цивила у Дому здравља у Шиду, терао повређене људе да рибају под у амбуланти, говорећи за њих да су усташе и да кољу српску браћу, а током главног претреса је његов однос према жртвама био крајње некоректан, те је на једном од главних претреса 21.02.2011. године, када је саслушаван сведок-ошт.Владо Бошњаковић, који је преживео трагичан догађај на минском пољу, представљао му се као Анте Павелић, што све заједно показује један висок степен безобзирности у односу према жртвама, које и данас осећају психичке последице овог трагичног догађаја.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 9 година, у коју се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године.

13.Опт.**Петронију Стевановићу** суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је [redacted] током поступка је својом одбраном допринео потпунијем и правилнијем утврђивању чињеничног стања. Од отежавајућих околности суд је узео у обзир бројност предузетих радњи од стране овог оптуженог, којима су остварена обележја разних облика извршења предметног кривичног дела, при чему је суд имао у виду и безобзирност и опасност коју је оптужени испољио приликом извршења појединих радњи, повређујући већи број лица, као и саучесништво у убиству најмање 5 лица, што све указује на висок степен кривичне одговорности и друштвене опасности овог оптуженог, који је осуђиван и после извршења овог дела.

Одмерена му је казна затвора у трајању од 14 година, у коју се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 29.04.2011. године

14.Опт.**Александру Николајидису** од олакшавајућих околности суд је узео у обзир околност да је својом одбраном у великој мери допринео правилном и потпуном утврђењу релевантних чињеница и околности предметних догађаја, при чему је у поступку активно учествовао доприносећи да се до краја расветле све битне околности и улога појединих оптужених, а посебно опт.Љубана Деветака, показујући на тај начин какав је његов однос према извршеним делима, те управо испољавајући дозу кајања изгореним речима: „Сви смо ми жртве опт. Љубана Деветака“. Од отежавајућих околности суд је узео у обзир да је до сада [redacted], [redacted].

Одмерена му је казна затвора у трајању од 6 година, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 13.06.2008. године.

При одмеравању казне свим оптуженима, суд је узео у обзир и временски протек од преко 20 година од извршења дела, у којем се већина оптужених вратила нормалном породичном животу и није вршила кривична дела, а код одмеравања казне оптуженима који су учесници трагичног догађаја на минском пољу, суд је посебно узео у обзир да је противдиверзантска чета ТО Ваљево злоупотребљена за извршење задатка разминирања минског поља, уз помоћ цивила, при чему су припадници оружане групе

„Душан Силни“ од самог почетка били упознати са овим задатком, а опт. Радован Влајковић и Радисав Јосиповић се са истим суочили тек на лицу места – пољу детелине, при чему нису одреаговали војнички, да спрече предузимање оваквих радњи, због чега је степен њихове кривичне одговорности, а имајући у виду да су само дан пре тога и дошли у село, мањи од степена одговорности припадника оружане групе „Душан Силни“, који су предузимали одлучујуће активности на пољу детелине, у циљу реализације недозвољеног и крајње нехуманог задатка.

ПРОЦЕСНЕ ОДЛУКЕ

Током доказног поступка на главним претресима саслушано је укупно 193 сведока и оштећених и то 99 по предлогу тужиоца, 51 по предлогу оптужених и њихових бранилаца, 34 по службеној дужности и 9 по предлогу пуномоћника оштећених. На основу чл.14. Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, 74 оштећена и сведока (страних држављана), саслушано је путем видеоконференцијске везе, успостављене са Жупанијским судовима у Вуковару, Ријеци, Загребу и Осијеку, а с обзиром да су се по позиву овог суда, упућеног замолним путем, преко Министарства правде Републике Хрватске (Службе за подршку жртвама и сведоцима) изјаснили да једино на тај начин желе да сведоче.

Исказе појединих сведока и оштећених суд није посебно образлагао, јер су се изјашњавали да немају сазнања о критичним догађајима, а при крају доказног поступка тужилац је измењеном оптужницом одустао од даљег гоњења за 24 жртве, тако да нису посебно образлагани искази сведока и оштећених, који су се током поступка о томе изјашњавали.

Прибављени су и прочитани бројни писмени докази, обављено вештачење од стране вештака војне струке, по предлогу браниоца опт. Миодрага Димитријевића, а по службеној дужности извештачено здравствено стање опт. Љубана Деветака и Миодрага Димитријевића,, те психичко стање опт. Зорана Косијера.

Сви доказни предлози оптужених и њихових бранилаца су током поступка прихваћени и изведени, а при крају доказног поступка, када су исцрпљени сви доказни предлози, уследили су нови, које је суд на главном претресу од 24.02.2012. године одбио, на основу чл.395 став 3 и 4 ЗКП, јер је чињенично стање довољно и несумњиво утврђено, а овим новим доказним предлозима нису навођене конкретне чињенице, које су предмет доказивања у смислу чл.83 ЗКП, предлагано је утврђивање неспорних чињеница, понављани су доказни предлози за испитивање сведока, који су већ испитани, без навођења нових чињеница које би се доказивале, предлагано испитивање сведока који не би могли бити испитани, због објективне немогућности услед смрти, болести или других разлога, било је предлога за извођење незаконитих доказа, те је предлагано утврђивање чињеница које су у довољној мери расправљене, затим је било предлога бранилаца и оптужених, који се уопште не односе на радње за које су тужени, односно у вези којих они бране, за поједине сведоке нису навођени чак ни име, презиме и адреса, те је предлагање извођења тих доказа, било очигледно усмерено искључиво на одуговлачење поступка.

На основу напред изнетог, **одбијени су доказни предлози**:

- Браниоца опт. Љубана Деветака и Милана Девчића:

- да се обави графолошко вештачење потписа Славета Стојанова на борбеном извештају 2. пгмбр бр.461-1 од 18.10.91.год., јер је ова чињеница потпуно ирелевантна за радње опт. Љубана Деветака за које је тужен, с обзиром да му се не ставља на терет

да је наредио разминирање минског поља, што се спомиње у овом документу, прибављеном званичним путем од Војног архива преко Војнобезбедносне агенције,

- да се допуни налаз вештака војне струке о затворима у Ловасу, бележници опт.Миодрага Димитријевића и да ли је постојало минско поље на месту где се десио критични догађај, те од кога је постављено, а овај предлог није прихваћен, с обзиром да је током поступка бројним доказима и неспорно утврђено да је на месту критичног догађаја постојало минско поље, постављено од 2. пгмбр ЈНА, што је уосталом потврдио и сведок који га је постављао – Радомир Савковић. У вези затвора и бележнице, не наводе се конкретне чињенице, које би се утврђивале од стране вештака војне струке, с обзиром да је подсетник – бележница опт. Миодрага Димитријевића приватни, а не званични документ, овај приватни подсетник се налазио у списима за време вештачења и вештак није имао разлога да се о томе изјашњава, а импровизовани затвори у Ловасу су фактичко питање,

- да се прибави документација о спровођењу лица Марка Грчанца ВП Шид, што је ирелевантно, с обзиром да ова чињеница не искључује одговорност опт. Девчића за радње, које је он предузимао према ошт. Марку Грчанцу (повреда телесног интегритета),

- да се обави медицинско вештачење телесних повреда Ђуре Антоловића, што је објективно немогуће, с обзиром да ошт. Ђури Антоловићу није указивана медицинска помоћ октобра 1991.год. у Ловасу, нити постоји у списима предмета било каква медицинска документација из тог периода, која би се вештачила, а утврђивање врсте повреде није неопходно за доказивање једног од облика извршења кривичног дела – повреду телесног интегритета.

- <u>Браниоца опт.Радојчића:</u>

- да се обави судско-медицинско вештачење о узроцима смрти за жртве означене у оптужници, са указивањем да је према налазу вештака, за четири лица непознат узрок смрти, између осталог и за Ивана Краљевића, а за Ивана Палијана према обдукционом записнику је непознат узрок смрти, а не и према налазу вештака, јер је овај предлог потпуно сувишан и непотребан, с обзиром да током поступка нико није истицао да је нека жртва умрла природном смрћу, а неспорно је утврђена насилна смрт код жртава, не само из налаза вештака, већ и из исказа сведока – оштећених, који су скупљали лешеве, те родбине жртава, као и лица која су била у прилици да виде жртве непосредно пре убиства и виде или сазнају начин њихове егзекуције. То што је за жртве, везано за догађај на минском пољу и пре њега (Бошка Бођанца, Томислава Сабљака, Ивана Сабљака, Ивана Краљевића и Мату Ходак) у налазу вештака констатован непознат узрок смрти, нема значаја, јер је за ова лица другим доказима неспорно утврђена насилна смрт (стр.201 и 202 образложења пресуде). За жртву Ивана Палијана је констатовано у обдукционом записнику С.бр,61.851-792/1997, да му је лобања скелетирана са излазном стрелном раном десно чеоно и вишеструким преломима лево темено, чеоно и обострано слепоочно, па је стога налаз вештака Анта Блажановића о узроку смрти – стрелне ране главе, компатибилан исказу сведока-ошт.Јосипа Антоловића, који је преживео трагични догађај на минском пољу и наводи да је Палијан погођен из ватреног оружја, те да је почео крклјати и остао да лежи на ливади. С друге стране, ове жртве нису ни у каквој вези са опт. Миланом Радојчићем, коме се догађај на минском пољу и не ставља на терет.

- да се од Бироа Владе Републике Српске прибави научни рад контраадмирала Бошка Антића и групе аутора – „Сребреница-велика обмана“, уз оспоравање кредибилитета вештака војне струке, те истицање да није прочитао исказ ниједног окривљеног ни сведока, што суд није прхватио, с обзиром да задатак вештака и није био да чита исказе окривљених и сведока, нити да их цени, јер то је у искључивој надлежности суда, а кредибилитет вештака није оспорен никаквим конкретним

примедбама на његов налаз, посебно не у делу који се односи на опт. Милана Радојчића, па прибављање напред наведене књиге нема никаквог значаја и усмерено је искључиво на одуговлачење поступка,

- да се одреди ново вештачење од стране вештака војне струке, ради утврђивања чије је минско поље, као и да се изјасни о затворима, јер постоји читав низ прописа који регулишу шта се ради са цивилним лицима, чак и ако се нађу без оружја и без униформе, што је потпуно сувишно, с обзиром да је напред наведена чињеница везана за минско поље неспорно утврђена и нема никакве везе са радњама које се опт.Милану Радојчићу стављају на терет, а вештачење прописа од стране вештака војне струке свакако не би требало да буде задатак за вештака,

- да се прибави 12 бележница сведока Александра Васиљевића и свих официра који су се у поступку појављивали као сведоци, ради провере њихових исказа, што није прихваћено, с обзиром да се у овом предлогу не наводи које би се конкретне чињенице имале доказивати, а да су везане за радње опт. Милана Радојчића.

- <u>Браниоца опт.Миодрага Димитријевића и Радована Влајковића</u>

- да се поново саслуша сведок Живан Стојковић, на околност састанка од 17.10.91.год. и издавања задатака за наредни дан, што није прихваћено, с обзиром да се сведок на ове околности већ изјашњавао,

- да се одреди ново вештачење од стране вештака војне струке, ради утврђивања система командовања у Ловасу, претпочињавања, карактер претреса терена, борбених и одбрамбених радњи, минског поља и личног дневника опт. Миодрага Димитријевића. што није прихваћено, јер се вештак војне струке о свему наведеном изјашњавао, објашњавајући како је то регулисано по правилима војне струке и изјашњавао се о приложеним војним документима у предмету, а какво је заиста било фактичко стање у Ловасу, меродаван је да утврђује само суд на основу свих изведених доказа. Осим тога, и не наводи се у предлогу које би се конкретне чињенице, везано за предмет оптужбе доказивале, па утврђивање неких уопштених чињеница, не би допринело разјашњењу чињеничног стања и водило би само одуговлачењу поступка. Приватни дневник (подсетник) – бележница опт. Миодрага Димитријевића није званични војни документ, да би се о томе изјашњавао вештак војне струке, а садржај ове бележнице, коју оптужени потврђује да је писао у критичном периоду, цењен је у склопу његове одбране.

- <u>Браниоца опт.Љубана Деветака и Јована Димитријевића:</u>

- да се прибави извештај Војнобезбедносне агенције достављен суду 16.10.2008.год. са изјавом опт. Миодрага Димитријевића, који'предлог није прихваћен, јер се ради о незаконитом доказу, јер изјава оптуженог без присуства браниоца, у конкретном случају овлашћеним лицима ВБА, не може се користити као доказ у поступку.

- <u>Браниоца опт. Зорана Косијера и Петронија Стевановића:</u>

- да се прибаве изводи из матичне књиге умрлих за жртве означене у оптужници, ради утврђивања времена њихове смрти, који предлог није прихваћен, јер се чињеница и време смрти свих жртава означених у оптужници могла утврђивати једино на основу исказа сведока и оштећених, с обзиром да ни једини месни лекар др Слободан Качар у критичном периоду није вршио преглед лешева и констатовање смрти, што и сам наводи, а у овој судници су саслушани бројни сведоци-оштећени, чланови породица жртава, људи који су скупљали лешеве, те на основу чијих исказа је утврђивана и чињеница и време смрти жртава из оптужнице, па је и матичар у општини Ловас то могао утврђивати само на основу напред наведених података, те би извођење ових доказа било сувишно,

- да се прибаве фотоелаборати, који се спомињу у обдукционим записницима и зубни статуси, те саслуша вештак-патолог, који доказни предлог није прихваћен, с

обзиром да се не наводи шта је спорно у писменом налазу и мишљењу вештака, те које би се нове чињенице имале утврђивати,

- да се прибаве снимци Телевизије „Б-92“ и „ХРТ-1“ о догађајима у Ловасу, ради оцене исказа сведока, који предлог није прихваћен, јер је саслушан велики број оштећених који су преживели трагичне догађаје, те им нису биле потребне никакве телевизијске емисије да би се упознали са истима,

- да се фотографишу тетоваже на телу опт. Петронија Стевановића и да се да опис његовог изгледа, који предлог је сувишан, јер је прочитан извештај лекарске службе Окружног затвора у Београду, са описом тетоваже на рукама оптуженог. Опис садашњег изгледа оптуженог није релевантан, имајући у виду да се критични догађај десио пре двадесет година, а учешће оптуженог у појединим догађајима потврдили су не само они оштећени који га не познају од раније, већ и они који га врло добро знају – опт. Александар Николајидис, опт. Љубан Деветак и др.

- Опт. Љубана Деветака:

- да се саслуша сведок Милорад Марковић на околност да је дана 18.10.91.год. био на састанку са овим сведоком у ПК „Митрос“ у Сремској Митровици, која чињеница је ирелевантна, јер је управо опт.Љубан Деветак у својој одбрани тврдио да је 18.10.91.год. био у простору задруге, а из исказа сведока Драгана Милићевића, за кога опт. Деветак тврди да га је возио, утврђује се да није са њим ишао тог дана у Сремску Митровицу, већ је у Шид возио неку трудницу, а Деветак је остао у команди.

- Опт. Милана Девчића:

- да се саслуша сведок Слободан Суботић – пуковник ЈНА, који је 1991.год. био у Војној безбедности, на околност постојања притвора који се налазио у Шиду, те да су сви остали притвори на подручју 2. пгмбр били под контролом војне полиције и Војне безбедности, међутим, за овог сведока оптужени није пружио суду адресу, а из извештаја ВБА се утврђује да сведок пребива на непознатој адреси, у Канади, те стога постоји објективна немогућност да исти буде саслушан, а с друге стране, оптуженом се не ставља на терет противзаконито затварање, већ нечовечно поступање, везано за догађаје у којима је затварано цивилно становништво, те стога држање људи у неусловним и негихијенским просторима и затварање по подрумима, па евентуално и уз сагласност неких војних структура, не може искључити кривичну одговорност оптуженог, који је и сам у својој одбрани рекао да су затвор у подруму Месне заједнице држали милиција и ТО Ловаса.

- Опт. Жељка Крњајића:

- да се прибаве потврда од новосадског корпуса од маја 1991.год. да је био мобилисан, а од Комисије за размену да је Савић Бранко у осмом месецу 1991.год. био ухапшен од стране гарде у Ловасу, које чињенице су ирелевантне, нису предмет доказивања, нити су од утицаја на одговорност оптуженог за инкриминисане радње, с обзиром да је недозвољено вршити напад на цивилно становништво, чак и да је у време напада гарда била присутна у Ловасу, а бројним доказима је утврђено да ни на дан напада, а ни непосредно пре тога, тих јединица није било у селу,

- да се саслуша [redacted] Томислава Шелебаја, шта му је рекао дана 10.10.91.год. када је у време напада био испред његове куће, с обзиром да су ове чињенице у довољној мери расправљене, оштећени Томислав Шелебај је саслушан на претресу и његов исказ као потпуно уверљив прихваћен, те изјашњавање чланова његове фамилије на исте околности је по налажењу суда, сувишно.

- Опт. Миодрага Димитријевића:

- да се поново позове и саслуша Ђокић Ратко, те изврши његово суочење са Душаном Лончаром, Вељовић Градимиром, Грујић Драганом, опт. Дарком Перићем и са оптуженим, те да се суоче сведоци Камбер Слободан и Гавриловић Миле, те Лончар Душан и Вељовић Градимир, као и суочење Лончар Душана са оптуженим, а све на

околност ангажовања потпуковника Миодрага Димитријевића у критичном периоду у Ловасу, који предлози нису прихваћени, јер су сви ови сведоци давали своје исказе и у том правцу је чињенично стање довољно утврђено, а током поступка несумњиво доказано да је опт. Миодраг Димитријевић издао наредбу за претрес терена уз употребу цивила, те би стога поновно саслушање ових сведока на исте околности и предложена суочења, били апсолутно сувишни, посебно када се узме у обзир да су се сви ови сведоци изјашњавали да они немају сазнања ко је наредио акцију претреса терена, а о ангажовању опт. Миодрага Димитријевића, су се већ изјашњавали у својим исказима,

- да се саслушају сведоци Јован Крсмановић о његовим сазнањима под којим околностима је ангажован Драган Грујић, с обзиром да ова чињеница није предмет доказивања, те сведок Милан Зечевић о његовим сазнањима у погледу задатака и улога које је имао опт. Димитријевић, међутим, ове чињенице су довољно расправљене, те стога ови доказни предлози нису ни прихваћени,

- да се поново позову и саслушају Драго Ромић и Марко Ковач, с тим што се не предлажу никакве нове околности на које би се ови сведоци изјашњавали, те стога ови доказни предлози нису ни прихваћени,

- да се саслуша сведок Милутин Вукосављевић, без навођења адресе овог сведока, на околност кретања опт. Миодрага Димитријевића 17.10.91.год. међутим, ове чињенице су у довољној мери расправљене, те је и сам оптужени у својој одбрани тврдио да је 17.10.91.год. био присутан на састанку на коме се договарала акција претреса терена, што је и била његова идеја, те би стога саслушање овог сведока било потпуно сувишно,

- да се од Војног архива прибаве акти Друге бригаде и то: акт бр.326-1 од 07.10.91.год., наредба бр.364-1 од 10.10.91.год., акт бр.491-1 од 21.10.91.год., те редовни борбени извештај 1.пгмд од 11.10.91.год., који акти су прибављени, прочитани у доказном поступку и налазе се у списима предмета, а за остале акте Друге бригаде које оптужени предлаже, без навођења које би се чињенице њима имале утврђивати, те с обзиром да је суд прибавио од Војног архива комплетну расположиву војну документацију и 2. пгмбр и 1.пгмд, то су ови предлози потпуно сувишни, необразложени и водили би непотребном одуговлачењу поступка,

- да се прибави записник са изјавом Градимира Вељовића ВБА од 06.11.2006. године, што није прихваћено, с обзиром да овај записник постоји у списима предмета и коришћен је у доказном поступку, у смислу чл.504-ј тада важећег ЗКП-а,

- да се прибаве акти о постављењу опт. Миодрага Димитријевића, која документација је више пута од стране суда по службеној дужности тражена и од ВБА и других војних органа, по којим дописима је суд обавештен да у својим војним архивама такве акте не поседују, па је суд на основу исказа сведока, казивања оптужених, расположивих писмених доказа, несумњиво утврдио не само овлашћења опт. Миодрага Димитријевића, већ и да је наредио претрес терена опт. Дарку Перићу, коју акцију му је пре тога пуковник Ратко Ђокић забранио да спроводи без одобрења пп Душана Лончара,

- да се прибави писмено наређење опт. Дарку Перићу о доласку у Ловас, његова заповест о акцији извиђања и претреса терена, записник о примопредаји докумената о постављеном минском пољу 13.10.91.год., који предлози нису прихваћени, јер је током поступка несумњиво утврђено да такви писмени акти и не постоје, да је наредбу за долазак противдиверзантске чете у Ловас издао опт. Миодраг Димитријевић, и то констатовао у свом приватном подсетнику – бележници, коју је чак и читао у својој одбрани, те је у том правцу чињенично стање довољно утврђено и расправљено, а током поступка је такође утврђено да противдиверзантски одред ТО Ваљево није водио никакву писмену документацију, што произилази и из извештаја ВБА да таква документација не постоји у Војном архиву, те би поново инсистирање на прибављању

непостојећих аката водило само одуговлачењу поступка и не би довело до другачије одлуке суда, посебно имајући у виду да је у погледу радњи опт. Миодрага Димитријевића и његових командних овлашћења чињенично стање несумњиво и потпуно утврђено.

- Опт. Радована Влајковића:

- да се прибави медицинска документација за три повређена лица из оружане пратње на минском пољу, без навођења имена и презимена тих лица, од које установе да се прибави, нити које чињенице које су предмет доказивања би се имале овим доказним предлогом утврђивати, због чега овај доказни предлог није ни прихваћен.

- Опт. Зорана Косијера:

- да се саслуша др Зоран Станковић и као војни патолог појасни која се процедура предузима везано за погинуле на минском пољу, која чињеница није предмет доказивања, нити је од утицаја на кривичну одговорност оптуженог, па стога овај предлог није ни прихваћен,

- да се саслуша сведок Драгољуб Аранђеловић, који је према писменом извештају ВБА у списима предмета, преминуо, а што је предочено оптуженом, па је исти остао при овом бесмисленом предлогу,

- да се поново позову и саслушају Душан Лончар, Славе Стојанов, Марко Ковач, Божидар Николић, Ратко Ђокић, с тим што опт. не наводи на које нове чињенице и околности би се ови сведоци поново саслушавали, па стога овај предлог није ни прихваћен,

- да се саслушају официри 46. партизанске дивизије, за које оптужени тврди да нису извршили асанацију терена након трагичног догађаја на минском пољу, Славко Суботић, помоћник команданта за безбедност у 2. пгмбр и 1. пгмд, без навођења пуних података и адреса и без навођења околности на које ови сведоци да се саслушавају, те у том смислу ови предлози нису ни прихваћени као и накнадни предлог оптуженог да се прибави бележница сведока Марка Ковача о асанацији минског поља и сахрани, с обзиром да и сам оптужени наводи да овај сведок није вршио асанацију терена,

- да се саслуша вештак за минско-експлозивна средства Бошко Миливојевић, који би се изјашњавао о предметном минском пољу, који предлог није прихваћен, с обзиром да се вештак војне струке изјашњавао о врстама и броју мина, у списима предмета постоји записник 2. пгмбр са означеним и врстама и бројем постављених мина, о томе се изјашњавао и начелник инжењерије 2. пгмбр Радомир Савковић, те је сувишно даље утврђивање ових чињеница и само би водило одуговлачењу поступка.

- Опт. Александра Николајидиса:

- да се саслуша ошт. Маријана Радочај, међутим овај предлог није прихваћен, с обзиром да постоји објективна немогућност да се ова оштећена саслуша, [redacted] да не може да приступи у суд, а везано за радње које се оптуженом стављају на терет, чињенично стање је неспорно утврђено из исказа оштећене Љубице Адамовић, Славољуба Ивановића, Милана Девчића и Данице Воркапић, те стога није неопходно саслушање ове оштећене,

-да се саслуша сведок Горан Стојковић, који је био главни за слање добровољаца из Панчева, који предлог није прихваћен, јер предметна чињеница није предмет доказивања,

-да се саслушају сведоци Срђан Динић и [redacted], на околности боравка Снежане Кризманић код њих у Панчеву, које околности нису предмет доказивања, те стога од стране суда нису ни прихваћене,

-да се саслуша Марин Видић да су били наоружани појединци на дан напада у Ловасу, која чињеница није ни од каквог утицаја на кривичну одговорност овог оптуженог, током поступка је утврђено да је у селу било појединачног отпора, али не и

организоване одбране села и јединица Збора народне гарде и МУП-а Републике Хрватске, а уосталом, и сам оптужени Александар Николајидис је у својој одбрани тврдио да се у село могло ући путничким аутом,

-да се прибави исказ сведока Мирка Јовића пред Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију, с тим што оптужени не наводи која би се конкретна чињеница прибављањем овог исказа утврђивала, с обзиром да је овај сведок сведочио пред овим судом, па стога овакав његов предлог није ни прихваћен,

-да се прибави извештај о погинулим и живим Хрватима да ли су припадали некој војној и полицијској структури, међутим, овај предлог није прихваћен, јер је у том правцу чињенично стање довољно расправљено, с обзиром да је за оштећене, који се везују за радње овог оптуженог - Снежану Кризманић, Маријану Радочај и Љубицу Адамовић неспорно утврђено да нису припадале ни војним ни полицијским структурама, те је за њих и остале жртве из оптужнице несумњиво утврђено да се ради о заштићеним лицима, сходно чл.3. Четврте женеске конвенције о заштити грађанских лица за време рата и чл.4. Допунског протокола II уз наведену Конценцију, као и да су већина од њих цивилна лица - рођаци припадника Збора народне гарде, МУП-а Републике Хрватске, чланови ХДЗ, а уколико је међу њима било појединих припадника друге стране у оружаном сукобу, који су положили оружје, онда присуство нецивила међу цивилним становништвом, не мења карактер тог становништва.

Током поступка је суд одлучујући о предлозима бранилаца оптужених, да се из списа издвоје записници са исказима оптужених и сведока, указујући на неке формалне недостатке истих, нашао да тих недостатака нема и ове предлоге одбио, закључивши да је садржина исказа на овим записницима једини разлог због чега се тражи њихово издвајање.

Тако је суд на главном претресу од 20.10.2008. год. одбио предлог браниоца опт. Јована Димитријевића, да се из списа предмета издвоје записници МУП-а Србије о саслушању осумњичених Драгана Бачића и Зорана Косијера, јер том саслушању није присуствовао тужилац, већ саветник из Тужилаштва, међутим, овај предлог је неоснован, јер је сходно чл.226 став 9 тада важећег ЗКП-а, било довољно да тужилац буде само обавештен, а није обавезно његово присуство, да би ови записници могли да се користе као доказ у поступку. С друге стране, с обзиром да су ови записници оспоравани и од других учесника поступка, саслушани су на главном претресу у својству сведока овлашћена службена лица МУП Србије - Срђан Новковић и Милан Васовић, као и адвокат Војислав Воштић, па је несумњиво утврђено да су у то време осумњичени Драган Бачић и Зоран Косијер саслушани у складу са одредбама чл.226 став 9 и чл.89 тада важећег ЗКП-а, обојица су имали браниоце, оптуженог Драгана Бачића је бранио адв. Војислав Воштић, који је све време био присутан његовом саслушању, а за опт. Косијера у записнику ништа није унето што он није изјавио, а ни он ни његов бранилац, адв. Бранислава Фурјановић нису имали никаквих примедби у том погледу, ни на том записнику, ни код истражног судије, а бранилац Фурјановић ни на претресу, те је опт. Косијер управо на претресу у својој одбрани и понављао оно што је на том записнику изјавио, иако је претходно тврдио на претресу да је погрешно унето или додато у том записнику

На главном претресу од 23.12.2010. године одбијен је предлог браниоца опт. Милана Радојчића да се из списа предмета издвоје све изјаве које је сведок Драган Милићевић дао у Управи криминалистичке полиције и пред истражним судијом, са навођењем да је вршен притисак на сведока и да је био у алкохолисаном стању код истражног судије, међутим, ови наводи нису прихваћени, с обзиром да су записници МУП-а Србије са изјавом грађанина Драгана Милићевића од 08.11.2006. и 21.05.2007.

године прибављени по захтеву тужиоца, у свему је поступљено у складу са одредбама чл.504-ј тада важећег ЗКП-а, а и сам сведок Драган Милићевић је демантовао да је био у алкохолисаном стању и да је на њега вршен неки притисак, а посебно везано за записник о саслушању сведока Ки.В. 7/2007 од 26.06.2007. године пред истражним судијом у вези којег постоји и аудио запис истог, те нигде није констатовано, да је сведок био у алкохолисаном стању, а и он то негира.

На главном претресу од 28.01.2011. године одбијен је предлог браниоца опт. Деветака и Девчића, да се издвоје записници - МУП-а Србије – УКП, Полицијске станице Стара Пазова од 12.01.2007. године са изјавом грађанина Славка Ступара, с обзиром да је саслушање трајало дуже од четири сата и да је био изложен претњама, међутим, увидом у овај записник, утврђено је да је у свему поступљено у складу са одредбом чл.504-ј тада важећег ЗКП-а, те је изјава од грађанина Славка Ступара узета на основу захтева тужиоца, саслушање није трајало дуже од четири сата, као што неистинито наводи сведок на претресу, а при томе није могао ни да објасни какве су му то претње упућиване, због чега његов исказ у овом делу није ни прихваћен, а захтев за издвајање одбијен. Решењем Врховног суда Србије, Кж.II РЗ 14/09 од 05.03.2009. године, одлучено је да се овај записник може користити као доказ у поступку, у смислуи чл.504-ј тада важећег ЗКП-а.

На главном претресу од 25.11.2010. године, одбијен је предлог браниоца опт. Милана Радојчића да се претрес прекине и обезбеди испитивање ошт. Ане Шалај преко тумача за глувонеме особе, с обзиром да оштећена није глувонема особа, стара је [redacted] година, слабије чује, имајући у виду да је сведочила путем видеоконференцијске везе, судија Županijског суда у Вуковару – Јадранка Курбел у присуству судијског помоћника Вишег суда у Београду – Јелене Поповић, је понављала питања упућена из суднице у Београду.

Суд је ценио примедбу браниоца опт. Љубана Деветака истакнуту у завршној речи, да се изјаве оштећених дате истражитељима МКТЈ не могу користити као доказ у поступку, међутим, ова примедба није прихваћена, с једне стране јер је одредбом чл.14-а Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине предвиђено да се ове изјаве могу користити као доказ у кривичном поступку, те је утврђено да су исте прикупљене у складу са чл.16 и чл.18 Статута МКТЈ и правилом 39 Правилника о поступку и доказима, те је одлуком Врховног суда Србије Кж.II р.з.22/08 од 21.05.2008. године такође заузет став да се ове изјаве могу користити као доказ у поступку, што је чињено и у другим поступцима правноснажно окончаним пред овим судом (предмети „Зворник“, „Сува Река“ и др.), а с друге стране, оштећени који су давали изјаве пред МКТЈ су саслушани у својству сведока пред овим судом или судовима Републике Хрватске, те стога пресуда и није заснована на изјавама датим пред истражитељима МКТЈ.

Током већег дела поступка, одбрана опт. Љубана Деветака и Милана Девчића, покушала је да утиче не неометано вођење истог, ради одуговлачења поступка, те је вршен утицај на сведоке и оптужене, а бранилац кога су они ангажовали ометао је ред на главном претресу, те губио својство браниоца, са јасним циљем да се неистинито представи да им се крши право на одбрану, због чега су неке процесне радње морале бити поновљене.

Наиме, опт. Љубан Деветак и Милан Девчић су од почетка поступка за браниоца ангажовали [redacted], авоката Здравка Крстића. Истог браниоца је ангажовао и опт. Драган Бачић, а пред крај истраге, поједини од ових оптужених и по подигнутој оптужници, упутили су молбе суду да им се због недостатка средстава, овај бранилац

постави по службеној дужности, што је и учињено решењима председника суда, имајући у виду обимност предмета и време за припрему одбране.

Адвокат Здравко Крстић је у континуитету на главним претресима нарушавао ред, узимао реч без одобрења председника већа, обраћао се другим учесницима у поступку, није реаговао на наредбе председника већа, због чега су му најпре изрицане опомене, а потом када је на главном претресу од 14.05.2008. године грубо злоупотребио право одбране, одговарајући на питање постављено оптуженом, правноснажним решењем већа Кв.6/07 од 14.05.2008. године, изречена му је новчана казна у износу од 100.000 динара. И после изречене казне, овај адвокат је у континуитету наставио да нарушава ред на главним претресима од 19.05.2008., 18.09.2008., 17.10.2008., 18.11.2008., 16.12.2008., 17.12.2008., 28.01.2009., 24.02.2009., 28.04.2009., 21.05.2009. у вези чега је стално опомињан уз упозорење да му може бити ускраћено право одбране, а врхунац свега је да је решењем Адвокатске коморе Београда бр.1831-5/08 брисан из именика адвоката за период од 01.10.2008. до 03.12.2008. године, што је констатовано решењем АК Београда 3989-1/09 од 20.05.2009. године. Иако је знао да је брисан из именика адвоката, то није пријавио суду, већ је наставио да долази на главне претресе.

Одмах по сазнању напред изнетог, председник суда га је решењем Су-1809 од 25.05.2009. године разрешио одбране по службеној дужности.

Међутим, у циљу даљег ометања вођења овог поступка, опт. Зоран Косијер, кога је од почетка поступка бранила по службеној дужности адв. Бранислава Фурјановић, подноси суду пуномоћје у циљу ангажовања адв. Здравка Крстића да га даље брани у поступку.

Имајући у виду да је на више од десет претреса овај адвокат нарушавао ред, а да се на главном претресу од 28.04.2009. године увредљиво изражавао о председнику и члану већа, упућивао чак и претње, те се на главном претресу од 21.05.2009. године подругљиво изражавао о оштећеној, којој је позлило у судници, на основу чл.299 став 3 тада важећег ЗКП-а, ускраћена му је даља одбрана било ког оптуженог у овом предмету, образложеним решењем већа Кв.бр.6/2007 од 24.06.2009. године.

С обзиром да је овај адвокат био брисан из именика адвоката у периоду од 01.10.2008. до 03.12.2008. године, поновљене су све процесне радње обављене у овом периоду, па су решењем већа Кв.6/07 од 24.06.2009. године на основу чл.337 став 3 у вези чл.178 тада важећег ЗКП-а, издвојени из списа предмета записници о главним претресима од 16.10.2008. године, на којем је одбрану износио опт. Драган Бачић и од 21.10.2008. године, на којем је одбрану допуњавао опт. Љубан Деветак, јер су одбране износили без присуства браниоца, који је брисан из именика адвоката. Поново су саслушани сведоци Љубодраг Јелић, Борислав Михајловић, Јосип Кувеждић, Срђан Новковић, Милан Васовић и Илија Кресојевић.

Опт. Александар Николајидис је још током истраге истицао да је адв. Здравко Крстић покушао да врши утицај на њега, достављајући му док је био у притвору написан текст шта да износи у своју одбрану, иако га он не брани, те је у току поступка на главним претресима указивао да одбрана опт. Љубана Деветака врши утицај на сведоке, што је крајем поступка потврдио и опт. Жељко Крњајић, а то је било очигледно и на главним претресима, приликом саслушања сведока, јер готово да није било припадника бивше оружане групе „Душан Силни“; који није на главном претресу променио своје наводе у односу на оно што је исказивао у истрази и предкривичном поступку, а управо у делу који се односи на опт. Љубана Деветака, као и у односу на опт. Милана Девчића (опт.Јован Димитријевић, Драган Милићевић, Стојан Илић и др.), због чега ови измењени искази од стране суда нису ни прихваћени.

По ступању на снагу новог Законика о кривичном поступку, у којем је чл.73. прописано да у поступку за кривична дела за које је прописана казна затвора од десет година или тежа казна, бранилац може бити само адвокат са најмање пет година

адвокатске праксе, дотадашњем ангажованом браниоцу опт. Девчића и браниоцу по службеној дужности опт. Деветака –адв. Бранкици Мајкић, по сили закона престало је својство браниоца, што је суд и констатовао на записнику о главном претресу од 23.01.2012. године, када је од овог адвоката и обавештен да не испуњава овај услов. Опт. Љубану Деветаку је уз његову сагласност, за браниоца по службеној дужности од стране председника суда, постављен бранилац адв. Гордана Живановић, која је од почетка у овом предмету, а опт. Милан Девчић је позван да ангажује браниоца који испуњава овај законски услов, уз напомену да њихов дотадашњи бранилац адв. Бранкица Мајкић може остати у судници и наставити да долази на главне претресе (гл.претрес од 23.01.2012. и 20.02.2012.год.). Како опт. Милан Девчић у остављеном року није ангажовао новог браниоца, председник суда му је за браниоца по службеној дужности поставио адв. Слободана Живковића, који је од почетка у овом предмету. Дана 20.02.2012. године опт. Љубан Деветак ангажује браниоца Милорада Константиновића, али му је задржан и бранилац по службеној дужности адв. Гордана Живановић, а све у циљу спречавања евентуалних злоупотреба и онемогућавања ометања вођења овог поступка, с једне стране, а с друге стране у интересу одбране оптуженог, имајући у виду да се ради о обимном предмету.

Током поступка је на три главна претреса тражено изузеће председника и чланова већа, па је тако на главном претресу од 28.04.2009. год., док је трајала видеоконференцијска веза са Жупанијским судом у Вуковару и испитивање оштећеног Томислава Шелебаја, адвокат Градимир Налић тражио изузеће председника већа, а адвокат Здравко Крстић председника већа и члана већа, судије Татјане Вуковић, без навођења законских разлога за изузеће, са истицањем примедби на мере руковођења главним претресом од стране председника већа и постављених питања од стране члана већа. Веће је захтеве одбацило, јер је једини циљ истих био да се главни претрес одложи. На главном претресу од 25.11.2010. године, адв. Градимир Налић је тражио изузеће целог већа, док је трајала видеоконференцијска веза са Жупанијским судом у Вуковару и испитивање оштећене Ане Шалај, а након одбијања његовог предлога, да се ово лице саслушава путем тумача, такође без навођења законских разлога за изузеће и без навођења конкретних околности које би указивале на непристрасност било председника или чланова већа.

На основу чл.43 став 5 тада важећег ЗКП-а, решењима већа, напред наведени захтеви за изузеће су одбачени, јер су очигледно управљени на одуговлачење поступка, с обзиром да није истакнут ниједан законски разлог за изузеће из чл.40 тада важећег ЗКП-а, нити било која конкретна околност, која би указивала на сумњу у непристрасност председника и чланова већа. Не може се тражити изузеће већа, због мера руковођења главним претресом и процесних одлука у поступку, јер је веће на то овлашћено, сходно чл.296 тада важећег ЗКП-а.

На главном претресу од 24.12.2011. год. адв. Градимир Налић је поново тражио изузеће целог већа, након што је веће одлучујући о доказним предлозима странака, исте одбило, при чему такође није истакнут ниједан законски разлог за изузеће, па је веће на основу чл.41 став 4 ЗКП-а, решењем одбацило захтев за изузеће, јер је поступљено противно чл.39 став 5 ЗКП-а, те није наведен ниједан доказ, нити околност која би указивала на неки од законских разлога за изузеће, а одлука већа да одбије доказне предлоге, не може бити разлог за изузеће.

Сви напред наведени захтеви за изузеће су очигледно били управљени искључиво на одуговлачење поступка.

Писменим поднеском од 31.05.2012. године, опт. Зоран Косијер је тражио изузеће целог већа, наводећи да му је одузето право да до краја изнесе завршну реч.

Иначе на главном претресу од 17.05.2012. године, опт. Косијер је након вишесатног читања писане завршне речи и понављања истих чињеница, најпре опоменут, а пошто је наставио небројено пута да чита и понавља исти текст, председник већа му је одредио време трајања завршне речи, сходно чл.412 и 413 ЗКП-а. На главном претресу од 18.05.2012. год., омогућено му је да доврши своју завршну реч.

Решењем председника суда, Су.бр.39/12-70 од 08.06.2012. године, захтев за изузеће опт. Косијера одбијен је као неоснован, јер не постоје околности које изазивају сумњу у непристрасност поступајућег председника већа и чланова већа, а на основу чл.41 ЗКП-а у вези чл.37 став 2 ЗКП-а.

Одлука о трошковима кривичног поступка донета је на основу чл.262 став 2 ЗКП-а, с обзиром да у моменту пресуђења нису прибављени сви подаци о висини трошкова.

Суд је приликом доношења одлуке имао у виду и остале доказе, који су изведени на главном претресу, али их није посебно образлагао, налазећи да су без утицаја на другачију одлуку у овој кривично-правној ствари.

На основу свега напред наведеног, одлучено је као у изреци пресуде.

ЗАПИСНИЧАР
Оливера Савић

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА – СУДИЈА
Оливера Анђелковић

ПРАВНА ПОУКА:

Против ове пресуде дозвољена је жалба Апелационом суду у Београду, у року од 30 дана од дана пријема писменог отправка пресуде, а преко овог суда.

Дна:

Писмени отправак пресуде доставити:

- **Тужилаштву за ратне злочине, КТРЗ 7/07,**
- **Опт. Љубану Деветаку, [redacted]**
- **Опт. Милану Девчићу, [redacted]**
- **Опт. Милану Радојчићу, [redacted]**
- **Опт. Жељку Крњајићу, [redacted] б[redacted]**
- **Опт. Миодрагу Димитријевићу, [redacted],**
- **Опт. Дарку Перићу, [redacted]**
- **Опт. Радовану Влајковићу, [redacted]**
- **Опт. Радисаву Јосиповићу, [redacted]**
- **Опт. Јовану Димитријевићу, [redacted]**
- **Опт. Саши Стојановићу, [redacted]**
- **Опт. Драгану Бачићу, [redacted]**
- **Опт. Зорану Косијеру, [redacted]**
- **Опт. Петронију Стевановићу, [redacted]**
- **Опт. Александру Николајидису, [redacted]**
- **Адв. Гордана Живановић, Београд, ул.Устаничка бр.171/14,**
- **Адв. Милорад Константиновић, Београд, Захумска број 12,**
- **Адв. Бранкица Мајкић, Београд, ул. Проте Матеје бр.64/1,**
- **Адв. Градимир Налић, Београд, ул. Проте Матеје бр.64/1,**
- **Адв. Војислав Вукотић, Београд, ул. Гундулићев венац 38, стан број 8,**
- **Адв. Лукић Бранко, Београд, ул. Хиландарска 13/6**
- **Адв. Живић Јасмина, Београд ул. Теразије 1/VI**
- **Адв. Ђорђе Калањ, Нови Београд, ул.Булевар др Зорана Ђинђића 45-в/II-9**
- **Адв. Слободан Живковић, Београд, Проте Ђурића број 2.**
- **Адв. Бранислава Фурјановић, Београд, ул.Шабачка бр.5,**
- **Адв.Бранко Димић, Нови Београд, ул.Булевар др Зорана Ђинђића 45-в/II-9**
- **Пун.ошт. адв. Марина Кљајић, Фонд за хуманитарно право, Београд, Дечанска 12.**

С у д и ј а: